

Sam

Juda nanik täņo kap buk

1

Äma täga ba äma waki täņo kädet

1 ✧ Äma kubätä äma wakiwaki täņo man nämo buramiwayäj täyak uwä bänep oretoret terak api kuņarek.

Äma unitä kädet äma wakiwakitä iwat täkaņ u nämo iwat täyak. Ba äma Anututa yänärok man yäk täkaņ udewanikät itpäņ yänpäņ-nadäk nämo täk täyak.

2 ✧ Äma unitä Ekäni täņo man ba kädet siwoņita gäripi-inik nadäk täyak. Gäripiinik nadäņpäņ unita kepma bipani nadäk-nadäk epän täk täyak.

3 ✧ Äma uwä päya ämatä ume pomi terak piwani ude bumik. U kehäromigän it täkaņ. Pahämi kubirigän itkaņ bureni kadäni terakgän pat täkaņ. Imaka imaka äma unitä täņpeko uwä kudup tägagän ahäneņ.

4 Täņpäkaņ äma waki täņpani uwä udewani nämo. U pen nämo api itneņ. Nämo, u täpun-täpun mänittä piäņ äreyäj täņpän kuk täkaņ ude bumik.

✧ **1:1:** Sam 26:4; Snd 14:15; Jer 15:17 ✧ **1:2:** Jos 1:8; Sam 119:1, 119:35, 119:47, 119:92 ✧ **1:3:** Ais 3:10; Jer 17:8; Ese 47:12

- 5 Unita Anututä äma wakita komi yämayäñ täyak u täga nämo api irepmitneñ. Täñpäñ äma udewaniwä äma täga bämopiken itpäñ Anutu nämo api iniñ oretneñ. Nämoinik!
- 6 ✧ Täñpäkañ äma Anutu täño man iwat täkañ, äma udewani Anututä orañ yämiñpäñ watä it yämik täyak. Täñ, äma waki täñpani kudup-tagän api pewän paotneñ.

2

Kome täño intäjukun ämatä inita nadäwä ärowani nämo täneñ

- 1 ✧ Guñ ämawebetä imata ärowani täkta gäripi nadäk täkañ? Ba imata kädet wakiwaki täkta man yäñpäñ-nadäk jop tak täkañ?
- 2 Kome täño intäjukun äma uken-uken nanik imaka, ämik tänayäñ tunum täkañ. Täñpäñ Anutu ini ba äma Anututä intäjukun-inik itta iwoyäñkuko u wäpi yäpmäñ äpäkta käbeyä täñpäñ man yäñpäñ-nadäk täkañ.
- 3 Man yäñpäñ-nadäk täñpäñ ñode yäkañ; Yarä unitä topmäñpäñ ini gämoriken nipmañkumän yäk. Unita ketnin pädat täñkumäno u yäpmäñ däkneñ täna kwäpäñ nininken gärip terak itna yäk.
- 4 ✧ Komen ämatä ude yäñirä Ekänitä kunum gänañ itkañ yabäñ mägayäñpäñ sära yäwet täyak.

✧ 1:6: Nah 1:7; Jon 10:14, 2Ti 2:19 ✧ 2:1: Sam 46:6; Apos 4:25-26

✧ 2:4: Sam 37:13, 59:8; Snd 1:26

- 5 Tånkaŋ koki wawäpäŋ jukuman kehäromi yäwerirän bumta umuntaŋpäŋ kwaik täkaŋ.
- 6 Koki wawäpäŋ ŋode yäwet täyak; Wa! Äma intäjukun itta yäwani iwoyänjkuro u näkŋa teŋkuro itak yäk. U pom kudupina wäpi Saion uken teŋkuro intäjukun-inik itak yäk. U nadäŋ imut!
- 7 ☆ Täŋpäkaŋ intäjukun äma Ekänitä iwoyänpäŋ teŋkuko unitä ŋode yäyak; Eruk ämawebenaye, man Ekänitä kwawak yänahänjkuro u täwera nadäwut. Ekäni uwä ŋode näwetkuk; Gäk näkŋo nanakna. Apiŋo näkä gäkŋo nanka ude itat yäk.
- 8 ☆ Täŋpäŋ ŋode näwetgän täŋkuk; Gäk näwerikaŋ guŋ ämawebe gäkŋa-tägän watä it yämenta api ganiŋ kirewet yäk.
- 9 ☆ Ude täŋira gämotnaken kaŋ irut yänpäŋ pärip-pärip kehäromi iŋitkaŋ äma komitä-yän intäjukun api it yämen yäk.
Bureni, ämatä käbotinik däpmän käräpmit täkaŋ ude gäk pärip-päriptä guŋ ämawebe api däpmän käräpmiren. Ekäninatä man ude näwetkuk.
- 10 Unita kome täŋo intäjukun äma in, ba äma wäpi nikek in, jukujin peŋpäŋ man täwerayän täyat ŋonita ket nadäkot.
- 11 ☆ In Ekänita umuntaŋpäŋ gämori-kengän it täkot.

☆ **2:7:** Apos 13:33; Hib 1:5, 5:5 ☆ **2:8:** Sam 72:8; Dan 7:13-14; Jon 17:4-5 ☆ **2:9:** Sam 89:23; Rev 2:26-27, 12:5, 19:15 ☆ **2:11:** Plp 2:12; Hib 12:28

12 ✧ Nadäkaŋ? Anutu täŋo nanakitä äma wakita kokwawak bäräŋeŋ täk täyak unita kumäŋ-kumäŋ nidäpek yäŋpäŋ kaŋ oraŋ imut.

Täŋpäkaŋ ämawebe Anututä watä it nimän yäŋpäŋ dubiniken kuk täkaŋ uwä Ekäni täŋo oretoret terak it täkaŋ.

3

Tamimaŋ täŋo yäŋpäŋ man kubä

Kap ŋowä Devittä nanaki tuäni Apsalom kaŋ-umuntaŋ kuŋatkaŋ teŋkuk.

1 ✧ Ekäni, iwanaye bumta ahäŋkaŋ näk täŋpä wanayäŋ täkaŋ.

2 Täŋkaŋ yäŋärok ŋode näwet täkaŋ; Anututä täga nämo täŋkentäŋ gamek.

3 ✧ Ude näwet täkaŋ upäŋkaŋ Anutu gäk näkŋo kurepäna ude itan. Gäkŋa-tägän täŋpewi iwanaye yärepmit täyat.

Anutuna tägagämän, gäk bänep nadäŋ bäräpna täŋpidäm taŋ namiŋpäŋ nepmaŋpi iwan iŋamiken bätakigän it täyat.

4 ✧ Nadäkaŋ? Ekänitä täŋkentäŋ namän yäŋpäŋ gera yäŋira iniken pom kudupi terak itkaŋ gerana nadäŋ namik täyak.

5 Unitä watä it namik täyak unita bipani däpmon patguŋuŋ täŋtängän akuk täyat.

✧ 2:12: Jon 5:23, 1Pi 2:6 ✧ 3:1: 2Sml 15:13-17:22 ✧ 3:3: Sam 62:7 ✧ 3:4: Sam 4:3, 43:3

- 6 ✧ Iwanaye bumta näk it gwäjik täkaŋ upänkaŋ nämo umuntak täyat.
- 7 ✧ Ekäni, gäkä iwanaye däpmäk täyan. Täŋkaŋ äma waki u meni däpmäŋ tokäriri näk nutta täŋpä wak täkaŋ. Unita Ekäni Anutuna, täŋ namiŋkuno udegän, gäk äbä iwan keru terak nanik nämagut!
- 8 ✧ Ekäni gäk kubä-tägän ämawebekaye täga täŋkentäŋ yämen. Unita Ekäni, ämawebekaye watä säkgämän it yämi.

4

Bipani kubäken Devittä kehäromi yäpmäkta yäŋapik man yäŋkuk

- 1 ✧ Siwoŋi Anutuna, gäkken yäŋapiŋira nadäŋ namisi. Bian bänep nadäŋ bäräpna ketärenŋ namiŋkuno unita apiŋo gerana nadäŋpäŋ oraŋ nami.
- 2 Ämawebe, in kadäni jidegän wäpna yäpmäŋ äpäkta piäni täk täkaŋ u api penenŋ? Ba imaka jopi-jopi yäpmäŋ kuŋat täkaŋ ba jopman nadäkta gäripi pähap nadäk täkaŋ u kadäni jidegän api penenŋ?
- 3 ✧ Node nadäkot; Ämawebe Ekäni täŋo gämoriken kuŋat täkaŋ u inita biŋam iwoyäk täyak. Unita näkä gera yäŋira nadäŋ namik täyak.

✧ **3:6:** Sam 23:4, 27:3, 118:10-13 ✧ **3:7:** Jop 16:10; Sam 22:21, 57:4, 58:6 ✧ **3:8:** Sam 28:8, 29:11 ✧ **4:1:** Sam 17:6, 18:6, 18:18-19 ✧ **4:3:** Sam 6:8-9, 50:5, 135:4

- 4 ✧ Unita ämawebe, in kujatjin kwaiwäpäŋ momi täktäk kädet pewut. Täŋkaŋ dāpmon patpat kadäniken kwikinik patpäŋ man täwetat ŋonita juku pik täkot.
- 5 ✧ Täŋkaŋ inä Ekänita nadäŋ imikinik täŋpäŋ ärawa täktäk kädet ini gäripi nadäk täyak ude täŋ imik täkot.
- 6 ✧ Ekäni, ämawebe mäyaptä gäkken gera jop ŋode yäk täkaŋ; Iron täŋ nimi! Nadäŋ nimeno uyaku oretoret täga täne yäŋ yäk täkaŋ.
- 7 ✧ Ketem piäniken ahäŋ-bumbum täŋirä äma unitä oretoret nadäk täkaŋ. Upäŋkaŋ Ekäni, oretoret nadäk täkaŋ u jopigän. Bänep oretoret gäkä namik täyan u taŋi pähap. Bänepna täŋpidäm taŋ namiŋiri oretoret bumta nadäk täyat.
- 8 ✧ Ekäni gäkŋa-tägän watä it namiŋiri säkgämän it täyat. Unita imaka kubäta nämo umuntaŋkaŋ dāpmon bäräŋek-inik päŋku säkgämän patguŋguŋ täk täyat.

5

Anututä watä it imikta äma kubätä yäŋapiŋkuk

- 1 O Ekäni, näk komi nadäŋpäŋ yäŋkähän-kähän yäŋira juku peŋpäŋ nadäŋ namisi.
- 2 ✧ Anutu intäjukun ämana, juku peŋpäŋ täŋkentäktä konäm kotat ŋo nadäŋ nam.

✧ 4:4: Sam 77:6, 119:11; Efe 4:26 ✧ 4:5: Lo 33:19; Sam 51:19, 62:8

✧ 4:6: Nam 6:26; Jop 7:7, 9:25 ✧ 4:7: Sam 97:11-12, 119:14, 119:72

✧ 4:8: Jop 11:19; Sam 16:9 ✧ 5:2: Sam 3:4, 65:2

- 3 ✧ Ekäni, tami tami gäkken yänpik man yäk täyat. Edap dapuritä abäñirän näk gäkken yänpik man kehäromigän yänpäñ gäkä kowata jide näwoñärewayäñ täyan unita dapun täk täyat.
- 4 Anutu, anutu jopi ätu kudän wakita gäripi nadäk täkañ upäñkañ gäk anutu udewani nämo. Nämoïnik, äma waki täñpanitä gäk dubikaken täga nämo itneñ.
- 5 ✧ Ba äma inita nadäwä ärowani täñpani uwä inamkaken täga nämo itneñ. Äma waki täñpani udewanita gañani pähap nadäk täyan.
- 6 ✧ Täñkañ äma jop manman yäwanita täñpäwak täñ yämik täyan. Ba äma iwan täñpäñ kumäñ-kumäñ däpanikäät äma täñyäkñarani täñpanita wakiïnik nadäk täyan.
- 7 ✧ Upäñkañ gäk näka butewaki pähap nadäñ namik täyan unita gäkño kudupi yotken täga api ärowet. Äronpäñ ganiñ oretta gukut imäpmok api täñpet.
- 8 ✧ O Anutu, iwanaye bumta itkañ unita näkño irit kuñat-kuñatnata watä it naminiñiri gäkño kädet siwoñi kañ iwara.
Kädet näkä iwatta nadäwikañ pätak u näwoñäre.
- 9 ✧ Näkño iwanayetä man bureni kubä nämoïnik yäk täkañ. Uwä äma täñpä waktagän nadäk täkañ.

✧ 5:3: Sam 30:5, 88:13, 130:6 ✧ 5:5: Hab 1:13 ✧ 5:6: Sam 55:23; Rev 21:8 ✧ 5:7: 1Kn 8:29-30; Sam 132:7, 138:2 ✧ 5:8: Sam 24:4-5, 27:11 ✧ 5:9: Sam 62:4; Luk 11:44; Rom 3:13

Unitäno meni jinom uwä säkgämän,
gakñi nizektä äma tänyäkñatpäñ
kumän-kumän kädetken yämagut
täkañ.

10 ✧ Unita Anutu, manken yepmañpäñ komi piä
kañ yämi. Täñiri iniken nadäk tawañ waki-
wakitä äyänutpäñ kañ täñpä wawut.

Ärowani täñ gamiñpäñ momi bumta täk
täkañ unita inamkaken nämo itta kañ
yäwat-kire!

11 ✧ Täñpäkañ ämawebe nadäñ gamiñirä watä it
yämik täyan uwä oretoret täk täkot. Bänep
täga nadäñpäñ oretoret kap kadäni kadäni
tek täkot.

Ude täñirä watä säkgämän it yämik täyi.
U imata, ämawebe uwä gäka gäripi
pähap nadäñ gamiñpäñ gäka yäñpäñ
oretoret bureni täk täkañ.

12 ✧ Bureni Ekäni, äma gäkño man bureni
iwaräntäk täkañ unita kudän säkgämän
täñ yämik täyan.

Nadäñ yämik täyan unitä kurepätä-yäñ
watä bureni it yämik täyak.

6

Äma bäräpiken irani täño yäñapik man

1 ✧ O Ekäni, mominata yäñpäñ kokwawak
nadäñkañ nämo nebewen, ba momina täño
kowata nämo namen.

✧ 5:10: 2Sml 15:31, 17:14, 17:23 ✧ 5:11: Ais 65:13 ✧ 5:12: Sam
115:13 ✧ 6:1: Sam 38:1; Jer 10:24

- 2 ✧ Ekäni, kehäromina paotinik täyak unita butewaki nadäñ namiñpäñ kehäromi äneñi nam.
- 3 ✧ Bänepnaken nadäñ bäräp pähap ahätak upäñkañ Ekäni, gäk bäräñeñ nämo täñkentäñ namitan. Unita jidegän api nadäñ namen?
- 4-5 ✧ Nutpewi kumbero uwä täga nämo ganiñ oreret. Äma kumbanitä nämo nadäñ gamik täkañ. Udewaniwä gäk täga nämo ganiñ oretneñ.
Unita Ekäni, päbä bäräpi terak nanik nämagut. Gäk butewaki mähemi unita nadäñ namiñpäñ kumäñ-kumäñ dubiniken nanik nämagutsi.
- 6 Konäm kot yäpmäñ äbäñtäyiwa kehäromina kudup paotak. Täñpäñ bipani bipani dapunna konäm pitotä ämetpärani tekna ba gwäk kunowäna näbätak täyak.
- 7 ✧ Iwanaye mäyap unita konäm pen kot täyat. Konäm kottäyiwa dapunna pom tokñewäkañ dapun täga nämo ijik täyat.
- 8 ✧ Tägagämän! Ekänitä konäm korira nadätak. Unita äma wakiwaki täñpani in keweñ namut!
- 9 Täñkentäktä gera yäk täyat u nadäñ namitak. Bureni, yäñapiñira täñkentäñ namik täyak.
- 10 Unita nadätat; Iwanaye bäräpi pähap gänañ itkañ umun bumta api täneñ. Täñpäñ mäyäk

✧ **6:2:** Sam 41:4; Hos 6:1 ✧ **6:3:** Sam 90:13 ✧ **6:4-5:** Sam 88:11, 118:17; Ais 38:18 ✧ **6:7:** Jop 17:7; Sam 38:10; Kra 5:17 ✧ **6:8:** Sam 119:115; Mat 7:23; Luk 13:27

pähap nadänpän nepmanjan tänguŋ-gurap
täntän api ämetpen kuneŋ.

7

Äma ŋo bäräpi nadänkan Anutuken gera yänkuk

- 1 ✧ Ekäni Anutuna, iwanaye yabän umuntaŋ
gäkken käbop itta ärek täyat. Täŋkentän
namiŋiri äma näk kumän-kumän nutnayän
näwarän täkan uwä nutneŋtäwä.
- 2 Täŋ ämatä täŋkentän namikta nämo iräwä,
iwanayetä tom ägwäri ude wädän gärepmän
päŋku gupna api yäpmän däŋjeneŋ.
- 3-4 ✧✧ O Ekäni Anutuna, näk kudän waki kubä nämo
täŋkut yän nadätat. Upänkan näkken kudän
waki ätu itneŋo, ba not kubäta täŋpäwak
täŋpero, ba notnapak täŋ-ikŋatpäŋ man
uterak yänmaŋpa äroweko, ba jop nadän
iwanaye täŋpäwak täŋpero u täŋpäwä, eruk
ŋode täga täŋpen;
- 5 Iwanaye jop yabäniri näwarän tänpän kan
nepmäŋirut! Nut-maŋpä äpmonpapän
kumän-kumän täga api nutneŋ. Tänpän
gupna kome terak jop uken täga api pewä
pärek.
- 6 ✧ Upänkan näk ude nämo täŋpani unita Anutu,
gäk kokwawak pähap nadänkan akuŋpäŋ
iwanaye nutnayän piä bumta täkan u
däpmänpäŋ yäwat-kire!

✧ **7:1:** Sam 31:1, 31:15, 71:1 ✧ **7:3-4:** 1Sml 24:11 ✧ **7:3-4:** 1Sml
24:7, 26:7; Sam 109:4-5 ✧ **7:6:** Sam 35:23, 94:2, 138:7

Imata, gäkäwä kudän siwoŋitagän
nadäk täyan unita äbä täŋkentäŋ
namisi.

7 ✧ Ude täŋpäŋ punin unu itkaŋ ämawebe kudup-
tagän yäweri gämotkaken irirä yabäŋ yäwasi.

8 ✧ Gähäwä ämawebe kuduptagän täŋo kudän
yäpmäŋ daniwani unita Ekäni, iwanaye
iŋamiken näka äma siwoŋi yäŋ näwet!

Imata, näk waki täŋira kowata yäpmäkta
yäwani nämo yäŋ nadätan unita.

9 ✧ Anutu, gäk äma siwoŋi pähap. Gäk äma täŋo
nadäk-nadäk ba gäripini kudup nadäwi tärek
täkaŋ.

Unita gäk äma waki täŋo kudän waki
kudup kaŋ pewi paorut. Täŋkaŋ äma
siwoŋita gwäki täga kaŋ yämi.

10 ✧ Ämawebe, in nadäkaŋ? Anutu u näkŋo watä
ämama. Äma unitäŋo man buramik täkaŋ u
täŋkentäŋ yämik täyak.

11 ✧ Anutu uwä man yäpmäŋ daniwani tägagämän.
U äma wakiwaki nämo yabäŋ oretpäŋ
kowata yäpmäkta biŋam yäntären yämik
täyak.

12 ✧ Täŋpakaŋ äma waki u kudän waki nämo
penayäŋ täŋo uwä Anututä päip boham
täŋo meni api wädäwek. U äpa topmäŋkaŋ
gwäjikta pidäm täyak.

✧ **7:7:** Sam 22:27 ✧ **7:8:** Sam 26:1, 43:1, 98:9 ✧ **7:9:** Sam 34:21,
40:2, 94:23; Rev 2:23 ✧ **7:10:** Sam 18:2, 18:30, 97:10-11 ✧ **7:11:**
Sam 50:6, 90:9 ✧ **7:12:** Lo 32:41-42; Sam 64:7

- 13 ☆ Tänpäj ämik täño tuñum komi komi u yäpämpäj kuwek kädäp mebet ikek äma u yamäka täntuñum täyak.
- 14 ☆ Eruk, äma waki unita nadäwut. U kudän waki täkta tawañ pek täkañ. Täñkañ täñikñarani kudän mebäri mebäri wari wari täk täkañ.
- 15 ☆ Uwä äma ätuta buñep täk täkañ. Upäñkañ buñep iniken unitä api äyäjutpäñ yepmäñirek.
- 16 ☆ U udegän, kudän waki iniken unitägän äyäjutpäñ ini terak tänpäwak api pewän ahäneñ.
- 17 U kawut! Anutu u siwoñi pähap unita bänep täga iwet täyat. Tänpäj Ekäni Anutu ärowani unitäño wäpi biñam kap terak iniñoret täyat.

8

Anutu ima mebärita komen äma nin nadäj nimik täyak?

- 1 ☆ Ekäni Mähemnin, wäpka biñam gäripi gakñi nikektä kome kuduhtagän intäjukun itak!

Wäpka biñam ärowani unita kunum gänañ naniktä gäk ganiñoret täkañ.

- 2 ☆ Tänpäkañ iwankayetä mäyäk nadäwut yänpäj nanak pakikät ironironi yäwetpäñ yäwoñärek täñiri kap terak ganiñoret täkañ.
Teñirä iwankayetä nadänpäj umuntañpäñ man kum api itneñ.

☆ **7:13:** Sam 18:14, 45:5 ☆ **7:14:** Jop 15:35; Ais 59:4; Jem 1:15

☆ **7:15:** Sam 57:6 ☆ **7:16:** Sam 140:9-11 ☆ **8:1:** Sam 113:4, 148:13 ☆ **8:2:** Sam 44:16; Mat 21:16, 1Ko 1:27

- 3 ✨ Tänpäkaŋ Ekäni, näk kunum terak dapun tänpäŋ imaka säkgämän ketkatä täŋ peŋkuno, komepak ba guk komeniken yepmaŋkuno u yabäŋ yäwatpäŋ nadäwätäk ɲode täk täyat;
- 4 ✨ Anutu, imata gäk äma mewuni ninta nadäwi ärowani täk täkaŋ? Imata ämawebe watä säkgämän it nimik täyan?
- 5 Nin äpani ude itnaŋipäŋ wäpnin biŋam epmäget kudän nitek ude nipmaŋkun. Bureni, imaka päke u kudup yärepmitpäŋ gäkŋa bumik nipmaŋkun.
- 6 ✨ Ude täŋkaŋ imaka kudup ketkatä täŋ-peŋkuno u yabäŋ yäwatta nipmaŋkun. Ude täŋiri imaka kudup u gämotninken itkaŋ.
- 7-8 Yawakkät tom ägwäri, barak ba imaka imaka gwägu pähap gänaŋ komeni komeni kuŋat täkaŋ u kuduŋtagän äma gämoriken yepmaŋkunotä itkaŋ.
- 9 Unita Ekäni Mähemnin, wäpka biŋam gäripi gakŋi nitektä kome kuduŋtagän intäjukun itak!

9

Anutu täŋo kudän siwoŋi unita bänep täga man

- 1 Ekäni, bänep nadäk-nadäkna kuduŋtä api ganiŋoret täŋpet. Tänpäŋ näk ämawebe gäkä piä tägagämän täk täyan unita api yäwet täŋpet.

✨ **8:3:** Sam 111:2 ✨ **8:4:** Jop 7:17-18; Sam 144:3; Hib 2:6-8 ✨ **8:6:** Stt 1:26-28, 1Ko 15:27; Efe 1:22; Hib 2:8

- 2 ✧ Tānkaŋ Anutu ärowani, näkä nadāŋ gamiŋpäŋ oretoret kap teŋpäŋ wäpka biŋam api yäpmāŋ ärok tāŋpet.
- 3 Gäkä tāŋkentāŋ namikta äbāŋiri iwanayetä gabāŋ umuntaŋ metāŋpeŋ kuk tākaŋ. Metāŋpeŋ kuŋkä maŋ-däpmāŋpäŋ kumäk tākaŋ.
- 4 Tāŋpākaŋ yäpmāŋ danik piä tāk täyan uwä siwoŋigān tāk täyan. Tānkaŋ näkŋo manna yäpmāŋ daniŋpäŋ momika nämo yāŋ yāŋtäreŋ namiŋkun.
- 5 ✧ Gäk guŋ äbot äbori äbori nämo nadāŋ gamik tākaŋ u yebeŋpäŋ äma wakiwaki u kumān däpmāŋ moreŋkun. Täŋiri ämawebetä äma udewanita api guŋ täneŋ.
- 6 Bureni, iwaniye waŋkuŋo ubayāŋ. Inide ude api itneŋ. Gäk unitāŋo yotpārare yäpi waŋkuŋo unita ämawebetä kome unita tāŋguŋ taŋpäŋ nämoinik api nadāneŋ.
- 7 ✧ Tāŋpākaŋ Ekāni uwä intäjukun äma inide api it yäpmāŋ ärowek. Uwä intäjukun-inik itkaŋ ämawebe yäpmāŋ danikta pidām täyak.
- 8 ✧ Tāŋpäŋ kudān siwoŋi terak api yäpmāŋ daniwek. Ude tānkaŋ ämawebe kuduptagān iniken nadäk siwoŋi terak api yabāŋ yäwarek.

✧ 9:2: Sam 5:11, 83:18 ✧ 9:5: Lo 9:14; Snd 10:7 ✧ 9:7: Sam 102:12, 102:26; Hib 1:11 ✧ 9:8: Sam 96:13, 98:9

- 9 ✧ Ekäni uwä eñi kehäromi kubä ude itak. Iwantä äma kubäta täñpäwak täñpänä, äma u Ekäniken päñku täga irek.
Ba bäräpi kadänikenä Anutuken käbop täga päñku irek.
- 10 ✧ O Ekäni, äma gäk gabäñ tarek täkañ u kubä mäde nämoinik ut imiñkuno unita ämawebe mebärika nadäwä tärek täkañ uwä gäkä terakgän api yengämä penen.
- 11 ✧ Unita ämawebe, in Ekäni, Saion yotpärareken intäjukun itkañ yabäñ yawat piä täk täyak u wäpi biñami iniñoret takt!
Epän pähap täk täyak unita ämawebe komeni komeni yäñahäñpäñ yäwet takt.
- 12 ✧ Bureni, Ekäni uwä äma komi nadäk täkañ unitäño konäm gerata juku penpäñ nadäñ yämik täyak. Ude täñpäñ äma netätä komi u yämik täkañ unita kowata täñpäwak täñ yämik täyak.
- 13 Unita Ekäni, näka waki, butewaki nadäñ namisi. Iwantä komi ba bäräpi namikañ ño yabä!
Kumäñ-kumäñ dubiniken itat ño nämaguri äneñi täga kañ ira!
- 14 ✧ Ude täñpayäñ täno uwä näk päñku Jerusalem nanik ämawebe inamiken itkañ wäpka api ganiñ oreret!

✧ **9:9:** Sam 37:39, 46:1, 91:2 ✧ **9:10:** Lo 31:6-8; Sam 37:25, 70:4, 91:14 ✧ **9:11:** Sam 107:22 ✧ **9:12:** 2Sml 4:11; Sam 9:18, 10:17, 22:24, 37:25; Ais 49:14-15; Hib 13:5 ✧ **9:14:** Sam 13:5, 20:5, 35:9

Ba waki keriken nanik nämagurayän
täyan unita oretoret pähap nadänpän
wäpka api yäpmän ärowet.

15 ✧ Tännäkan äma guñ äbotken naniktä nintä ärikta
awan änenkuño upänkan ini-tägän awaņi
gänaņ äriņkuñ.

Nin nipmäñitta buņep täñkuño upänkan
buņep iniken unitä yepmäñitkuk.

16 ✧ Bureni-inik, Ekänitä äma täño täktäki, kudän si-
woņi terak yäpmän daniņpän kowata yämik
täyak. Täñirän äma waki uwä iniken kudän
wakitä äyänutpän täñpäwak täñ yämik täkaņ.

17 ✧ Äma waki komeni komeni Anututa nadän
äwaräkuk täk täkaņ unitäño komeniwä kum-
bani kome ubayän.

18 ✧ Tännäkan ämawebe tuñumi nämö, täñbute-bute
täñpaniwä Ekänitä jop yabän äwaräkuk nämö
täk täyak.

Nämö, äma bäräpi nitek udewani
bureni-inik api täñkentän yämek.

19 Unita Ekäni, äbi! Äbä jop yabänjiri komen ämatä
ärowani täñ gaminentawä! Äma nämö nadän
gamik täkaņ u kudup yepmanņpikaņ gäkņo
man piäken kaņ irut. Täñpäñ unitäño täktäki
kaņ yäpmän dani.

✧ 9:15: Sam 7:15, 94:23; Snd 5:22, 26:27 ✧ 9:16: Kis 14:31; Snd
5:22 ✧ 9:17: Jop 8:13; Sam 50:22 ✧ 9:18: Sam 12:5; Snd 23:18,
24:14

20 ✧ Ekäni, ude täjiri kaᅇ umuntäwut. Kehäromika ude yäwoᅇjäreᅇiri inita nadäwä äpani-inik kaᅇ täᅇput.

10

Äma waki täᅇpani u Anututä kehäromini täga yäpmäᅇ äpek

1 ✧ Ekäni, komi butewaki ahäᅇ namiᅇirän gäk imata nepmaᅇpeᅇ päᅇku käbop itan?

2 ✧ Ekäni, äma waki täᅇpanita nadä! U ärowani täᅇpäᅇ äma jopi jäwäri iwan täᅇ yämiᅇpäᅇ däpmäᅇpäᅇ yäwat-kirek täkaᅇ u nämo nadätan?

3 ✧ Äma waki täᅇpani uwä iniken bänepi täᅇo gäripi ugän iwatpäᅇ ärowani täk täkaᅇ. Monēᅇ tuᅇumta nadäᅇgärip täᅇpäᅇ Ekäni mäde ut imik täkaᅇ.

4 ✧ Äma udewanitä nin ärowani yäᅇpäᅇ Anututa nämoinik nadäᅇ imik täkaᅇ. Nämo, Anututa nadäwä nämo itak bumik yäᅇ nadäk täkaᅇ.

5 ✧ Täᅇpäᅇ äma udewani tuᅇum pähap ikek itkaᅇ kome terak säkgämän it täkaᅇ. Upäᅇkaᅇ Anutu, äma uwä inita nadäwä ärowani täᅇpäᅇpäᅇ gäkᅇo бага manta nadäwä äpani täk täkaᅇ ba iwaniyeta udegän yäᅇärok yäwet täkaᅇ.

✧ **9:20:** Sam 62:9; Ais 31:3; Ese 28:2 ✧ **10:2:** Sam 7:16, 9:15; Snd 5:22 ✧ **10:3:** Sam 94:4; Rom 1:32 ✧ **10:4:** Sam 14:1-2, 53:1
 ✧ **10:5:** Sam 12:5; Ais 26:11

- 6 ☆ Tänpän bänepitä ḡode nadäk täkaḡ; Imaka kubätä nin täga nämo tänpän waneḡ. Nin tägagän api itne yän nadäk täkaḡ.
- 7 ☆ Äma udewani uwä meniken äma tagwän man yäwet-yäwet unitägän abämaḡ kuk täkaḡ. Meberitä jop manman, umun man ba tänpäwak man yäk täkaḡ.
- 8-9 ☆☆ Tänpän kädet moräkken käbop itpäḡ äma siwoḡi ba äma kehäromini nämo, jop nadäḡ däpmäk täkaḡ, aḡ komitä käbop itpäḡ tom däpmäk täkaḡ ude.
- 10 Äma wakiinik tänpäni uwä äma jäwäri u jiraḡ yän nadänkaḡ yeḡ yäwat päpmo yepmaḡpäḡ ärowani täḡ yämik täkaḡ.
- 11 ☆ Täḡkaḡ bänepitä ḡode yäk täkaḡ; Anutu u ninta guḡ taḡpäḡ dapuri täḡpipik täḡkuko unita nin nämo nibäk täyak yäk.
- 12 O Ekäni, gäk akuḡpäḡ äma waki tänpäni unita kowata yämi! Täḡkaḡ äma kehäromi paorani ninta guḡ täwentawä!
- 13 Anutu, äma waki tänpäni imata gäk ganiḡ wärät täkaḡ? ḡode uwä jop nadäk täkaḡ; Kowata nämo api nimek!
- 14 ☆ Upänkaḡ Ekäni, gäk äma kädet waki tänpäni u yabäk täyan. Äma udewanitä komi nimiḡirä

☆ **10:6:** Ais 56:12; Rev 18:7 ☆ **10:7:** Jop 20:12; Sam 12:2; Rom 3:14 ☆ **10:8-9:** Sam 17:11; Hab 3:14 ☆ **10:8-9:** Sam 17:12; Mai 7:2 ☆ **10:11:** Jop 22:13; Sam 94:7; Ese 9:9 ☆ **10:14:** Sam 68:5, 2Ti 1:12, 1Pi 4:19

nibāṅ äwaräkuk nämo täk täyan.

Unita äma kehäromini nämo, gäkä
täṅkentāṅ nimi yāṅpāṅ gäkgān gabāṅ
tarek tākaṅ. U imata, gäk kubā-tägān
äma jopi jäwäri täṅkentāṅ yämik täyan.

15 Unita Ekäni, gäkä äma waki täṅpani täṅo kehäromi
yāyomägatpāṅ kowata komi kaṅ yämi!

16 ☆ Ekäni gäk intäjukun-inik it yāpmāṅ pāṅku pen
api it yāpmāṅ ärowen, paot-paotka nämo.

Unita äma gäka nämo nadāṅ gamik
täkaṅ u yäwat kireṅpewi kaṅ kuṅtäṅpä
kut!

17 ☆ Ekäni, gäk äma jäwäri täṅo yāṅpik man
nadāṅ yämiṅpāṅ bānepi täṅ-täpäneṅ yämiṅiri
säkgāmān api itneṅ.

18 ☆ O Ekäni, ironji kodāṅanikät äma bārāpi nadāwani
unitäṅo yāṅpik man nadāṅ yämiṅpāṅ komi
nadäk tākaṅ u dätäreṅ yämik täyi.

Ude täṅiri komeṅ ämata äneṅi nämo api
umuntäneṅ!

11

Äma kubätä Anututa nadäkinik täṅkuk

1-2 ☆☆ Umuri kubä ahāṅ namiṅirān Ekänitä watä it
namān yāṅpāṅ uken kuk täyat.

Unita notnapak, imata guṅtä-yāṅ ṅode
näwetan? Ai! Metāṅpeṅ ku! Äma

☆ **10:16:** Sam 145:13; Jer 10:10; Dan 4:34, 1Ti 1:17 ☆ **10:17:** Kis
22:23; Sam 9:12 ☆ **10:18:** Sam 82:3; Ais 11:4 ☆ **11:1-2:** Sam
2:12, 121:1 ☆ **11:1-2:** Sam 7:12, 37:14, 64:3-4

waki tänpänitä äma siwoņi dämpäkta
bipmäņ uraniken käbop itkaņ kuwek
gwäjikaņ u nämo yabätan? Gäk barak
umuritä-yäņ metäņpeņ pom udu ku!
yäņ man ude imata näwetan?

3 ✧ Yäke! Äma kuduptagäntä kädet siwoņi mäde ut
imäwä äma siwoņi jide täneņ? Käwep api
metäņpeņ kuneņ.

4 ✧ Upäņkaņ nähä nämo api metäņpeņ kwet! Nämo,
Anutu ini kudupi tähaken itkaņ dapun täņ
itak.

Kunum gänaņ maņitkaņ intäjukun-inik it
nimiņpäņ äma täņo täktäki u kudup-
tagän yabäņpäņ-nadäk täyak.

5 ✧ Ekäni ini äma siwoņi ba äma waki täņpani
yäpmäņ daniņpäņ äma бага mani nämo bu-
ramik täkaņ unita kokwawak pähap api
pewän ahäņ yämek.

6 ✧ Ude täņpäņ kädäp mebet komigämän upäņ
piņ yabat-pewän komi bumta api nadäneņ.
U imata, kowata udewani yäpmäkta biņam
täkaņ ubayäņ.

7 ✧ Täņpäkaņ Ekäni ini uwä siwoņi unita äma siwoņi
kuņaranita gäripi nadäk täyak.

Äma Ekäni täņo meni jinom iwatpäņ
kuņat täkaņ uwä Ekäni iņami api
käneņ.

✧ **11:3:** Sam 87:1, 119:152 ✧ **11:4:** Mai 1:2; Mat 5:34 ✧ **11:5:**
Stt 22:1; Sam 34:19; Jem 1:12 ✧ **11:6:** Sam 75:8; Jer 4:11-12; Ese
38:22 ✧ **11:7:** Sam 7:9-11, 16:11, 33:5

12

Äma kubä Anututä täñkentäñ imikta yäñapik man yäñkuk

¹ ✧ Ekäni, äma siwoñi kubä nämoinik itak. Ba äma man bureni yäwani kudup paotkañ unita äbä täñkentäñ nimisi!

² ✧ Ämawebe kuduhtagäntä noriye bänepi ärikta jop täñyäkñarani täk täkañ.

³ Unita Ekäni, gäk äma ätu jop yäñ-yäkñatpäñ waki kädet terak yämagut täkañ ba ärowani täk täkañ uwä meni tenpipiñ yämi!

⁴ Äma udewanitä ñode yäk täkañ; Nin äma ätu jop yäñ-yäkñatpäñ imaka yäpmäkta gäripi nadäk täkamäñ u täga api yäpne.

Ba man yänayäñ nadäñpäñä udegän täga api yäk täne yäk. Ude täñitna äma kubätä täga nämö ninij bitnäwek yäñ yäk täkañ.

⁵ ✧ Ude yäk täkañ upäñkañ Ekänitä ini ñode yäyak; Eruk täga! Näk ärewayäñ! Ämatä äma jäwäri yäpmäñ äpäñpäñ komi piä yämiñirä yäñkähän-kähän yäñ itkañ u nadätat.

Ärenpäñ säkgämän itta gäripi nadäk täkañ u täñkentäñ yämiñira udegän api itneñ yäk.

⁶ ✧ Ämawebe, in nadäkañ? Ekänitä täñkentäñ nimikta man kehäromi yäñkuko uwä man bureni-inik yäñkuk. Man yäk täyak u siliwa

✧ **12:1:** Ais 57:1; Mai 7:2 ✧ **12:2:** Sam 41:6; Jer 9:8; Rom 16:18

✧ **12:5:** Sam 10:18, 34:6, 35:10; Ais 33:10 ✧ **12:6:** Sam 119:140;

Snd 30:5

mobä kädäpken ijinpewä kodaki paki-inik
äworek täkaŋ udewani.

7 ✧ Unita Ekäni, watä säkgämän kadäni kadäni it
nimiŋiri iwantä nidäpneŋtawä.

8 ✧ U imata, äma waki bämopiken itkamäŋ. U kudup
kädet wakita tägagämän yäŋ nadäk täkaŋ.

13

*Äma kubä Anututä äneŋi nadäŋ imikta yäŋapik
man yäŋkuk*

1 ✧ Ekäni, kadäni jidegän äneŋi api nadäŋ namen?
Gäk näka mäde kadäni käroni api ut namen
ba? Kadäni jidegän nadäŋ namiŋiri injamka
äneŋi api gabäwet?

2 Kadäni jidegän bäräpina ŋo api ketärenŋ namen?
Butewaki pähap nadäŋ itat ŋo kepma bipani
jide nadäŋ yäpmäŋ kuŋira api paot namek?
Kadäni jidegän täŋkentäŋ namiŋiri iwanaye
gämoriken nämo api iret?

3 ✧ Ekäni, gäk näkŋo Anutuna unita yäŋapik manna
ŋo nadäŋ namiŋpäŋ butewaki nadäŋ nami.
Täŋpäŋ kehäromi namiŋiri nämo api paoret.

4 ✧ Iwanaye yabä kätäŋiri nintä irepmitkamäŋ
yäŋpäŋ nabäwä maŋ parira oretoret nämo
täneŋ.

5 Upäŋkaŋ ude nämo! Gäk nadäŋ namikinik
täk täyan unita nadäkinik täyat. Butewaki
nadäŋpäŋ täŋkentäŋ namayäŋ täyan unita
oretoret täŋ gamitat.

✧ **12:7:** Sam 37:28, 97:10 ✧ **12:8:** Sam 55:10-11 ✧ **13:1:** Jop
13:24; Sam 88:14; Ais 59:2 ✧ **13:3:** Jer 51:39 ✧ **13:4:** Sam 25:2,
35:19, 38:16

- 6 ✧ Bureni Ekäni, gäk näka säkgämän täñ namin yäpmän äbuno unita kap tenpän wäpka api ganiñ oreret.

14

Äma waki täño täktäk

- 1 ✧ Äma Anutu nämo itak yän yäk täkañ uwä guñ bureni-inik! Äma udewani bänepi kábän täwani. U kudän waki mebäri mebäri täk täkañ. Kubätä kudän täga kubä nämoinik täk täyak.
- 2 ✧ Nadäkañ? Ekänitä kunum terak ununitä etä päpä dapun pärewat täk täyak. U äma nadäwä tumbäpäñ Anutu kañ-ahäkta piäni täñpani udewani ätu itkañ ba nämo yän nadänpän yabän ahäkta dapun pärewat täk täyak.
- 3 ✧ Upänkañ nämo, kudup u kädet siwoñi irepmit morenpän kädet waki täñpanigän. Uken nanik kubätä kudän täga kubä nämo täk täyak. Nämoinik.
- 4 ✧ Unita Ekänitä ñode yäyak; Jide? Ämawebe u nadäk-nadäki nämo? U jop orek patkañ näkño ämawebenaye uken täñyäkñatpäñ kubota täñ yämik täkañ.
Ude täñkañ näkken yänapik man kubä nämoinik yäk täkañ.
- 5 ✧ Upänkañ Anututä ämawebeniye ukät itkentäk-inik täyak unita äma waki täñpani unita imaka umuri-inik kubä api ahän yämek.

✧ **13:6:** Sam 116:7, 119:17 ✧ **14:1:** Sam 10:4, 53:1 ✧ **14:2:** Sam 33:13, 102:19 ✧ **14:3:** Rom 3:10-12 ✧ **14:4:** Ais 64:7; Jer 10:25; Amo 8:4

- 6 ✧ Äma waki uwä äma äpani jopi täño piä tawan kaŋkaŋ yäniŋ wärät täkaŋ. Upaŋkaŋ Ekäni uwä äma äpanita watä it yämik täyak.
- 7 ✧ Eruk, Isrel ämawebe täŋkentäŋ yämikta Ekänitä äma kubä Saion nanik kaŋ pewän äbän yäŋ nadätat. Ekänitä ude täŋirän äneŋi säkgämän itnayäŋ takamäŋken uken oretoret pähap api nadäne!

15

Kädet siwoŋi Anututä gäripi nadäk täyak

- 1 ✧ Ekäni, kudupi yotkaken äma jidewanitä täga ärowek? Ba kudupi yotpärarekaken äma jidewanitä kadäni käroŋi täga it yäpmäŋ ärowek?
- 2 ✧ Eruk, nadätat, äma ŋodewanitä Anutu inamiken täga it yäpmäŋ ärowek;
Äma, Anutu täño manta gäripi nadänpäŋ kädet siwoŋigän iwarani u. Ba äma kadäni kadäni man bureniŋän yäk täŋpani u.
- 3 ✧ Äma udewanitä noriye täño wäpi jop man terak nämo yäpmäŋ äpek. Ba noriyeta imaka waki-waki nämo täŋ yämek. Ba äboriye bämopiken yäŋ-yäkŋarani man kubä nämoinik yäwek.
Anututä äma udewanita gäripi nadäk täyak.

✧ **14:6:** Sam 9:9, 142:5 ✧ **14:7:** Jop 42:10; Sam 53:6, 126:1
 ✧ **15:1:** Sam 23:6, 24:3, 27:4, 61:4 ✧ **15:2:** Ais 33:15; Sek 8:16; Efe 4:25 ✧ **15:3:** Kis 23:1; Sam 28:3, 50:20

4 ☆ Äma udewanitä äma wakiwaki tänpänita gäripi nämo nadäk täyak. Nämo! Ämawebe Anutu täno kädet siwoŋi iwat täkaŋ unitagän oraŋ yämik täyak.

Äma udewanitä imaka api tänpet yäŋ yäwani ugän iwatpäŋ täk täyak. Iniken mani u iwatpäŋ täŋirän bäräpi mebäri mebäri ahäŋ imäpäŋ waweko upäŋkaŋ gwäk pimiŋpäŋ mani ugän iwatpäŋ täŋpek.

5 ☆ Äma udewanitä kädet siwoŋi ŋode täk täyak; Äma ätuta monen yämiŋkaŋ yäwerek; Kowata kämi kaŋ namut yäk. Eruk ude yäwerekopäŋ kowata imikimik kadänikenä jide yämeko udegän yäpek, u irepmitpäŋ nämo.

Tänpäŋ äma udewanitä man käbeyäken man bureniŋän yäwek. Tänpäkaŋ äma ätuwä noriye manken yepmakta jop manman yäk täkaŋ. Upäŋkaŋ äma siwoŋitä kädet udewaniwä nämoinik täŋpek.

In nadäkaŋ? Äma kädet tägatäga udewani iwat täkaŋ uwä paot-paotta biŋam nämo täkaŋ.

16

Äma kubätä Anututa nadäŋ imikinik täk täyak

☆ 15:4: Jos 9:18-20; Het 11:35; Apos 28:10 ☆ 15:5: Lo 16:19; Ese 18:8

- 1 ✧ Anutu, näk nadäŋ gamikinik täk täyat unita gäk watä säkgämän it namik täyi!
- 2 Näk Ekäni ɲode iwetkut; Ekäni, gäk näkɲo intäjukun ämana. Imaka tägatäga näkken itkaŋ u gäkɲo ketka terak nanik-tägän äbäk täkaŋ yäŋ iwetkut.
- 3 ✧ Ämawebe Ekänita nadäkinik täk täkaŋ ude-wanikät itta gäripi nadäk täyat.
- 4 ✧ Upäŋkaŋ ämawebe mäjo wära nadäŋ yämik täkaŋ uwä komi api nadäneŋ. Nähä mäjo wärata ärawa nämoinik api täŋ yämet. Ba wäpi menaken nämö api irek. Nämoinik!
- 5 ✧ Imaka imaka päke itkaŋ ɲonitä näka watä nämö it namik täkaŋ. Ekäni, gäk kubä-tägän watä it namik täyan. Täŋpäkaŋ imaka imakata wäyäkɲek täyat uwä gäkägän namik täyan.
- 6 ✧ Gäk watä säkgämän it namiŋiri näk kome terak ɲo gäripi nikek it yäpmäŋ äbätat. Näk imaka kubäta nämö wäyäkɲek täyat.
- 7 ✧ Unitä Ekänina wäpi biŋam yäpmäŋ akutat. Imata, uwä kädet siwoŋi kuŋatta nepmäŋit näwat täyak. Täŋpäŋ bipani imaka, Ekänitä nadäk-nadäk siwoŋi näwetpäŋ näwoŋärek täk täyak.

✧ 16:1: Sam 7:1, 17:8 ✧ 16:3: Sam 101:6, 119:63 ✧ 16:4: Jos 23:7; Sam 32:10, 106:37-38 ✧ 16:5: Sam 23:5, 119:57, 125:3; Kra 3:24 ✧ 16:6: Jer 3:19 ✧ 16:7: Sam 73:24, 77:6

- 8 ☆ Tänpäkaŋ Ekänita guŋ taŋpäŋ nämo kuŋat täyat. Nämo, Ekäni uwä dubinaken it täyak unita imaka kubätä tänyäkŋat-pewän umuntaŋpäŋ täga nämo kwaiwet.
- 9 ☆ Unita bänepna pidäm taŋirän oretoret pähap nadäk täyat. Täŋkaŋ imaka kubäta nämoinik umuntak täyat.
- 10 ☆ Tänpäkaŋ Ekäni, gäk watä säkgämän it namik täyan. Ude täŋiri näk kumäŋ-kumäŋ komeken nämo api kwet. Gäkŋo piä ämaka täga näk, nabäŋ äwaräkuk täŋiri kumäŋpäŋ jop nämo api parawet.
- 11 ☆☆ Täŋkaŋ gäkŋa-tägän kädet gäripi nadäk täyan u näwoŋärek täyan.
Täŋiri gäk dubikaken itkaŋ bänep oretoret terak kuŋat täyat uwä tärek-täreki nämo!

17

Äma kubä Anututä watä it namän yäŋpäŋ gera yäŋkuk

- 1 Ekäni, gäkken gera yäŋira nadäŋ namisi! Kädet siwoŋi iwat täyat unita nadäŋ bäräpna gäkken yäpmäŋ äbäŋira täŋkentäŋ nami. Gäk yäŋgäkŋatta nämo yäyat unita yäŋapik manna ŋo nadäŋ namisi.
- 2 Näk nadätat, dapunka päraŋi-inik unita kudän siwoŋi u kudup kaŋpäŋ nadäwi tärek täkaŋ.

☆ **16:8:** Sam 27:8, 73:23 ☆ **16:9:** Sam 13:5, 30:12, 108:1 ☆ **16:10:** Sam 49:15, 86:13; Apos 13:35 ☆ **16:11:** Sam 36:7-8, 43:4 ☆ **16:11:** Apos 2:25-28

- Unita iwan injamiken äma siwoŋi yän api yäntäreŋ namen.
- 3 ✧ Bänep nadäk-nadäkna kudup kawi tärek täyak. Bipani bipani nabäŋpäŋ-nadäk täyanken nadäk waki kubä nämo kaŋ-ahäk täyan. Imata, näk man waki, äma ätutä yäk täkaŋ ude nämo yäk täyat.
- 4 Gäkŋo man ugänpäŋ buramiŋpäŋ äma täŋpäwak kädet kudän unita mäde ut imik täyat.
- 5 ✧ Gäkŋo kädet siwoŋi nämo irepmitpäŋ wari wari ugän iwat täyat.
- 6 O Anutu, gäkken yäŋapiŋira nadäŋ namik täyan. Unita apiŋo gäkken gera yäkgän täŋira juku peŋpäŋ nadäŋ namisi.
- 7 ✧ Dubikaken irira iwanayeta yäŋpäŋ watä säkgämän it namik täyan unita Anutu, nadäŋ namikinik täk täyan u kwawak pewi ahäwäpäŋ iwan keriken nanik nämagut.
- 8-9 ✧ Dapunka mujipta watäni it täyan udegän näka watä it namisi. Äma waki täŋpanitä näk nutta itgwäjiŋeŋo udetä nämagut päŋku jirokka gäriŋ käbop nepmaŋsi.
- 10 ✧ Äma udewani äma ätuta butewaki nämo nadäŋ yämik täkaŋ. Meni jinomkenä gup yäpmäŋ ärokärok man unitägän abäk täkaŋ.
- 11 U näwarän täŋkä nabäŋ ahäŋpäŋ nutta yewa täkaŋ. Ude täŋkaŋ näk täŋpäwakta pidäm taŋpäŋ itkaŋ.

✧ **17:3:** Sam 16:7; Sek 13:9; Mal 3:2-3, 1Pi 1:7 ✧ **17:5:** Sam 119:133

✧ **17:7:** Sam 31:21 ✧ **17:8-9:** Lo 32:10; Sam 91:1, 91:4; Sek 2:8; Mat 23:37 ✧ **17:10:** 1Sml 2:3; Jop 15:27; Sam 73:7

- 12 An ägwäri tom yenayän pidäm tanpän it täkan ude näk nenpän kwinit äwatta nabän nawat itkan.
- 13 Unita Ekäni, äbi! Äbä tänkentän namiņpän iwanaye dāpmän yāwat kireņpän unitäno kehäromini yāpmän äpäsi. Päip bohamka u yāpmän päbä ämik täņpän äma waki keriken nanik nämagut.
- 14 Bureni Ekäni, äma kome terak ŋo imaka täpuri kubäta nämo wäyäkņek täkan u keriken nanik nämagut. Komi piä yämikta yāwani yän yämiņkuno u yäniņ kiresi. Komi piä uwä yeritä yerita pen kan yäniņ kire!
- 15 ✧ Täņpakan nähä waki nämo täņpani unita kämi gäkkät kowat kawän bureni api täde. Täņkan dāpmon terak naniktä akuņpän dubinaken itan yän nadäņpän bänep oretoret pähap tokņek api nadäk täņpet.

18

Devittä iwaniye yärepmitpän oretoret täņkuk

Ekänitä Devit, Sol ba iwaniye ätu kerit terak nanik imaguräņpän kap ŋo teņkuk.

- 1 O Ekäni, gäk näkņo kehäromina unita gäka gäripi pähap inide kubä nadätat!
- 2 ✧ Gäk näkņo watä ämana, mobä yewa ude it namitan. Bureni, Anutunatä ude täņkentän namiņirän gupna koreņpän säkgämän it täyat.

U kurepä ude itpipiņ namik täyak.
Unitä itkentäņ namiņirän iwantä
täga nämo nutneņ.

³ Näk Ekäniken gera yäņira nadäņ namiņpäņ iwan
keriken nanik nämagut täyak. Unita Ekäni
iniņ orera!

⁴ ✧ Kumäņ-kumäņ täņo yentä kwasikotpäņ nep-
maņkuņ. Täņpäwak täņo kehäromitä näk
uwäk täņpäņ nepmaņkuk.

⁵ Bureni, kumbani kome täņo yentä pädat täņpäņ
nepmäņ irirän awaņtä näk nepmäņjitta
buņeptä-yäņ itsämbuk.

⁶ ✧ Upäņkaņ bäräpina u gänaņ Ekäni Anutuna uken
täņkentähta gera yäņkut. Täņkentähta ude
yäņira ini kudupi yotken itkaņ gera kotäkna
ba konäm butewakina nadäņ namiņkuk.

⁷ Nadäņ namiņirän kome bārom täņpäņ kwaiņkuk.
Jop puningän nämo, mebāriken umu imaka,
kwaiņkuk.

U imata, Anututä iwanayeta
kokwawak nadäņirän ude uwä
ahäņkuk.

⁸ Injami gāriņ gānaņ nanik gupe yäņ täņpäņ äpuņ.
Täņpäņ meni gānaņ nanik täņpäwak kädap
mebet gāyek ikek aņeņ täņpäņ abuņ.

⁹ Ude täņkaņ kunum yäpmäņ wenpewän kukņi
kukņi kuņirän gubam kubiri pähap terak
yeņtäņ äpuk.

- 10 ✧ U imaka kunum gānaŋ nanik piri nīkek uterak maŋitkaŋ ukeŋode äpuk. U bārāŋek-inik äpuk, mānit tāŋo piri māmā terak yāŋ.
- 11 U bipmāŋ uranipāŋ tek ude uwāk tāŋkuk. Gubam tobori tobori ume nīkek it gwājiŋ imiŋkuŋ.
- 12 Kädet täwit imikta yäpätä gubam kubiri u gānaŋ madāŋ kireŋtāŋ äbāŋirān mim ba kädäp mebet kome terak maŋkuŋ.
- 13 Täŋpākaŋ Ekānitä iromaŋtä-yāŋ kunum gānaŋ kārakŋeŋirān Ekāni Ārowani-inik unitāŋo man kotāk nadāŋkuŋ.
- 14 Tāŋkaŋ āŋini yäpä ude, gwājiŋ täŋpān äbāŋirä iwaniye ämet täŋpä kuŋkuŋ.
- 15 Ekāni kokwawak täŋpāŋ iwaniye yabāŋ yāŋpāŋ yabāŋ kārakŋeŋkuk-ken gwāgu pähap kawuk taŋirān kome mebäri kwawak patkuk.
- 16 Ude täŋpāŋ Ekānitä punin unu naniktä näk nepmāŋitta kewatpāŋ ume gwāgu kārōŋiken nanik wädāŋpāŋ nepmaŋkuk.
- 17 Bureni, äma näka kokwawak täŋpani, kehāromini näkä yārepmiŋtaŋi nämo u keriken nanik nämagutkuk.
- 18 Iwanaye u bārāpi terak irira äbā nutnayāŋ täŋirä Ekānitä itpiŋiŋ namiŋkuk.
- 19 ✧ Wakiken-inik itkuro upāŋkaŋ bānepna gāmāni-inik yāŋ nadāŋpāŋ unita wakiken nanik nämagutkuk.

- 20 ✧ Ekänitä näk kädet siwoŋi tāk täyat unita gwäki säkgämän namik täyak. Näk momina nämo unita iron täŋ namik täyak.
- 21 Näk Ekäni Anutuna unita mäde nämo ut imiŋpäŋ unitäŋo бага mani buramiŋpäŋ iwat täyat.
- 22 Бага mani kudup iwatpäŋ unitäŋo man käderi kubäta peŋawäk nämo tāk täyat.
- 23 U iŋamiken momina nikek nämo it täyat. Waki kubä täŋpet yäŋpäŋ nadäŋit nadäŋit kuŋat täyat.
- 24 ✧ Iŋamiken näk momina nämo, siwoŋi kuräki-inik kuŋat täyat unita gwäki säkgämän udegän namik täyak.
- 25 ✧ Unita Ekäni, ŋode nadätat; Äma nadäŋ gamikinik täŋpäŋ nämo gepmak täkaŋ unita kowata udegän nadäŋ yämiŋpäŋ oraŋ yämik täyan.
Täŋpäŋ äma siwoŋi kuŋat täkaŋ unita kudän siwoŋigän täŋ yämik täyan.
- 26 Täŋpäŋ äma bänep paki kuräki-inik kuŋat täkaŋ unita kudän tägagän täŋ yämik täyan. Täŋkaŋ äma waki tāk täkaŋ unita iwan täŋ yämik täyan.
- 27 ✧ Täŋpäkaŋ ämawebe äpani kuŋat täkaŋ u täŋkentäŋ yämik täyan. Täŋkaŋ äma inita nadäwä ärowani täŋpäpäŋ kuŋat täkaŋ u mäyäk yämik täyan.

✧ **18:20:** 1Sml 24:19 ✧ **18:24:** 1Sml 26:23 ✧ **18:25:** Sam 25:10, 31:23, 37:28, 40:11, 89:24 ✧ **18:27:** Sam 101:5; Snd 6:17

- 28 ✧ O Ekäni, bipmäñ urani näk uwäktäñ äyänutak u
iwat kirekta topän ijin-yäñej namik täyan.
- 29 Bureni, kehäromi namiñiri iwanaye täga
däpmäñpäñ yawat kirewet. Ba unitäño
kehäromi täga yäpmäñ äpet.
- 30 ✧ Unita ämawebe, ñode yänira nadäwut; Yawe
Anutu ñowä täktäki säkgämän, man yäk täyak
u bureniñän ahäk täkañ.
Uwä äma watä it nimän yän nadäñpäñ
uken kuk täkañ unita kurepä ude it
yämik täyak.
- 31 ✧ Ekäni kubä unitägän Anutu. Ba Anutu
unitägän nin gäarak itpäñ täñkentäñ nimik
täyak.
- 32 ✧ Anutu unitägän kehäromi namik täyak, ba kädet
kuñat-kuñatnaken watä säkgämän it namik
täyak.
- 33 ✧ U tögaken ba geñiken kuñatta kuroñna täñpidäm
täñ namiñirän kwamäktä-yän pidämigän
kuñat täyat.
- 34 Täñkañ ämik täkta täñpäñ-näwoñärek täyak unita
ämik kadäniken äpa kehäromi täga gwäjiwet.
- 35 Ekäni, watä it namiñpäñ wakiken nanik
nämagut täyan. Ketka kehäromitä mehamtäñ
namiñpäñ watä it namiñiri säkgämän, wäpna
biñam nikek it täyat.
- 36 ✧ Gäk kädet säkgämän täwit namiñiri kuñat
täyatken yewa kwäpäñ nämo mañnut täkañ.

✧ **18:28:** Jop 29:3 ✧ **18:30:** Sam 17:7, 119:140; Dan 4:37

✧ **18:31:** Lo 32:31, 32:39, 1Sml 2:2; Ais 45:5 ✧ **18:32:** Sam 91:2

✧ **18:33:** Lo 32:13; Hab 3:19 ✧ **18:36:** Snd 4:12

- 37 Nāmo, iwanaye gwāk pimiņpāņ yāwat kireņkā yepmāņitpāņ dāpmāņ-āņan tāņkaņ it tāyat.
- 38 Tāņkaņ akukta nāmo, bumta dāpmāņpāņ yepmanpa gāmotnaken it tākaņ.
- 39 Bureni Ekāni, gāk āmik tākta kehāromi namiņiri iwanaye tāņo kehāromi yāpmāņ āpāņ morek tāyat.
- 40 Ba gākā tāņpewi iwanaye nāka umuntaņpāņ metāņpeņ kuņtāņpā kuk tākaņ. Bureni, āma kokwawak tāņ namik tākaņ u tāņpawak tākaņ.
- 41 Ude tāņira tāņkentākta konām gera tāk tākaņ upāņkaņ kubätä nāmo tāņkentāņ yāmik tāyak. Ba Ekāniken gera yāk tākaņ upāņkaņ kowata nāmo yāniņ-yāk tāyak.
- 42 Nāmo, nāk yeņ kokoyāņ-pewa keņkeņ āworeņirā mānittä piāņ āreyāņ tāņpān kuk tākaņ. Ba okā kādetken nanik ude āma u terak yeņtāņ kuk tāyat.
- 43 Bureni Ekāni, āma ābot peņawāk tāņpani u keriken nanik nāmagutpāņ guņ ābot yabāņ yāwatta iwoyāņpāņ nepmaņkun.
Ude tāņiri āma bian nāmo nadāņkuro u apiņo nākņo watā piā āmanaye ude itkaņ.
- 44-45 Tāņpāņ man yāņira āma kubāken naniktā umuntaņpāņ kwaiņkaņ kābop irani uken nanik kwawakgān ahāņkaņ gwājiņ āpmoņ namik tākaņ. Ude tāņkaņ manna buramik tākaņ.

- 46 Unita ṇode yāwa; Ekāni itak! Tāṅkentākna ininṇ orerut! Anutu waki keriken nanik nāmagurani unitāṇo biṇam yāṇahāwut!
- 47 ✧ U imata, iwanaye yārepmitta kehāromi namik tāyak. Tāṅpāṇ āma ābori ābori tāṇo kehāromi yāpmāṇ āpāṅpāṇ gāmotna-kengān yepmak tāyak.
- 48 Bureni Ekāni, iwanaye yārepmitta kehāromi namik tāyan. Tāṅkaṇ watā it namiṇiri tāṅpāwak āma komi komitā nāmo nut tākaṇ.
- 49 ✧ Unita āma ābori ābori bāmopiken kap terak yāṅ-tenpāṇ api ganiṇoret tāṅpet.
- 50 U imata, Anututā Devit nāk, intājukun āmani itta iwoyāṅkuk. U kehāromi namiṇirān iwanaye kudup yārepmitt morek tāyat.
U kadāni kadāni nadāṇ namikinik tāk tāyak. Ba kāmiwā yerinayeta udegān tārek-tāreki nāmo api nadāṇ yāmik tāṅpek.

19

Anutu tāṇo ket kudān ba meni jinom tāṇo biṇam man

- 1 ✧ Kunumtā Anutu tāṇo wāpi biṇam jidewani yāṇ u kwawak pewān ahāk tākaṇ! Imaka imaka kudup kunum terak naniktā kerī kudān sākgāmān-inik u kwawak niwoṇārek tākaṇ!
- 2 ✧ Kepma kubākubātā yāpurārātpāṇ yāpurārātpāṇ pen yāṇahāk tāyak. Ba bipanitā udegān tāk tāyak.

✧ **18:47:** Sam 94:1 ✧ **18:49:** Rom 15:9 ✧ **19:1:** Sam 8:1, 50:6; Rom 1:19-20 ✧ **19:2:** Sam 74:16, 139:12

- 3 Bipani kepma yarä uwä man yäkyähta meni nämotä man kwawak yäjirän jukunintä nämo nadäk täkamäj.
- 4 ✧ Upäjkaŋ biŋam man yäjpewän komeni komeni, yotpärare kubäkubä kuŋ morek täyak.

Täjpäkaŋ kunum terak Anututä enji kubä edap dapurita täj imiŋkuk.

- 5 Täŋkuko unita edap dapuritä ŋode täk täyak; Äma gubaŋi kubätä webeni käwayäj oretoret terak enji gänaŋ naniktä äpämaŋ kweko ude abäk täyak. Ba äma kubä närepmirek gärepmirek-ken bäräŋekta pidämtak täyak ude täk täyak.
- 6 ✧ Edap dapuri u pom kukŋi käda naniktä abämaŋ kumaŋ kukŋi udude äpmok täyak. Imaka kubätä unitäŋo ägonita käbop täga nämo irek.
- 7 ✧ Täjpäkaŋ Ekäni täŋo бага man uwä siwoŋi-inik. Unitä bänep nadäk-nadäknin täŋkodaktak täyak. Täŋkaŋ Ekäni täŋo man unita nadäŋitna bureni-inik täk täyak. Unitäŋo man kubä pära nämo täk täyak. Unitä äma nadäk-nadäki täpuri unita nadäk-nadäk taŋi Anutuken nanikpäŋ yämik täyak.
- 8 ✧ Täŋirän Ekänitä man tägagämän u yäjpäŋ niwoŋärek täŋirän oretoret täk täkamäj. Täŋkaŋ Ekäni täŋo man kädet u kudupi säkgämän-inik unita ämawebe nadäk-nadäki täŋpirärek tak täyak.

✧ 19:4: Rom 10:18 ✧ 19:6: Sam 113:3 ✧ 19:7: Sam 119:130

✧ 19:8: Sam 12:6, 36:9, 119:128

- 9 ✧ Tānpākaŋ Ekāni oraŋ imikimik kädet u kädet säkgämän. U tärek-täreki nämo it täyak. Tānpāŋ Ekānitä ini kädet nintä iwatpāŋ täkta yānpāŋ niwet täyak u siwoŋi bureni-inik.
- 10 ✧ Ekāni tāŋo man u gol säkgämän-inik u irepmitak unita man unita gäripi pähap nadäk täkäna! Uwä gäripi-inik, tom gakŋi tāŋo gäripini irepmit moretak.
- 11 ✧ Bureni Ekāni, gäkŋo man u jukuman täga niwet täyak. Ämawebe u buramiŋpāŋ iwat täkaŋ uwä kowata täga ahāŋ yämik täkaŋ.
- 12 ✧ Upāŋkaŋ Ekāni, äma kubätä iniken momi kuduptagän täga nämo kaŋpāŋ nadāwän täreneŋ. Unita momi ätu käbop itkaŋ unita nämo nadätat u ärut nami!
- 13 ✧ Ärut namiŋpāŋ watä it namiŋiri momi nadāŋ parit wari tāŋpetawä! Ude nämo tāŋ namiwä momi unitä intäjukun tāŋ namiŋirän unita watä piä tāŋ imetta! Unita watä ude it namiŋiri siwoŋi-inik itkaŋ gäk mäde ut gamettawä.
- 14 ✧ Tānpākaŋ Ekāni gäk käbop irit mobä käwutna, ba tāŋkentäk ämana bureni! Unita näkŋo gäripna taŋi uwä ŋode yāŋahätat; Mena jinnom, nadäk-nadäkna kaŋ kawi tägawut yāŋ nadäk täyat.

✧ **19:9:** Sam 119:138, 119:142 ✧ **19:10:** Sam 119:72, 119:103, 119:127 ✧ **19:11:** Sam 17:4 ✧ **19:12:** Sam 40:12, 51:1-2, 90:8
 ✧ **19:13:** Sam 18:32, 25:11, 119:133 ✧ **19:14:** Sam 18:2, 31:5, 104:34

20

Äma kubätä intäjukun ämata yänpäj Anutuken gera yäjku

- ¹ Intäjukun ämanin, gäk bäräpi terak irayäj täno uwä, Ekäni, Jekop täno Anututä täñkentäj gamiñpäñ watä it gamik täyon!
- ² Anutu u Saion komeken itak. Itkañ ini täha gänañ nanik täñkentäk täga ganiñ kirek täyon.
- ³ Iniñ oretta gupe käbäñi nitek ijiñ imayäj täno ba bänep tägata bänep iron peñ imayäj täno unita gäripi nadäj gamik täyon.
- ⁴ ✧ Imaka imaka bänepkatä gäripi pähap nadäk täyan u ganiñ kirek täyon. Ba täñkentäj gamiñirän nadäk-tawañ pewayäj täno u bureni säkgämän kañ ahäwän!
- ⁵ ✧ Ude täñkentäj gamiñirän iwan täno kehäromi yäpmäj äpayäj täno uken nin oretoret pähap tänpäj Anutunin api iniñ oretne! Tänpäkañ Ekänitä yäñapik manka kudup nadäj gamik täyon.
- ⁶ Eruk, näk nadätat! Ekänitä intäjukun äma ini iwoyänpäj tewani u täñkentäj imik täyak. U kunum gänañ itkañ yäñapik mani nadäj imik täyak. Täñkañ kerä kehäromitä täñkentäj imiñirän iwaniye täno kehäromi yäpmäj äpäk täyak.
- ⁷ ✧ Tänpäkañ äma ätu ämik täno tuñum kehäromi kehäromi unitagän nadäkinik kehäromi

✧ **20:4:** Sam 21:2 ✧ **20:5:** Sam 9:14, 60:4 ✧ **20:7:** Sam 33:16-17; Snd 21:31; Ais 31:1

- täk täkaŋ. Upäŋkaŋ ninä Ekäni Anutunin unitäŋo kehäromita nadäkinik täk täkamäŋ.
- 8 Äma udewani täŋo kehäromi kudup paoräkaŋ api maŋ-patäbotneŋ. Upäŋkaŋ ninä akuŋpäŋ kehärom taŋpäŋ api it yäpmäŋ kune.
- 9 Ekäni, gäkken gera yänayäŋ täkamäŋken uken nadäŋ nimiŋpäŋ intäjukun ämanin täŋkentäŋ imiŋiri iwaniye täŋo kehäromi kudup kaŋ yäpmäŋ äpäŋ morewän!

21

Isrel täŋo intäjukun ämatä Ekäni wäpi iniŋ oretkuk

- 1 Ekäni, intäjukun ämata kehäromi imiŋiri iwaniye täŋo kehäromi yäpmäŋ äpäŋ moreŋkuko unita oretoret täk täyak.
- 2 Imaka bänepitä gäripi pähap nadäŋpäŋ unita gäkken yäŋapiŋkuko u imiŋkun.
- 3 Gäk not täŋ imiŋpäŋ iron taŋi täŋ imiŋkun. Täŋkaŋ wäpi biŋam kwawak niwoŋärehta gwäpä golpäŋ täŋpanipäŋ ähät imiŋkun.
- 4 ✧ U irit käroni itta gäkken yäŋapiŋkuko u nadäŋ imiŋiri udegän kadäni käroni it yäpmäŋ abukotä pen api it yäpmäŋ ärowek.
- 5 Täŋkentäŋ imiŋiri iwan täŋo kehäromi yäpmäŋ äpuko unita wäpi biŋam ikektä taŋi itak. Wäpi biŋamkät kehäromi u gäkŋa imiŋkun.
- 6 ✧ Gäk iron pähap täŋ imik täyan u paot-paori nämo, pen api it yäpmäŋ ärowek. Ba du-biniken iriri unita oretoret pähap täk täyak.

✧ 21:4: Sam 61:5-6, 91:16 ✧ 21:6: Sam 16:11, 45:7; Apos 2:28

- 7 ☆ O Ekäni tänpämorek mähemi, intäjukun äma u gäka nadäkinik täk täyak. Gäk nadäñ imikinik täk täyan unita kehäromigän api irek.
- 8 Ude täñkañ iwankaye kokwawak nadäñ gamani u kuduptagän yäpmäñ äpäñpäñ gäkña gämotka-kengän api yepmañpen.
- 9 ☆ Tänpäkañ Ekäni, gäkä kwawak ahäwayäñ täyanken uken kädäp mebet tañitä imaka imaka ijinpewä paot täkañ ude iwan u kudup api däpmäñ paoren. Bureni, kokwawak tañi nadäñ yämiñpäñ däpmäñpäñ kädäptä kudup ijinpewi api paotneñ.
- 10 Täñiri unitäño yeri kubä nämo api irek. Nämo, u kuduptagän api däpmäñ morewen.
- 11 ☆ Äma udewanitä waki täñ gamikta yäñpäñ-nadäk täk täkañ upäñkañ täga nämo täneñ.
- 12 Nämo, kuwek gwäjinpewi yäwarirän api metäñpeñ kuneñ.
- 13 O Ekäni, gäk kehäromika nitek unita wäpka biñam kap terak ganiñoret yäpmäñ api kune!

22

Äma kubä komi nadäñpäñ Anutuken konäm gera täñkuk

- 1 ✧ Anutuna, Anutuna, imata nepmanṭan? Imata ban itkaṅ konäm kähänna nämö nadäṅ namitan?
- 2 ✧ Wära! Anutuna, näk kepma konäm kähän yäṅira kowata nämö naninṅ yäk täyan. Ba bipani udegän ehutpäṅ gäkken gera yäṅira nämö nadäṅ namik täyan.
- 3 Upäṅkaṅ näk nadätat; Gäk Anutu kudupi intäjukun iriri Isrel naniktä gäk wäpka yäpmäṅ akuk täkaṅ.
- 4 ✧ Täṅpäṅ bian äbekniye oraniyetä irit kuṅat-kuṅari gäk ketka terak peṅpeṅ kuṅarirä täṅkentäṅ yämik täṅkunonik.
- 5 Uwä gäkken yäṅapiṅirä iwan keriken nanik yämagut täṅkunonik. Täṅiri Gäka nadäkinik täṅ gamiṅirä nadäkiniki jopi nämö täṅkuk.
- 6 ✧ Upäṅkaṅ nähä imaka jopi ude. Näk äma nämö! Ämawebetä nabäṅirä äpani täṅpäkaṅ yäṅärok näwerit inṅam täṅ namiṅit täk täkaṅ.
- 7 ✧ Täṅpäṅ nabäṅ mägayäṅit mebet ogät närenṅit täk täkaṅ.
- 8 ✧ Täṅpäṅ sära ṅode näwet täkaṅ; Ekäniken gera yäṅiri käwep täṅkentäṅ gamayäṅ yäk. Gäka gäripi nadäṅpäṅä imata nämö gämagut täyak? Man ude näwet täkaṅ.

✧ **22:1:** Sam 10:1; Mat 27:46; Mak 15:34 ✧ **22:2:** Sam 42:3, 88:1
 ✧ **22:4:** Sam 78:53, 107:6 ✧ **22:6:** Jop 25:6; Sam 31:11; Ais 41:14, 49:7 ✧ **22:7:** Ais 53:3; Mat 27:39; Mak 15:29; Luk 23:35 ✧ **22:8:** Mat 27:43

- 9 ☆ Anutu, gäkä bian meŋ koki gänaŋ nanik täŋpewi ahänkut. Näk nonoŋ naŋ parira gäkä täŋkentäŋ namiŋkun.
- 10 ☆ Gäk näkŋo Anutu. Gäka nadäkinik täk täyat uwä meŋtä bäyaŋpäŋ nepmaŋkukken unitä pen it yäpmäŋ äbätat ŋo.
- 11 ☆ Unita apiŋo nepmaŋpentawä! Bäräpi ahän namitak ŋonita näk täŋkentäktä kubä nämo! Unita gäk ban nepmaŋpeŋ kweno.
- 12 Iwantä bulimakau komitä äma yäwat-kirek täkaŋ ude näwat-kirek täkaŋ. Burimäkau kehäromi Basan komeken nanik udewanitä-yän näk yewa täk täkaŋ.
- 13 Aŋ komitä tom yenayän yabän kärakŋeŋpäŋ meni aŋek täkaŋ ude iwantä näk ude nenayän täk täkaŋ.
- 14 ☆ Täŋpäkaŋ kehäromina kudup paotak, ume piwä kwäkaŋ kome terak päŋku paot täkaŋ ude. Täŋpäŋ kujatna kudup gapun täkaŋ. Ba nadäk-nadäkna tom gakŋi kädäpken pewäkaŋ mutpäŋ paot täkaŋ ude täyak.
- 15 ☆ Täŋpäŋ kotäkna kawuk tawäkaŋ mebetna dārawän täkaŋ. Gäk nabän näwaräkuk täŋiri kumbayän täyat.
- 16 Täŋpäŋ waki täŋpani äbot pähaptä bipmäŋ gwäjiŋpäŋ aŋtä tom yek täkaŋ ude gupna neŋpäŋ yäpmäŋ däkŋek täkaŋ.
- 17 Täŋpäkaŋ kujatna kwawak parirä nabänkaŋ ore-toret täk täkaŋ.

☆ **22:9:** Sam 71:5-6 ☆ **22:10:** Ais 46:3, 49:1 ☆ **22:11:** 2Kn 14:26; Sam 72:12; Ais 63:5 ☆ **22:14:** Sam 73:26; Dan 5:6 ☆ **22:15:** Sam 38:10

- 18 ✧ Ba näkŋo tek inita yäpmäkta närepmirek-gärepmirek ude täk täkaŋ.
- 19 ✧ Unita Ekäni, nepmaŋpeŋ ban kweno. Täŋkentäŋ namik täyan udegän apiŋo bäräŋeŋ abäŋkaŋ täŋkentäŋ nam!
- 20 Gäk äneŋi nämaguriri nutna yäkŋat täŋpä wawut! Gäk täŋkentäŋ namiŋiri äma aŋ bumik ŋowä kumäŋ-kumäŋ nutneŋo.
- 21 ✧ Näk aŋ ägwäri keriken nanik yäyomägariri tom ägwäri yek täkaŋ ude näk nekta täŋpä wawut! Täŋpäkaŋ bulimakau ägwäri itkaŋ ŋo joŋanitä näputneŋo, Ekäni näk nämagut.
- 22 ✧ Ude täŋpikaŋ manbiŋam gäkä täŋ namik täyan u notnaye api yäweret. Täŋpäŋ gäk ganiŋ oretta äbot kubägän itkaŋ näkä gäkŋo wäpka biŋam api yäpmäŋ akwet.
- 23 Eruk näk ŋode yäyat; Anutu täŋo äbot täŋpani in Anutu wäpi yäpmäŋ akuwut! Jekop täŋo äboriye in Ekäni oraŋ imikot! Bureni, Isrel äbot in, gwäjiŋ äpmonŋ imut!
- 24 ✧ U imata, Anutu uwä äma jäwärita mäde nämamo ut yämik täyak. Unitäŋo komi nadäwätäkita nadäŋirän jopi nämamo täk täyak. Nämoinik! U yäŋapiŋirä nadäŋ yämiŋpäŋ dubiniken äbäk täyak.

✧ **22:18:** Mat 27:35; Mak 15:24; Luk 23:34; Jon 19:24 ✧ **22:19:** Sam 22:11, 70:5 ✧ **22:21:** Sam 34:4, 118:5 ✧ **22:22:** Sam 40:10; Hib 2:12 ✧ **22:24:** Sam 31:22, 69:17, 69:33; Hib 5:7

- 25 ✧ Unita Ekäni, ämawebekayetä ganiņ oretta kăbeyä täņirä găkņo täktăkkata yăņpăņ kăbeyä iņamiken api ganiņoret täņpet. Bureni, oraņ gamikta gupe kăbăņi nıkek ijiņ gamikta yăņkehărom taņkuro u ämawebe găka umuntak tăkaņ u iņamiken api täņpa-tărewek.
- 26 ✧ Kadăni uken äma jăwări imaka, naņ tokņek api tăneņ. Ba ämawebe Ekăni dubiniken kuk tăkaņ uwă wăpi api iniņ oretneņ. Eruk, ude taņkaņ tărek-tăreki nămo săkgămăn it yăpmăņ ärok tăkot!
- 27 ✧ Täņpăkaņ ämawebe komeni komeni Ekănita nadăņpăņ äyăņutpeņ gămoriken api kuņ moreneņ. Kuņ moreņpăņ api iniņoret tăneņ.
- 28 ✧ U imata, Ekăni uwă ämawebe komeni komeni kuduptagăn intăjukun it yămiņpăņ yabăņ yăwat tăyak.
- 29 ✧ Äma inita nadăņiră ärowani täņpanită gukut imăpmok täņpăņ Anutu api iniņ oretneņ. Bureni, komen ämawebe kumăņpăņ parakta yăwani u kuduptagăntă Ekăni api oraņ imineņ.
- 30 ✧ Täņkaņ ämawebe măden ahănayăņ tăkaņ uwă Ekănita wată piă api tăņ imineņ. Ude taņkaņ yeriniye ahănayăņ tăkaņ unita Ekăni tăņo täktăkita yăņahăņpăņ api yăwet tăneņ.

✧ **22:25:** Sam 35:18, 40:9-10, 61:8 ✧ **22:26:** Sam 40:16, 69:32

✧ **22:27:** Sam 2:8, 82:8, 86:9 ✧ **22:28:** Sam 47:7-8; Sek 14:9

✧ **22:29:** Sam 89:48; Ais 10:16 ✧ **22:30:** Sam 102:18, 102:28

- 31 ✧ Bureni, ämawebe nämo ahäwani uwä kämi ahänjirä Ekänitä ämawebeniye waki keriken nanik yämagurani unita yänpän-yäwojäreki api täneḡ.

23

Ekäni täḡo iron säkgämän

- 1 ✧ Ämatä sipsip watä it yämik täkaḡ udegän, Uraktä näka watä säkgämän it namik täyak. Unita näk imaka kubäta wäyäkḡek piä nämo täk täyat.
- 2 ✧ Täḡpakaḡ näk yännäḡat päḡku nepmaḡpän ume dapuriken näḡpakaḡ eruk äneḡi nämagut päḡku äyünken nepmaḡpän kwiniḡän itpäḡ-nadäk täk täyat.
- 3 ✧ Ude täḡkaḡ irit kuḡat-kuḡatna täḡ-kehäromtak täyak. Täḡpäḡ iniken wäpi täga terak kädet siwoḡi-kengän nämagut yäpmäḡ kuk täyak.
- 4 ✧ Ekäni, kumäḡ-kumäḡ täḡo bipmäḡ uranitä uwäk täḡpäḡ nepmäḡirayäḡ täko upäḡkaḡ umuri udewanita nämo umuntäwet. Imata, gäk näkkät bok itkaḡ kadä ba käyäp injiriri gabäḡpäḡ nämo umuntak täyat.
- 5 ✧ Ude täḡkaḡ näk nepmäḡ towikta ketem tuḡum täḡpäḡ nämaguriri iwanaye jop nabäk täkaḡ. Ude täḡkaḡ nämagut päḡku dubikaken

✧ **22:31:** Sam 71:18, 78:6 ✧ **23:1:** Sam 34:9-10; Ais 40:11; Jon 10:11, 1Pi 2:25 ✧ **23:2:** Sam 36:8, 65:11-13; Ese 34:14; Rev 7:17
 ✧ **23:3:** Sam 5:8, 19:7, 85:13 ✧ **23:4:** Sam 16:8, 27:1; Ais 43:2; Mai 7:14 ✧ **23:5:** Sam 78:19, 92:10; Luk 7:46

nepmanpəŋ təŋ-bumbum pewi ahəŋ namik
təkaŋ.

- 6 ✧ Ekäni, gäk irit kuŋat-kuŋatnaken watä säkgämän
it namiŋpəŋ bänep iron təŋ namik täyan.
Unita gäripi pähap tärek-täreki nämo,
nadäk täyat. Ba näk gäkkät bok pen
api it yäpməŋ ärode.

24

Anututä äma jidewanita gäripi nadäk täyak?

- 1 ✧ Kome pähap ukät ämawebe ba imaka kome
terak itkaŋ u kuduptagän Anututä mähemi-
inik täyak.
- 2 ✧ Anutu unitägän kome u gwägu pähap terak
penpəŋ təŋ-kehärom taŋkuk.
- 3 ✧ Urita äma jidewanitä Anutu unitäŋo kudupi
pom terak täga äroneŋ? Ba äma jidewanitä
kudupi yoriken täga äronpəŋ iniŋ oretneŋ?
- 4 ✧ Ämawebe ŋodewani; Äma keritä kudän waki nämo
täk təkaŋ u, ba äma bänepi kuräki-inik u.
Ba äma bänep nadäk-nadäki mäjo wära terak
nämo pek təkaŋ u, ba äma imaka udewani
täŋo wäpi yäŋpəŋ jop manman nämo yäk
təkaŋ u.
- 5 ✧ Ekänitä ämawebe udewanita nadəŋ yämiŋpəŋ
iron säkgämän api təŋ yämek. Bureni-inik,

✧ **23:6:** Sam 25:7, 25:10, 27:4-6, 2Ko 5:1 ✧ **24:1:** Kis 19:5; Lo 10:14;
Sam 50:12, 1Ko 10:26 ✧ **24:2:** Sam 104:5, 136:6, 2Pi 3:5 ✧ **24:3:**
Sam 15:1 ✧ **24:4:** Sam 15:4; Ais 33:15-16; Mat 5:8, 1Ti 2:8

yämagurani Anutu unitä Siwoŋi ämawebenaye
yän api yäwerek.

6 ✧ Tänpäkaŋ ämawebe udewaniwä gwäk pimiŋpäŋ
Jekop täŋo Anutu iwarän tänpäŋ täŋkentähta
Anutu ukengän kaŋ-tarek täkaŋ.

7 ✧ Unita Jerusalem täŋo yämabam biani biani,
in keweŋ imiŋirä penyänek pähap täŋo
intäjukun äma ärowani-inik u kaŋ ärowän!

8 Tänpäkaŋ penyänek täŋo intäjukun äma uwä
netä? Uwä Ekäni kehäromi mähe mi, iwan
täŋo kehäromi yäpmäŋ äpani ubayäŋ! Äma
unitägän penyänek pähap täŋo intäjukun äma
itak.

9 Unita äneŋi täwera! Jerusalem täŋo yäma biani
biani, in keweŋ imiŋirä penyänek pähap täŋo
intäjukun äma ärowani-inik u kaŋ ärowän!

10 Tänpäkaŋ penyänek täŋo intäjukun äma uwä netä?
Uwä Ekäni kehäromi mähe mi ubayäŋ! Äma
unitägän penyänek pähap täŋo intäjukun äma
itak. Bureni-inik!

25

Devit täŋo yänapik man kubä

1 ✧ Ekäni, yänapik man gäwerayäŋ äbätat!

2 ✧ Gäk Anutuna unita näk gäkagän nadäkinik täk
täyat. Gäk täŋkentäŋ nam! Nabäŋ äwaräkuk
täŋiri iwantä kehäromina yäpmäŋ äpäŋpäŋ
yänärok näwerirä mäyäk nadäwetawä.

✧ 24:6: Sam 27:8, 105:4 ✧ 24:7: Ais 26:2; Hag 2:7; Mal 3:1, 1Ko
2:8 ✧ 25:1: Sam 86:4, 143:8 ✧ 25:2: Sam 31:1, 41:11

- 3 ✧ Tänpäkaŋ näk ŋode nadätat; Äma gäkä terak yeŋgämä pek täkaŋ u yabäŋ äwaräkuk täŋiri nadäkiniki jopi nämo täŋpek. Nämo inik, äma gäka bitnäc täkaŋ unitägän komi nadänpäŋ mäyäk api nadäneŋ.
- 4 ✧ Unita Anutu, gäk nadäk-nadäk siwoŋika näwetpäŋ näwoŋärek täŋiri gäkŋo kädet täga u nadäwa tärewut.
- 5 ✧ Tänpäŋ nämagurani Anutu, gäkŋo man bureni pätak u näwetpäŋ näwoŋäreŋiri kädet siwoŋi u kaŋ iwara. O Ekäni, näc gäka nämo guŋ taŋpäŋ gepmäŋit-inik tänpäŋ kuŋat täyat.
- 6-7 ✧✧ Ekäni, ironka ba butewaki kädetka bian täŋkunoniktä täŋ yäpmäŋ äbätan unita nadänpäŋ näc gubaŋiken kädet wakiwaki täŋkuro u peŋ namisi. Gäk kudän täga ba iron mähe mi unita nadäŋ namisi!
- 8 ✧ Ämawebe, in nadäkaŋ? Ekäni uwä tägagämän, siwoŋi-inik itak. Unitä äma momi täŋpani kädet siwoŋi iwatta yäwetpäŋ yäwoŋärek täc täyak.
- 9 ✧ Ba äma gämori-kengän kuŋat täkaŋ u kädet ini gäripi nadäk täyak ude yäwoŋärek täyak.
- 10 ✧ Bureni, ämawebe topmäc-topmäc kubägän Anu-tutä pewän ahäŋkuko u ba mani biŋam bu-

✧ **25:3:** Ais 21:2, 49:23; Hab 1:13 ✧ **25:4:** Sam 27:11, 86:11

✧ **25:5:** Sam 40:1, 43:3, 79:9 ✧ **25:6-7:** Sam 98:3, 103:17

✧ **25:6-7:** Jop 13:26; Sam 31:19, 51:1 ✧ **25:8:** Sam 32:8, 86:5, 92:15

✧ **25:9:** Sam 23:3, 27:11 ✧ **25:10:** Sam 40:11, 103:18

ramiŋpäŋ iwat täkaŋ unita nadäŋ yämik-inik
täk täyak.

Anutu uwä nadäk-nadäk yarä nisek
nämo täk täyak, nadäŋkuko udegän
pen api nadäŋ yäpmäŋ ärowek.

- 11 ✧ Ekäni, momina mäyap upäŋkaŋ wäpka biŋamta
yäŋpäŋ peŋ namisi.
- 12 Täŋpäkaŋ ämawebe Ekäni täŋo mani buramik
täkaŋ, ämawebe u Ekänitä kädet siwoŋi
iwatta u yäwoŋärek täyak. Yäwoŋärenjirän
ugän iwat täkaŋ.
- 13 ✧ Äma udewani säkgämän it täkaŋ. Ba unitäŋo
nanakiye imaka, kome terak täga api itneŋ.
- 14 ✧ Bureni-inik! Ekänitä ämawebe mani buramik
täkaŋ u not säkgämän täŋ yämik täyak.
Täŋpäŋ topmäk-topmäk kubägän bian
pewän ahäŋkuko unitäŋo mebäri kudup
yäwetpäŋ yäwoŋärek täk täyak.
- 15 ✧ Täŋkentäŋ namikta Anutu-kengän gera yäk
täyat. Täŋira umuri u ba u kerä terak nanik
yäyomägat täyak.
- 16 ✧ Unita Anutu, gäk näkken äbäŋpäŋ täŋkentäŋ
namisi. Gäk ban iriri näkŋagän itpäŋ
kehäromi nisek nämo nadätat.
- 17 ✧ Unita gäk nadäŋ bäräpna yäpmäŋ kewen
namiŋiri bänepnatä kwikinik kaŋ irän.
Täŋkentäŋ namiŋiri bäräpitä kehäromina
yäpmäŋ äpäk-inik nämo täŋpek.

✧ **25:11:** Kis 34:9; Sam 79:9 ✧ **25:13:** Sam 69:36; Snd 1:33; Jer
23:6 ✧ **25:14:** Stt 17:1; Jop 29:4; Snd 3:32 ✧ **25:15:** Sam 123:2,
124:7 ✧ **25:16:** Sam 69:16, 143:4 ✧ **25:17:** Sam 40:12, 107:6

- 18 ✧ Bureni Anutu, komi nadäwätäkna yäpmäñ kewerñ naminpäñ momina kudup peñ namisi.
- 19 ✧ Ekäni, iwanaye mäyap u yabätan? Unitä kokwawak pähap jop nadäñ-nadäñ namik täkañ.
- 20 Täñpäkañ gäk näkño watä ämana unita näk nämagutpäñ watä säkgämän it naminjiri iwantä nurirä mäyäk yäpettäwä.
- 21 ✧ Näk nadäñ gamikinik täk täyat unita gäkä nadäñ naminpäñ kädet ba nadäk-nadäkna siwoñi unita yäñpäñ kadäni kadäni watä säkgämän it naminjiri wawetawä.
- 22 ✧ Täñpäkañ Ekäni, gäk äbotkaye Isrel, bäräpi mebäri mebäri gänañ nanikpäñ wädäñ tädotpäñ yepmañpi säkgämän kañ irut.

26

Äma siwoñi kubä täño yäñapik man

- 1 ✧ Näk kudän täga täk täyat upäñkañ iwanayetä yäñärok näwet täkañ. Unitä Ekäni, iwanaye injamiken gäkäwä äma siwoñi yäñ kañ näwet! Näk gäkagän nadäñ gamikinik täk täyat.
- 2 ✧ Ekäni, man yäkyäk ba täktäkna kuduptagän siwoñi itak yäñ nadäkta nabäñpäñ-nadäk täyi. Täñpäñ bänep nadäk-nadäkna jide itak yäñ nadäkta yäpmäñ danisi.

✧ **25:18:** Sam 31:7, 103:3 ✧ **25:19:** Sam 3:1-2, 9:13 ✧ **25:21:** Sam 41:12 ✧ **25:22:** Sam 130:8 ✧ **26:1:** 2Kn 20:3; Sam 28:7; Snd 20:7 ✧ **26:2:** Sam 17:3, 139:23; Sek 13:9

- 3 ✧ Ekäni, gäk näka iron pähap täj naminpäj kadäni kadäni kädet siwoŋi näwoŋärek täyan. Gäk intäjukun it naminpäj nämo nepmak täyan.
- 4 ✧ Täjpäkaŋ Anutu, gäk näkŋo mebärina nadätan. Näk äma waki täjpanikät nämo kuŋat täkamäj. Ba äma jop manman yäwanikät nämo it täkamäj.
- 5 ✧ Bureni, näk äma goret täjpanikät itpäj yäjpäjnadäkta gäripi nämo nadäk täyat. Äma ude-wani mäde ut yämik täyat.
- 6 ✧ Ekäni, bänepna, täktäkna siwoŋi yäj gäwoŋäreka ketna ärutpäj gäkŋo eŋi gänaŋ alta dubiniken ganiŋ oretkaŋ teŋ gwäjik täyat.
- 7 Näk ude täj gaminpäj kap kubä bänep täga man gäwetta teŋpäj täktäkka säkgämän u ämawebe yäwetpäj yäwoŋärek täk täyat.
- 8 Ekäni, eŋi gäkä it täyanken wäpka biŋam kwawak itak. Eŋi unita gäripi taŋi nadäk täyat.
- 9 ✧ Unita Anutu, näk äma waki täjpani ba ämawebe kumäj-kumäj däpani ukät bok nämo nidäpen!
- 10 ✧ Äma udewanitä kädet wakiwaki pen täk täkaŋ. Monen yäpmäkta kädet waki mebäri mebäri täkta nämo umuntak täkaŋ.
- 11 Upäŋkaŋ Ekäni, nähä kädet udewani täga nämo täjpet. Näk gäkŋo kädet siwoŋi ugän iwat

✧ 26:3: 2Kn 20:3 ✧ 26:4: Sam 1:1; Jer 15:17 ✧ 26:5: Sam 1:1, 31:6, 139:21-22 ✧ 26:6: Sam 73:13, 1Ti 2:8 ✧ 26:9: 1Sml 25:29; Sam 28:3 ✧ 26:10: Lo 16:19, 1Sml 8:3; Ais 33:15

täyat unita näk nadäj namiņpäj gäkŋata
biŋam nämagut.

- 12 ✧ Wisikna! Näk bägup tögaken itat yäj nadätat.
Imaka kubätä näk täga nämö täņpän waneŋ.
Unita Anutu, ämawebe gäk ganiŋoret
käbeyä täņ irirä wäpka biŋam api
yäjahäk täņpet.

27

Äma kubätä nadäkiniki yäjahänjuk

- 1 ✧ Ekäni uwä näkŋo peņyäjekna. Unitägän
täņkentäj namiņpäj watä it namik täyak.
Unita netäta umuntäwet?
- 2 ✧ Anututä täņkentäj namiņirän äma wakiwak-
itä gupna awähutta täņpäwak täkaŋ. Ba
iwantä näka kokwawak nadäņpäj nutna
yäjkaŋ äbä Anutu kaŋ-umuntaŋ ämetpeņ
päņku yewä kwäpäŋ maņdäpmäk täkaŋ.
- 3 ✧ Nadäkaŋ? Irit kuŋat-kuŋatna Anutu-kengän pek
täyat unita iwan äma äbot pähaptä nutna
yäjkaŋ näk it gwäjineŋo upäņkaŋ nämö
umuntäwet. Nämoinik!
- 4 ✧ Näk Anutuken imaka kubätagän yäjapiņkut.
Ŋode täņ namikta gäripi-inik nadäņpäj
yäjapiņkut; Anutu, gäk nadäj namiņiri
gäkŋa eņi-kengän ittängän kaŋ paora.
Eņikaken itkaŋ dapun taņpäj gabäņgärip
täk täyiwa.

✧ **26:12:** Sam 22:22, 27:11, 40:2, 107:32 ✧ **27:1:** Sam 118:14; Ais
33:2, 60:20; Mai 7:8 ✧ **27:2:** Sam 9:3, 14:4 ✧ **27:3:** Jop 4:6; Sam
3:6 ✧ **27:4:** Sam 18:6, 23:6, 90:17

- 5 ✧ Näk ɲode nadätat; Kadäni waki ahäŋ namayäŋ täyak upäŋkaŋ Anututä yäŋnäknjat päŋku tähani gänaŋ nepmaŋpäŋ yäma ukätpäŋ watä säkgämän api it namek. Ude täŋjirän näk tägagän api iret.
- 6 ✧ Watä säkgämän it namiŋjirän iwan näk it gwäjinayäŋ täkaŋ u yärepmitpäŋ kehäromini api yäpmäŋ äpet. Täŋpäŋ bänep pidäm nadäŋpäŋ oraŋ imiŋpäŋ Anututä ini eŋi gänaŋ kap terak wäpi biŋam api yäpmäŋ akwet.
- 7 ✧ O Ekäni, näkä gäkken gera yäwayäŋ täyatken u butewaki nadäŋ namiŋkaŋ täŋkentäŋ nam.
- 8 ✧ Näkken äbi yäŋ näwetkuno udegän Ekäni, gäk ganiŋ oretta äretat.
- 9 ✧ Äreŋjira näka käbop nämo iren. O Anutu, näk piä ämaka unita täŋkentäŋ nam! Näka kokwawak nadäŋ namiŋpäŋ nämo näwat kirewen. Nämo nepmaŋpen ba mäde nämo ut namen.
Kadäni kadäni täŋkentäŋ namik täŋkuno udegän täŋkentäŋ namik täyi.
- 10 ✧ Meŋnaye nanayetä mäde ut namineŋo upäŋkaŋ Ekäni gähä täga nabäŋ näwaren.
- 11 ✧ Unita Ekäni, imaka kaŋ tä yäŋ nadätan udegän näwoŋäreŋjiri kaŋ täŋpa. Iwanaye

✧ 27:5: Sam 17:8, 31:20, 40:2, 50:15 ✧ 27:6: Sam 3:3, 107:22

✧ 27:7: Sam 4:3, 13:3, 61:1 ✧ 27:8: Sam 34:4, 105:4; Amo 5:6

✧ 27:9: Sam 6:1, 40:17, 69:17, 94:14 ✧ 27:10: Ais 40:11, 49:15;

Jon 16:32, 2Ti 4:16-18 ✧ 27:11: Sam 5:8, 25:4, 86:11

mäyap itkaŋ unita kädet kukŋi kädagän kaŋ
yännäknat yäpmäŋ ku.

- 12 ✧ Ekäni, iwan yabäŋ äwaräkuk täŋiri näk nämo
nepmäŋitneŋ. Iwan uwä näka jop manman
yänjit umun man näwerit täk täkaŋ.
- 13 ✧ Bureni-inik nadätat! Itkaŋ kämi Ekänitä
ämawebeniye täŋkentäŋ yämiŋirän api
yabäwet.
- 14 ✧ Unita ämawebenaye, ŋode täwera nadäwut;
In Anututa nadäkinik täŋpäŋ Anututä ini
täŋkentäŋ tamekta kaŋ itsämbut. Nadäwätäk
pähap nämo täneŋ. Nämo inik! Kehärom
täŋpäŋ kaŋ irut.

28

*Äma kubätä bäräpi gänaŋ itkaŋ Anutuken gera
yänkuk*

- 1 ✧ Täŋkentäkna bureni Anutu, gäkä täŋkentäŋ nami
yänpäŋ yänapitat. Gera yänjira nadäŋ namisi.
Gäk gerana nämo nadäŋ namiwä näk äma
kumänpeŋ kwani ude äworewayäŋ.
- 2 ✧ Näk täŋkentäŋ nami yänpäŋ kudupi yotka käda
ketna yaräbok kewatat. Täŋpäŋ yänapiŋjira
manna kotäk nadäŋ namisi!
- 3 ✧ Anutu, näk äma waki-waki-kät bok nämo niwat
kirewen. Äma waki udewani uwä noriyeta

✧ **27:12:** Lo 19:18; Mat 26:60; Apos 9:1 ✧ **27:13:** Sam 31:19; Jer
11:19 ✧ **27:14:** Sam 62:5; Snd 20:22; Ais 25:9 ✧ **28:1:** Sam 83:1,
88:4, 143:7 ✧ **28:2:** Sam 5:7, 138:2 ✧ **28:3:** Sam 26:9, 55:21; Jer
9:8

- menitä not täñ yämik täkañ upäñkañ
bänepitä nadäwäwak yäpmäñ kuñat täkañ.
- 4 ☆ Unita Ekäni, kädet waki täñkuño u kowata
udegän kañ yämi.
- 5 ☆ Gäk piä tägatäga täk täyan upäñkañ äma
udewanitä gäka mäde ut gamik täkañ. Unita
nadätat, äma udewani uwä kumän api
däpmäñ morewen!
- 6 Bänep täga pähap! Näk Ekäniken yäñapik man
yänjira nadäñ naminjkuko unita ämawebenaye,
Ekäni wäpi iniñoret täkot!
- 7 ☆ Ekäni uwä näkño kehäromina. U kurepäna.
Bänep nadäk-nadäkna u terak peñ moretat.
U täñkentäñ namik täyak.
Unita bänep tägagämän nadäñpäj kap
terak wäpi yäpmäñ akutat ño!
- 8 Ekäni uwä kehäromi-inik. Unitä iniken ämaniyeta
kehäromi yäminpäj inita iwoyäwani näk
watä it namik täyak.
- 9 ☆ Täñpäkañ Anutu, ämawebekaye waki keriken
nanik ketären yepmañ. Täñkañ gäkñata
iwoyäwani ämawebekayeta nadäñ yäminpäj
watä säkgämän kadäni kadäni kañ it yämi.

29

*Iwän mänittä Anutu täño kehäromini kwawak
pewän ahäk täkañ*

☆ **28:4:** 2Ti 4:14; Rev 18:6, 22:12 ☆ **28:5:** Jop 34:27; Ais 5:12

☆ **28:7:** Sam 13:5, 18:2, 22:4 ☆ **28:9:** 1Kn 8:51-53; Sam 78:1

- 1 ✧ Ei! Kunum gānaŋ it tākaŋ in Anutu gāmoriken itkaŋ wäpi yäpmāŋ akuwut! Anutu-tägān kehāromi nīkek unita wäpi biŋamta ba kehārominita yāŋpāŋ oretoret tāŋput.
- 2 ✧ Anutu u kudupi inipārik kubä itak unita gwäjiŋ äpmonŋ imiŋpāŋ wäpi biŋam iniŋ orerut!
- 3 Gwägu pähap u punin terak iromāŋ pähap yāŋirān äma komeni komenitā nadäk tākaŋ. U Anutu tāŋo gera māmā.
- 4 Bureni! Anutu uwä kehāromini nīkek. Gerani u yāŋirān komen ämawebetä nadāwä kehāromi ini pārik kubä tāk tākaŋ.
- 5 Tāŋpākaŋ mānit piāŋirān puamäk tāk tākaŋ uwä Anutu tāŋo māmā. Anutu tāŋo māmā unitā Lebanon komeken päya taŋi taŋi tokät tāŋpā kuk tākaŋ.
- 6 Unitā kārak yāŋirān Lebanon kome tāŋo pomtā oretoret nadāŋpāŋ piāŋ äronkaŋ mak, bulimakau nanakitā tāk tākaŋ ude tāk tākaŋ.
- 7-8 Bureni, Ekānitā kārak yāŋirān yāpā kwinit täyak. U kārak yāŋirān kome kawuki wäpi Kades unitā kwaik täyak.
- 9 Ekānitā gera yāŋirān tomtā nanaki bäyak tākaŋ. Ba gera yāŋpewān päya pähämi äreyāŋ kuk tākaŋ.
 Ude tāŋirān Ekāni tāŋo kudupi yot gānaŋ ämawebeniyetä ŋode yäk tākaŋ; Ekāni tāŋo wäpi biŋam taŋi kaŋ tāŋpān! yäk.

- 10 ✧ Ekäni u ume ba gwägu pähap yänpewän tokneŋkaŋ äneŋi wädäŋ äpmok täkaŋ. Tänpäkaŋ Ekäni u intäjukun-inik, paot-paori nämo it täyak.
- 11 Täŋkaŋ ämawebeniyea kehäromi yämiŋpäŋ nadäŋ yämiŋirän säkgämän it täkaŋ.

30

Kumäŋ-kumäŋken nanik wädäŋ tädotpäŋ nipmaŋpani täŋo bänep täga kap

- 1 Ekäni, näk käyäm tänpäŋ kumnaŋi upäŋkaŋ gäkä äneŋi nämagutkuno unita ganiŋ oretat! Gäkä täŋkentäŋ namiŋiri iwanaye yänärok nämo näwetkuŋ.
- 2 ✧ O Ekäni Urakna, näk gäkä täŋkentäŋ nam yänpäŋ yänapiŋira bäräpi ahäŋ namiŋkuko u ketären namiŋkun.
- 3 ✧ Näk kumäŋ-kumäŋta biŋam täŋkuropäŋ äneŋi wädäŋ tädotpäŋ nepmaŋkun. Näk kumbani äworeŋpäŋ patkuropäŋ kumbaniken nanik äneŋi nämagutkun.
- 4 ✧ Ai! Ekäni täŋo ämawebeniye, in oretoret tänpäŋ wäpi biŋam yäpmäŋ akuwut! Ekänitä imaka imaka täk täŋkuko unita nadäkinik tänpäŋ wäpi kudupi iniŋ orerut!
- 5 ✧ Uraknin uwä kokwawak kadäni käroŋita nämo nadäk täyak. Täŋ, iron täŋ nimik täyak uwä paot-paori nämo.

✧ **29:10:** Stt 6:17; Jop 38:8, 38:25; Sam 28:8 ✧ **30:2:** Sam 6:2, 88:13, 103:3 ✧ **30:3:** Sam 28:1, 86:13 ✧ **30:4:** Kis 3:15; Sam 135:13, 149:1 ✧ **30:5:** Sam 103:9; Ais 26:20, 2Ko 4:17

Tänpäkaŋ konäm butewaki kadäni
keräpitaŋän täŋkaŋ butewaki
paoränkaŋ äneŋi oretoret täk
täkamäŋ.

- 6 ✧ Tänpäkaŋ näk säkgämän itkutken uken
ŋode nadäŋkut; Imaka kubätä täga nämo
nepmäŋirek. Kehäromina nitek pen api ired
yän nadäŋkut.
- 7 Ekäni, kadäni uken näk pom ude, iŋamkaken
kehäromi nitek itkut. Upäŋkaŋ gäk nabäŋ
umuntaŋ kuŋiri umuntä kehäromina
yäpmäŋ äpuk.
- 8 Ekäni, näk umun ude nadäŋkaŋ, gäkä butewaki
nadäŋ nam yänpäŋ, gäkken yänapiŋkut.
- 9 Näk ŋode gäwetkut; Näk kumāŋpäŋ äneŋi kome
äworeŋira nämo tägawek. Nämoinik! Ba
äma kumbanitä wäpka biŋam täga nämo
yäpmäŋ akwek. Ba äma kumbanitä gäkŋo
täktäkka täŋo biŋam täga nämo yänahäwek
yän gäwetkut.
- 10 Unita Ekäni, näk gäkken yänapiŋira butewaki
äneŋi nadäŋpäŋ täŋkentäŋ nam!
- 11 ✧ Eruk, käyäm täŋkaŋ butewaki nadäŋ bäräp
täŋkuro u ketäreŋ namiŋpewi oretoret kap
teyat ŋo! Butewaki pähap nadäŋkuro u
yäpmäŋ keweŋ namiŋpäŋ bänep oretoret
peŋ namiŋkun.
- 12 Unita manikum nämoinik api ired. Näk wari wari
wäpka biŋam api yänahäk täŋpet!

✧ **30:6:** Jop 29:18; Sam 10:6, 62:2, 62:6 ✧ **30:11:** Sav 3:4; Ais 20:2;
Jer 31:13

31

Iwantä nidäpnayəŋ tənirä Ekänitä api tən kentəŋ nimek

- 1 ✧ Ekäni gäkä käbop nepmanəŋ yəŋpəŋ dubikaken äretat. Gäk tən kentəŋ namiŋpəŋ iwan yabəŋ äwaräkuk təniri nämo nutneŋ.
 Gäk kudän siwoŋi-inik tənpani unita tənpewi iwantä nurirä mäyäk yäpettawä!
- 2 ✧ Tən pəŋ gäk nadəŋ namiŋpəŋ bärəŋek nämagut.
 Gäk mobä käwutna, watä ämana unita käbop nepmanjiri iwantä nutneŋtawä.
- 3 ✧ Watä ämana gäkä wäpka biŋamta yəŋpəŋ nämagut yəpməŋ kädet tägaken ku!
- 4 Ekäni, iwantä näk nepmən jitta buŋep təkəŋ. Unita nabəŋ näwariri jibi kubä yäpettawä! Gäk kubä-tägən watä ämana kehäromi.
- 5 ✧ Ekäni Anutuna, man bureni tənjo mähemi, bənep nadäk-nadäkna ba irit kuŋat-kuŋatna gäk-kengən peŋira näk nämagut.
- 6 Gäk ämawebe ätutä mäjo wära yəniŋ oret təkəŋ unita bitnäk täyan. Upən kəŋ näk gäka nadəŋ gamikinik täyat.
- 7 Gäk nadəŋ namikinik tək täyan unita oretoret täyat. Näk bäräpi tənira nabəŋpəŋ bäräpina dätärenəŋ namiŋkun. Komi nadənira nabəŋpəŋ komina utpewi maŋkuk.

✧ **31:1:** Sam 22:5, 71:1; Ais 49:23 ✧ **31:2:** Sam 71:2 ✧ **31:3:** Sam 18:2, 23:3, 25:11 ✧ **31:5:** Luk 23:46; Apos 7:59

- 8 ☆ Iwan yabəŋ äwaräkuk täŋiri komi piäken nämo nepmaŋkuŋ. Nämo. Watä säkgämän it namiŋiri tägagän itat.
- 9 Ekäni, gäk butewaki nadəŋ nam. Näk bäräpi kottat. Näk konäm kottäyiwa dapunna pomi tokŋekaŋ. Täŋpəkaŋ kujatna imaka, kudup kwitakaŋ.
- 10 ☆ Bänep nadəŋ bärəpnatä irit kuŋat-kuŋatna urayəŋ täyak. Täŋirän konäm kotkä kadäni käroni nämo iret yəŋ nadätat. Bärəpinatä kehäromina yəpməŋ əpəŋpewän paotak. Täŋirän kujatna imaka, kudup kwitakaŋ.
- 11 Kehäromina nıkek nämo ude irira iwanayetä yəŋərok man näwet täkaŋ. Notnaye imaka, inam təŋ namik täkaŋ. Täŋpəŋ təŋkentəŋ namanitä näka gaŋa taŋpəŋ nabä-kätəkaŋ.
- 12 ☆ Täŋirä ämawebe näka guŋ täkaŋ, äma kubəpəŋ äneŋpəŋ təŋguŋ taŋpəŋ it täkaŋ ude. Näk käbot awəram jiraŋken maŋpə kuk täkaŋ udewani.
- 13 ☆ Täŋpəŋ iwan mäyaptä yəŋpəŋ-nabəŋ näwat täŋirä nadäk täyat. Näk nutta man yəŋpəŋ-nadäk təŋit waki təŋ naminayəŋ yəŋit təŋpewä bumta umuntak täyat.
- 14 Upəŋkaŋ gäk näkŋo Anutuna bureni-inik yəŋpəŋ-nadəŋ gamikinik tək täyat.
- 15 Näk gäk ketka terəgän it täyat unita iwan nepməŋitnayəŋ näwat-kirek täkaŋ uken nanik nämagut.

☆ **31:8:** Sam 18:19 ☆ **31:10:** Sam 32:3, 102:3 ☆ **31:12:** Sam 88:4-5 ☆ **31:13:** Jer 6:25, 20:3, 20:10; Mat 27:1

- 16 ✧ Gäkŋo piä ämaka näk, iron täŋ nami. Gäk iron mähemi unita äneŋi nämagut.
- 17 ✧ Ekäni, näk gäka gera yäyat unita täŋkentäŋ nam. Gäk iwan yabäŋ äwaräkuk täŋiri näkŋo kehäromina nämö yäpmäŋ äpneŋ.
Upäŋkaŋ äma waki ini wawut! Ini kumäŋpäŋ kumäk-inik täŋput!
- 18 ✧ Äma udewanitä ärowani täŋpäŋ yäŋärok man ŋode yäk täkaŋ; Äma siwoŋi kuŋarani u äma waki yäŋ yäwetpäŋ yebek täkaŋ.
Unita Anutu, äma udewani täŋo meni täŋpipi.
- 19 ✧ Anutu, ämawebe gäka nadäŋ gamikinik täŋpeŋ kuŋat täkaŋ unita iron säkgämän-inik täŋ yämik täyan.
Ämawebe gäkä terak tubeŋ kuk täkaŋ u watä kehäromi it yämik täyan. Ude täŋiri ämawebe komeni komenitä kaŋpäŋ nadäk täkaŋ.
- 20 ✧ Täŋpäkaŋ ämawebekaye u iwantä täŋpäwak täŋ yämineŋ yäŋpäŋ dubikaken kăbop yepmak täyan.
Täŋiri iwantä komi yämikta täŋpä wak täkaŋ. Ba äma waki täŋo mäyäk mantä täga nämö yäpmäŋ äpäk täkaŋ.
- 21 ✧ Unita näk Ekäni iniŋ orera! Iwantä yotpärarena dăpmäŋ eränayäŋ täŋirä Ekäni uwä iron

✧ **31:16:** Nam 6:25-26; Sam 4:6, 67:1 ✧ **31:17:** 1Sml 2:9; Sam 25:2, 115:17 ✧ **31:18:** 1Sml 2:3; Sam 12:3; Jud 15 ✧ **31:19:** Ais 64:4, 1Ko 2:9 ✧ **31:20:** Jop 5:21; Sam 27:5, 32:7 ✧ **31:21:** 1Sml 23:7; Sam 17:7

pähap täj namiŋkuk.

22 ✧ Bureni! Näk komi nadäŋkaŋ gäk käwep nep-
maŋkun yäŋ nadäŋkuropäŋ konäm butewaki
täjira nadäŋpäŋ täjŋkentäŋ namiŋkun.

23 Ekäni, gäk ude täj namiŋkuno unita ämawebe
ŋode yäwera; Ekäni täŋo äboriye in uwä
Ekänita gäripi-inik nadäk täkot! U ämawebe
mani buramik täkaŋ u watä säkgämän it
yämik täyak.

Upäŋkaŋ äma inita nadäwä ärowani täk
täkaŋ unita kowata yämik täyak.

24 ✧ Unita ämawebe Ekäni nadäŋ imikinik täk
täkaŋ, in kuduptagän Ekäni itak yäŋpäŋ
kehäromigän it täkot.

Täŋpäŋ imaka umuritä ahäŋ tamiŋirä
bätakigän kuŋat täkot!

32

Momi ärutärut uwä imaka tägaqämän kubä

1 ✧ Anututä äma kubä täŋo momi peŋ imiŋirän
säkgämän it täyak.

2 ✧✧ Bureni, ämawebe Anututä momini ärut
yämipäŋ momijin nämo yäŋ yäwet täyak
uwä säkgämän it täkaŋ. Ämawebe udewani
Ekäni täjŋikŋarani äneŋi nämo täk täkaŋ.

✧ 31:22: Ais 38:11-12; Jna 2:4 ✧ 31:24: Sam 27:14 ✧ 32:1: Sam
85:2, 103:3 ✧ 32:2: Jon 1:47, 2Ko 5:19 ✧ 32:2: Rom 4:7-8

- 3 ✧ Bureni Anutu, momina gäkken nämo yāḡahāḡkaḡ kăbop peḡpăḡ kepma bipani konăm kotkā gupna kudup putăreḡkuk.
- 4 Kadăni uken kepma bipani bānepna sukurekta komi namiḡiri kehăromina kudup paotkuk, edap taḡi iḡiḡpăḡ kome kawuktak tăyak ude.
- 5 ✧ Tăḡpăḡ kămi ḡode nadăḡkut; Năk momina Anutuken yăḡahăwa! Ūde nadăḡpăḡ momina kwawakḡăḡ peḡpăḡ yăḡahăḡira waki tăḡkuro unităḡo momi ārut namiḡkun.
- 6 ✧ Mebări unita âmawebe găkḡo manka buramik tăkaḡ u kudup bărăpi ahăḡ yămăwă găkken bărăḡeḡ kaḡ yăḡapiwut! Tăḡiră bărăpi taḡi-inik, umetă tokătpăḡ âmă yăpmăḡ kuk tăkaḡ ude tăḡpăḡ nămo api dăpek.
- 7 ✧ Bureni Anutu, năk imaka kubăta umuntaḡpăḡ găkken păḡku kăbop tăga iret. Bureni, găkă wată it namiḡiri bărăpită năk nămo yăpmăḡ âpăk tăkaḡ.
Wakiken nanik nămagut tăyan unita năk ganiḡ oretta kap taḡiḡăḡ tek tăyat.
- 8 ✧ Tăḡpăkaḡ Ekănită ḡode năwetkuk; Kădet iwarayăḡ tăyan u năkă nadăk-nadăk siwonḡăḡ gamiḡpăḡ api gabăḡ găwaret yăk.

✧ **32:3:** Sam 31:10, 38:8, 39:2-3 ✧ **32:5:** Wkp 26:40, 2Sml 12:13; Jop 31:33; Sam 103:12, 1Jo 1:9 ✧ **32:6:** Sam 46:1-3, 69:1, 69:13 ✧ **32:7:** Het 5:1-31; Sam 31:20, 91:1, 121:7 ✧ **32:8:** Sam 25:8, 33:18

- 9 Unita gäk hos kenta but ude nämo äworewen yäk. Yarä uwä nadäk-nadäki nämo yäk. U yen topmänpän wädawikan manka buraminpän gäkken ämdeñ yäk. Tänpäkan gäkä udegän nämo äworewen yän näwetkuk.
- 10 ✧ Ämawebe, näkä ñode täwera nadäwut; Äma kädet wakiwaki täk täkan udeyani terak bäräpi mebäri mebäri ahän yämik täkan.
Upänkan ämawebe Anututa nadän imikinik täk täkan u säkgämän yabän yäwat täyak.
- 11 ✧ Unita ämawebe siwonji, in bänep täga nadäk täkot! Tänpän imaka imaka täñ tamiñkuko unita oretoret täk täkot!
In ämawebe bänep sukurewani kudup, Anutu inamiken kap tenpän gera terak oretoret täk täkot!

33

Anutu iniñoret-oret kap kubä

- 1 Ämawebe siwonji kuñarani, in oretoret tänpän Anutu kap iniñ ubiñ tewut. Jop manman nämo yäwani intä iniñoret kap ten iminirä tägawek.
- 2 Unita wagäm utpän wäpi biñam iniñ orerut!
- 3 Wagäm bigonj säkgämän utpän kap kodaki kubä oretoret terak ten imut!

✧ **32:10:** Sam 16:4; Snd 13:21; Rom 2:9 ✧ **32:11:** Sam 7:10, 64:10, 97:12

- 4 Anutu täņo man u bureni-inik. Ba imaka tāk täyak uwä tägagän tāk täyak. Goret kubä nämo tāk täyak.
- 5 ✧ Unitä kudän siwoņitagän gäripi nadäk täyak. Täņkaņ unitäņo butewakitä kome pähap ŋo terak tokņek täyak. Uwä nämo paot täyak.
- 6 ✧ Täņpäkaņ Anututä man yäņirän kunum, edap dapuri, komepak ba guk u kuduptagän ahäņkuņ.
- 7 ✧ U man yäņirän ume kubäkengän äbä gwägu taņi ahäņkuk. Ahäņpäņ mani buramiņkaņ bagani nämo irepmiņpäņ ini iraniken ugän it täyak.
- 8-9 ✧ Unita ämawebe komeni komeni, in Anututa nadäwä umuri kubä täņpäpäņ iniņ orerut! Iniņ oretpäņ mani buramiwut!
- 10 ✧ Täņpäņ ŋode nadäwut; Ekäni u intäjukun itak. Komen ämatä ude api täne täne yäņ man topmäk täkaņ upäņkaņ Anututä nadäņirän imaka u bureni täga nämo tāk täkaņ.
U täna yäkņat täņpä wak täkaņ.
- 11 ✧ Täņpäkaņ Anutu ini, ude api täņpet yäņ nadäk täyak uwä bureniğän pewän ahäk täkaņ. Nadäk-nadäki kubä jop nämoinik kuk täyak, ba nämo api kwek.

✧ **33:5:** Sam 11:7, 37:28, 119:64 ✧ **33:6:** Stt 1:6, 2:1; Sam 104:30; Hib 11:3 ✧ **33:7:** Kis 15:8; Jos 3:16; Sam 78:13 ✧ **33:8-9:** Sam 148:5 ✧ **33:10:** Sam 2:1-3; Ais 8:10, 19:3 ✧ **33:11:** Jop 23:13; Sam 40:5; Snd 19:21; Ais 55:8

- 12 ✨ Unita äma äbot Anutu Bureni unitagän nadäk täkaŋ u oretoret terak kuŋat täkaŋ. Ämawebe inita biŋam iwoyâwani uwä bänep pidäm terak it täkaŋ.
- 13-14 ✨✨ Täŋpäkaŋ Ekäni uwä kunum gänaŋ intäjukun-inik itkaŋ ämawebe kuduŋtagän kome terak kuŋarirä yabäŋ yâwat itak.
- 15 ✨ Anututä ini-tägän ämawebe täŋo nadäk-nadäki pewän ahänkuŋo unita mebärinin nadäŋ morek täyak.
- 16-17 ✨✨ Täŋpäkaŋ kome täŋo intäjukun ämatä ini-ini ŋode nadäk täkaŋ; Nin täŋo komi äma mäyap-inik itkaŋ unita iwan täŋo kehäromini täga yäpmäŋ äpne.
 Ba ŋode nadäk täkaŋ; Nin täŋo ämik tuŋum u kehäromi nitek unita nin intäjukun itkamäŋ yäŋ nadäk täkaŋ.
 Upäŋkaŋ täga nämo! Ämik täŋo tuŋum unitäŋo kehäromi terak säkgämän nämo itneŋ. Nämoinik!
- 18 ✨ Täŋ ämawebe Ekäni täŋo mani buramik täkaŋ ba unitäŋo iron paot-paori nämo u terak yengämä pewäpäŋ it täkaŋ uwä Ekänitä watä it yämiŋirän säkgämän kuŋat täkaŋ.

✨ **33:12:** Lo 7:6; Sam 28:9, 144:15 ✨ **33:13-14:** Jop 28:24; Sam 11:4, 14:2 ✨ **33:13-14:** 1Kn 8:39, 8:43; Sam 102:19 ✨ **33:15:** 2Sto 16:9; Jop 10:8; Sam 119:73 ✨ **33:16-17:** Sam 44:6, 60:11 ✨ **33:16-17:** Sam 20:7, 147:10; Snd 21:31 ✨ **33:18:** Jop 36:7; Sam 32:8-10, 1Pi 3:12

- 19 ✧ Ekänitā ini tən̄kentən̄ yāmiñirān kāyām ba imaka umuri kubätä bārāneñ nāmo dāpmāk täyak.
- 20 ✧ Unita Ekāni kubā unitāgān tən̄kentən̄ nimikta itsāmāk tākamāñ. Ekänitā ini-tāgān tāga tən̄kentən̄ nimek. Uwā nintāño ukätpipik kurepä.
 U watā it nimiñirān säkgāmān it tākamāñ.
- 21 Unita Ekānitagān gāripi pähap nadāk tākamāñ. Unitāño wāpi kudupi terakgān tuben̄ kuñpāñ it tākamāñ.
- 22 O Ekāni, nin irit kuñat-kuñatnin gākā terakgān pen̄pāñ tən̄kentākta itsāmāñitna gākño ironka pähap paot-paori nāmotā nintā terak äroton!

34

Ekāni tāño ironi tāgata kap tewani

Kadāni kubā Devittā nepmañpān kwa yāñkañ iwani Abimilek iñamiken guñ ude äworeñirān Abimilektā kakātāñ-pewān kuñkuk. Tāñirān Devittā kap ño ten̄kuk.

- 1 ✧✧ Nāk kadāni kadāni Ekāni wāpi biñam yāpmāñ akuk täyiwa!
- 2 Imaka tāga tāj namik täyak unita nadāñpāñ iniñoret täyat. Ude tāñira ämawebe

✧ **33:19:** Jop 5:20; Sam 37:19; Apos 12:11 ✧ **33:20:** Sam 62:1, 115:9; Ais 8:17 ✧ **34:1:** 1Sml 21:13-15 ✧ **34:1:** Efe 5:20, 1Te 5:18, 2Te 1:3, 2:13

nadäwätäk ikektä näkŋo man u nadänkaŋ
bänep oretoret täkot.

- 3 ✧ Ai! In äbäkaŋ Ekäni täŋo wäpi biŋam bok
yänahänitna nadäwut! Täŋpäŋ penta iniŋ
oretna!
- 4 ✧ In nadäwut! Näk Ekänitä täŋkentän namikta
yänapiŋira nadän namiŋkuk. Täŋpäŋ umun
mebäri mebäri nadäk täŋkuro u iwat
kireŋirän bänep kwini terak bätakigän itkut.
- 5 Unita nadäkot; In nadän bäräp täŋpäŋ Ekäniken
täŋkentäktä yänapinayän täŋo uwä bänep ore-
toret pähap api nadäneŋ. U imata, Ekänitä
inta nämo bitnäk täyak unita.
- 6 ✧ Täŋpäkaŋ äma jopi jäwäritä Ekäniken gera yänirä
nadänpäŋ täŋkentän yämik täyak.
- 7 ✧ Buren! Ämawebe Ekänita nadän imikinik täk
täkaŋ u Ekäni täŋo aŋerotä dubiniken itpäŋ
täŋkentän yämik täkaŋ.
- 8 ✧ Ekäni uwä tägagämän-inik. Unita ketem kudupi
kubä nabän nadäwä gäripi täk täkaŋ udegän
Ekäni dubiniken kuŋkaŋ täŋpäŋ-kawut. Ude
tänayän täŋo uwä Ekäni uwä gäripi-inik yän
api nadäneŋ!
- 9 ✧ Täŋpäkaŋ Ekäni täŋo äboriye, in gämori-kengän
itkaŋ imaka kubäta nämo api wäyäkŋeneŋ.
- 10 ✧ Tom ägwäri uwä nakta kadäni kubäkubä
wäyäkŋewä waneŋo upänkaŋ ämawebe

✧ 34:3: Sam 69:30; Luk 1:46 ✧ 34:4: Sam 18:6; Mat 7:7; Luk 11:9

✧ 34:6: Sam 3:4, 34:17-19 ✧ 34:7: 2Kn 6:17; Dan 6:22; Sek 9:8; Hib

1:14 ✧ 34:8: Sam 2:12, 1Pi 2:3 ✧ 34:9: Sam 31:23 ✧ 34:10:

Jop 4:10-11; Sam 84:11

Ekänigän iwat täkaŋ u imaka täga kubäta nämo wäyäkŋek täkaŋ.

11 Unita nanaknaye, in äbä dubinaken itpäŋ Ekäni wäpi biŋam oraŋ imikta täwetpäŋ täwoŋärewayäŋ täyat ŋo ket nadäwut.

12 Uwä ŋode; In säkgämän itkaŋ oretoret terak kaŋ it yäpmäŋ ärona yäŋ nadäkaŋ?

13 ✧ Eruk ŋode täŋput! In jop manman ba man kábäŋi kubä nämo yäneŋ. Nämoinik!

14 ✧ In kädet waki u mäde ut imiŋpäŋ kädet täga ugän kaŋ iwarut. Täŋpäŋ kädet täga u kaŋ-ahäŋpäŋ ämawebe ätukät bänep kubägän kaŋ täŋput.

Gwäk pimiŋpäŋ kädet tägatäga u kudup kaŋ iwarut.

15 ✧ U imata, Ekänitä ämawebe siwoŋi yabäŋ yäwatpäŋ yäŋapik man yäk täkaŋ u nadäŋ yämik täyak.

16 ✧✧ Täŋ äma Ekäni täŋo mani nämo buramiwani uwä mäde ut yämik täyak. Mäde ut yämiŋjirän äma udewani kumäŋjirä ämawebetä waki täŋpani unita bäräŋeŋ guŋ taŋpäŋ äneŋi täga nämo api juku pineŋ.

17 ✧ Unita äneŋi täwera nadäwut; Ämawebe siwoŋitä Ekäniken yäŋapiŋjirä nadäŋ yämik täyak. Nadäŋ yämiŋpäŋ täŋkentäŋ yämiŋjirän bäräpi kubätä kehäromini nämo yäpmäŋ äpäk täyak.

✧ **34:13:** 1Pi 2:22 ✧ **34:14:** Ais 1:16-17; Rom 12:18; Hib 12:14

✧ **34:15:** Jop 36:7; Sam 34:6, 34:17 ✧ **34:16:** Snd 10:7; Jer 44:11;

Amo 9:4 ✧ **34:16:** 1Pi 3:10-12 ✧ **34:17:** Sam 34:6, 34:15, 34:19, 145:19-20

- 18 ✧ Näk bureni täwetat. Ekäni uwä ämawebe nadäwätäk ikek u dubiniken it yämik täyak.
Ba ämawebe butewaki pähap terak it täkaŋ u oraŋ yämiŋpäŋ bänepi täŋpidäm taŋ yämik täyak.
- 19 ✧ Bureni, bäräpi mebäri mebäri uwä ämawebe siwonŋi kuŋaraniken ahäŋ yämik täkaŋ upäŋkaŋ Ekänitä täŋkentäŋ yämiŋpäŋ bäräpi u ketären yämik täyak.
- 20 ✧ Täŋpäŋ watä it yämiŋirän kujari kubä nämo tokät täkaŋ.
- 21 Täŋpäkaŋ imaka wakiwakitä äma waki täŋpani kumäŋ-kumäŋ api däpneŋ. Täŋ ämawebe, äma nadäkinik täŋpanita iwan täŋ yämik täkaŋ uwä Ekänitä komi api yämek.
- 22 ✧ Täŋpäkaŋ Ekänitä watä piä ämawebeniye watä it yämiŋirän säkgämän it täkaŋ. Täŋpäŋ ämawebe nadäkiniki u terakgän pek täkaŋ uwä paot-paotta biŋam nämo api täneŋ. Nämooinik.

35

Äma kubä Anututä täŋkentäŋ namän yäŋpäŋ yäŋapiŋkuk

- ¹ Ekäni, äma iwan täŋ namik täkaŋ u iwan täŋ yämisi. Ba äma näkkät ämik täk takamäŋ ukät ämik udegän täkot!

✧ **34:18:** Sam 51:17; Ais 57:15, 66:2 ✧ **34:19:** Snd 24:16, 2Ti 3:11-12 ✧ **34:20:** Jon 19:36 ✧ **34:22:** 2Sml 4:9, 1Kn 1:29; Sam 103:4

- 2 Kurepäkät kupäntek yäpmänkaŋ täŋkentäŋ namikta äbäsi.
- 3 Täŋpäŋ äma näwat kirek täkaŋ u kadä bohamka yäwoŋäresi. Täŋkaŋ bänepna kwiniŋän itta api täŋkentäŋ gamet yäŋ näwet.
- 4 ✧ Täŋpäkaŋ äma näk nutpewä kumäkta yäŋpäŋ-nadäk täŋpäŋ näwat-kirek täkaŋ u ämikken kehäromini paoräpäŋ mäyäk nadäŋpäŋ äneŋi äyänutpäŋ metäŋpeŋ kaŋ kut!
- 5 Ekäni täŋo aŋerotä yäwat kireŋirän täpun-täpun mänittä piäŋ äreyäŋ täŋpän kuk täkaŋ ude kaŋ äworewut.
- 6 Metäŋpeŋ kuŋirä käderi bipmäŋ urani täŋpäŋ itärop kaŋ täŋpän. Täŋirän Ekäni täŋo aŋerotä kaŋ döpän!
- 7 Mebäri nämo näka buŋep pek täkaŋ. U nepmäŋitta awaŋ käroŋi kädetnaken änek täkaŋ.
- 8 Unita nämo nadäŋirä täŋpäwaktä kaŋ ahäŋ yämän. Täŋkaŋ buŋepi iniken unitä yepmäŋ irirän kaŋ wawut!
- 9 Ude täŋirä Ekänita yäŋpäŋ oretoret api täŋpet, täŋkentäŋ namayäŋ täyak unita.
- 10 Bänep nadäk-nadäkna kuduptä Ekäni ŋode api iweret; Gäk bumik äma kubä nämo itak. Äma kwini äma kehäromi nikektä döpneŋ yäŋpäŋ täŋkentäŋ yämik täyan.
Ba äma jäwäri äma tuŋum ikektä täŋyäkŋatneŋta watä it yämik täyan.

✧ 35:4: Sam 40:14, 70:2, 129:5

- 11 Äma waki tänpäni manken nepmanpäñ waki ude tänpäni yän jop näknjat täkañ.
- 12 ✧ Tänpäñ täktäkna tägata kowata waki namik täkañ. Ude täñirä netätä täñkentäñ namek yän nadänkañ nadäñ bäräp bumta täk täyat.
- 13-14 ✧ Upänkañ kadäni unitä käyäm täñiräwä, butewaki tek tänpäñ nakjop it täñkuronik. Ude täñkañ notnapak burenita yän gwäjiñ äpmonpäñ Ekänitä täñkentäñ yämikta gera yäk täñkuronik.
Ba äma kubä miñitä kumäñirän konäm butewaki täñpeko ude täk täñkut.
- 15 Tänpäkañ kadäni näkä bäräpi gänañ irira wisik-inik yän yänpäñ näk it gwäjiñpäñ yänärok näwet täñkuñonik. Äma kome kubäken nanik u nutpäñ nutgän täk täñkuñ.
- 16 Ba äma wakitä guñ yäniñ wärätpäñ ibeneño ude nebenpäñ naniñ wärät täkañ.
- 17 Unita Ekäni jop yabäñ äwaräkuk täk täyan u jidegän api pewen? Bäräñeñ äbä añ ägwäri nutnayäñ täkañ ñoken nanik nämagut!
- 18 Ude täñiri ämawebekaye käbeyä täñirä inamiken bänep täga man kwawakgän gäwetpäñ api ganiñ oreret.
- 19 ✧ Tänpäkañ iwanaye jop manman yäwani u yabäñ äwaräkuk täñiri näk närepmitpäñ wisik-inik, kehäromini yäpmäñ äpakamäñ yän nämö näwetneñ.

✧ 35:12: Sam 38:20; Jer 18:20; Jon 10:32 ✧ 35:13-14: Jop 30:25; Mat 10:13; Luk 10:6 ✧ 35:19: Sam 69:5; Jon 15:25

- Ba jop yabänjiri äma jop nadänj
kokwawak tänj namik täkañ u komi
namiñpäñ yänjörök nämo näwetneñ.
- 20 Äma udewani uwä kwini man nämo yäk täkañ.
Nämo, u äma kwini terak kuñaranita jop
manman mebäri mebäri pewä ahäk täkañ.
- 21 Täñkañ, ude täñjiri gabämäño yänj jop
yänjnakñatpäñ wohut-wohut man bumta
yäk täkañ.
- 22 Ude täñjirä upänkañ Ekäni, kañpäñ nadäno unita
man kum nämo iren. Ekäni, näk nabänj
umuntañ päñku ban nämo iren.
- 23 Nämo! Kikñutpäñ ijiwä kwäpäñ nabä! Äbä
näk gäarak itkañ iwanaye näka äma täga yänj
yäwet!
- 24 ☆ Ekäni, gäk siwoñi-inik unita näka momini nämo
yänj kañ yäwet. Ude täñjiri iwanaye yänjörök
nämo näwetneñ.
- 25 Yabänj äwaräkuk täñjiri näka ñode nämo yäneñ;
Tägagämän! U paotak!
- 26 Eruk, äma komi nadätat ñonita yänjörök näwet
täkañ u kehäromini kudup paorirä täñgunj
täñpäñ kañ irut!
Ba äma näka nadäwä äpani täñpöpänj
inita nadäwä ärowani täk täkañ uwä
wäpi biñam paorirän mäyäk pähap
kañ nadäwut.
- 27 Täñpäkañ Ekäni, gäk täñkentänj namiñjiri ämawebe
näka äma siwoñi yänj nadäkinik täk täkañ u
oretoret gera wari wari ñode kañ yäwut;

☆ 35:24: Sam 26:1, 43:1

Ekäni wäpi biŋam punin-inik it täyon!
Epän ämani ŋonitä säkgämän irirän
gäripi nadäk täyak.

- 28 ✧ Ude yänirä näk imaka, täktäkka siwoŋi unitäŋo
biŋam api yäŋahäwet. Täŋkaŋ yäŋetak
biŋmätak wäpka biŋam api ganiŋoret
täŋpet.

36

Äma waki täŋo mebärikät Anutu täŋo bänep iron

- 1 ✧ Momitä äma waki bänepiken tokŋek pat täkaŋ.
Momi unitä peŋ yäwerirä Anututa nämo
umuntaŋkaŋ mäde ut imikinik täk täkaŋ.
- 2 Bänepitä täŋyäkŋarirän inita nadäwä ärowani
täŋpöpäŋ ŋode nadäk täkaŋ; Wakinin käbop
itak. Anututä unita yäŋpäŋ manken täga
nämo nipmaŋpek! yäŋ nadäk täkaŋ.
- 3 Meni jinomken man, nadäk ba täktäk waki
unitägän abäk täkaŋ. Unita jop manmangän
yäk täkaŋ. Imaka täga täkta nadäk tawaŋ
siwoŋi kubä nämo pek täkaŋ.
- 4 Nämo, döpmon patpari-kenä kädet waki täkta
nadäk tawaŋ pek täkaŋ. Imaka täga täpuri-
inik kubä nämo täŋkaŋ waki täktäk kädet
unita mäde nämoinik ut imik täkaŋ.
- 5 ✧ Täŋpäkaŋ Ekäni, gäkä ninta butewaki nadäŋ
nimik täyan u käroŋi boham, kunum
yäpureko ude bumik. Gäk ninta nadäkinik
täŋ nimik täyan u ärowani.

✧ 35:28: Sam 51:14, 71:15, 71:24 ✧ 36:1: Rom 3:18 ✧ 36:5:
Sam 57:10, 108:4

- 6 Imaka imaka tågagän tåk täyan u yabänpäj-nadänitna inide kubä tåk täyak. Gäkä piä siwoņi tåk täyan uwä ämatä nadäwä tärenaņi nämo. Äma ba imaka tom tom gäkägän yabäj yäwat täyan.
- 7 ✧ Anutu gäkä komen äma ninta watä it nimik täyan unita gäka gäripi pähap inide kubä nadäk tåkamäj. Watä it nimik täyan uwä baraktä nanaki uwijiņ pat takaan ude täņ nimik täyan.
- 8 ✧ Ketem tågatäga gäripi nitek kawutkaken nanikpäj nimik täyan. Nadäj nimiņiri gäkņo ume gäripi nitek u nak tåkamäj.
- 9 ✧ Irit kuņat-kuņat täņo mähe mi u gäk kubägän. Gäk penyäjekka bänepninken penyäjneņ nimiņiri kwawakgän it tåkamäj.
- 10 Unita ämawebe gäka nadäj gamikinik tåk takaan unita bänep iron pen täņ nimiņ yäpmäj kwen.
- 11 Tänpäj äma ärowani täņpani yabäj äwaräkuk täņiri näk nämo yeņ jakņitneņ. Ba waki täņpani yabäj äwaräkuk täņiri näk nämo yokut täreneņ.
- 12 Wisik! Äma waki täņpani akukta nämo, maņ-däpaniken ugän pätkañ. U kaņpäj nadäwut!

✧ **36:7:** Rut 2:12; Sam 17:8, 31:19, 91:4 ✧ **36:8:** Jop 20:17; Sam 16:11; Rev 22:1 ✧ **36:9:** Jer 2:13; Jon 4:10, 4:14, 1Pi 2:9

37

Äma waki ba äma tägatä gwäki yäpmäk-yäpmäk täño manbiñam

- 1 ✧ Notnapak, äma wakiwaki täño täktäkita yänpän nadäwätäk nämo täñpen. Ba äma unitäño tuñumita nadän gärip täñpän kokwawak nämo täñpen.
- 2 ✧ Äma udewaniwä piä täñpän pewä muyen bäräñeñ kubitak täkañ ude api paotpen kuneñ.
- 3 Unita gäk nadäwätäk nämo täñpän Ekänitagän nadäkinik täñpän kudän täga ugän täñpen kuñat täyi. Ude täñpayän täno uyaku kome yän gamaniken u säkgämän api iren.
- 4 ✧ Täñpäkañ oretoret bureni kañ-ahäkta Ekäniken kuñiri ini bänep nadäk-nadäkka täño gäripi api däpmän täreñ gamek.
- 5 ✧ Irit kuñat-kuñatka kudup Ekänita iniñ kireñpän nadäkinik täñ imiñiri api täñkentän gamek.
- 6 ✧ Ude täñiri Ekänitä täktäkka täga u täñpewän edap täño peñyänekitä säkgämän ijik täyak ude ämawebe iñamiken api ijiñ-yänjewek. Täñkañ Ekänitä ämawebe kwawak ñode api yäwoñärewek; Äma ñowä iñamnaken siwoñi-inik itak.
- 7 ✧ Unita äma kädet waki iwatpän tuñum äma täk täkañ udegän itta nadäwätäk nämo täñpen.

✧ **37:1:** Sam 73:3; Snd 23:17, 24:1, 24:19 ✧ **37:2:** Sam 90:5-6

✧ **37:4:** Ais 58:14 ✧ **37:5:** Snd 16:3; Mat 6:25; Luk 12:22, 1Pi 5:7

✧ **37:6:** Jop 11:17; Mai 7:9 ✧ **37:7:** Sam 62:1; Ais 30:15; Jer 12:1

Nämo, Ekänitä täñkentäñ gamikta dapun täñpäñ kwikinik iren.

- 8 ✧ Nadäwätäk täñpäñ kokwawak täktäk kädet u mäde ut imi. Kädet udewani uwä bäräpi pewä ahäk-ahäk kädet.
- 9 ✧ Nadätan? Ämawebe Ekänita nadäkinik täk täkañ unitäwä kome yäñ yämani u api korenpäñ itneñ. Täñpäkañ waki täñpaniwä Anututä yäwat kireñpewän api apämañ kuneñ.
- 10 ✧ Yäwat kireñpewän apämañ kuñpäñä api paot täñpä kuneñ. Täñjirä yabäñ ahäka wäyäkñewayäñ täno upäñkañ täga nämo api yabäñ ahäwen.
- 11 ✧ Nämo! Ämawebe inita nadäwä äpani täñpani uwä täñ-bumbum kome iwoyäñ yämani u korenpäñ irit gapuni terak itkañ oretoret api täneñ.
- 12 Bureni, äma wakiwaki täñpanitä äma siwonita kokwawak täñ yäminpäñ täñpäwakta nadäk täkañ.
- 13 Upäñkañ Ekänitä äma udewanita yäñärok yäwet täyak. Imata, itkañ nämo, api wañ moreneñ yäñ nadäk täyak.
- 14 Äma äpani jäwäri u siwonji upäñkañ äma wakiwaki täñpanitä äma däpmäkta äpa kuwek gwäñjit päip boham wepmärit täk täkañ.
- 15 Ude täk täkañ upäñkañ päip boham iniken unitägän äyänutpäñ ini api yäput täneñ.

✧ **37:8:** Sam 73:3; Efe 4:26 ✧ **37:9:** Jop 27:13-14; Ais 57:13

✧ **37:10:** Jop 20:9; Hib 10:36-37 ✧ **37:11:** Mat 5:5

Tänkaŋ äpa kuweki uwä Anututä api ubiŋ jukut tänpän kuneŋ.

- 16 ✧ Tänpäkaŋ äma tägatäga tuŋum täpuri pat yämitak unitä äma waki täŋo tuŋum päke itkaŋ unitäŋo kehäromi Anutu iŋamiken kudup yärepmitak.
- 17 Imata, Ekänitä ini äma waki täŋpani täŋo kehäromi yäyomägatpäŋ äma tägata watä api it yämek.
- 18 Bureni, Ekänitä ämawebe mani buramiŋpäŋ iwat täkaŋ u watä säkgämän it yämiŋpäŋ kome iwoyän yämani u inita biŋam yäniŋ kirewänpäŋ uken tärek-täreki nämo api itneŋ.
- 19 Täŋkaŋ äma udewaniwä kadäni waki äbänjirän tägagän api itneŋ. Ba tagwän irit ahäwayän täyakken imaka, ketem tokŋek api näneŋ.
- 20 Upänkaŋ äma waki täŋpani uwä Ekäni täŋo iwan itkaŋ unita api kumneŋ. Päya irori kadäni keräpitaŋän ahänpäŋ paot täkaŋ ude, ba gupetä äbutkuk täkaŋ ude api paotpeŋ kuneŋ.
- 21 Äma waki täŋpani uwä äma täŋo tuŋum yäpmänkaŋ kowata äneŋi bäräŋeŋ nämo yämik täkaŋ. Upänkaŋ äma täga uwä iron säkgämän tänpän tuŋumi ämata ŋo yämiŋ-yämiŋ täk täkaŋ.
- 22 Tänpäkaŋ ämawebe Ekäni täŋo iron ikek unitäwä kome yän yämani u api koreŋpäŋ itneŋ. Täŋ äma Ekäni täŋo kokwawak terak it täkaŋ uwä yawat kireŋpewän api kuŋtänpä kuneŋ.

✧ 37:16: Snd 15:16, 16:8, 1Ti 6:6

- 23 ✧ Täñkañ Ekänitä äma kubä täño irit kuñat-kuñari kañpäñ gäripi nadänpäñä irit kuñat-kuñari kädet u täñ-kehäromtañ imik täyak.
- 24 Ude täñjirän äma udewani yewän kuneño uwä täga nämo mañutneñ. Nämo, Ekänitä täñkentäñ imiñjirän yeñ täpäneñpäñ irek.
- 25 ✧ Eruk, ñode nadäwut; Kadäni käroni it yäpmäñ äbäñkä äma tägawani täyatken ño bämopiken Anututä äma siwoñita mäde ut yämiñjirän nanakiye nakta yäñapik-apik kubä nämo täñjirä yabäñ yäpmäñ äbätat.
- 26 Nämo, äma täga udewani kadäni kadäni äma täñkentäñ yämikta iron tägatäga jop täñ yämik täkañ. Täñkañ äperiye nanakiyetä täga kuñarirä miñjiye naniyetä yabäñpäñ oretoret api täk täneñ.
- 27 Unita notnapak, kädet waki täkta mäde ut imiñpäñ kädet täga ugän kañ tä. Ude täñjiri kämiwä gäkño yerikaye uwä kome iwoyäwaniken ugän säkgämän api itneñ.
- 28 ✧ Imata, Ekäni uwä ämawebeñiye kudän täga täñpäñ nadäñ imikinik täk täkañ u mäde nämo ut yämik täyak. Nämo, u yabäñ yäwat piä tärek-täreki nämo täñ yämik täyak. Täñpäkañ waki täñpani ini ba unitäño yeriniye uwä yäwat kireñpewän api kuneñ.
- 29 Täñ ämawebe siwoñitä kome yäñ yämani u ko-reñpäñ uken tärek-täreki nämo api itneñ.

✧ 37:23: 1Sml 2:9; Snd 16:9 ✧ 37:25: Sam 37:28, 59:15, 109:10

✧ 37:28: Sam 11:7; Snd 2:22; Ais 14:20

- 30 Tāḡpākaḡ äma siwoḡi tāḡo meni jinomkenä man säkgämän säkgämän Anutuken nanik unitäḡän ahäk täkaḡ. Mani unitä ämawebe tāḡkentāḡ yämik täyak.
- 31 ☆ Äma udewani Anutuni tāḡo бага man bänepiken iḡit-inik tāḡpeḡ kuḡat täkaḡ uwä nämo kakätäk täkaḡ.
- 32 Tāḡ äma waki tāḡpani uwä äma täḡa dāpmäkta yabāḡ yāwat piä täk täkaḡ.
- 33 Upāḡkaḡ Ekänitä äma täḡa uwä yabä kätāḡjirän iwaniyetä kehäromini täḡa nämo yāpmāḡ äpneḡ, ba manken täḡa nämo yepmaneḡ.
- 34 Unita Ekänitä tāḡkentāḡ gamikta unitāḡo man kädēt u kudup iwatkāḡ dapun täyi. Ude tāḡjiri oraḡ gamiḡpāḡ kome iwoyāwani u ganiḡ kireḡpāḡ iwankaye dapunka terak yāwat kireḡpewän kuḡjirä api yabāwen.
- 35 ☆ Eruk, äma kubäta ḡode täwera nadāwut; Äma waki kubä itkuko u ämawebeta komi yämik tāḡkuk. U äma kehäromini nikek, päya taḡi, mäbi ude.
- 36 Upāḡkaḡ mäden, äma unitä iraniken u kuḡpāḡ ini ba tuḡumi nämo irirän kaḡkut. Kaḡ-ahāwayāḡ wäyäkḡeḡkuro upāḡkaḡ täḡa nämo kaḡ-ahāḡkut. U paotkuk.
- 37 ☆ Tāḡ äma täḡa siwoḡi kuḡarani unita nadāwut; Äma bänep kwini terak kuḡarani tāḡo yeriniye uwä mäyap.

☆ **37:31:** Lo 6:6; Sam 40:8, 119:98; Ais 51:7 ☆ **37:35:** Jop 5:3

☆ **37:37:** Ais 32:17, 57:2

- 38 Tānpākaŋ momi tānpāni uwā paotpāŋ paot-inik
api tāneŋ. Ba yeriniye imaka, kudup api
awāhutneŋ.
- 39 Upāŋkaŋ bārāpi kadāniken Ekānitā āma siwoŋi
tāŋkentāŋ yāmiŋpāŋ watā it yāmik tāyak.
- 40 ☆ Āma udewanitā waki mebāri mebārita
umuntaŋpāŋ kābop nipmaŋpān yāŋpāŋ
Ekāniken kuk tākaŋ unita āma waki tānpāni
keriken nanik yāyomāgatpāŋ watā it yāmik
tāyak.

38

Āma kubā bārāpiken itkaŋ Anutuken yāŋapiŋkuk

- 1 O Anutu, kokwawak nadāŋkaŋ nāmo nebewen,
ba momina tāŋo kowata nāmo namen.
- 2 Gāk kuwektā-yāŋ namāk tāyan. Tāŋpāŋ nut-
maŋpi kome terak āpmok tāyat.
- 3 ☆ Gākā nadāŋ waŋ namiŋjiri kāyām taŋi tāyat.
Tāŋpāŋ momi tāŋkuro unita gupnaken
kehāromi nitek nāmo nadāk tāyat.
- 4 ☆ Momina unitā uwāk ude tāŋpāŋ nepmak tāyak.
Tāŋjirān tuŋum bārāpi kubā, buraminaŋi
nāmo, ude bumik yāpmāŋ kuŋat tāyat.
- 5 Gupnaken womāntā tabā tāŋkaŋ kābāŋi bumta
piāk tākaŋ. Nākŋa kudān goret tāŋkuro unita
udewā ahāŋjirān tarāki-inik tāk tākaŋ.
- 6 Bānepnaken bārāpi bumta parirā nadāŋjira waki-
inik tāk tāyak. Ude tāŋkaŋ kepma kāroŋ

☆ **37:40:** 1Sto 5:20; Ais 31:5; Dan 3:17, 3:28, 6:23 ☆ **38:3:** Jop
33:19; Sam 32:4, 102:10; Ais 1:6 ☆ **38:4:** Esr 9:6; Sam 40:12

butewaki nadənpəŋ konəm kottəŋ kuŋat täyat.

7 Tənpəŋ gupna kädəptä-yəŋ ijiŋirän käyäm pähap tək täyat.

8 Komi taŋi nadəŋkaŋ goret-goret itat, imaka taŋi kubätä yeŋ nepməŋitpəŋ irirän bumik.

9 ✧ O Ekäni, gäk näkŋo nadəŋ gäripna u nadätan, ba bänepnatä yəŋkähän-kähän täyak u imaka, nadätan.

10 Bänepnatä tuptup yäpurirän kehäromina kudup paot-inik täyak. Ude täŋirän dapunna imaka, säkgämän nämo ijitak.

11 Ude täŋira notnaye jibinata yənpəŋ dubinaken äbäкта bitnäk-inik tək təkəŋ. Ba meŋ nan ba notnaye wanotnaye imaka, nabəŋ umuntaŋpəŋ pəŋku ban it təkəŋ.

12 Tənpəkəŋ ämatä näk nutpəŋ waki təŋ namikta man yənpəŋ-nadäk tək təkəŋ. Tənpəŋ waki təŋ namikta juku piŋtəŋ kuŋat təkəŋ. Ude täŋkaŋ näk nutta buŋep tək təkəŋ.

13 Täŋirä nähäwä guŋ ude äworeŋpəŋ man yäk təkəŋ u nämo nadäk täyat. Tənpəŋ man waki yäk təkəŋ uwä kowata täga nämo yäk täyat.

14 Butewaki! Näk man nämo yäwani, ba man nämo nadäwani ude äworeŋpəŋ man kum it täyat.

15 Upəŋkaŋ Ekäni, gäk yäpməŋ wädənpəŋ itat. Tənpəŋ Ekäni Anutuna, näk nadätat; Gäkä nadəŋ namiŋpəŋ api täŋkentəŋ namen.

✧ 38:9: Sam 6:6, 10:17, 102:5

- 16 Unita iwanaye jop yabänjiri näk komi nadänpäñ goret irira nabänpäñ wisik-inik yän näwetneñtäwä.
- 17 U imata, komi pen nadän itkañ wakinik täñpayän keräp täyat.
- 18 ☆ Täñpäkañ Anutu, momi täñkuro unita nadäwätäk pähap täñpäñ injamkaken kwawak yänahäk täyat.
- 19 Täñ iwanaye bumta-inik uwä kehäromi nikekgän itkañ jop nadän kokwawak nadän namik täkañ.
- 20 Näk kudän siwoñi täñjira äma unitä iwan täñ namik täkañ. Äma udewaniwä kudän tägata kowata wäkigän täk täkañ.
- 21 ☆ Unita Ekäni, mäde ut namentawä! Ban nämo iren!
- 22 Gäk Ekäni, wakiken nanik wädän tädotpäñ nepmanpani unita bäräñeñ täñkentän namisi!

39

Devittä mominita nadän bäräp täñkuk

- 1 ☆ Näk ñode yänkehärom tañkut; Irit kuñatkuñatnata watä ket api iret. Täñpäñ mebetnatä momiken nepmanpehta watä imaka, api iret. Unita äma waki dubinaken irirä man kubä nämo api yäwet.
- 2 Ude yänkuro unita bäräpi ño ahän namiñirän man kum-inik itkut. Man täpuri kubä, waki ba

☆ **38:18:** Sam 32:5, 2Ko 7:9-10

☆ **38:21:** Sam 22:19, 35:22

☆ **39:1:** Sam 141:3; Kol 4:5; Jem 3:2

täga nämo yänkuro upänkaŋ nadän bäräpna taŋi täŋkuk.

³ Tänpän nadäwätäk unitä bänepnaken agekotkuk. Nadäwätäkgän täŋkä bäräpi bumta kaŋ-ahänkuro unita ŋode yänkut;

⁴ ✧ Ekäni, kome terak ŋo kadäni jide api it yäpmän ärowet? Ba jidegän api kumbet? Iritna jidegän api täreweko unitäŋo kadäni näwet!

⁵ ✧ Butewaki! Kome terak itta kadäni keräpitagän tänpän nepmaŋkun! Kodak irayän täyat u kaŋiri imaka jopi ude täyak.

Bureni, äma kuduptagän itkaŋ u me woŋ bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani.

⁶ Ba wärani, edap ägonitä ahänpän paot täkaŋ u irepmitpäŋ nämo. Tänpäkaŋ äma piä täk täkaŋ u imaka kehäromi kubä nämo pewä ahäk täkaŋ. Moneŋ tuŋum pewä ahäk täkaŋ u netätä api koreneŋ yän nämo nadäk täkaŋ.

⁷ Unita Ekäni, imatäken kubäta itsämbet? Gäk kubätägän täga täŋkentän nameno unita gakagän itsämäntat.

⁸ Unita momi täk täyatken unitäŋo kowata yäpnaŋiken nanik nämagusi. Ba yabän äwaräkuk täŋiri äma Gäka nämo nadän gamanitä yänärok näwetneŋtäwä.

⁹ Nämo, Gäkŋa tänpewi komi ŋo nadätat unita man kum irayän. Man täpuri kubä nämoinik yäwayän.

- 10 Unita komi piä wari namentawä! Nut yäpmänj äbänjiri kumbayänj täyat!
- 11 Gäkno mebärika nadätat. Gäk momi täno kowata äma yabänj yänpänj komi piä yämik täyan. Ba imaka unita gäripi nadäk täkanj u gwaktä tek nänpä tumäk täkanj ude tänpiwak täkanj.
Bureni, ämawä me wonj bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani.
- 12 Unita Ekäni, juku penpänj butewaki gera ba yänapik manna nadänj namisi. Tänpänj konäm korira nabänpänj äbä naninj kawat tä.
Näk äbeknaye oranaye udegän kome terak no gäkkät kadäni keräpitagän itta iwoyänkun.
- 13 Eruk nabä kätänjiri oretoret ätu tänkänj kanj kunj kewewa!

40

Anutu wäpi iniñoret kap kubä

- 1 Näk Ekäniken gera yänkanj tänkentänj namikta kwikinik itkut. Irira butewaki nadänj naminpänj gera yänkuro u nadänj naminjuk.
- 2 ✧ Nähä äma kubä awanj käronji kubä gänañ käbop itkanj kumbeko ude. Ude irira Ekänitä nabänpänj awanj gänañ nanik wädänpänj nepmanjuk.
Ba näk äma kubä okä näbä gänañ äpmonpänj ireko ude irira Ekänitä wädänpänj kome tägaken nepmanpän äneñi täga kunjatkut.

✧ 40:2: Sam 27:5, 69:2; Jer 38:6, 38:10-13

3 ✧ Eruk, ude tänpänj kap kodaki kubä nadäk-nadäkna-ken pewän ahänkuŋ. Uwä Anutunin wäpi biŋam iniŋ oretta.

Kap u teŋira nabänpänj ämawebe mäyaptä Anutu täŋo kehäromita nadäwä inide kubä tänpäpänj Ekänita nadäkinik api täneŋ.

4 ✧ In nadäkaŋ? Ämawebe Ekäni terak yengämä pek täkaŋ uwä Ekäni täŋo iron nitek. Äma ude-wanitä äma ärowani täŋo kädet nämo yäwat täkaŋ.

Ba Ekäni mäde ut imiŋpänj mäjo wära nämo yäniŋ oret täkaŋ. Nämoinik!

5 ✧ O Anutu Ekänina, gäk piä tägatäga tänpänj täŋkentänj nimiŋkun. Äma gäk ude-wani kubä nämo itak! Gäkägän intäjukun itan!

Täŋkentäk bumta täŋ nimikta nadäk tawaŋ pek täyan unita täga nämo yäwetpänj yäwoŋärewa täreneŋ. Nämoinik! Täŋkentäk nimik täyan uwä bumta-inik, daninaŋi nämo.

6 ✧ Anutu, gäk ganiŋ oretta tom däpmanpänj ijik täkamänj unita nämo gek täkaŋ. Ba gupe käbäŋi nitek mominin ärutta ijik täkamänj ude-wanita nadäwi ärowani nämo täk täkaŋ.

Upänkaŋ näk gäkŋata biŋam iwoyänpänj manka nadäkta jukuna biori

✧ **40:3:** Sam 32:7, 33:3, 64:9 ✧ **40:4:** Sam 84:12, 125:5 ✧ **40:5:** Sam 71:15, 139:17-18; Ais 55:8-9 ✧ **40:6:** Ais 1:11; Jer 6:20; Mai 6:6-8

tumbuŋ. Tänpän gäkä nadäk-nadäk
namiŋiri manka buramik täyat.

- 7 ✧ Eruk Anutu, näk äretat. Man näka bian kudän
täŋkuŋo udegän iwatpän äretat.
- 8 ✧ Anutuna, kädet gäkä gäripi nadäk täyan näk
kädet udegän täkta gäripi nadätat. Gäkŋo
kädet siwoŋi u nadäk-nadäkna-ken pätak.
- 9-10 ✧ Unita Ekäni, näk man kum nämo itkaŋ
käbeyäken ämawebekaye gäkŋo bänep irona
ŋode pen api yänahänpän yäwet täŋpet;
Ekäninintä nadän nimikinik tänpän
wakiken nanik wädän tädotpän
nipmak täyak yän api yäwet täŋpet.
Tänpän manka täktäkka täŋo biŋam
käbop nämo pek täyat.
Ironka pähap ba imaka bureniŋän täk
täyan u ämawebe yäwet täyat.
- 11 Unita Ekäni, näka nadän namisi! Gäk bute-
wakika käbop nämo pewen. Nämo, nadän
namiŋiri ironka ba manka bureniä watä
säkgämän it namiton.
- 12 ✧ Bäräpi mebäri mebäri ahän namik täkaŋ, u
daninaŋi nämo. Tänpäkaŋ momi täk täŋkuro
unitä kehäromina yäpmän äpäkaŋ.
Bäräpi u ba u yärepmitta kädetta
wäyäkŋewa wakaŋ. Momina
mäyap iniktä gwäkna pujiŋ itkaŋ u
yärepmitkaŋ. Unita umun terak itat.

✧ 40:7: Hib 10:5-7 ✧ 40:8: Sam 37:31, 2Ko 3:3 ✧ 40:9-10: Sam
89:1; Apos 20:20, 20:27 ✧ 40:12: Sam 18:5, 38:4, 65:3

- 13 Unita Ekäni, bäräñeñ abä täñkentäñ namisi!
- 14 Äma nutnayäñ täkañ u kehäromini yäpmäñ äpäñpäñ nadäk-nadäki täñpewi guñtañirä mäyäk tawut. Mäyäk tañpäñ nabä-kätäñpeñ kut!
- 15 Äma yäñärok man näwet täkañ u meni täñpipiñpäñ yawat kireñjiri mäyäk nadäwut.
- 16 Täñpäkañ Ekäni, ämawebe gäk gäwaräntäk täkañ u oretoret täk täkot! Imata, gäkña waki keriken nanik wädäñ tädotpäñ yepmañkuno unita gäka gäripi pähap nadäk täkañ.
Täñpäñ kadäni kadäni ñode yäk täkot;
Ekäni uwä wäpi biñam ikek kañ irän!
- 17 O Ekäni, nähä waki, kehäromina nitek nämo. Upäñkañ nadäñ namisi. Gäk kubä-tägän näkño täñkentäkna ba yäpätägak ämana.
O Anutuna, bäräñeñ äbä täñkentäñ namisi!

41

Devittä käyäm täñpäñ yäñapik man yäñkuk

- 1 ✧ Äma, äma jäwärita nadäñ yämik täkañ uwä Anutu täño oretoret terak kuñat täkañ. Udewanitä bäräpi kañ-ahänayäñ täkañ uwä Ekänitä api täñkentäñ yämek.
- 2 ✧ Bureni, Ekänitä watä it yämiñpäñ irit kuñat-kuñari api täñ-mehantañ yämek. Täñpäñ äma udewani täñpewän komeniken oretoret terak api itneñ.

Irirä yabä kätänirän iwaniyetä
kehäromini täga nämo api yäpmän
äpneḡ.

³ Tānpāḡ kāyām tāḡirä Ekānitä tāḡkentāḡ yāmiḡirän
gupi āneḡi api koreneḡ.

⁴ Tānpākaḡ nāhä Ekāni ḡode iwetkut; Ekāni, nāk
gākken momi tāḡkut. Upāḡkaḡ butewaki
nadāḡ namiḡpāḡ nepmaḡpi tāgasiwa.

⁵ Iwanayetä kāyām tāḡira nabāḡpāḡ man jāgāmi
nāwet tākaḡ. Uwä nākä kumāḡira wāpita kaḡ
guḡ tāna yāḡ nadāk tākaḡ.

⁶ Tānpāḡ āma u nabānayāḡ ābāk tākaḡ u jop gupi-
tāgān ābāk tākaḡ. U nāka waki ude itak yāḡ
yāḡpāḡ yāḡtāḡ kukta jop nabānayāḡ ābāk
tākaḡ.

⁷ Āma kokwawak tāḡ namik tākaḡ uwä nāka waki
ude ahāḡ imitak yāḡpāḡ yāḡjiap-jiap yāḡtāḡ
kuk tākaḡ.

⁸ Nāka ḡode yāk tākaḡ; Wisik! U kāyām wakiinik
kubä tāḡkaḡ kumāḡta biḡam tāyak. U täga
nämo api tāgawek yāḡ yāk tākaḡ.

⁹ ✧ Butewaki! Notnapak bureni, nadāḡ imikinik
tāḡpāḡ ketem namiḡ-gamiḡ tāḡpāḡ nak
tākamāk u imaka, nāka iwan tāḡ namik
tāyak.

¹⁰ Urita Ekāni, butewaki nadāḡ namiḡpāḡ
nepmaḡpi tāgaḡpāḡ iwanayeta kowata api
yāmet.

✧ 41:9: 2Sml 15:12; Sam 55:12-13, 55:20; Jer 20:10; Mat 26:23; Mak
14:20; Luk 22:21; Jon 13:18

- 11 Ude täŋkentän namiŋiri iwantä nämo närepmiräwä ɲode api nadäwet; Anutu, gäk näka bänep täga nadän namitan yän api nadäwet.
- 12 Näk kudän tägagän täk täyat unita oraŋ namiŋpäŋ iŋamkaken kwawakgän nepmaŋ iriri tärek-täreki nämo api ired.
- 13 ☆ Unita ämawebe, Ekäni, Isrel täŋo Anutu u iniŋoret täkäna! U tärek-täreki nämo iniŋoret täkäna! Burenitä bureni-inik!

42

Äma kubätä Anutu dubiniken kukta gäripi nadätak

- 1 ☆ Anutu, tomtä umeta yek täkaŋ ude, näk gäka udegän nek täkaŋ.
- 2 ☆ Anutu, Anutu irit mähe mi, bänepnatä gäka nek täkaŋ unita kadäni jidegän gäkkät man yänpäŋ-nadäka kaŋ ärewet?
- 3 ☆ Kepma bipani butewaki nadänpäŋ konämna pitotä ketemna ude täk täyak. Kepma käroŋ yänärok ɲode näwet täkaŋ; Anutuka de? Imata nämo täŋkentän gamik täyak? yän näwet täkaŋ.
- 4 ☆ Näk komi nadänpäŋ imaka ɲode juku pik täyat u yänahänjira bänepna pidäm tawän!
Bian näk komenaken itkaŋ ämawebe tawaŋ käroŋ näkä jukun yän-yäkŋat

☆ **41:13:** Sam 106:48 ☆ **42:1:** Sam 119:131 ☆ **42:2:** Sam 42:11, 43:5, 63:1, 143:6; Jer 10:10; Dan 6:26; Mat 26:63; Rom 9:26 ☆ **42:3:** Sam 80:5 ☆ **42:4:** 1Sml 1:15; Jop 30:16; Sam 95:2, 100:4; Ais 30:29

yäpmäŋ oretoret terak Anutu täŋo
 kudupi yot gänaŋ ärok täŋkumäŋonik.
 Äronkaŋä Anututa oretoret kap teŋ
 imiŋitna unitä täŋpidäm taŋ nimik
 täŋkukonik.

- 5 ✧ Yäke! Butewaki imata nadätat? Bänepna imata
 jägäm täyak? Ude nämo! Näk ŋode täŋpet
 yäŋ nadätat; Näk Anutu tubeŋ kuŋkaŋ pen
 api iniŋoret täŋpet! Imata, Ekänina uwä
 nämagurani ämana bureni!
- 6 Näk komenata nadäwätäk täŋ itat. Upäŋkaŋ
 Anutu, ban kome ŋo Jodan ume dapuri
 kädakät pom yarä Hemon kenta Misa ŋoken
 itkaŋ gäka nadäŋ gamayäŋ.
- 7 ✧ Wära! Ume damuntä gwägu gänaŋ äpmonjirän
 gwägutä gera yäŋ itak. Wära! Waki nadätat!
 Täŋpäik-päikkatä näk yejämäŋ moretak.
- 8 ✧ Upäŋkaŋ ude nämo! Kepma kepma Ekänitä
 butewaki nadäŋ namik täyak. Ude täŋjirän
 bipani bipani Anutu iniŋoret kapnatä
 mena-kengän it täyak.
 Kap teŋkaŋ Anutuna, irit kuŋat-kuŋatna
 täŋo mähemi uken yäŋapik täyat.
- 9 Täŋpäŋ kadäni kadäni Anutu, mobä kujatna ŋode
 iwet täyat; Imata näka guŋtak täyan? Imata
 iwan yabäŋ äwaräkuk täŋiri komi namik
 täkaŋ?

✧ 42:5: Sam 9:1, 38:6; Mat 26:38 ✧ 42:7: Sam 69:1-2, 88:7; Jna 2:3

✧ 42:8: Sam 16:7, 57:3, 63:6, 149:5

- 10 Kadäni kadäni iwantä sära ñode näwet täkañ; Anutuka de? Man ude näwet täkañ u äpa kuwektä-yäñ namäk täkañ.
- 11 Yäke! Butewaki imata nadätat? Bänepna imata jägäm täyak? Ude nämo! Näk ñode täñpet yäñ nadätat; Näk Anutu tubeñ kuñkañ pen api iniñoret täñpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni!

43

Äma kubätä iwan it gwäjiñirä Ekäniken yäñapiñkuk

- 1 ✧ Anutu, äma mäde ut gamik täkañ u wäpna yäpmäñ äpnayäñ täkañ. Unita gäkä näk gäarak itkañ jop man yäwani unitäño mani utpäñ ñode yäwet; U siwoñi kuñat täyak.
- 2 Anutu, gäk näkño kehäromina ude itan upänkañ imata mäde ut namitan? Iwantä kehäromina yäpmäñ äpäñirä wakiinik nadätat.
- 3 ✧ Unita Anutu, kädetka bureni näwoñäre! Topänka penyäreñ namiñiri akuñpäñ kädet täga iwat yäpmäñ Saion Pom terak, itanken u kañ ärewa.
- 4 Ude täñ namiñiri enjikaken äronpäñ gäk ganiñ orerayäñ kudupi bukäkaken kwa. Bureni, Anutuna, gäk dubikaken kwa.
Gäk bänepna täñpidäm tañ namiñiri ore-toret pähap nadäk täyat unita Anutu Anutuna, wagäm utpäñ api ganiñ oreret.

5 Yäke! Butewaki imata nadätat? Bänepna imata jägäm täyak? Ude nämo! Näk ñode täñpet yän nadätat; Näk Anutu tubeñ kuñkañ pen api iniñoret täñpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni-inik!

44

Isrel ämawebetä Anututä watä it yämekta yänapiñkuñ

- 1 ☆ O Anutu, äbekniye oraniyeta imaka tägatäga bian-inik täñ yämiñkuno unitäño biñam ñode niwerirä ninin nadänkumän.
- 2 ☆ Kome iwoyän yämani uken nanik guñ äbot komi yämiñpäñ yäwat kireñpäñ ämawebekaye gäkñaken unita yäniñ kireñkun. Yäniñ kireñjiri täñ-bumbumka u koreñkuñ.
- 3 ☆ Ämawebekaye u iniken kadä boham ba iniken kehäromi terak kome u nanik ämawebe nämo däpmän yäwat kireñkuñ. Nämo, gäkño kehäromika terak yeñgämä pewäpäñ täñkuñ. Ba gäkä nadän yämik-inik täñpäñ dubiniken itkentän yämiñpäñ kehäromi yämiñjiri täñkuñ.
- 4 Gäk intäjukun ämana ba Anutuna bureni. Isrel äbot nintäño iwaniye yärepmita kädet peñ nimiñkun.
- 5 Täñkañ gäkä täñkentän nimiñjiri iwaniye täño kehäromi yäpmän äpäk takamän.

☆ **44:1:** Kis 12:26-27; Sam 78:3 ☆ **44:2:** Sam 78:55, 80:8 ☆ **44:3:** Lo 8:17; Jos 24:12

- 6 ✨ Unita näk äpa kuwekna ba päip boham unitä api täñkentäñ namineñ yäñ nämo nadäk täyat.
- 7 Nämo, gäkña-tägän täñkentäñ niminpäñ iwaniye kokwawak nadäñ nimik täkañ u däpmäñ yäwat kireñpäñ u keriken nanik yäyomägatpäñ niñmak täyan.
- 8 Unita gäkño wäpka yäpmäñ akuñpäñ bänep täga man tärek-täreki nämo api gäwet täne.
- 9 Upäñkañ waki, apiñode nibä kätäñiri iwaniyetä ämikken nirepmiñ täkañ. Komi ämaniye nämo itkentäñ yämik täyan.
- 10 Ude täñiri iwaniye yabäñ umuntañ metäñpen kuñitna nintäño tuñum korek täkañ.
- 11 Nibä kätäñiri sipsip däpmäk täkañ ude iwaniyetä nin mäyap nidäpuñ. Ude täñiri ämatä komeken kubäkubä kuñ täna kuñkuñ.
- 12 Ämawebekaye ninta nadäñiri äpani-inik täñpöpäñ nin iwaniyeta jop yäniñ kireñkun.
- 13 Gäk kudän nintä terak pewi ahäñ niminkuño u kañpäñ, äma nintä äbotken nanik nämo unitä yäñärok niwetpäñ yäñpäñ-nibäñ mägayäk täk täkañ.
- 14 Täñpewi imaka jopi ude äworeñitna guñ äbotken naniktä yäñpäñ-nibäñ niwat täkañ.
- 15-16 Iwanaye ba äma näka kokwawak täk täkañ unitä yäñärok ude yäñirä mäyäk pähap nadäñpäñ umuri nadäk täyat.
- 17 Jide? Gäka guñ tañpäñ gäkkät topmäk-topmäk kubägän täñpani u irepmiñnapäñ imaka

✨ 44:6: Sam 33:16; Hos 1:7

waki ude pewi ahäj nimitak? Nämo, nin ude nämo täñkumäj.

18 ✧ Gäk gepmanpäj бага mankata mäde nämo utkumäj.

19 ✧ Upäjkañ gäkä nipmanpikañ nin täñkentäknin nämo, tom ägwäri bämopiken itkamäj. Ba bipmäñurani pähap gänañ ude itkamäj.

20-21 ✧ Nin Anutunin bureni gäk ganiñ oretta bitnäñpäj kome kubä täño anutu jopi-jopi nadäj yämiñkumäño yäwänäku uwä gäkku bian nibäj ahäwim. Imata, gäk bänep nadäk-nadäknin käbop itkañ u kudup nibäwi tärek täyak unita. Upäjkañ ude nämo täñkumäj!

22 ✧ Nin gäkño ämawebekaye itkamäj unita yäñpäj kadäni kadäni ninken nanik mäyap nidäpmäk täkañ. Ba nibäjirä sipsip nakta däpmäk täkañ ude itkamäj.

23 ✧ Unita Ekäni ijiwi kut! Imata dupiñkañ itan? Mäde wari nämo ut nimen. Aku!

24 Ninta imata käbop it nimitan? Komi bäräpi gänañ itkamäj ñonita ninta nämo guñ täwen.

25 Yäke! Däpmäj jakñitpäj nipmanpä kumbanitä-yäj kome terak pätkamäj.

26 Unita äbä täñkentäj nimisi! Gäk nadäj nimikinik täk täyan udegän waki keriken itkamäj ño nimagutsi!

✧ **44:18:** Jop 23:11 ✧ **44:19:** Sam 23:4 ✧ **44:20-21:** Sam 139:1; Jer 17:10 ✧ **44:22:** Rom 8:36 ✧ **44:23:** Sam 35:23, 78:65

45

Äma ekäni kubätä webe yäpmänjirän iniñ oretoret kap tewani

Kora täño nanakiyetä intäjukun ämata gäripi pähap nadänpän kap ño tenkuñ.

¹ Man säkgämän säkgämän nadäk-nadäkna-ken toknek parirän intäjukun äma u iniñ ubiñpän tewayän. Äma meni pidämitä man säkgämän yänahäk täkañ ude menatä äma ekäni u ñode iniñ ubiñ tekta pidäm täyat;

² Gäk äma säkgämän, man yäkyäkka imaka, gäripi nitek. Äma gäk udewani kubä nämo itak. Bureni, Anututä iron täñ gamiñkukotä pen api täñ gamiñ yäpmän ärowek.

³ Gäk intäjukun äma kehäromi pähap, wäpka biñam ärowani-inik. Unita kehäromika niwoñärektä päip bohamka inñipän isi!

⁴ Kehäromika nitek unitä iwan täño kehäromi yäpmän äpäc täyi. Tänpän man bureni ba kudän siwoñi unitägän irun yänpän täñ-mehamtak täyi. Kehäromikatä ämik tänpän iwan däpmänjirän kañpän umun pähap täc täkot!

⁵ Täñkañ tenän kuwek-kuwekkawä pärañi-inik. U iwankaye yabä-tumäkta nitek. Täñiri äma äbori äbori gabänpän gämotka-kengän mañ pat täkañ.

⁶ ✧ Bureni Anutu, gäk intäjukun-inik itkunonitä api it yäpmän ärowen. Kañiwat piäka u kudän siwoñi terakgän täc täyan.

✧ 45:6: Sam 93:2, 98:9

- 7 ✨ ✨ Gäk kädet wakita taräki nadənpəŋ kädet siwonitagän gäripi nadäk täyan. Unita Anutukatä ini gäkä kaŋiwat piä täkta iwoyəŋkuk. Piä ude täkta iwoyəŋkuko unita notkaye yärepmitpəŋ oretoret pähap nadäk täyan.
- 8 Gäkŋo tek kəroŋi kudup kəbəŋi säkgämän-inik, jiä dəröpä kəbəŋ ikek bumik. Ba intäjukun äma ätutä gäkä eŋiken abä kap tenkaŋ ganiŋoret täkaŋ.
- 9 Təŋpəkaŋ äma jopi təŋo äperiyetä watä nämo it gamik täkaŋ. Nämo, kome ätu təŋo intäjukun äma təŋo äperiye unitä gäkä eŋiken itkaŋ watä it gamik täkaŋ. Təŋpəkaŋ webekawä omäk meran säkgämän təŋpəŋ dubikaken it täyak. Omäk meran uwä gol mobä säkgämän-inik, Opia komeken nanik upəŋ təŋpani.
- 10 Eruk webeni, gäka ŋode yəŋira nadä; Gäk komekaken nanik ämawebe ba nägät moräkaye mäde ut yämiŋpəŋ unita juku kubä nämo pewen.
- 11 Ude təŋiri intäjukun ämakatä gabəŋgärip təŋpəŋ gäka webe säkgämän yəŋ api gəwerek. Təŋ əpka uwä ekänika unita mani buramiwen.
- 12 Təŋpəkaŋ Tire komeken ban naniktä äbä bənep təgata iron api təŋ gamineŋ, ba tuŋum ämatä gäk ganiŋ oretta api ämneŋ.
- 13-14 Eruk ämawebe, nadäkot! Intäjukun ämajin təŋo webeni uwä ini eŋi gənaŋ säkgämän,

kaŋgärip ikek ude itak. Teki uwä golkät bok täŋpani, unita ägo-ägo weŋjirän intäjukun äma dubiniken yänjiktat yäpmäj kukaŋ. Kuŋjirä webe gubaŋ noriye imaka, iwarän täŋjirä ugän yän-yäktat yäpmäj kukaŋ.

15 U kudup, bänep täga pähap nadäŋpäŋ oretoret terak intäjukun äma täŋo eni pähap ganaŋ kumaŋ ärokaŋ.

16 Täŋpakaŋ intäjukun ämana, gäka ŋode yäyat; Gäkŋo nanak ämani mäyap ahäŋpäŋ gäk ba oraŋkaye täŋo kome yäpmäŋpäŋ intäjukun äma udegän api itneŋ. Täŋjirä ämawebe komeni komeni yabäŋ yäwatta wäpi biŋam ärowani api yämen.

17 ☆ Täŋpakaŋ nähä ätu mäden ahänayäŋ täkaŋ unitä nadäŋpäŋ kuŋatneŋta kap ŋo teŋjira wäpka biŋamtä punin api kuŋarek. Ude täŋjira ämawebe kuduptä wäpka biŋam u tärek-täreki nämo api ganiŋoret täneŋ.

46

Anutu u ninkät itkamäj

1 ☆ Anutu u nintäŋo äyuŋnin ba nintäŋo kehärominin. Bäräpi ganaŋ täŋkentäŋ nimikta pidämtak täyak.

2 Unita nin imaka kubäta nämoinik umuntäne. Nämoinik! Kenäŋ kwaiŋjirän kome kwähärep duneŋo uwä täga. Ba pom gwägu bämopiken duŋpeŋ äpmonenjo u imaka täga. Nämo api umuntäne.

☆ 45:17: Sam 138:4; Mal 1:11 ☆ 46:1: Sam 62:7-8, 91:2, 142:5

- 3 ✧ Ba gwägu pähap mämä taŋi yänpän tokätpän porarak pakipaki täŋpek. Täŋirän pom taŋi taŋi wareŋ täneŋo upänkaŋ imata umuntäne? Ninä nämoinik api umuntäne!
- 4 ✧ U imata, Anutu täŋo yotpärare bämopiken ume taŋi kubätä pätak. Ume unita ämawebe oretoret pähap nadäk täkaŋ. Yotpärare u kudupi-inik, Anutu ärowani täŋo irit bägup.
- 5 ✧ Uken Anututä it täyak unita nämö api wawek. Nämoinik, kepma bipani Anututä watä api it imik täŋpek.
- 6 ✧ Bureni, Anutu u kehäromi-inik. Unita äma äbori äbori umun pähap nadänpän kujari kwaik täkaŋ. Täŋirä Anututä karak yänirän kometä ume bumik äworewek!
- 7 Upänkaŋ ninäwä nämö api umuntäne. Nämö, Ekäni kehäromi mäheŋi u ninkät it täkamän. Bäräpi kubätä ahäwänä Oranin Jekop täŋo Anutuken käbop täga api itne.
- 8 Ai, ämawebe in äbut! Äbänpän Ekänitä piä täk täŋkuko u ŋo kawut! Imaka imaka täk täŋkuko u yabänpän jäkjäk yamänpän nadäwä inide kubä täk täyon!
- 9 Ekäni uwä komeni komeni täŋo ämik däpmän täkŋek täyak. Tänpän äpa kuwek yäpmanpän tokät jukutpän kurepä kädäp gänaŋ ureŋ tänpän äpmok täkaŋ.

✧ 46:3: Sam 93:3-4; Jer 5:22; Mat 7:25 ✧ 46:4: Sam 48:1, 48:8

✧ 46:5: Jol 2:27; Sef 3:15; Sek 8:3 ✧ 46:6: Jos 2:9, 2:24; Sam 2:1

10 ✨ Unita Ekänitä ḡode yäyak; Kwikinik itkaḡ näka ḡode nabāḡpāḡ-nadāwut; Näk Anutu bureni-inik. Näk intājukun irira āmawebe komeni komeni ittāḡ kukaḡ u ḡāmotna-kengān it tākaḡ.

Kome kuduḡtagān tāḡo Ekāni-inik u näk!
yäk.

11 Unita āmawebe, in ḡode nadāwut! Ekāni kehāromi māhemi, u ninkāt it tākamāḡ. Bureni, bārāpi kubätä ahāwānä Oranin Jekop tāḡo Anutuken kābop tāga itne.

47

Anutu u āma komeni komeni tāḡo ekāni pāhap

1 Āmawebe kuduḡtagān kap teḡkaḡ ketjin utpāḡ oretoret tāk tākot! Tāḡkaḡ oretoret gera terak Anutu iniḡ orerut!

2 Ekāni ārowani pāhap uwā ini pārik-inik kubā itak. Kehāromini uwā umuri pāhap. Uwā kome pāhap ḡonitāḡo Ekāni ārowani-inik.

3 Uwā tāḡkentāḡ nimiḡpāḡ ḡuḡ āmawebe ābori ābori unitāḡo kehāromini yāpmāḡ āpāḡpāḡ ḡāmotninken yepmaḡkuk. Tāḡkaḡ komeni ninta ninḡ kireḡkuk.

4 Tāḡpākaḡ bian Anututā ini kome u iwoyāḡpāḡ nimiḡkuko unita ḡode nadākamāḡ; Jekop tāḡo āboriye ninta nadāḡ nimikinik tāk tāyak.

✨ **46:10:** Lo 4:35, 1Kn 18:36-39; Ais 2:11, 2:17

- ⁵ Ai, nadäwut! Anututä mañirani bägupken äronkuko itak. Äro irirän ämawebetä bänep pidäm oretoret kap womat mämä terak teñkuñ.
- ⁶ Eruk! Unita nadänpäñ in imaka, Anututa oretoret kap teñ imut! Teñkañ iniñ orerut! Ekäni pähapnin oretoret kap teñ imut.
Äneñi täwetat; Iniñ orerut!
- ⁷ Anutu uwä kome pähap ñonitäño Ekäni ärowani itak unita oretoret kap teñ imut!
- ⁸ Anutu ärowani pähap unitä mañirani bägup kudupiken mañitkañ ämawebe komeni komeni intäjukun-inik it yämiñpäñ yabäñ yäwat täyak.
- ⁹ Täñirän guñ ämawebe äbori äbori täño ärowaniniyekät Abraham täño Anutu unitäño äbot ninkät käbeyä täk täkamäñ. U imata, kome täño intäjukun äma kudup u Anutu gämori-kengän itkañ.
Anutu unitäño kehärominitä päke u yärepmit moretak! U intäjukuntä intäjunik itak.

48

Anutu täño yotpärare wäpi Jerusalem unita oretoret kap

- ¹ Ekäni uwä wäpi biñam ärowani nitek. Unitäño yotpärare wäpi Jerusalem u pom kudupi kubä terak itak. Unita yotpärare uken äronpäñ wäpi biñam yäpmäñ akuna!

- 2 ☆ Saion Pom kudupi uwä käronji boham, tågagämän-inik, kañoret ikek. Ämawebe kome pähap ño nanik kuduhtagäntä Anutu täño pom u kañpäñ oretoret täk täkañ.
Täñpäkañ Ekäni Ärowani unitäño yotpärare pom u terak itak.
- 3 Anutu uwä kudupi yotpärare u bämopiken itkañ ämik kadäniken ämawebe uken nanikta yewa kehäromi täñ yämik täyak.
- 4 Bian kome ätu täño intäjukun ämatä Saion ämawebekät ämik tänayäñ yotpärare u dubiniken äbuñ.
- 5 Äbäñkañ yotpärare kudupi u kañpäñ jäkjäk yamäñpäñ umuntañkañ metäñpeñ kuñkuñ.
- 6 ☆ Umuntañkuño uwä komi webetä nanak bäyanayäñ nadäk täkañ ude nadäñpäñ kujari kwaiñkuñ.
- 7 Ämik tänayäñ gäpe tañi tañi pähap terak äbuño u gäkä mänit pähap iniñ kireñpewi gäpe uwä yäpmäñ kärapmit täñpäñ kuñkuñ.
- 8 Täñpäkañ bianä, Anutu täño täktäki kehäromi nitek unitäño manbiñamgän nadäk täñkumäñonik. Upäñkañ apiño dapunintä kañpäñ nadäk täkamäñ.
Ekäni uwä iniken yotpärare ño watäni säkgämän irirän kehäromigän pen api it yäpmäñ ärowek. Yotpärare uwä Ekäninin, Anutu kehäromi mähemitä iniken.

- 9 O Anutu, kudupi yotka gänaŋ äronpäŋ ironka tärek-täreki nämo unitäŋo mebärita yäŋpäŋ-nadäk täk takamäŋ.
- 10 Wäpka biŋam komeni komeni kuŋ moreŋkuko unita ämawebe komeni komenitä udegän ganiŋoret takaŋ. Täŋpäŋ yabäŋ yawat piä täk täyan uwä nadäk-nadäk siwoŋi terakgän täk täyan.
- 11 Gäk ämawebe täŋo irit kuŋat-kuŋari u siwoŋigän yäpmäŋ danik täyan unita ämawebe Saion yotpärareken nanik ba yotpärare taŋi täpuri Juda komeken it yäpmäŋ kukaŋ u nanik kudup, oretoret täk takaŋ.
- 12-13 Eruk, Anutu täŋo ämawebe, in Anutu täŋo kehäromini kaŋpäŋ nadäna yäŋpäŋä ŋode kaŋ täŋput; Jerusalem yotpärare gägäniken kuŋat äyänutpäŋ yewa kehäromikät ämik täŋo tuŋum tuŋum ukät yabäŋpäŋ-nadäwut.
Yabäŋpäŋ-nadänayäŋ täŋo unitäŋo biŋam uwä nanakjiye orajiye mäden ahänayäŋ takaŋ u ŋode kaŋ yäwerut;
- 14 ☆ Anutu unitägän nibäŋ niwat täyak. U nintäŋo Anutu, paot-paori nämo. Täŋpäkaŋ unitä kadäni kadäni api nipmäŋit niwarek.

49

Moneŋ tuŋumta nadäwätäk täneŋtawä

- 1 Äma äbot, kome terak it yäpmäŋ kukaŋ in kudup man ŋo nadäwut.

- 2 Äma wäpjin biŋam nitek ba wäpjin nämo, äma moneŋ ikek ba äma jäwäri, in kuduŋtagän man täwerayän täyat ƚo juku penpän nadäwut.
- 3 Man kädet siwoŋi kubä nadätat u intä nadäneŋta yänahäwayän.
- 4 Man siwoŋi u man wärani terak täwerayän. Täwet paotpäŋä man wärani unitäŋo mebäri kap terak api yänahäwet.
- 5-6 ✧ Imata äma waki-wakita umuntäwet? Äma uwä moneŋta nadäkinik täk täkaŋ. U näk moneŋ ikek yänkaŋ iniken wäpi biŋam yäpmän akuk täkaŋ.
Tänpäkaŋ äma waki udewanitä näk it gwäjiŋpäŋ nutnayän täk täkaŋ. Upänkaŋ, äma udewanita imata umuntäwet?
- 7 ✧ Moneŋi päke unitä nämo api täŋkentän yämek. Nämoinik! Nin nadäkamän; Äma kubätä iniken gupi moneŋpäŋ täga nämo suwawek. Nämo, äma kubätä irit kehäromi kaŋ-ahäwa yänpäŋ Anututa moneŋ pen imikimik kädet nämo pätak.
- 8 ✧ Nämoinik, äma täŋo gwäki suwak-suwak ärowani pähap. U moneŋ taŋi penenjo upänkaŋ bäräneŋ täga nämo pewä tägawek.
- 9 Moneŋ terak äma kubätä irit kehäromi täga nämo kaŋ-ahäwek. Nämo, äma kuduŋtagän paot-paotta biŋam.

✧ 49:5-6: Jop 31:24; Sam 52:7; Mak 10:24 ✧ 49:7: Jop 36:18-19

✧ 49:8: Sam 16:10, 22:29, 89:48

- 10 Bureni nadäkaməŋ. Äma kuduŋtagän kumäk täkaŋ. Äma nadäk-nadäk ikek kumäk täkaŋ.
Ba guŋ ämakät äma kädet goret-goret täŋpani u imaka, kumäk täkaŋ.
Kumäŋpəŋ monəŋi peŋirä äma ätutä yəpmäk täkaŋ.
- 11 Bianä, äma udewani komeni nitek. Upəŋkaŋ apiŋo kubəpəŋ äneŋirä kome ukengän paot-paori nämo api itneŋ.
- 12 Äma täŋo wəpi biŋamtä kumäk-kumäkita kädet nämo api täŋpipiŋ yämek. Nämoinik! Tomtä kumäk täkaŋ udegän api kumneŋ.
- 13 Kumäk-kumäk kädet uwä, äma inita nadäkinik täŋpəŋ täga itkaməŋ yəŋ nadäk täkaŋ uken api ahəŋ yämek. U kawut!
- 14 Äma udewani uwä tom udegän, kumäk-kumäk ikek. Kumäŋirä kuməŋ-kuməŋtä watä ämani ude api täŋpek. Äma äneŋpaniken äpmonirä gupi bärəŋeŋ paraŋirä ämawebe siwoŋitä Wi! api yəwatneŋ.
- 15 ☆ Täŋpəkaŋ nəhä Uraktä nämagutpəŋ kuməŋ-kuməŋ täŋo kehəromiken nanik api wädəŋ tädotpəŋ nepmaŋpek.
- 16 Unita nadäkot! Äma monəŋ tuŋum ikek ba eŋi säkgämän nitek, udewanita ninin jide täŋpəŋ äma ude kaŋ äworene yəŋ nadəwätäk nämo täneŋ.

☆ 49:15: Sam 16:10-11, 73:24; Hos 13:14

- 17 ✧ Nämoinik! Äma udewani kämi kumänkañ tuñumi u yäpmänkañ täga nämö api kuneñ. Ba wäpi biñamikät bok nämö api kuneñ.
- 18 Täñpäñ äma udewani kodak itkañ kome täño tuñumta gäripi nadäñpäñ Anutu täño iron terak itkamän yäñ nadäk täkañ.
Säkgämän irirä äma ätutä wäpi biñam yäpmän akuk täkañ.
- 19 Upänkañ äma udewani kumänkañ, bian äbekiye oraniyetä kumänpeñ päñku bipmän urani gänañ itkuñken ugän api yäwatneñ.
- 20 Bureni-inik! Äma moneñ tuñum ikek upäkañ nadäk-nadäki nämotä irit kehäromita biñam nämö api täneñ. Uwä tomtä kumänpäñ parak täkañ udewani.

50

Anututä ämawebe täño täktäki yäpmän danik täyak

- ¹ Ai! Ämawebe in nadäwut! Anutu ärowani, Ekäninin unitä man yäwayän täyak. U ämawebe komeni komeni päke unita gera yäyak.
- ² Anutu täño peñyänjek kudän Jerusalem yotpärare säkgämän uken naniktä kwawakinik teñ yänetak. U kawut!
- ³ Bureni! Anutunin kehäromi niked u man yäwayän äbatak. Kädap mebettä intäjukun kuñjirän iwän mänit pähaptä itgwäjinjirän äbatak.
- ⁴⁻⁵ Anututä ämawebeniye täño kudän yäpmän daniwayän yänpäñ kunum kenta kometa gera

✧ 49:17: Sam 17:14, 1Ti 6:7

ɲode yäyak; Ek äbä ämawebe naniɲ oret täkaɲ
u kuduptagän yämagut päbä iɲamnaken yep-
maɲpun yäk.

Ämawebe uwä näkkät topmäk-topmäk
kubägän täɲpäɲ täɲ-kehäromtakta tom
däpmäɲpäɲ iɲiɲ namiɲkuɲo u yäk.

Eruk, ude täɲpänkaɲ man piä täɲira kaɲ
nabäwut yäk.

6 ✧ Anututä ude yäɲirän kunumtä kwawak ɲode
yänahäk täyak; Anutu ini uwä man yäpmäɲ
daniwani äma siwoɲi-inik. Jop man kubä
nämo yäk täyak.

7 Eruk, Anututä ämawebeniye ɲode yäwetak; Isrel
ämawebenaye, juku peɲkaɲ nadäwut! Anutu
bureni-inik, intäɲo Anutujin näkɲa in
manken tepmaɲpayäɲ yäk.

8 Tom käbäɲi nikek iɲiɲ namik täkaɲ unita nämo
tebetat yäk. Nämo, kadäni kadäni in tom
käbäɲi nikek iɲiɲ namik täkaɲ yäk.

9 Upäɲkaɲ ɲode täwera nadäwut; Näk bulimakau ba
memeta nämo wäyäkɲek täyat yäk.

10-11 Nämo inik, tom ägwäri bipiken itkaɲ, ba buli-
makau pomken itkaɲ, barak ba gwakgwak
imaka u kuduptagän näkɲogän yäk.

12 ✧ Nakta newäwä inken nämo yänapiwet yäk.
Nämo inik, kome pähap ba imaka imaka u
terak itkaɲ u mähemi näk yäk.

13 Näk inipärik kubä. Tom koyani ba nägäri nämo
nak täyat yäk.

- 14 Tənpəkaŋ naniŋ oretoret kədet bureni gəripi nəkə nadək təyat uwə ɲode; In naniŋ oretpəŋ bənep təga man yək təkot. Uwə ərawa bureni ude api təŋ namineŋ.
Tənpəŋ Anutu ərowani nəkə bənep təga təŋ namikta yək təŋkuŋo uwə bureni təŋ namineŋ!
- 15 ☆ In ude təneŋo uwə bərəpi kubə inken ahəwənə nəkken gera yəŋirə nəkə in təŋkentək-inik api təŋpet. Tənpəkaŋ in wəpna biŋam punin api yəpməŋ akuneŋ yək.
- 16 Tənpəkaŋ Anututə əma waki təŋpani man ɲode yəwetək; In jop, mejin-təgən nəkŋo бага man ba topmək-topmək kubəgən u yəŋahək təkaŋ. Təŋirə nadəwa siwoŋi nəmo tək təkaŋ.
- 17 ☆ Tənpəŋ nəkə in yəpə təgakta bitnəŋkaŋ kadəni kadəni nəkŋo man ut təkaŋ.
- 18 In kubo əma yabəŋkaŋ ukət not təŋpeŋ kuŋat təkaŋ. Yabəŋirə intəŋo notjiye ude əworek təkaŋ.
Ba əmawebe kubokəretta təŋpani ba nədapitə duŋ-weŋpəŋ ini-ini iranikət not təŋ yəmiŋpəŋ kuŋat təkaŋ.
- 19 In mejinta watə nəmo itkəŋ man jop manman ba man wakiwaki yək təkaŋ.
- 20 Təŋkaŋ notjiye manken yepmaŋit yəŋpəŋ-yabəŋ yəwarit tək təkaŋ.

☆ **50:15:** Sam 91:15, 107:6, 107:13, 107:19; Sek 13:9 ☆ **50:17:** Neh 9:26; Rom 2:21-22

- 21 ✧ Intä ude täjirä näkä jop dapun tabənpəŋ man kubä nämo yäk täyat. Ude täjira intä Anutu u nin bumik yəŋ nadäk täkaŋ.
Upəŋkaŋ nämoinik! Apino tebenpəŋ manken kwawak tepmaŋpayəŋ.
- 22 Unita ämawebe näka mäde ut namik täkaŋ, in ɲode nadäwut; In itkaŋ ude pen udegän itpəŋä api waŋ moreneŋ.
Təŋkaŋ äma kubätä in täga nämo api təŋkentəŋ tamek.
- 23 ✧ Təŋpəkaŋ bənep täga man näwet-näwet unita gəripi nadäk täyat. Unita nadäwa ärawa bureni ude tək täkaŋ.
Ämawebe ude təŋ namiŋkaŋ näkɲo man buramik täkaŋ uwä bureni-inik api yämaguret.

51

Wakini yəŋahäk-ahäk

Devit Basiba kubo täjirän Natantä kaŋ-yəŋkuko unita nadənpəŋ man ɲo kudän təŋkuk.

- 1 ✧✧ Anutu, gäk butewaki mähemi unita näka butewaki nadəŋ namisi. Butewaki nadəŋ namiŋpəŋ wakina kudup ketərəŋ nami.
- 2 ✧ Ude təŋkaŋ wakiwakina ärut paktaŋ nami.
- 3 ✧ Anutu, momi äma näk, wakina unita nadäwätäk təŋpəŋ kuŋat täyat.

✧ **50:21:** Sam 90:8; Ais 55:8-9, 57:11; Rom 2:4 ✧ **50:23:** Sam 27:6
 ✧ **51:1:** 2Sml 12:1-15 ✧ **51:1:** Sam 109:26; Ais 43:25; Apos 3:19; Kol 2:14 ✧ **51:2:** Ais 1:16; Jer 4:14; Hib 9:14 ✧ **51:3:** Ais 59:12

- 4 ✧ Momina uwä ämaken nämo, gäkkengän täñkut.
Imaka u täñira gäkä nabäñiri taräki täñkuk.
Unita injam man näwetkuno u bureniğän
näwetkun. Ba täktäkna yäpmäñ
daniñkuno u siwoñiğän yäpmäñ
daniñkun.
- 5 ✧ Wäral! Kädet wakina ñowä kädet kodaki nämo
täyat. Nämo! Näk meñnatä momikät bok
bäyañpäñ nepmañkuk.
Täñpäñkañ momi täñpani pen udegän it
yäpmäñ äbätat.
- 6 ✧ Anutu, gäk näkä jop manman yäkta gäripi nämo
nadäk täyan unita gäkñaken nadäk-nadäk bu-
reni näwoñäre.
- 7 ✧ Täñpäñ gäk momina ketäreñ namiñiri pakigän-
inik ira.
- 8 ✧ Bureni Anutu, bäräpi pähap namiñkuno u
ketäreñ namiñpäñ bänep oretoret peñ nami.
- 9 ✧ Momi täñkuro u ärut paktañ namiñpäñ momina
unita kañ täñguñta!
- 10 ✧ O Anutu, gäk bänep pakigän pewi ahäñ
namikot. Bänepna täñ kodaktañ namiñiri
gäkgänpäñ kañ gäwaräntäwa!
- 11 ✧ Injamkaken nanik näwat kireweno, Anutu. Ba
gäkñaken Munapikka nomägareno!

✧ **51:4:** 2Sml 12:13; Luk 15:21; Rom 3:4 ✧ **51:5:** Jop 15:14; Efe 2:3
✧ **51:6:** Sam 15:2; Snd 2:6; Jem 1:5 ✧ **51:7:** Nam 19:18; Ais 1:18;
Hib 9:19 ✧ **51:8:** Sam 35:10; Ais 35:10; Jol 1:16 ✧ **51:9:** Jer 16:17
✧ **51:10:** Sam 78:37; Mat 5:8; Apos 15:9; Efe 2:10 ✧ **51:11:** 2Kn
13:23; Ais 63:10-11; Jer 7:15

- 12 ✧ Bian gäkŋata biŋam nämaguriri bänep oretoret nadäŋkuro u, apiŋo bänep oretoret udegän täŋ namisi yäŋ nadätat!
Gäkŋo man iwatta gäripi pewi ahäŋ namänkaŋ gäkä mehamtäŋ namiŋiri man u buramiwa.
- 13 ✧ Ude täŋ namiŋiri peŋawäk äma gäkŋo kädet siwoŋi api yäwoŋärewet. Täŋira momi äma udewanitä bänepi api sukureneŋ.
- 14 ✧ Anutu, yäpätägak ämana, näk kumäkta biŋam täyat upäŋkaŋ näk kumäŋ-kumäŋ nämo nuren. Ude täŋpayäŋ täno uwä bänep oretoret terak gäkŋo kudän siwoŋi u pen api yäŋahäk täŋpet.
- 15 ✧ Ekäni, mena jinom täŋpidäm taŋiri wäpka biŋam yäŋahäŋpäŋ ganiŋ orera!
- 16 ✧ Nadätat! Anutu, oraŋ gamikta gupe kábäŋi nitek ijiŋ gamik-gamikta bitnäk täyan. Unita gäripi nadäwipäŋ uyaku ijiŋ gamitet.
- 17 ✧ Upäŋkaŋ oraŋ gamik-gamik kädet gäkä gäripi nadäk täyan uwä ŋode; Äma manka buramiŋpäŋ gämotkaken kuŋat täkaŋ unita gäripi nadäk täyan.
Näk nadätat, gäk äma iniken momita nadäŋ bäräp täŋpäŋ inita nadäwä äpani täk täkaŋ äma udewanita mäde nämo ut yämik täyan.

✧ 51:12: Sam 13:5 ✧ 51:13: Sam 22:27; Apos 9:21-22 ✧ 51:14: 2Sml 12:9; Sam 35:28, 71:15 ✧ 51:15: Kis 4:15; Sam 9:14 ✧ 51:16: Sam 40:6 ✧ 51:17: Sam 34:18

- 18 Anutu, gäknaken gärip iwatpän ämawebe Jerusalem nanik täñkentän yämiñiri säkgämän kañ irut. Täñpän Jerusalem täño yewa pähap äneñi täñkodak täñpän kañ pe!
- 19 Ude täñiri ämatä gupe kábäñi nitek ijiñ gaminirä gäripi tañi api nadäwen.

52

Nin ima terak yeñgämina pek täkañ?

Devit täño iwan kubätä päñku Sol, Devit Ahi-malektä yotken kábop itak yän iwetkuko unita nadäñpän Devittä kap ño teñkuk.

- 1 ☆ Äma kehäromi gäk, imata täktäkka wakita yänbiñam-biñam yäntän kuñat täyan? Anutu inamiken mäyäk tänañipän imata wakika unita biñam wari wari yäntän kuñat täyan?
- 2 ☆ Gäk äma täñpäwakta nadäk tawañ pek täyan. Meka jinom pärañi-inik, mujuk pärañ bu-mik. Jop manman kädet mebäri mebäri pewä ahäkta nadäk täyan.
- 3 Kudän tägata nadäwi äpani täñpäpän waki täkta gäripi nadäk täyan. Ba jop manmanta nadäwi ärowani täñpäpän man burenita gañani nadäk täyan.
- 4 Jop manman yäwani gäk, ämawebe meka jinomtä komi yämikta gäripi pähap nadäk täyan.
- 5 Unita Anututä gäka komi gamayän täyak u tärek-täreki nämo. U eñikaken nanik u wädän mañpän kuñiri äma itnayän täkañ u wari nämo api nadän gamineñ.

- 6 Anututä ude täjirän äma siwoŋi kuŋaranitä u kaŋpäŋ api umuntäneŋ. Täŋpäŋ gabäŋ mägayäŋpäŋ ŋode api yäneŋ;
- 7 ☆ U kawut! Äma ŋowä säkgämän itta Anutu terak nämo yengämän pek täŋkukonik. Nämo, monen tuŋumna pähaptä täga täŋkentän namineŋ yän nadäŋpäŋ säkgämän itta waki mebäri mebäri ehutpäŋ täk täŋkukonik.
- 8 Täŋpäkaŋ nähä olip päya säkgämän Anutu täŋo eni dubiniken ärowani ude bumik itat. Täŋpäŋ unitäŋo iron tärek-täreki nämo uterak yengäma pewäpäŋ it täyat.
- 9 Unita Anutu, imaka täŋ namik täyan unita bänep täga man api gäwet yäpmäŋ ärowet.
Täŋpäŋ ämawebekaye injamiken gäk tägagämän yän yänahäŋpäŋ api yäwet täŋpet.

53

Äma waki täŋo täktäk

- 1 ☆ Äma Anutu nämo itak yän yäk täkaŋ uwä guŋ bureni-inik! Äma udewani bänepi käbän täwani. U kudän waki mebäri mebäri täk täkaŋ. Kubätä kudän täga kubä nämoinik täk täyak.
- 2 ☆ Nadäkaŋ? Anututä kunum terak ununitä etä päpä dapun pärewat täk täyak. U äma nadäk-nadäk täga nikek näk naniŋ orerani

☆ 52:7: Sam 49:6 ☆ 53:1: Sam 10:4, 14:1 ☆ 53:2: 2Sto 15:2, 19:3; Sam 33:13

- udewani ätu itkan ba yän nadänpän yabän ahäkta dapun pärewat täk täyak.
- 3 ✧ Upänkan nämo, kudup u kädet siwoŋi irepmit morenpän kädet waki tänpänigän. Uken nanik kubätä kudän täga kubä nämoinik täk täyak.
- 4 Unita Anututä ɳode yäyak; Jide? Ämawebe udewani uwä nadäk-nadäki nämo ba? U näkŋo ämawebenaye uken tänyäkŋatpän kubota pidämigän täŋ yämik täkan. Ude täŋkan näkken yäŋapik man kubä nämoinik yäk täkan.
- 5 Upänkan umuri pähap kubä api nadänen. Bian umun udewani kubä nämoinik nadänkuŋ. Anututä ämawebeniye täŋo iwan kudup däpmänpän kujari api ureŋ tänpän kuneŋ. Bureni, Anututä mäde ut yämiŋkuko unita Isreltä iwaniye u tänpäwakinik api täŋ yämineŋ.
- 6 Eruk, Anututä Isrel ämawebe täŋkentän yämikta äma kubä Saion nanik pewän äbän yän nadätat. Anututä ude täŋirän äneŋi säkgämän itnayän täkan unita oretoret pähap api nadänen!

54

Devittä Anutuken täŋkentäkta yäŋapiŋkuk

Sifa nanik ätutä päŋku Sol, Devit nintä komeken käbop käwep itak yän iwetkuŋo unita nadänpän Devittä kap ɳo teŋkuk.

✧ 53:3: Rom 3:10-12

- 1 ✧ Anutu, kehäromika terak iwan keriken nanik
nämagutpäŋ nepmaŋpi äneŋi säkgämän kaŋ
kuŋara.
- 2 Gäkken yäŋpaŋira juku peŋpäŋ nadäŋ namisi.
- 3 Äma komi komi ba peŋawäk täŋpanitä näk kumäŋ-
kumäŋ nutnayäŋ äbäkaŋ. Äma udewanitä
Anututa nadäŋirä jopi täk täyak.
- 4 Täŋpäkaŋ Anutu iniwä täŋkentäŋ namik täyak.
Intäjukun ämanatä watä säkgämän it
namiŋirän täga it täyat.
- 5 Nämo nepmak täyak unita iwan komitä näka
täŋ namik täkaŋ ugänpäŋ Uraktä äyänutpäŋ
kowata udegän yämiŋirän paot-inik api
täneŋ.
- 6 O Ekäni, gäk tägagämän unita bänep täga man
gäwetpäŋ iron kowata täŋ gamayäŋ nadätat.
- 7 ✧ O Ekäni, gäk täŋkentäŋ namiŋiri bäräpi yabäŋ
ahäŋkuro u kudup paot moreŋkuŋ.
Täŋpäŋ yabäŋira gäkä iwanaye kudup-
tagän däpmäŋ moreŋkun.

55

*Äma kubä noripakitä iwan täŋ imänkaŋ yäŋpik
man yäŋkuk*

- 1 O Anutu, yäŋpik mannata juku peŋpäŋ nadä.
Butewaki terak gäwet yabäŋira mäde nämo
ut namen!

- 2 Nāmo, juku penpāṅ kowata nāwet. Imata, nadāwātāknatā kehāromina kudup yāpmāṅ āpātak.
- 3 Iwanayetā umun man nāwerirā bumta umuntaṅ itat. Äma waki tāṅpani uwä näka gaṅani nadāṅpāṅ kokwawak nadāṅ namik tākaṅ unita nadāṅ bārāp taṅi täyat.
- 4-5 ✧ Bānepnatā komi inide kubä nadātat. Kujatna bumta kwaiwākaṅ umun pähap nadātat ṅonitā täga nurek yāṅ nadātat.
- 6 ✧ Unita ṅode nadātat; Nāk pitna nikek tāṅpān yāwānāku barak ude orek itta piāṅ pāṅku kubāken itet.
- 7 Ban kubāken-inik piāṅ pāṅku kome ämani nāmoken täha bāgup tāṅpāṅ itet.
- 8 Ude tāṅkaṅ umuri ahāṅ namitak ṅonita uken kābop itet.
- 9 Unita intājukun ämana bureni, iwanaye tāṅo man yäkyäki tāṅ-kuruktaṅ yāmi. Imata, yotpārare taṅiken ämatā ämik kowata kowata tāṅkaṅ ut täpätet māmā bumta tāṅirā yabātat.
- 10 U kepma bipani yotpārare u yewa tāṅpāṅ it gwājijkaṅ ämik ba kubota kudān bumta pewä ahāṅpāṅ tokṅeṅ pätak.
- 11 Tāṅpākaṅ waki kādet mebäri mebäritä uken-uken kudup ahāṅ pätak. Yotpārare gānaṅ kādet täpuri täpuriken tāṅyäkṅat-yäkṅat ba komi jop nadāṅ yämik-yämik kādettä udegān pätak.

- 12 Butewaki pähap! Iwan kubätä yäjärok ude näwet tänpän yävänäku täga bumik nadätet. Ba kubäken nanik kubätä näka ude täñ namän yävänäku käbop päñku täga itet.
- 13 ✧ Upäñkañ waki, notnapak bureni-inik, imaka imaka bokgän täñpani gäkä ude täñ nami-tan!
- 14 Nek injam kowat-kawän tänpäñ man yänpäñ-nadäk säkgämän täñkañ Anutu iniñ oretta kudupi yotken bokgän kuk täñkumäko upäñ udewä täyan.
- 15 Unita iwanaye täño kadänini nämo tärenjirän kañ paorut! Ba kodak itpäñ kumbani komeken kañ äpmonput! Imata, kudän wakiwakitä äma udewanikät kentänpäñ it-inik täk täkañ.
- 16 Upäñkañ näk Ekäni Anutuken gera yäjira api täñkentäñ namek.
- 17 ✧ Tamimañ ba kepma bipani bäräpinata nadänpäñ yäñapik-apik gerana uken pewa äronjirän api nadäñ namek.
- 18 Ude täñkañ ämik pähap gänañ iwanaye mäyapkät ämik tänayäñ täkamänken uken nanik äneñi säkgämän nämagut yäpmäñ api äbek.
- 19 Bureni, Anutu intäjukun itpäñ kañiwat piä ärowani täñ yäpmäñ äbukotä itak, pen api it yäpmäñ äroweko unitä yäñapik manna nadäñ namiñpäñ iwanaye komi piäken api yepmañpek. Imata, äma uwä Anututa nämo umuntañkañ kädet wakita mäde utta bitnäc täkañ.

✧ 55:13: 2Sml 15:12; Sam 41:9 ✧ 55:17: Sam 92:2; Apos 10:3, 10:30

- 20 Tãñpãkañ notnapak iwan tãñ namani unitä yãñkehãromtak mani irepmitpãñ noriye mäyapta iwan tãñ yãmik täyak.
- 21 ✧ Menitä gакñi ärut namik täyak upãñkañ bãnepitä näka kokwawak namik täyak. Mani säkgãmãn, gакñi niked upãñkañ päip pärañi udewani.
- 22 ✧ Unita ämawebenaye, ñode täwera nadãwut; Ekãnitä äma siwoñi yabãñ äwarãkuk tãñjirãn iwaniyetä täga nämo yãrepmitneñ. Unita nadãñ bãrãpjin kudup Ekãnikengãn penjirä api tãñkentãñ tamek.
- 23 Tãñpãkañ Anutu, gäk äma kumãñ-kumãñ dãpani ba jop manman yãwani unitãño irit kuñat-kuñari kudup nämo tärenjirãn yãñ-yãkñat yãpmãñ pãñku ini awañ gãnañ api yepmanñpen. Tãñ nähä gäka nadãñ gamikinik pen api tãñ yãpmãñ ärowet.

56

Devittä Anututa nadãñ imikinik tãñpãñ yãñapik man ño yãñkuk

Filistia naniktä Devit Gat komeken inñtkuño unita nadãñpãñ kap ño teñkuk.

- 1 ✧ O Anutu, iwanaye jop nadãñ komi wari wari namik täkañ unita butewaki nadãñ namiñpãñ tãñkentãñ namisi!
- 2 Yãñetak bipmãñtak iwanaye nutnayãñ tãk täkañ. Iwanaye u yarãgãn nämo, mäyap-inik.

✧ **55:21:** Sam 12:2, 28:3, 59:7; Snd 5:3-4 ✧ **55:22:** Sam 15:5, 37:5, 1Pi 5:7 ✧ **56:1:** 1Sml 21:13-15

- 3 ✧ Ude täjirä umuntaŋpäŋ, Ekäni ärowani, gäkä terak tubeŋ kuŋpäŋ it täyat.
- 4 ✧ Bureni, Anutu terak tubeŋ kuŋpäŋä nämo umuntak täyat. Nämo, täŋkentäŋ namikta yäŋkehäromtak man yäŋkuko u juku piŋpäŋ iniŋoret täyat.
Ude täŋira ämatä imaka kubä täŋ namikta nämo umuntak täyat.
- 5 Täŋpäkaŋ kepma kepma iwanayetä bäräpi mebäri mebäri namik täkaŋ. U täga kubä täŋ namikta nämo nadäk täkaŋ.
Nämo, waki täŋ namiktagän yäŋpäŋ-nadäk täk täkaŋ.
- 6 U kubäkengän päŋku käbop itpäŋ näk nutta yäŋpäŋ-nadäk täŋkaŋ nabäŋ näwat täkaŋ.
- 7 Unita Anutu, wakinita kowata komi piäken yepmaŋ! Yabäŋ koreweno! Kokwawakka terak kehäromini däpmäŋ tokät yämi.
- 8 Näk bäräpi gänaŋ jide itat u kudup nadäŋ namitan. Ba konämna pito jide mäŋkaŋ u kudup danipäŋ nadäk täyan.
Bureni, u kudup tawaŋ terak kudän täk täyan.
- 9 ✧ Unita Anutu, gäkken gera yäwayäŋ täyatken nadäŋ namiŋiri iwanaye nabäŋ umuntaŋpäŋ äneŋi äyäŋutpeŋ api kunep. Ude täŋiri ŋode kaŋpäŋ api nadäwet; Anutu näk gäarak itak yäŋ api nadäwet.

✧ **56:3:** 1Sml 30:6, 2Sto 20:3 ✧ **56:4:** Sam 118:6; Ais 31:3; Hib 13:6

✧ **56:9:** Sam 56:4; Rom 8:31

- 10 Ekäni uwä täñkentäñ namikta yänkehäromtak man yänkuko u juku piñpäñ iniñoret täyat.
- 11 ✧ Ude täñpäñ Anutu terak tubeñ kuñpäñä nämo umuntak täyat. Bureni, ämatä imaka kubä täñ namikta nämo umuntak täyat.
- 12 Unita Anutu, imaka gamikta yänkehärom tañkuro u bureni api gamet. Uwä bänep täga man yänpäñ api gamet.
- 13 U imata, näk awañ pomiken nanik nämagutkuno unita. Eruk, apiño Anutu iñamiken irit täño peñyänjek gänañ itat.

57

Äma kubä Anutuken täñkentäk yäpmäkta gera yänkuk

Devittä Solta umuntañpäñ metäñpeñ päñku mobä käwut kubä gänañ käböp itkukken uken kap ño teñkuk.

- 1 ✧✧ O Anutu, näk watä it nami yänpäñ dubikaken äretat unita butewaki nadäñ namisi. Jirokaken äyuñ täñ namiñ yäpmäñ kuñjiri imaka umuri näk täñpäwakta itak ño kañ paorän!
- 2 ✧ Näk Anutu täñpämerek mähemiken täñkentäk yäpmäkta gera yäyat. Anutu u täñkentäñ namiñirän imaka kubäta nämo wäyäkñek täyat.

✧ 56:11: Sam 56:4 ✧ 57:1: 1Sml 22:1, 24:3 ✧ 57:1: Sam 56:1, 63:7; Ais 26:20 ✧ 57:2: Sam 38:8

- 3 Unita nadätat; Anututä näka nadäj namikinik tänpäj nämo nepmak täyak. Nämo! U kunum gänañ itkañ näkño yäñapik manna nadäjpäñ wakiken nanik api nämagurek. Nämagutpäñ iwanaye täño kehäromi api yäpmäj äpek.
- 4 ✧ Anj ägwäri, äma yenpäñ näñpanitä-yäj näk it gwäjikañ. Meni uwä pärañi-inik, tenäj kenta boham udewani. Täñkañ meberi uwä päip pärañi ude.
- 5 Unita Anutu, wäpka biñam ärowani kwawak pewi kunum gänañ ba komeni komeni ahäjirän ämawebe kuduptagän kañ kañpäñ nadäwut.
- 6 Nadätan? Iwantä näk nepmäñitta buñep näkä kädetken tänpäj penkuño unita nadäj bäräptä näkño kehäromina kudup yäpmäj äpätak. Täñpäkañ wisik! Näk nepmäñitta buñep täñkuño unitä äyäjutpäñ ini yepmäñitkuk!
- 7 ✧ O Anutu, bänepnatä gäka nadäkinik kehäromi täñ gamitat unita kap terak ganiñoret täyiwa!
- 8 Eruk bänepna, pidäm täyi! Täñkañ wagäm gita in udegän, kap tekta pidäm täkot! Pidäm tänpäj kome nämo yäñenirän kap tena!
- 9 Ekäni, wäpka käböñ nämo api pewet! Nämo, ämawebe gäka nämo nadäk täkañ u bämopiken bänep täga terak wäpka biñam api ganiñ oreret.

- 10 ✧ Təŋpəkaŋ Anutu, gəkä ninta butewaki nadəŋ
nimik täyan u kəroni boham, kunum
yəpureko ude bumik. Təŋkaŋ ninta nadəŋ
nimikinik tək täyan u ərowani.
- 11 Unita Anutu, wəpka biŋam ərowani kwawak pewi
kunum gənaŋ ba komeni komeni ahəŋirən
əmawebe kuduptagən kaŋ kaŋpəŋ nadəwut!

58

*Anututä äma waki təŋpanita kowata yämikta
yəŋapik man*

- 1 Intəjukun äma, in man yəpməŋ danik piä tək təkaŋ
u siwonj tək təkaŋ ba nəmo? Təŋkaŋ man
siwonj bureniğən yək təkaŋ ba nəmo?
- 2 Nəmo inik! Waki jide təkta nadək təkaŋ ugənpəŋ
tək təkaŋ. Ude təŋkaŋ əmata komi jop nadəŋ
bumta yämik təkaŋ.
- 3 Äma waki udewani goretgən kuŋat təkaŋ. Uwä
jop manman yäkyäk kädət pengən ahəŋpəŋ
yəwanitə yəntəŋ əbək təkaŋ.
- 4 Meni jinom u komi, gəmok komi təŋo meni ude.
Ba jukuni pik təŋpani.
- 5 U but əgwəri bumik. Mähemitä man yəŋirən
täga nəmo nadəwek. Iniken gərip terəkgən
kuŋarek.
- 6 Eruk Anutu, aŋ komi umuri ŋonitəŋo meni
dəpməŋ tokət təŋpi kut.

✧ 57:10: Sam 36:5, 103:11, 108:4

- 7 Ude täñiri ume madäñpewä kuk täkañ ude kuñpäñ paot-inik kañ täñput. Ba mup kädet miñin ämatä yeñ gatäk täkañ ude yeñ gatäwut.
- 8 ✧ U gatäk-kubit yeñ kokoyäñ täñpä kuk täkañ ude yeñ kokoyäwut. Ba nanak paki meñ koki gänañ kumäñkañ ahäñpäñ dupik ikek pat täkañ ude kañ äworewut.
- 9 Ba mup däpmäñ täkñek täkañ ude nämo nadäñirä bäräñek-inik kañ däpmäñ täkñeñ täñpä kut. Bureni, Anututä iniken kokwawaki pähap terak pen irirä api piäñ äreyäñ täñpän kuneñ.
- 10 Täñpäkañ waki täñpanitä komi nadäñirä äma siwoñitä yabäñkañ oretoret api täneñ. Täñpäñ waki täñpani täño nägät gwägu ude tokñeñirän äma siwoñi kuroñitä api yeñ weneñ.
- 11 ✧ Ude ahäñirän ämawebe ätutä api yäneñ; Siwoñi ämawebe gwäki täga bureni-inik yäpmäk täkañ.
 Apiño nadäkamäñ; Anutu kubä unitägän ämawebe kuduptagän kädet siwoñi terakgän yäpmäñ danik täyak. Ude api yäneñ.

59

Iwantä utnayäñ jämjäm parirä Devittä Anutuken gera yäñkuk

Soltä komi ämaniye ätu Devit kumäñ-kumäñ utta yäwerän päñku yot yämaken jämjäm patkuño unita

nadänpäj kap ɲo tenkuk.

1 ✧ Anutuna, watä it naminpäj iwan nutnayäj wari wari äbäk täkaŋ unita itpipiŋ namisi.

2 Äma wakiinik, äma kumäj-kumäj däpani u bämopiken nanik nämagusi!

3 U yabä! Äma komi komi u änok kubägän itpäj näk nutta itsämänkaŋ u. Uwä näkä momi ba goret kubä täŋkuro unita nämö.

4 Nämö! Ekäni, näk waki kubä nämö täjira näk nutta bäräŋeŋ äbäkaŋ.

5 Unita Ekäni Anutu ärowani, gäk kikäŋutpäj bäräŋeŋ äbä täŋkentäj namisi. Isrel täŋo Anutu gäk äbä äma waki täŋ namik täkaŋ u kaŋ yabänpäj-nadä!

Ude täŋkaŋ guŋ äbot, äbori äboriken nanik äma wakiinik täŋpani ɲo komi yämiŋkaŋ nämö yabäj korewen.

6 Äma uwä bipani bipani aŋtä-yäj yänğera-gera yänkaŋ yotpärare gänaŋ käbop käbop kuŋat täkaŋ.

7 Man komi komi ba yänğärok man yäk täkaŋ unita juku penpäj nadäsi. Meni jinom uwä päraŋi-inik, päip bumik.

Täŋkaŋ äma kubä nämö nibänpäj nadätak yäj nadäk täkaŋ.

8 Upäjkaŋ nämö! Ekäni gäk guŋ äbot u yänğärok yäwetpäj yabäj mäğayäk täyan.

9 ✧ Ude täjiri unita kehäromikata nadäkinik täyat. O Anutu, gäk käbop irit mobä käwutna.

- 10 Ämawebe, in nadäkaŋ? Anutuna uwä nadäŋ namikinik täŋpäŋ dubinaken äbä it namiŋirän iwanaye täŋo kehäromini api yäpmäŋ äpäŋ morewet.
- 11 Täŋpäkaŋ Anutu, kumäŋ-kumäŋ bäräŋeŋ nämo däpen. Ude täŋpayäŋ täno uwä ämawebenayetä gäkŋo kehäromikata bäräŋeŋ guŋ täneŋta.
Unita Ekäni watä ämanin, kehäromika terak kehäromini yäpmäŋ äpäŋpäŋ jop yäwat kireŋpewi kaŋ kuŋtäŋpä kut.
- 12 Äma uwä meni jinomken, man yäkyäkiken u momi täktäk täŋo man ugänpäŋ yäk täkaŋ unita ärowani kudän unitä äyänutpäŋ buŋeptä-yäŋ yepmäŋiton.
- 13 Täŋpäkaŋ man wakiwaki ba jop manman yäk täkaŋ unita yäŋpäŋ kokwawakka terak kumän-inik kaŋ täŋpi wawut.
Ude täŋiri ämawebe kudup ŋode api nadäneŋ; Anututä Isrel ämawebe uwä yabäŋ yäwat täyak.
Täŋpäŋ ugän nämo. Kome pähap pat yäpmäŋ kuyak u kudup kaŋiwat täyak yäŋ api nadäneŋ.
- 14 Iwanaye uwä bipani bipani aŋtä-yäŋ yängera-gera yänkaŋ yotpärare gänaŋ käbop käbop kuŋat täkaŋ.
- 15 U aŋtä ketem naŋpäŋ nämo tokŋewäpäŋ ijintäŋ kuŋat täkaŋ ude kuŋatkaŋ nakta yewäpäŋ yänkähän-kähän yäŋtäŋ kuŋat täkaŋ.

- 16 ✧ Tänpäkan nähä kehäromikata yänpän kap terak ganij ubij api tek tänpet. Tamimanj tami-manj näka nadän namikinik täk täyan unita nadänpän kap kwawakgän api tek tänpet.
 U imata, gäk käbop irit mobä käwutna ude it namik täyan. Ba bäräpi kadäniken äyuj täj namik täyan.
- 17 ✧ Unita Anutu itkentäkna, gäk wäpka api ganijoret tänpet. Gäk käbop irit mobä käwutna unita.
 Anutu, gäk nadän namikinik täjpani Anutuna.

60

Juda ämawebe Ekänitä äneji yämagutta gera yänkuj

- 1 ✧ Anutu, gäk mäde ut niniñpän kehärominin kudup yäpmän äpäj moretan. Gäk kokwawak nadän niniñkunopän apiño äneji nimagut.
- 2 Gäkä ude täj niniñkuno uwä täjpewi kome kwainpän kudup duj-weko ude bumik. Unita äneji yäpi tægawut!
- 3 Ämawebekaye ninta bäräpi täji niniñiri, ämatä wain ume nanpän täjgungunj täk täkanj ude täjtän kuñatkamän.
- 4 ✧ Upänkanj ämawebe gäk gämotkaken kuñat täkanj unitä kakta kudän kubä kwawak penkun. U kanpän nadänpän iwan yärepmitpän gäkken säkgämän itta bäräneñ päñku dubinaken irut yänpänj ude täjnkun.

✧ 59:16: 2Sml 22:3; Sam 46:1, 88:13 ✧ 59:17: Sam 59:9-10

✧ 60:1: 2Sml 8:13, 1Sto 18:12 ✧ 60:4: Ais 5:26, 11:10-12

- 5 Unita yänpik mannin nadäŋ nimiŋpäŋ ketka kehäromitä täŋkentäŋ nimi. Ude täŋiri ämawebe gäkŋa gäripi nadäŋ nimik täyan nin säkgämän kaŋ itna.
- 6 Anutu ini enjiken itkaŋ ŋode yäŋkuk; Iwan täŋo kehäromi kudup yäpmäŋ äpäŋ moreŋpäŋ oretoret terak ŋode api täŋpet; Sekem kenta Sukot kome yäpmäŋ daniŋpäŋ ämawebenayeta api yämet yäk.
- 7 Täŋpäŋ ugän nämo. Gileat Manase kome u imaka, näkŋo. Täŋkaŋ Efraim kome u näkŋo kurepä ude, ba Juda kome u kehäromina kwawak pewä ahäwani yäk.
- 8 Täŋpakaŋ Moap kenta Idom kometä watä piä täŋ namik täkaŋ. Täŋkaŋ Filistia nanik täŋo kehäromini yäpmäŋ äpäŋpäŋ oretoret täyat yäk.
- 9 Eruk Anutu, netätä yotpärare yewa kehäromi nikek, Idom komeken itak uken ämik täkta nämagut yäpmäŋ kwek?
- 10 Nämo! Gäk mäde ut nimiŋkuno unita jop itkamäŋ. Gäk imata nintäŋo komi ämakät ämikken bok kukta gaŋa täk täyan?
- 11 ✧ Eruk Anutu, gäk täŋkentäŋ nimiŋiri uyaku iwan täga däpmäŋpäŋ yäwat kirene. Ämatä täŋkentäk täk täkaŋ u jopi, kehäromini nämo.
- 12 Unita nadäkamäŋ! Anutu, gäkkät bok uyaku iwan täŋo kehäromini täga api yäpmäŋ äpne!

✧ **60:11:** Sam 118:8, 146:3

61

Anututä watä it imikta yänjapik man yäwani

- 1 O Anutu, näk gäkken gera yänjira nadänj nami! Ba yänjapik mannata juku peyi.
- 2 ✧ Komena penpenj päñku kome gägäni käda itpäñ nadänj bäräp täyat. Unita gäkä täñkentänj nam yänj nadänjpäñ gäkken gera yäyat.
Gäkä äbä nämagut päñku pom migupi terak ude bumik nepmanjiri iwantä näk täñpä wanenjawä.
- 3 ✧ O Anutu gäk kubä-tägän watä säkgämän it namik täyan. Ba gäk kubä-tägän yewa kehäromi täñ naminjiri iwantä täga nämö nutneñ.
- 4 ✧ Unita gäk nadänj naminjiri dubikaken tärek-täreki nämö kañ it yäpmänj ärowa. Barak minjitä nanaki piri gänañ uyiñ-piñitpäñ pat täkañ ude täñ nam.
- 5 O Anutu, imaka imaka täkta gäkken yänjkehäromtak man yänjira nadänjkun. Täñpäñ ämawebe gäk ganiñoret täkañ unita imaka imaka yämikta yänjkehäromtak man yänjkuno udegän näka imaka, naminjkun.
- 6 Unita Anutu, Intäjukun äma täñkentänj iminjiri kome terak ño kadäni käronji kañ it yäpmänj ärowän.
- 7 Uwä gäk injamkaken irit bägupiken kehäromigän kañ irän. Täñpäñ iron gäkä nanik unitä

✧ **61:2:** Sam 18:2, 42:6, 77:3, 94:22 ✧ **61:3:** Snd 18:10 ✧ **61:4:** Sam 17:8, 27:4, 91:4

täŋkentäŋ imiŋirän kaŋ kuŋarän. Ba watä it imiŋpäŋ nämo tewen.

- 8 ✧ Ude täŋiri yäŋkehäromtak man yäŋkuro uwä nämo api guŋ täwet. Täŋkaŋ kepa kepa kap terak wäpka api ganiŋoret täŋpet.

62

Anutu kubä unitägän nintäŋo watä äma bureni

- 1 ✧ Täŋkentäŋ namikta Anutu unitagän kwikinik itsämäk täyat. U kubä terakgän yeŋgäma pek täkaŋ.
- 2 ✧ U kubä-tägän nabäŋ näwatpäŋ wakiken nanik nämagut täyak. U näk gäarak irirän iwanayetä näk täga nämo api närepmiŋeŋ.
- 3 Eruk iwanaye, in ŋode yäŋira kowata näwerä nadäwa; Näk nutta wari wari api täk täneŋ ba? Näk kehäromina nizek nämo, yewa yeŋ wewani udewani unita näk täŋpäwakta täk täkaŋ u jidegän api peneŋ? Kowata näwerut!
- 4 Ämawebe naniŋ oret täkaŋ upäŋkaŋ inä wäpna biŋam yäpmäŋ äpäktagän nadäk täkaŋ. Täŋpäŋ jop yäŋnäknatta gäripi nadäk täkaŋ.
Täŋkaŋ mejintäwä man säkgämän näwet täkaŋ upäŋkaŋ bänepjin-täwä ini kaŋ wawän yäŋ nadäk täkaŋ.
- 5 ✧ Upäŋkaŋ jop uken! Anutu kubä uterakgän yeŋgäma pek täkaŋ. U kubä-tägän täŋkentäŋ namikta itsämäk täyat.

✧ 61:8: Sam 56:12 ✧ 62:1: Sam 37:39, 59:9 ✧ 62:2: Sam 62:6, 89:26 ✧ 62:5: Sam 62:1

- 6 U kubä-tägän nabäŋ näwatpäŋ wakiken nanik nämagut täyak. U näk gäarak irirän iwanayetä näk täga nämo api närepmiteŋ.
- 7 ✧ Täŋpäŋ Anutu unitägän täga api nämagurek, ba wäp biŋam api namek yäŋ nadäŋpäŋ it täyat. U kubä-tägän watä kehäromi it namiŋpäŋ käbop nepmak täyak.
- 8 ✧ Unita ämawebenaye, kadäni kadäni Anutu terakgän yeŋgämä pek täkot. U käbop irit mobä käwutnin unita nadäŋ bäräpjin u ba u kudup yäŋhäŋpäŋ iwet täkot.
- 9 Täŋpäkaŋ ämawä imaka jopi, me woŋ bumik. Äpani ba ärowani u kubägän, jopigän. Anutu iŋamiken imaka bäräpi-inik nämo, pidämi-inik, ehät woŋ ude bumik.
- 10 ✧ Unita moner tuŋum terak nadäk kehäromi nämo pener. Äma tänyäkŋatpäŋ tuŋumi nämo kubo täner.
Nämo, kädet udewani terak imaka bureni kubä nämo api kaŋ-ahäner. Ba moner tuŋumjin taŋi pat taminerjo upäŋkaŋ uniterak nämo yeŋgämä pewäpäŋ itner.
- 11 Ude nämo! Anututä man ŋode yäkgän täŋirän nadäŋkut; Kehäromi mähe mi u Anutu näkŋa itat yäk.

✧ **62:7:** Sam 46:1, 85:9 ✧ **62:8:** 1Sml 1:15; Sam 52:8; Ais 26:4

✧ **62:10:** Ais 61:8; Ese 22:29; Luk 12:15, 1Ti 6:10

12 ✧ Bureni Ekäni, nadäŋ nimikinik täk täyan uwä siwoŋi uterakgän. Gäkŋa-tägän ämawebe kudup täktäki terak gwäki kowata yämik täyan.

63

Äma kubätä Anutu dubiniken itta gäripi nadätak
Devit Juda kome kawukiken kuŋatkaŋ kap ɲo teŋkuk.

1 ✧✧ Anutu, gäk näkŋo Anutu. Gäkaŋ gäripi nadäk täyat. Näk dubikaken itta bänepnatä etä itak.

Äma kome kawukiken kuŋatkaŋ umeta wakiinik yek täkaŋ, näk gäka udegän nadäk täyat.

2 Nadäŋ namiŋiri kudupi yotken äroŋpäŋ gäk gabäwa! Äroŋira kehäromika ba wäpka biŋam säkgämän kaŋ näwoŋäre!

3 Anutu, gäka iron täŋ namik täyan unitä kome terak irit täŋo gäripi u irepmit täyak. Ude täŋ namik täyan unita ganiŋ oretat.

4 Täŋkaŋ kome ɲo terak irayäŋ täyat udegän ganiŋ orettängän api paoret. Ba ketna yäpmäŋ akuŋpäŋ gäkkengän yäŋapik man api yäk täŋpet.

5 Anutu, gäk mäjona towiŋiri säkgämän it täyat, ämatä ketem gäripi nitek naŋkaŋ it täkaŋ ude. Unita oretoret täŋpäŋ menatä kap terak api ganiŋoret täŋpet.

✧ **62:12:** Jop 34:11; Sam 103:8; Jer 17:10; Mat 16:27; Rom 2:6, 1Ko 3:8; Rev 2:23 ✧ **63:1:** 1Sml 23:14 ✧ **63:1:** Sam 42:2, 84:2, 143:6

- 6 ✧ Bipani, patpat bågupnaken kadäni käronji Gäka nadäñ gamiñkañ pat täyat.
- 7 ✧ Bureni Anutu, Gäk täñkentäkna. Unita Gäkä nabäñ näwariri jirokka Gänañ oretoret kap tenpäñ pat täyat.
- 8 ✧ Näk Gäk tuben kuñira ketka bure Kädatä täñ-mehamtañ namik täyan.
- 9 Ude täñkentäñ namik täyan unita äma ätutä nutnayäñ täkañ unita näk ñode nadätat; Äma udewani täñpä wawäpäñ kumäñ-kumäñ komeken api äpmonen!
- 10 Bureni, ämik ahäñirän iwanaye u paorirä añ ägwäritä tohari api nañ paotneñ.
- 11 ✧ Täñpäkañ Juda täño intäjukun äma näk, Anututa bänep täga api nadäñ yäpmäñ ärowet. Täñira äma Anutu täño wäpi terakgän it täkañ, u kuduhtagäntä Anutu api iniñ oretneñ.
Täñ Anututä jop manman yäwani unitäño meni täñpipiñirän mankum-inik api itneñ.

64

Devit Anututä watä it namän yäñpäñ yäñapiñkuk

- 1 Eruk Anutu, näk bäräpi terak itat unita butewaki gerana ño nadäñ nami! Iwanayeta bumta umuntak täyat unita watä it namiñiri paoretawä.

✧ 63:6: Sam 42:8, 119:55, 149:5 ✧ 63:7: Sam 61:4 ✧ 63:8: Ais 26:9 ✧ 63:11: Lo 6:13; Ais 45:23

- 2 Äma wakiwaki komi namikta änok änok kuŋatkaŋ
yänpän-nadäk täk täkaŋ unita itpipiŋ namisi.
- 3 Äma uwä meberi päraŋi-inik, päip wädäwani ude.
Man yäk täkaŋ u tenäŋ ukeŋo ude namäkta
gwäjik täkaŋ.
- 4 U jop manman yäkta mäyökkät nämo pidämigän
yängtäŋ kuŋat täkaŋ. U yänpän-yabän yawat
man terak äma täga tänpäwakta bätakigän
nadäk täkaŋ.
- 5 ☆ Waki täkta täŋkentäk-kentäk terak täk täkaŋ.
Tänpän äma yepmäŋitta buŋep udeken
udeken kaŋ täna yän yänpän-nadänpän ŋode
yäk täkaŋ; Täŋitna ämatä täga nämo nibäneŋ
yäk.
- 6 Bureni, waki täkta yänpän-nadänpän ŋode yäk
täkaŋ; Tawaŋ pekamän ŋo säkgämän
täkamän yäk. Ämatä wärämutnaŋi nämo
yän yäk täkaŋ.
Yäke! Äma täŋo bänep nadäk-nadäkken
waki pätak u nadäwä tärenaŋi nämo!
- 7 Upänkaŋ äma udewaniwä Anututä tenänpän
yamäŋirän jibi bäräneŋ api yäpneŋ.
- 8 Meni jinom komi unita yänpän tänpän waŋirä
äma u yabänkaŋ wisik yän api yäneŋ.
- 9 Ude täŋirän kaŋkaŋ ämawebe kuduptagäntä
umuntaŋpän Anutu täŋo täktäki unita pen
juku piŋpän biŋami api yängtäŋ kuneŋ.
- 10 ☆ Bureni-inik, Anututä ude täŋirän ämawebe
siwoŋitä kaŋkaŋ oretoret täŋpeŋ säkgämän
itta uken api kuneŋ.

Täŋkaŋ ämawebe tägatäga u Anutu api
iniŋoret täneŋ!

65

Anututa oretoret täŋpäŋ bänep täga man iwetkuŋ

- 1 Anutu, nin pomka wäpi Saion u äronpän wäpka
ganiŋ oretpäŋ imaka imaka täŋ gamikta
yänkehäromtak man yänkumäŋo u nämowä
nämo api täne.
- 2 Gäk komen äma nintäŋo yänapik man nadän
nimik täyan unita ämawebe kuduptagän
ganiŋ oretta gäkkengän äpi ärenek.
- 3 Täŋkaŋ momininta nadänpäŋ mäyäk nadäwätäk
pähap täk täkamän upänkaŋ Anutu gäkä mo-
minin peŋ nimik täyan.
- 4 ✧ Bureni Anutu, äma gäkŋa iwoyänpäŋ enikaken
yän-yäkŋat yäpmän kuk täyan, äma udewani
oretoret terak kuŋat täkaŋ.
Imata, kudupi yotka u gänaŋ imaka
gäripi mebäri mebäri itkaŋ u nimik
täyan unita.
- 5 Anutu, nin gäkken yänapiŋitna gäkŋa-tägän äneŋi
nimagut täyan. Täŋiri säkgämän it täkamän.
Imaka imaka täŋ nimik täyan unita nadäna
gäripi inide kubä täk täkaŋ.
Gäk ude täk täyan unita ämawebe
komeni komeni, tuän ba gwägu
pähap udude käda itkaŋ u gäk nadän
gamikinik täk täkaŋ.

✧ 65:4: Sam 33:12, 36:8, 84:4

- 6 Ekäni, gäk kehäromika nitek. Unita gäkä tänpewi pom pähap-pähap ahäntäñ kuñkuño itkañ.
- 7 Gäk kubä-tägän gwägu pähap tänpewi mäniit paoränkañ kwikinikgän it täyak. Udegän, komen ämawebe täño ämik täñ-urukuruk unitäño kehäromini yäpmäñ äpäc täyan.
- 8 Täñpäkañ nin-tägän nämo ganiñoret täkamäñ. Nämo, ämawebe komeni komeni, edap äbäk täyak käda ba äpmok täyak käda u kudän kudupi täc täyan unita nadäwätäk pähap täc täkamäñ.
Täñpäñ gäk wäpka biñam kap terak ganiñoret täkamäñ.
- 9 ☆ Anutu, gäk kometa watäni säkgämän itpäñ iwän iweri tañirän kome gakañi nitek täc täyak.
Gäkä komeni komeni ume kuduptagän peñkuno u nämo kumäñirä ketem säkgämän ahäk täkañ. Gäkña tänpewi ahäk täkañ.
- 10 Bureni, gäkä iwän yänpewi tañirän piä gänañ kome näbäni täñirän ketem säkgämän ahäk täkañ.
- 11 Gäk kome nadäñ imiñiri kome uken ketem ahäñ-bumbum täc täkañ.
- 12-13 Ude täñiri kome kawukiken upäñkañ ketem säkgämän ahäñirä pom terak sipsip imaka, ahäñ-bumbum täc täkañ.

☆ 65:9: Lo 32:2; Sam 46:4, 72:6, 104:13, 104:24, 147:8, 147:14

Tänpäkaŋ pom ba imaka imaka kudup-
tagän gäka oretoret pähap nadänpäŋ
kap tek täkaŋ.

66

Uraktä imaka imaka tägagän täk täyak

- 1 ✧ Äma ba imaka kome terak kuŋat täkaŋ, in
kuduptagän bänep oretoret gera terak
Anutu iniŋ orerut!
- 2 Wäpi biŋam yäpmäŋ akuŋpäŋ kap teŋ imut! Iniŋ
oretoret kap tek-inik täŋ imut.
- 3 Tänpäŋ Anutu ŋode iwerut; Imaka täk täyan
uwä tägagämän-inik! Kehäromikatä täŋpewän
iwankaye gämotkaken maŋ-patäbot täkaŋ.
- 4 ✧ Ämawebe kuduptagän oraŋ gamik täkaŋ. Oraŋ
gamiŋpäŋ wäpka biŋam yäpmäŋ akuk täkaŋ.
- 5 ✧ Ämawebe, in äbut! Äbäŋkaŋ Anututä imaka
imaka täk täŋkuko unitäŋo biŋami nadäwut.
Äbä imaka kudupi, ämawebe bämopiken
täŋkuko unitäŋo manbiŋam nadäwut.
- 6 ✧ Anutu uwä ŋode täŋkuk; Ume taŋi täŋpewän
däkŋeŋpeŋ kukŋi kukŋi kuŋirän kome
kawuk taŋirän kädet patkuk. Kädet parirän
ämawebe kuroŋitä bämopgän yeŋtäŋ kuŋkuŋ.
Anututä ude täŋ yämiŋkuko u juku
piŋpäŋ oretoret pähap nadäkot!
- 7 Anutu uwä intäjukun itkaŋ kehäromini terak
kaŋiwat piäni täk täyak. Täŋkaŋ guŋ äbottä

✧ 66:1: Sam 100:1 ✧ 66:4: Sam 67:3, 96:1-2, 117:1 ✧ 66:5: Sam
46:8 ✧ 66:6: Kis 14:21; Jos 3:14-17

peṅawäk täṅ namineṅ yäṅ nadäṅpäṅ yabäṅ
yāwat täyak.

- 8 Unita ämawebe, in Uraknin u iniṅ orerut! Wäpi
biṅam yäpmäṅ akukta kap taṅigän tenjirä
ätutä nadāwut!
- 9 ☆ Imata, Anutu unitä watä kehäromi it nimiṅjirän
kadäni käronji it yäpmäṅ äbäkamäṅ. Watä
kehäromi it nimiṅjirän iwantä kehärominin
täga nämo yäpmäṅ äpneṅ.
- 10 ☆ Anutu, gäk täṅyabäkken nipmaṅkun. Upäṅkaṅ
täṅyabäk uken jop nämo nipmaṅkun. U
nintäṅo irit kuṅat-kuṅatnin yäpä tägakta nip-
maṅkun.
- 11 Gäk nibäṅ äwaräkuk täṅjiri buṅeptä nipmäṅitkuk.
Täṅpäṅ bäräpi taṅi nintä terak kotaṅ ni-
watkun.
- 12 Gäk nibäṅ äwaräkuk täṅjiri ämatä yeṅ niwat
päpmo nipmaṅkuṅ. Gäk nadäṅjiri ume ba
kädäp gänaṅ nipmaṅpä äpmonkumäṅ.
Ude täṅkuṅopäṅ gäkä wädäṅ päbä kome
säkgämän-ken nipmaṅkun.
- 13-14 Täṅpäkaṅ Anutu, bian bäräpi ahäṅ namiṅjirän
u ba u api täṅpet yäṅpäṅ yäṅkehärom taṅkuro
unita nämo guṅ täyat.
Nämo, ganiṅ oretta ṅode api täṅpet;
Kudupi yotken äbä tom api ijiṅ ga-
met.
- 15 Tom gupi taṅi, sipsip, bulimakau ba meme
ämanipäṅ api ijiṅ gamet.

☆ 66:9: Sam 121:3 ☆ 66:10: Sam 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9, 1Pi
1:6-7

- 16 Eruk, ämawebe Anutu oraŋ imik täkaŋ, in kudup äbäkaŋ imaka imaka Uraktä täŋkentäŋ namik täŋkuko unita yäŋira nadäwut.
- 17 Bian gera yäŋira nadäŋ namiŋkuko unita kap terak wäpi biŋam yäpmäŋ akuŋkut.
- 18 ☆ Täŋpäŋ kädet waki täkta gäripi nadäŋkaŋ Anutuken gera yäŋkut yäwänäku nämo nadäŋ namän.
- 19 ☆ Upäŋkaŋ, bureni-inik! Näkŋo yäŋapik manna nadäŋ namiŋkuk.
- 20 Unita Anutu iniŋ orerut! Imata, näkŋo yäŋapik geranata mäde nämo utkuk. Täŋpäkaŋ butewaki nadäŋ namiŋpäŋ nämo nepmaŋkuk.

67

Anututa bänep täga kap tewani

- 1 ☆ Anutu, gäk butewaki nadäŋ nimiŋpäŋ iron täŋ nimi. Ude täŋ nimiŋiri säkgämän kaŋ itna!
- 2 Ude täŋiri komen äma äbori äboritä gäkŋo ironka ba yäpätägak piäka u kudup kaŋ kawä tärewut.
- 3 Anutu, gäk ude täŋiri äma äbot kuduŋtagän ukenuken naniktä bänep täga nadäŋpäŋ kaŋ ganiŋ orerut.
- 4 ☆ Täŋpäkaŋ äma mebäri mebäritä bänep täga nadäŋpäŋ oretoret kap terak kaŋ ganiŋ orerut.

☆ **66:18:** Ais 1:15; Jon 9:31; Jem 4:3

☆ **66:19:** Sam 116:1-2

☆ **67:1:** Nam 6:25; Sam 31:16, 119:135

☆ **67:4:** Sam 96:10, 96:13,

98:9

Imata, gäkä äma äbot täño mani ba nadäk-nadäki kädet siwoŋi terak yäpmäj danik täyan. Ba komen äma uken-uken nanik kädet tägaken yämagut yäpmäj kuk täyan.

⁵ Unita Anutu, äma uken-uken naniktä Anutu gäk kaŋ ganiŋ orerut. Äma äbori äbori kudup-tagäntä wäpka yäpmäj akuk täkot!

⁶ ✧ Ai, ämawebe, in nadäkaŋ? Anutu täño iron pähap terak kometä ketem bureni nimik täyak.
Anutunin, Anutu Bureni-inik uwä iron pähap täŋ nimik täyak.

⁷ Bureni! Anututä iron täŋ nimik täyak unita ämawebe it yäpmäj päŋku kome tärek-tärekken itkaŋ in kuduptagän Ekäni oraŋ imut!

68

Isrel ämawebe Anututä täŋkentäŋ yämiŋkuko unita oretoret kap tewani

¹ Anutu, bäräŋeŋ akuŋpäŋ iwankaye kokwawak nadäŋ gamik täkaŋ u däpmäj yäwat-kireŋ-pewi kuŋtäŋpä kut!

² Mänittä gupe piäŋ iwat-pewän paotpeŋ kuk täkaŋ ude däpmäj yäwat kireŋpewi kut. Ba tom gakaŋi kädäpken ijiŋpewä mutpäŋ ume äworeŋpäŋ paot täkaŋ ude, wakiwaki täŋpani Anututä äbäŋirän udegän kaŋ täŋput!

✧ 67:6: Wkp 26:4; Sam 85:12

- ³ Tänpäkaŋ äma siwonitä Anutu injamiken ɲode kaŋ täŋput; Bänep täga nadänpäŋ oretoret gera kaŋ yäk täŋput!
- ⁴ Anututa kap teŋ imiŋpäŋ wäpi punin-inik pewut! Gubam terak äbatak unita kädet ket ut imikot! U wäpi Ekäni, injamiken oretoret täŋput!
- ⁵ ✧ Anutu u kudupi yoriken itkaŋ nanak kodäŋa ba webe kajatta watä it yämik täyak.
- ⁶ ✧ Äma noriye näkota eŋi yämiŋpäŋ komi eŋiken nanik yäniŋ kireŋpewän äpämaŋ päŋku oretoret terak it täkaŋ. Täŋ peŋawäk täŋpani yäwat kireŋpewän kome kekekiken ittäŋ kuŋat täkaŋ.
- ⁷⁻⁸ ✧ O Anutu, ämawebekaye yämaguri yäpmäŋ kome kawukiken kuŋat täŋkuŋo kadäni uken kome u kwaiŋirän kunum gänaŋ nanik iwän taŋi taŋkuk. Imata, Isrel nanik täŋo Anutu, Sainai pomken kehäromini kwawak yäwoŋäreŋkuko u äbäŋirän ude täŋkuk.
- ⁹ Tänpäkaŋ kome iwoyäŋ yämiŋkuno u gakŋi nämo irirän iwän yäŋpewi taŋirän kome uken gakŋi taŋi äneŋi täŋkuk.
- ¹⁰ ✧ Täŋiri ämawebekaye yotpärare u täŋpäŋ irirä ämawebe jäwäri unita iron täŋpäŋ yepmäŋ towiŋkun.

✧ **68:5:** Sam 10:14, 10:18, 146:9 ✧ **68:6:** 1Sml 2:5; Sam 107:10, 107:34; Apos 12:6 ✧ **68:7-8:** Kis 19:18 ✧ **68:10:** Lo 26:5, 26:9; Sam 74:19

- 11 Ekänitä peŋ yäwerirän webetä manbiŋam ɲo yäpmäŋ kuŋatkuŋ;
- 12 Iwaniye täŋo komi ämakät intäjukun ämaniye ämet täŋpä kuŋkuŋ. Ude täŋirä webe täha-kengän itkuŋo u iwan täŋo tuŋum yäyomäгатkuŋo u yäpmäŋ daniŋpäŋ yäpuŋ.
- 13 Tuŋum säkgämän säkgämän yäpuŋo ätu ɲode; Barak wärani siliwapäŋ uwäk täwani. Täŋkaŋ piritawä goł säkgämän-inikpäŋ täŋpani. Täŋ, in ätu imata ämik kadäniken yawakkät käbop jop itkuŋ?
- 14 Täŋpäkaŋ Anutu kehäromi mähemitä kome ätu täŋo intäjukun äma Salmon pomken yäwat kireŋ täŋpän kuŋtäŋpä kuŋirä mim täŋpewän pom uken bumta maŋkuŋ.
- 15 Wära! Basan pom pähap u jidewani? Pom äroŋkaŋ äpmok täŋpani mäyap-inik.
- 16 Upäŋkaŋ Basan pom taŋi, gäk imata Saion pom Anututä ini itta iwoyäŋkuko unita iŋam täŋ imitan? Nämo nadätan? Ekäni uken tärek-täreki nämo api irek!
- 17 Ekänitä komi ämaniye mäyap-jiraŋkät Sainai pomken naniktä äbämaŋ kudupi yori gänaŋ äroŋkuk.
- 18 ✧ U iwaniye yentä topmäŋpäŋ wädäŋ yäpmäŋ punin unu äroŋkuk. Täŋirän uken äma peŋawäk täŋ imanitä gämoriken itpäŋ tuŋum imiŋkuŋ. Täŋpäkaŋ Ekänitä ukengän api irek.
- 19 ✧ Unita Ekäni iniŋ oretna! U bäräpinin kepma

kepma ketären nimiŋpäŋ täŋkentäŋ nimik täyak unita.

- 20 ✧ Anutunin uwä waki keriken nanik nimagurani Anutu u. U Ekäni, nintäŋo Ekäninin kumäŋ-kumäŋ-ken nanik nimagurani.
- 21 Anututä iwaniye, gwäk pimiŋpäŋ momi kädet iwarani unitäŋo gwäki bureni-inik api däpmäŋ kokoyäwek.
- 22-23 Unita Ekänitä ŋode niwetkuk; Intä iwanjiye däpmäŋpäŋ unitäŋo nägäri terak yeŋtän kukta, ba anjijetä unitäŋo nägäri naŋpä koki täkta inken yämagut yäpmäŋ api äbet. Ukäda-käda nanik, Basan pomken nanik ba gwägu mebäriken nanik iwanjiye kudup u gämotjinken yäpmäŋ päbä api yepmaŋpet yäŋ niwetkuk.
- 24 O Anutu, u bureni-inik täŋkun. Gäk iwankaye täŋo kehäromi yäpmäŋ äpäk-inik täŋkun. Ude täŋkuno unita ämawebe kuduptagän gabäŋirä oretoret terak kudupi yotka gänaŋ ärotan.
- 25 Äronjiri kap menitä yäŋ-tewani intäjukun kukaŋ. Kuŋirä wagäm mämä mebäri mebäri täŋpani u mäden äbäkaŋ. Täŋirä u bämopikenä webe gubaŋi wagäm täpuri täpuri uttäŋ kukaŋ.
- 26 Täŋirä kap ŋode tekamäŋ; Ämawebeniye täŋo käbeyäken Anutu iniŋ oretna! Jekop täŋo äbotken nanik nin, Ekäni iniŋ oretna!

✧ **68:20:** Lo 32:39; Sam 49:15, 56:13, 106:43

- 27 Tənpəŋ tawaŋ terak kudupi yotken ƚode ärokaməŋ; Bejamin təŋo äbot täpuri unitä jukun kukaŋ. Tənpäkaŋ u mädeniken Juda äbot təŋo äma ekäni ekäni. U mädenikenä Sebulun kenta Naptali äbot təŋo äma ekäni ekäni.
- 28 Unita Anutu, gäkŋo kehäromika bian niwoŋärek təŋkuno udegän kwawak pewi ahänjirän kaŋ kəna!
- 29 Jerusalem təŋo kudupi yotka unita yənpəŋ komeni komeni təŋo intäjukun ämatä gəmotkaken itpəŋ tuŋum gamik täkaŋ.
- 30 Eruk Anutu, iwanka Isip, tom ägwäritä-yəŋ komi täyak u ibe! Ba guŋ äbot kehäromi kehäromi u yebe! Ba äbot ämik täkta gəripi nadäk täkaŋ u yəwat kireŋ təŋpi ini-ini kuŋtənpä kut! Ude täntäyi gəmotka-kengän päbä gwäjiŋ əpmoŋ gamiŋpəŋ siliwa moneŋ tuŋumi kaŋ ganiŋ kirewut!
- 31 Bureni, Isip nanik təŋo intäjukun ämatä iniken piä ämaniye Anutu gwäjiŋ əpmoŋ imikta api yepmaŋpän kuneŋ. Ba Itiopia naniktä äbä ket kewatpəŋ Anutu bureniken yəŋapik man api yəneŋ.
- 32 Unita kome terak äbori äbori Anututa iniŋoret kap teŋ imik täkot!
- 33 Ekänitä kunum ini bian pewän ahəwani uterak kuŋ äbäk təŋ itak unita iniŋ orerut! Təŋkaŋ kehäromigän kərakŋeŋjirän juku peŋpəŋ nadəwut!
- 34 Anutu uwä Isrel äbotta intäjukun təŋ yəmitak. Təŋkaŋ kehäromini kunum terak kwawak

pewän ahäk täyak. Unita ämawebe nin imaka, Anutu unitäño kehäromi u kwawak yänahäk tākāna!

³⁵ Isrel täño Anutu kudupi yoriken nanik äpatak u kawut! U umuri pähap, inide kubä! Tänpäkañ ini uwä ämawebenyeta kehäromi yämik täyak.

Unita Anutunin u iniñ oretna!

69

Äma kubätä täñkentäj namän yänpäj Anutuken gera yänkuk

¹ ✧ Anutu, täñkentäj namisi! Ume tokñeñ yäpmäj abänpäj kotäknaken itak.

² ✧ Näk gwägu gānañ äpmonjira umetä tokñeñpäñ nut mañpän äpमत. Yeñ-täpäneñpäñ itta bägupta wäyäkñetat.

³ Anutu, gera yäñtäyiwa kotäkna kawuk tawäpäñ kehäromi nämo nadätat. Tänpäj dapunna imaka, Anutu gäka dapun käreñ täñtäyiwa dapunna komi nekañ.

⁴ Tänpäkañ imaka kubä nämo täñjira, äma mäyapiniktä jop nadäj kokwawak täñ namik täkañ. Äma uwä kehäromi nikektä jop näkñatpäñ nutnayäj täk täkañ. Imaka kubä nämo kubo täñkuro upäñkañ äneñi nimi yän näwet täkañ.

⁵ Anutu, gäk näkño mebärina bureni nadätan. Momi kubäkubä täk täyat uwä injamkaken kwawak itak.

✧ **69:1:** Sam 69:2, 69:14-15; Jna 2:5 ✧ **69:2:** Sam 40:2

- 6 Ekäni kehäromi mähemi, Isrel täño Anutu, näk nabäñ äwaräkuk täñiri näkä kädet waki ätu täñira ämawebe gäk nadäñ gamik täkañ unitä näka yänpäñ mäyäk nämo yäpneñ.
- 7 Nadätan? Näk nadäñ gamik täyat unita äma ätutä yäñärok man näwet täkañ. Näwerirä mäyäk nadäk täyat.
- 8 Näkñaken notnayetä nabäñirä jirañ udeyani täyat. Ba näkñaken mähemnaye imaka, eroni nabäk täkañ.
- 9 ✧ Upäñkañ Anutu, gäkño eñita yänpäñ bänepna kädäp ijik täyak. Unita ämawebetä gäka yäñärok yäñirä yäñärokitä näkä terak ärok täyak.
- 10 Tänpäñ gäk ganiñ oretta ketem nakta jop irira ämawebetä yäñärok näwet täkañ.
- 11 Ba butewaki nadänpäñ tek waki penpäñ äpani kuñarira nabäñ mägayäk täkañ.
- 12 Ba ugän nämo, ämatä kädet miñin käbeyä tänpäñ näk yänpäñ-nabäñ näwat täk täkañ. Täñirä äma ärowani, wain ume nañpäñ tängunñunñ tänpäñitä kap nanin ubinñ tek täkañ.
- 13 Upäñkañ jop uken! Näk yäñapik manna Ekäni gäkken pewa ärek täyak. O Anutu, gäkño iron tokñekinik pat täyak unita kadäni uken ba uken nadäwi tägawänä kañ nadäñ nami!
- 14 Täñkentäñ naminñiri okä näbä gänañ äpmonñpettäwä. Iwanken nanik ba ume gwäguken nanik wädäñ tädotpäñ nepmañsi!

✧ 69:9: Jon 2:17; Rom 15:3

- 15 Ekäni, näk nabäñ äwaräkuk täñiri umetä tokätpäñ uwäk täwektawä. Bureni, watä it namiñiri iwantä kehäromina yäpmäñ äpäñirä awañ gänañ äpmonpettawä.
- 16 O Ekäni, bänep ironka ärowani unita nadäñ nami. Gäk kadäni kadäni butewaki nadäñ namik täyan udegän täñkentäñ nami.
- 17 Piä ämaka näka bitnäñpäñ käbop nämo iren. Näk bäräpi tañi-inik nadätat unita näkño yäñapik gera bäräñeñ nadäñ nam!
- 18 Ekäni, dubinaken äbäñpäñ näk iwan keriken nanik yäyomägat!
- 19 Ekäni, mäyäk nadäk täyat uwä nadätan, ba näk man waki näwetpäñ wäpna yäpmäñ äpäk täkañ uwä nadätan.
- 20 ✧ Yäñärok näwet täkañ unita bänepnaken butewaki pähap nadäk täyat. Täñira kehäromina paotak. Ätutä butewaki nadäñ namut yäñpäñ dapun täñpa wañkuñ. Ba naniñ kämätta äma kubä nämo kañ-ahäñkut.
- 21 ✧ Täñpäñ nakta neñirä täñ-näkñatpäñ näk täñpäwakta ketem wakipäñ namiñkuñ. Täñkañ umeta neñirä ume jägämi namiñkuñ.
- 22 ✧ Unita ñode nadätat; Äma u ketem naknakiken ketem oretoret terak nañirä unitä äyäñutpäñ kowata kañ täñpä wawut! Täñkañ Anututa ärawa täñ imiñirä unitä äyäñutpäñ buñep ude äworeñpäñ kañ däpäñ!

✧ 69:20: Jop 16:2; Sam 142:4; Ais 63:5 ✧ 69:21: Mat 27:48; Mak 15:36; Luk 23:26; Jon 19:28-29 ✧ 69:22: Rom 11:9-10

- 23 Ekäni, dapuri yäpuri-tumbut. Täñkañ mädeni kujat imaka, yäpi wawut!
- 24 Täñpäñ kokwawakka äma udewani terak kwawak pewi ahäwäpäñ komi nadäñpäñ kañ paorut!
- 25 ✧ Paorirä komeni u jop kañ parän! Äma kubä nämoinik kañ-korewen, kuduptagän kañ däpmäñ more!
- 26 U imata, äma udewanitä äma gäkä momita kowata komi yämani unita yäpurärätpäñ komi yämikgän täñpäñ yäñärok yäwet täkañ.
- 27 Unita Anutu, äma udewani täño momi täpuri kubäta nämoinik guñ täwen. Ba imaka täga kubä nämoinik täñ yämen.
- 28 ✧ Täñpäñ irit kehäromi täño wäp tawañken wäpi itkañ u awähutpäñ uken nanik äma kubä näkñjata biñam täkañ yäñ kubä nämö yäwen.
- 29 Yäke! Komi bäräpi nadäñira unitäño butewakitä nutak. Unita Anutu nämagutpäñ yäpi-tägañ namut!
- 30 Täñjiri wäpka pähap kap terak api ganiñ oreret. Täñkañ bänep täga nadäñpäñ unitäño biñam api yäñahäk täñpet.
- 31 Ude täñjira Ekänitä gäripi api nadäñ namek. U bulimakaupäñ gupe ijiñ imero u irepmiitpäñ täñpek.
- 32 Ude täñjira ämawebe bäräpi kotañkañ itkañ unitä kañpäñ oretoret api täneñ. Bureni, ämawebe Anutu iniñoret täkañ u bänep nadäk-nadäki äneñi api täñ-kehärom täneñ.

✧ 69:25: Apos 1:20 ✧ 69:28: Kis 32:32; Rev 3:5, 13:8, 17:8

- 33 U imata, Ekänitä äma jopi jäwäri täño gera nadän yämik täyak. Ba iniken ämawebeniye iwantä yepmänitpäñ komi enjiken yepmañkuño itkañ unita nämo guñtak täyak.
- 34 Unita kunum, kome, gwägu ba gwägu tom imaka imaka gwägu gänañ itkañ in kuduptagän Anutu wäpi yäpmän akuwut!
- 35 Nadäkañ? Anutu u Jerusalem täñkentän iminpäñ iwan däpmän yawat kireñirän äneñi gupi koreñpäñ api irek. Ba Juda täño yotpärare ätu iwantä täñpä wawani u imaka, äneñi täñkodak täñpäñ api pewek. Ude täñirän ämawebeniyetä komeñi äneñi koreñpäñ uken säkgämän api itneñ.
- 36 Täñpäñ watä piä ämaniye unitäño yeriniyetä ahäñpäñ kome ugän koreñpäñ api it yäpmän kuneñ. Bureni, ämawebe Anututa gäripi nadän imik täkañ u kome uken api it yäpmän kuneñ.

70

Bäräñeñ äbä täñkentän namisi!

- 1 ✧ Anutu, bäräñeñ äbä täñkentän namisi!
- 2 Äma nutnayän täkañ u kehäromini yäpmän äpäñpäñ nadäk-nadäki täñpi guñtañirä mäyäk tawut. Mäyäk täñpäñ nabä-kätäñpeñ kut!
- 3 Äma yänärok man näwet täkañ u meni täñpipinpäñ yawat kireñiri mäyäk tawut.

✧ 70:1: Sam 40:17, 141:1

- 4 Tǎŋpǎkaŋ ämawebe gäk gäwaräntäk täkaŋ u ore-toret ták tákot! Anutu, gäk waki keriken nanik wädǎŋ tädotpǎŋ yepmaŋkuno unita gäka gäripi pǎhap nadäk täkaŋ.
Tǎŋpǎŋ kadäni kadäni ɲode yäk tákot;
Anutu u wäpi biŋam ikek kaŋ irän!
- 5 O Anutu, nähä waki kehäromina nizek nämo unita bärǎŋeŋ äbi! Gäk kubä-tägän näkɲo tǎŋkentäk ba yǎpätägak ämana.
O Anutuna, bärǎŋeŋ äbä tǎŋkentǎŋ namisi!

71

Äma tǎgawani kubä tǎŋo yǎŋapik man

- 1 ✧ Ekänina, watä it namiŋiri iwantä näk täga nämo tǎŋpǎ waneŋ. Gäk iwan yabǎŋ äwaräkuk tǎŋiri mäyäk nämo namineŋ.
- 2 Täktäkka u siwoŋi-inik unita tǎŋkentǎŋ namiŋpǎŋ iwan keriken nanik yäyomägasi! Gäkken yǎŋapiŋira nadǎŋ namisi.
- 3 ✧ Gäk yewa ba eŋi kehäromi ude it namik täyan. It namiŋiri näk u gänaŋ äronpǎŋ iwan yabǎŋ umuntaŋ pǎŋku käbop irira watä säkgämän it namik täyan.
- 4 Anutuna, äma waki keriken nanik wädǎŋ tädotpǎŋ nepmaŋsi. Nadätan? Iwantä kehäromi-inik tǎŋpǎŋ nepmäŋitnayǎŋ täkaŋ.
- 5 Unita Anutu Ekänina, gäk kubä-tägän irit kuŋat-kuŋatnata watä täga iren yǎŋ nadäkinik täyat.

Näk ironiken umunitä gäka nadäkinik täñ yäpmäñ äbätat.

- 6 Bureni! Gäk ketka terakgän it täyat. Näk nanak paki ahänkutken unitä apiño nepmäñ towin yäpmäñ äbätan. Unita näk wäpka biñam kadäni kadäni ganiñoret täyat.
- 7 Anutu, gäk watä kehäromi it namiñ yäpmäñ abuno unita ämawebe mäyaptä irit kuñat-kuñatna täga u kañpäñ nadäñpäñ gäk Anutu udewani yäñ nadäwä tärek täñkuñ.
- 8 Täñpäñ kepma kepma, tamimañtä päñku bipäda menatä wäpka biñam ärowani u ganiñoret täyat.
- 9 ☆ Unita tägawani täñpäñ kehäromina nämo itatken ñoken mäde ut namiñpäñ nämo nepmañpen.
- 10 Nämo, iwantä näk nutta käbeyä täñpäñ man yäñpäñ-nadäk täk täkañ.
- 11 Täñpäñ ñode yäk täkañ; Eruk! Iwat kireñpäñ iñitna yäk. Anututä mäde ut imiñirän u täñkentäñ imikta äma kubä nämo itak yäñ yäk täkañ.
- 12 ☆ Unita Anutuna, nabä kätäñpäñ gäkñagän päñku nämo iren. Nämo, täñkentäñ namikta bäräñeñ äbi!
- 13 Ude täñiri äma iwan täñ namik täkañ u komi nadäñpäñ mäyäk pähap nadäk täkot. Täñkañ iwaniyetä däpmäñ yawat kireñirä paot-inik kañ täñput.

☆ 71:9: Sam 92:14; Ais 46:4 ☆ 71:12: Sam 22:11, 38:21-22, 70:5

- 14 ☆ Upänkaŋ nähä gäkä täŋkentäŋ namenta nadäkinik täŋpäŋ api itsämbet. Ude täŋkaŋ wäpka biŋam wari wari api ganiŋoret yäpmäŋ ärowet.
- 15 Täŋpäŋ säkgämän täŋkentäŋ namik täyan unita yäŋpäŋ biŋam api yäk täŋpet. Täktäcca täga u kumän nadäwa-tärenäŋi nämo upänkaŋ, jop uken, kepma kepma unitäŋo biŋam api yäŋahäk täŋpet.
- 16 Ekäni Anutuna, kehäromika u nadäŋpäŋ wäpka api yäpmäŋ akuk täŋpet. Täŋpäŋ manbiŋam ŋodegän api yäŋahäwet; Ekäni-tägän äma siwoŋi-inik itak yäŋ ude api yäŋahäk täŋpet.
- 17 Anutu, näk ironiken umunitä apiŋo näwetpäŋ näwoŋärek täŋ yäpmäŋ äbätan. Unita imaka tägatäga täk täyan u yäŋahäŋ yäpmäŋ äburotä pen yäŋahäk täyat.
- 18 ☆ Unita Anutu, apiŋo tägawani täŋpäŋ gwäkna pujiŋ paki tädotak ŋoken nämo nabäkätäwen! Nämo, watä pen it namiŋiri gäkŋo kehäromika pähap unita yäŋpäŋ ämawebe mäden ahänayäŋ täkaŋ u yäŋahäŋpäŋ api yäwet täŋpet.
- 19 U imata, Ekäni, kudänka siwoŋi u käroŋi boham, kunum yäpureko ude bumik. Gäk imaka umuri kudupi kudupi täŋ yäpmäŋ äbun. Komen äma gäk udewani kubä nämo itak. Nämoinik, gäkägän kudup yärepmit moretan.
- 20 Gäk komi bäräpi mebäri mebäri namiŋkuno upänkaŋ nadätat; Äneŋi api täŋ-kehäromtaŋ

- namen. Kumbani ude iraropäŋ änenji nämagutan.
- ²¹ Ude täŋpäŋ wäp biŋam bian yäpuro u irepmitpäŋ namitan. Täŋkaŋ komi bäräpi gänaŋ irira änenji api naninŋ kawat täwen.
- ²² O Anutuna, täŋkentäŋ namikta yänkehärom taŋkuno udegän iwatpäŋ täŋkentäŋ namik täyan unita Isrel täŋo kudupi äma gäk wagäm utpäŋ wäpka yäpmäŋ akuŋpäŋ api ganiŋ ubinŋ tewet.
- ²³ Bänep oretoret pähap nadäŋpäŋ bumta api teŋ gärepet. Bänep nadäk-nadäkna ba gupna kudup mäba ärowäpäŋ api tek täŋpet. Gäk wakiken nanik nämagutkuno unita yäŋpäŋ ude api täŋpet.
- ²⁴ Bureni, kepma kepma täktäkka siwoŋi unita yäŋpäŋ ämawebe yänahäŋpäŋ api yäwet täŋpet. Imata, ämatä näk täŋpä wanayäŋ täŋkuŋo upäŋkaŋ gäkä unitäŋo kehäromi yäpmäŋ äpäŋiri mäyäk bumta nadäŋkuŋ.

72

Intäjukun ämata yäŋpäŋ yänjuk

- ¹ O Anutu, gäkä nintäŋo intäjukun äma gäkŋaken kudän siwoŋi ugänpäŋ täŋpäŋ-iwoŋäre. Täŋiri yäpmäŋ danik-danik piä siwoŋigän kaŋ täŋpän.
- ² Ba ämawebekaye kudän siwoŋi terak yabäŋ yäwatpäŋ äma jäwäri kaŋ täŋkentäŋ yämän.
- ³ Täŋpäŋ kadäni irayäŋ täyakken ämawebeniye piä tänayäŋ täkaŋken imaka ahäŋ-bumbum api

täneŋ. Ude täñirä ämawebe u kädet siwoŋjika ugän api iwatneŋ.

⁴ Täñpäkaŋ intäjukun äma unitä äma jäwäri täño bäräpi api täñpidäm taŋ yämek. Ba ämatä tuŋumta wäyäkŋek täkaŋ u api täñkentäŋ yämek.

Täñ, ämatä noriye täñpäwak täkaŋ ude-wanita kowata api yämek.

⁵ Täñpäkaŋ intäjukun äma u kome terak irayäŋ täyak uwä edap ba komepaktä ijiŋ yäpmäŋ ku-dayäŋ tämäno udegän api irek.

⁶ Unitäño täktäki säkgämän-inik api ahäwek, iwäntä piä gänaŋ maŋirän ketem säkgämän ahäk täkaŋ ude.

⁷ Ba kadäni yabäŋ yäwat piä täñpayäŋ täyakken u äma siwoŋigän kuŋaranitä säkgämän api itneŋ. Ba komepaktä ijiŋ yäpmäŋ kwayäŋ täyak udegän täñ-bumbum terak api it yäpmäŋ äroneŋ.

⁸ ☆ Täñpäkaŋ kome yabäŋ yäwat täyak u gwägu pähap ŋo kädatä päŋku ban udude pätak ude. Komeni täño бага uwä ume wäpi Yufretis u yäput-peŋkaŋä komeni komeni api kuŋ morewek.

⁹ Täñpäkaŋ ämawebe komeni komenitä api oraŋ imineŋ. Ba iwaniye kudup gämori-kengän api maŋ uyineŋ.

¹⁰ Täñpäŋ intäjukun äma u ärowani-inik irirän guŋ ämawebe täño intäjukun äma Spen kome,

Itiopia kome ba Arebia komeken naniktä pübä iron täñ iminpäñ takis moneñ kañ imut.

- 11 Bureni, kome kudup täño intäjukun ämatä api gwäjiñ äpmonñ imineñ. Ba äma äbori äboritä watä piä api täñ imineñ.

- 12-14 ✧ Täñpäkañ äma jäwäri ba äma kehäromini nämotä yäñapiñirä api täñkentäñ yämek. Ba ämawebe äma ätutä täñkentäñ yäminañi nämö unitä gera yäñirä api täñkentäñ yämek.

Äma udewanita gäripi nadäk täyak unita äma wakitä däpnayäñ täñirä äneñi api yämagurek.

- 15 Intäjukun äma u kadäni käronji kañ irän! Täñpäkañ Arebia kome täño äma ekäni ekänitä gämoriken kuñatpäñ gol moneñ pähap kañ imut!

Täñpäñ ämawebeniyetä Anutu täñkentäñ imän yäñ nadäñpäñ yäñapik man yäñirä Anututä api täñkentäñ imik täñpek.

- 16 Intäjukun äma unitä kome kañ iwarirän saguom ba ketem ätutä ämawebe täño piäken kañ ahäwut, Lebanon komeken ahäk täkañ ude.

Täñpäkañ muptä piäken tädot täkañ udegän ämawebe kome uken ahäñ-bumbum kañ täñput!

- 17 ✧ Täñpäkañ intäjukun äma täño wäpi biñamä

edaptä pen ijin yäpmän kuk täyak ude kañ it yäpmän kwän.

Tänpäkañ ämawebe äbori äboritä u wäpi terak täñ bumbum pähap terak kañ irut. Itkañ wäpi biñam yäpmän akuñpäñ iniñoret-oret epän tärek-täreki nämo kañ täk täñput.

18 Tänpäkañ ämawebe komeni komenitä Ekäni Anutu, Isrel täño Anutu u wäpi biñam kañ iniñoret täñput.

Unitägän kudän kudupi ini pärik kubä täk täyak.

19 Wäpi biñam säkgämän u pen orañ imik täkot. Wäpi biñamtä komeni komeni kañ tokñeñ morewän! Burenitä bureni-inik!

20 Devit, Jesi täño nanaki, unitäño yäñapik kap teñirän kudän täk täñkuño u kudup äbä tärekañ ño. Ugän.

73

Äma kubä nadäkiniki täño mebäri yäñahänkuk

1 Näk bureni ñode nadätat; Anututä Isrel ämawebeta säkgämän täñ yämik täyak. U ämawebe bänep nadäk-nadäki kuräki säkgämän unita nadäñ yämik-inik täyak.

2-3 ✧ Upäñkañ Anutu, nadäkinikna pära pewa putärenkuk. Äma wakiwaki täñpanitä säkgämän itkañ tuñum pähap ikek kuñarirä

✧ 73:2-3: Sam 37:1; Jer 12:1

yabänpäj-nadänkañ näkñata jop waki ñode nadänkut; Udegän itet yäj nadänkut.

- ⁴ Ñode yabänpäj-nadäk täyat; Äma udewani bäräpi nämo nadäk täkañ ba käyäm nämo kañ-ahäk täkañ.
- ⁵ Kome täño bäräpi ninta ahäj nimik täkañ uwä äma udewanita nämo ahäj yämik täkañ.
- ⁶ Tänpäkañ iniken täktäki waki u käbop nämo penpäñ gup yäpmäj ärokärok kudän ba ämata komi jop nadäj yämik-yämik kädet iwarän tänpäj täk täkañ u kwawakgän täk täkañ.
- ⁷ Bänep nadäk-nadäki-ken wakitä tokñek patkañ abämañ kuk täkañ. Tänpäkañ waki ätu täkta nadäk-nadäki-ken ini yänpäj-nadäk wari wari täk täkañ.
- ⁸ Ude täñkañ äma ätu yäjärok yäwetpäñ kokwawak man yäwetgän täk täkañ. U ärowani kudän tänpäj äma ätu komi yämikta umun man yäwet täkañ.
- ⁹ Täñkañ Anutu kunum gänañ itak unita man waki yäk täkañ. Ba iniken wäpi yäpmäj akuñpäñ ämawebe komeni komenitä nintäño gärip ugän iwarut yänpäj pen yäwet täkañ.
- ¹⁰ Yäke! Ude täñirä unita Anutu täño ämawebe ätutäwä gäripi nadänpäj man yäk täkañ unita nadäwä bureni tänpäpäñ yäwarän täk täkañ.
- ¹¹ Täñirä äma waki unitä ñode yäk täkañ; Anutu ärowani tänpämörek mähemitä nintäño

wakinin u yabəŋ ahäkta kädet kubä nämo pat imitak.

- 12 Wära! Äma waki täŋpani täŋo mebäri udegän pätak! Tuŋum mäyap pat yämiŋirä upäŋkaŋ äneŋi ätukät yäpmäkta piäni täkgän täk täkaŋ.
- 13 Butewaki! Siwoŋi kädet kuŋatpäŋ momi täŋpet yäŋpäŋ näkŋatta watä itpeŋ kuŋat täyat u jide? Jopi täyak ba?
- 14 Anutu, ude bumik täŋpapäŋ yäŋ ukeŋode kadäni kadäni kepma bipani komi mebäri kubä namik täyan.
- 15 Upäŋkaŋ ude nadäwero! Anutu, äma waki täŋpanitä yäŋärok gäwet täŋkuŋo udegän yäwero uwä ämawebekaye-kät nanik kubä bumik nämo iret. Nämo, äma waki udewanigän äworewet!
- 16 Täŋpakaŋ bäräpi ŋonitäŋo mebäri nadäwa tärewut yäŋpäŋ piäni täŋkuropäŋ mebäri täga nämo kaŋ-ahäŋkut.
- 17 ✧ Ude täŋkä eruk, päŋku kudupi yotka gänaŋ äroŋpäŋä eruk nadäwa täreŋkuk. Äma waki terak kämi jide api ahäwek yäŋ u nadäwa täreŋkuk.
- 18 Bureni, äma waki udewani yäniŋ kirewikaŋ itärop yewä kwäpäŋ maŋdäpmäk-inik täŋpäŋ api waŋ moreneŋ!
- 19 Maŋ-däpnayäŋ täkaŋ uwä komi piä umuri kubäkengän api itneŋ. Ude täŋpäŋ pit kubägän api kumäŋ moreneŋ.

✧ 73:17: Sam 27:4, 37:38, 77:13

- 20 Uwä ämatä bipani dāpmonken tänpāṅ pewä kwäkaṅ tamimaṅ pāṅaku täṅguṅtaṅ it tākaṅ ude bumik. Bureni Ekāni, gākä äbāṅiri āma udewani api paotpeṅ kunaṅ.
- 21-22 Tänpākaṅ āma udewanita yānpāṅ bānepnatä nadāwa jägām tawāpāṅ kadāni uken gākṅo mebārika tāga nāmo nadāwa tāreṅkuṅ. Nāmo, iṅamkaken kudān jide täṅkuro u tomtä-yāṅ guṅ ude kuṅatkuṅ.
- 23 Upāṅkaṅ apiṅo näk gākkāt it-inik täṅjira gākä ketnagān nepmāṅjit nāwariri it täyat.
- 24 ☆ Ude täṅkaṅ juku-mankatä näk jide itpāṅ kuṅaretta nāwetpāṅ nāwoṅārek tāk täyan. Ude täṅ yāpmāṅ kuṅkä mäden nāmagutpāṅ epmägetka kudān api meran täṅ namen.
- 25 ☆ O Ekāni, näka watä itta kunum gānaṅ gāk udewani kubä nāmo itak. Nāmoinik. Gāk kubāgān it namitan unita gāka gāripi inide kubä nadāk täyat. Unita kome täṅo tuṅumta imata gāripi nadāwet?
- 26 ☆ Nāmoinik! Gup nadāk-nadākna täṅo kehāromi paoreko upāṅkaṅ Anutu gāk näkṅo kehāromina. Gāk näkkāt tārek-tāreki nāmo it-inik api täṅpen.
- 27 Tänpākaṅ āmawebe gāka mäde ut gamik tākaṅ u kudup paot-inik api täneṅ. Ba āma gāk gabāṅ umuntaṅpāṅ iniken gārip terak kuṅarani u kudup api täṅpi waneṅ.
- 28 ☆ Upāṅkaṅ tāgagāmān-inik! Nāhā gāk dubikaken

☆ **73:24:** Sam 48:14, 49:15, 58:11 ☆ **73:25:** Sam 16:2 ☆ **73:26:** Sam 16:5, 40:12, 84:2 ☆ **73:28:** Sam 14:6, 40:5; Hib 10:22; Jem 4:8

itat unita säkgämän itat. Anutu Ekänina, gäk näkño yewana unita imaka täñ naminükuno unita nadänpän u kudup kwawakgän yänahäwayän!

74

Anututä Isrel äbot äneji täñkentän yämikta yänpik man yäwani

- 1 O Anutu, imata nipmanpi kodänani ñode itkamän?
Ämawebekaye ninta kokwawak pen api nadän yäpmän ärowen ba?
- 2 Ämawebekaye gäkñata biñam bian iwoyänpän komi piäken nanik nimagut yäpmän äpäman kuñkuno ninta äneji nadän nimen. Ba Saion Pomka ño terak gäkña bian bämopninken irani unita nadäwen.
- 3 Komeka biani täñpäwawani ño pärewatkan ka! Iwaniyetä kudupi yot gänäñ nanik imaka imaka kudup täñpä wanñuñ.
- 4 Anutu, iwankayetä yärepmitkamän yänpän kudupi yot gänäñ oretoret gera mämä täñpän eni ño ninta biñam täyak yänpän wären täñkuñ.
- 5-6 Ämatä bipiken päya madäk täkan ude kudupi yot gänäñ päya kujat säkgämän säkgämän painpän täñpani u kudup gwem kujat ba pinigonñtä däpmän äreyän täñpä kuñkuñ.
- 7 Kudupi yotka u ude täñpä wawäpän kädäp pewä ijinirän inamkaken gäk ganiñ oretta biñam täha nämo täñkuk.

- 8 Ämawebekaye nin tänpäwakinik tänayän nadänpän komeninken njoken ganiņ oretta bägup kudup pewä ijin paotkuņ.
- 9 Ude täņirä apiņo kudän kudupi kubä nämo täņiri kak täkamän. Ba meka jinom yänahäwani äma u kudup paotkuņ. Unita bäräpi ŋo udeken api paorek yän äma kubätä nämo nadätak.
- 10 Iwantä gäkņo wäpka yänpän gabän mägayäk täņirä kadäni jide api täņpek? Wäpka biņamta yänärok man yänirä tärek-täreki nämo api pärek ba?
- 11 Anutu, imata nin täņkentän nimikta bitnäk täyan? Imata jop nadän itkentän nimik täyan?
- 12 Tänpäkaņ näk nadätat; Gäk nintäņo intäjukun äma ude yäput peņpän it nimiņ yäpmän äbun. Ude täņkaņ kadäni mäyap iwan keriken nanik nimagut täņkun.
- 13-14 ✨ ✨ Kehäromika terak gwägu däpmän täkņepän gwägu gämok pähap wäpi Levitan unitäņo gwäki däpmän kokoyänpän gupi madän jukutpän kome kawukiken nanik tomta yepmän towiņkun.
- 15 Ude täņkaņ ume dapuri täwitpewi ume äpuņ. Täņkaņ ume taņi taņi täņpewi kawuktan yäpmän kuņkuņ.

✨ 74:13-14: Kis 14:21 ✨ 74:13-14: Jop 41:1; Sam 104:26; Ais 27:1

- 16 ✧ Gäkŋa-tägän kepma bipani yänpewi ahänkumän. Tänpän edap kenta komepak komeniken yepmanŋkun.
- 17 ✧ Täŋkaŋ kome pähap ŋonitäŋo бага kukŋi kukŋi täŋ-kehärom taŋpäŋ peŋkun. Tänpän iwän edap täŋo kadäni yäpmän daniŋpäŋ peŋkun.
- 18 Tänpäkaŋ Ekäni, iwankaye gäka gaŋani pähap nadänpän Anutu bureni yän nämo nadän gamiŋpäŋ gabän mägayäk täkaŋ. Unita nadänpän kowata yämen.
- 19 Tänpän ämawebekaye täŋkentäki nämo, iwan täŋo komi piä terak itkaŋ u nämo nibä-kätäwen.
- 20 Nämo, topmäk-topmäk kubägän ninkät bian täŋkuno unita äneŋi juku pi! Imata, kome ŋo täŋo käwuri kukŋi kukŋiken äma komi nimikta käbop ittän kukaŋ.
- 21 Unita iwan yabä-kätäŋiri mäyäk nämo nimineŋ. Nämo, täŋkentän nimiŋiri äma jopi jäwäri mewuni nin wäpka kaŋ gaŋiŋ oretna!
- 22 Eruk Anutu, bäräneŋ akuŋpäŋ iwankaye yabän yänjiri goret täkamän yän nadäwut. Äma ude-wani nämo nadän gamiŋkaŋ kepma käron gäk gabän mägayäktägän nadäk täkaŋ u nadä!
- 23 Täŋkaŋ iwankaye u kokwawak tänpän yängera-gera wari wari yäk täkaŋ unita nämo guŋ täwen! Nämo, komi kaŋ yämi.

75

Anutu uwä ämawebe täño täktäki yäpmäñ daniwani

- ¹ Bänep täga, Anutu, bänep täga gäkagän nadäñ gamikamäñ! Imaka säkgämän säkgämän, ba kudän kudupi kudupi täñ yäpmäñ äbuno unitäño biñam yañahäk täkamäñ.
- ² Anutu, gäkä ñode yäñkun; Yäpmäñ danik-danik epän täkta kadäni kubä iwoyäñpäñ peñkuro itak. Kadäni uken kudän siwoñi terak ämawebe uwä api yäpmäñ daniwet.
- ³ Täñpäkañ imaka imaka kome terak it täkañ ba kome ini bärom täñpeko upäñkañ Anutu näkä meham täñjira api kehärom täneñ.
- ⁴⁻⁵ Näk äma waki täñpani gup yäpmäñ ärokärok kädet peñpäñ injinken kehäromita nadäwä ärowani nämo täñpek yäñ yäwet täyat yäk. Anututä ude yäñkuk.
- ⁶ Nadäkañ, komen äma uken-uken nanik kubätä äma kubäta wäp biñam bureni yämik-yämik uwä täga nämo täñpek.
- ⁷ ✧ Nämo, u Anutu ini kubä unitägän ämawebe yäpmäñ daniñpäñ ätu kowata waki yäpmäkta biñam yepmañkañ ätu wäpi biñam yäpmäkta biñam yepmak täyak.
- ⁸ Imata, Ekänitä ini kokwawaki umuri pähap, ume komi nitek bumik gäpe nitek injitak. Täñpäñ u piwän kuñjirän äma waki täñpanitä kudup api nañ paotneñ. Kubätä nämoinik api irep-mirek.

✧ 75:7: 1Sml 2:7; Sam 50:6, 147:6; Dan 2:21

- ⁹ Tāḡ nähä Isrel tāḡo Anutu unitāḡo tāktäkita wari wari api yāḡahäk tāḡpet. Ba kap terak iniḡ oretta nämoinik api ḡaḡa täwet.
- ¹⁰ Nāmo, Anutu u waki tāḡḡpani tāḡo kehāromi api pewän paotneḡ. Tāḡkaḡ äma siwoḡi tāḡo kehāromi ätukät api yāpurāräreḡ.

76

Anututä ämikken ämawebeniye tāḡkentāḡ yämīḡkuk

- ¹ Juda naniktä Anutu tāḡo mebäri nadäkaḡ. Ba Isrel nanik imaka, wäpi oraḡ imik täkaḡ.
- ² Anutu tāḡo eḡini Jerusalem itak. Saion pom terak it täyak.
- ³ Kome uken itkaḡ iwan ämik tänayāḡ äbuḡo unitāḡo äpa kuwek, kurepä, käda boham u kudup ubiḡ-jukutkuk.
- ⁴ O Anutu, ḡäka nadāḡjira epmäget kudän inipärik-inik kubä täk täyak. Ba tāktäkka tāḡo mebäri ärowani inipärik kubä, pom käroḡi käroḡiken tom ahāḡ-bumbum täk täkaḡ u kudup yärepmit moretak.
- ⁵ Iwan tāḡo komi äma uwä kehāromi nīkek upāḡkaḡ ḡäkä däpmāḡpāḡ tuḡumi kudup yäyomāḡatkun. Tāḡiri kumāḡpāḡ dāpmon patḡuḡ-ḡuḡ ude tāḡ itkaḡ.
U ka! Kehāromini ba nadäk-nadäki u jopigän.
- ⁶ Jekop tāḡo Anutu, dāpayāḡ tāḡyäkḡariri komi ämakät hosniye pajiḡ kumāḡ maḡkuḡ.
- ⁷ Bureni Ekäni, äma kuduptagän ḡäka umuntak täkaḡ. Kokwawak tāḡiri kubätä iḡamkaken täḡa nämo kehārom taḡpāḡ irek.

- 8 Gäk kunum gänaŋ itkaŋ iwanta kowata ude
yäntäreŋ yämiŋiri ämawebe komeni komeni
umuntaŋpäŋ man kum itkuŋ.
- 9 Kowata yäntäreŋ yämiŋkuno uwä ämawebe iwan
keriken irani u kudup yämagutta yäŋkun.
- 10 ✧ Bureni Ekäni, äma ätutä kokwawak täŋpäŋ ämik
täneŋo upäŋkaŋ kowata yämiŋiri ämawebe
nadäwä täga täŋpöpäŋ ganiŋoret täkaŋ.
Täŋirä äma ämikken kehärom taŋpäŋ it
täkaŋ uwä api ganiŋoret täneŋ.
- 11 Unita ämawebe, Ekäni Anutujinta täŋ imikta bian
yänkehärom taŋkuŋo u inita täŋ imineŋ.
Täŋpäŋ äma äbot tuän tuän itkaŋ in, iron
yäpmäŋ äbäŋpäŋ kaŋ imut. U imata,
Anutu unitagän umuntänaŋi.
- 12 Bureni, Anutu u äma wäpi biŋam ikek täŋo wäpi
yäpmäŋ äpäk täyak. Ba intäjukun äma ärowani
ärowani täŋpewän bumta umuntak täkaŋ.

77

*Äma ŋo bäräpi ahäŋ imiŋirän Anutuken gera
yänkuk*

- 1 ✧ Anutuken konäm butewaki gera yäk täyat. Gera
yänjira nadäŋ namik täyak.
- 2 Bäräpi kadäniken Ekäniken yänapik täyat. Bipani
käron yänapik man yäk täyatken uken ketna
yäpmäŋ akuŋkaŋ Ekäni iwet täyat. Upäŋkaŋ
bänepna nämo pidämtak täyak.

✧ **76:10:** Kis 18:11; Sam 65:7 ✧ **77:1:** Sam 3:4, 142:1

- 3 Ude täņkaņ Anutu täņo täktäkita nadäņpäņ bäräpi nadäk täyat. Unita juku piņira nadäņ bäräp ahäņ namik täyak.
- 4 Unitä täņpewän bipani bipani dämpmon kubä nämo pat täyat. Nadäwätäk taņi täņpäņ man kubä täga nämo yäwet yäņ nadäk täyat.
- 5 Ude täņkaņ bian täga itkutken unita juku pik täyat.
- 6 ☆ Bipani käreņ nadäk-nadäk pähap täņpäņ näkņaken bänepna ŋode iwet yabäk täyat;
- 7 Jide? Ekänitä ninta mäde pen api ut nimek? Ninta gäripi äneņi nämo api nadäņ nimek?
- 8 Nadäņ nimikinik täk täņkuko u nibä-katäņkuko ugän? Ba yäņkehäromtak mani wari nämo käwep api iwarek?
- 9 Orakoraki pewän paotkuko ubayäņ? Kokwawakitä orakoraki komeni yäpuk ba?
- 10 Ude nadäņpäņ yäņkut; Imaka ŋonita nadäņira bänepnaken dämpmäņ päretak; Anututä kadäni käreņi kehäromini näwoņäreņ yäpmäņ äbukopäņ apiņo de itak?
- 11 Täņpäkaņ ude nämo! Ekäni, imaka säkgämän säkgämän, ba kudän kudupi kudupi bian täņkuno unita äneņi juku piwa!
- 12 Imaka tägatäga kehäromi nitek täņ yäpmäņ äbuno unita nadäk-nadäk epän kaņ täk täņpa!
- 13 Bureni Anutu, imaka imaka täk täyan u kumän kudupi siwoņi-inik. Anutu kehäromi nitek gäk udewani kubä nämo itak.

☆ 77:6: Sam 4:4, 42:8

- 14 Kudän kudupi pewä ahäwani Anutu u gäk kubägän. Kehäromika ärowani guᅇ äbot bämopiken pewi ahänjirän kaᅇpäᅇ nadänkuᅇ.
- 15 Ketka kehäromikatä ämawebekaye, Jekop kenta Josep täᅇo äboriye u komi epänken nanik yämagutkun.
- 16 Täᅇpäkaᅇ ume gwägu pähaptä Anutu gäk gabänkaᅇ umuntaᅇpäᅇ bärom-bärom täᅇkuk.
- 17 Yänpewi gubam gwägärrirän yäpä iromän iwän bukᅇa täᅇkuk.
- 18 Iromän täᅇpewi yänpäᅇ-wädän iwarirän yäpä kwinitpäᅇ peᅇyänᅇjirän komeni komeni kwawakgän itkuᅇ. Ude täᅇjirän kome kwainkuk.
- 19 Anutu, gäk gwägu käroni boham u bämopiken kädet täwitkun. Täᅇkuno upänkaᅇ kuroᅇka bäräm äma kubätä täga nämo kaᅇkuk.
- 20 Ude täᅇkaᅇ ämawebekaye yawak ude irirä yän-yämagutkun. U Moses kenta Arontä watä it yämiᅇjirän yämagut päᅇku tägaken yep-manᅇkun.

78

Anututä ämawebeniye Isip komeken nanik yämagutkuk

- 1 Eruk ämawebenaye, in näᅇᅇo jukuman ᅇo nadäwut. Juku säkgämän peᅇpäᅇ man täwerayän täyat ᅇo nadäwut!
- 2✧ Jukuman ᅇo man wärani terak täwerayän. Imaka bian ahäwani mebäri niked unita täwerayän.

✧ 78:2: Mat 13:35

- 3 Bian oranijetä yänpäñ niwerirä nadänkumäño nadäk-nadäknin-ken pätak u tärewayän.
- 4 Man ɲo nanakniye ahänayän täkañ unita käbop nämo peñ yämine. Nämoinik! Ekäni u imaka säkgämän säkgämän täñkuk. Unita yäwetpäñ yäwoñärek täñitna epän kehäromi kehäromi täk täñkuko u ba kudän kudupi täñkuko unita kañ nadäwä tärewut.
- 5 Ekäni u Jekop täño oraniye, Isrel ämawebe it yäpmäñ äbäkamäñ nintä iwatta бага mani bian peñkuk. Tänpäñ oraniye man kehäromigän ɲode yäwetkuk; In näkño бага man ɲo nanakjiye yäwetpäñ yäwoñärek kañ täk täñput yän yänkuk.
- 6 Ude tänayän täño uyaku yerijiye mäden ahänayän täkañ unitä yänpäñ-nadäk pen api täk täneñ. Ude täñkañ unitäño yeri ahänayän täkañ unitä udegän api yäwetpäñ yäwoñäreneñ.
- 7 Ude tänayän täño uwä äbot u imaka, Anututa nadäkinik täñ imiñ yäpmäñ kuñpäñ kudän kudupi täñkuko unita nämo api guñ täneñ. Ba бага mani u api buramik täneñ.
- 8 Baga mani buramiñpäñä oranijetä täñkuño ude nämo api täneñ. Oraniye uwä Anutu täño manta nadäkinik nämo tänpäñ bänepitä Anutu iñit-inik nämo täñkuñ. Tänpäñ Anutu mäde ut imiñkuñ.
- 9 Bian uken Efraim äbot unitäño komi äma uwä äpa kuwek yäpmäñ kuñat täñkuño upäñkañ ämik ahänjirän umuntañpäñ ämetkuñ.

- 10 U Anutukät topmäk-topmäk tänpäni unita nadäñ äwaräkuk tänpäñ бага mani iwatta bitnäñkuñ.
- 11 Ba imaka kudän kudupi injamiken täñkuko unita guñ tak-inik täñkuñ.
- 12 ✧ Ekänitä Isip täño kome kubä wäpi Soan uken kudän kudupi oraniye naniye ñode tänpäñ yäwoñärenkuk;
- 13 ✧ U gwägu tañi däpmäñ täkñewänkañ kukñi kukñi kuñirän Isrel ämawebe bämopgän yäñ-yäkñat yäpmäñ kuñkuk.
- 14 ✧ Yäñ-yäkñat yäpmäñ kuñpäñä kepmawä gubam kubä iwerän kädet yäwoñärehta intäjukun kuñirän iwatkuñ. Täñ bipaniwä kädäp täño penyäneki ägonitä udegän intäjukun kuñirän iwatkuñ.
- 15 ✧ Täñpäkañ kome kawukiinikken mobä yäpurän tumänirän ume gänañ umu nanik bumta abänirä nañkuñ.
- 16 Bureni, mobä jopi täñpewän ume dapuri abani ude täñkuk. Ude täñirän ume tañi ahänkuk.
- 17 Ekäni ärowani pähaptä iron ude täñ yämiñkukopäñ kome kawuki uken ehutpäñ ärowani kudän pen ñode täñ imiñkuñ;
- 18 ✧ Anutu iyapi yäñ nadäñpäñ yänikñatpäñ kakta ketem gäripi nitek ätukät nimi yäñ pen iwetkuñ.
- 19 Ude tänpäñ Anutu yänärok ñode iwetkuñ; Anutu kome kawuki ñodeken ketem täga käwep

✧ **78:12:** Kis 7:8-12:32 ✧ **78:13:** Kis 14:21-22 ✧ **78:14:** Kis 13:21-22 ✧ **78:15:** Kis 17:1-7; Nam 20:2-13 ✧ **78:18:** Kis 16:2-15; Nam 11:4-23, 11:31-35

- pewän ahäwäpäŋ nimek? Ba täga nämo käwep! yäk.
- 20 Bureni, pengänä mobä yäpurän tumäŋirän ume uken nanik abuk yäk. Upäŋkaŋ jide? Tom ketem udegän niminaŋi nämo käwep? yäk.
- 21 Yäŋärok ude yäŋirä Ekänitä mani u nadäŋpäŋ kokwawak taŋi täŋpäŋ Jekop täŋo äbot uken kädäp mebet iniŋ kireŋpewän äpuk.
- 22 U imata, ämawebe uwä Anututa nadäkinik nämo täŋkuŋ. Ude täŋkaŋ Anutu ninta nadäkinik täŋpäŋ täŋkentäŋ nimik täyak yäŋ nadäwä bureni nämo täŋkuk.
- 23 Ude täŋkuŋo upäŋkaŋ Anututä kunum iwerän aŋeŋkuk.
- 24 ✧ Aŋeŋirän kunum gänaŋ nanik ketem inide kubä pewän maŋirä yäpmäŋpäŋ naŋkuŋ.
- 25 Ketem naŋkuŋo u ketem tägagämän, aŋero täŋo ketem bumikpäŋ naŋkuŋ. Anututä iron täŋ yämiŋkuko u naŋpäŋ koki täŋkuŋ.
- 26-27 Ude täŋpäŋ mänit pähap kubä iwerän piäŋkuk. Piäŋirän ämawebetä itkuŋken u barak punin nanik päke uwä iwän ude bumik pewän maŋkuŋ. Barak uwä bumta, mobä jiraŋ ude.
- 28 Täŋpäkaŋ u kome jopiken nämo pewän maŋkuŋ. Nämo! Ämawebetä yottaba täŋpäŋ itkuŋken ugän pewän maŋkuŋ.
- 29 Eruk, ude täŋpäkaŋ ämawebetä barak päke u naŋ tokŋeŋkuŋ. Bureni, imaka Anutuken yäpmäkta yäŋapiŋkuŋo u yäniŋ kireŋ yämiŋkuk.

✧ 78:24: Jon 6:31

- 30-31 Ude täŋkentän yämiŋkukopän momi kädet nämo peŋkuŋ. Unita ketem u pen naŋ irirä Anututä kokwawak nadän yämiŋpäŋ Isrel äma gubaŋi gubaŋi kehäromi nitek u pit kubägän dämpän moreŋkuk.
- 32 Upänkaŋ momi pen täŋ yäpmän kuŋkuŋ. Anutu kudän kudupi päke täŋ yäpmän äbuko unita nadäkinik nämo täŋkuŋ.
- 33 Nadäkinik nämo täŋkuŋo unita ehät woŋ pit kubägän abäŋpäŋ paot täkaŋ ude Ekänitä imaka umuri kubä pewän ahäŋirän uterak pit kubägän kumän moreŋkuŋ.
- 34 Eruk Anututä ätuniye ude dämpän paorirän yabäŋpäŋä ätu bänepi äyänutpäŋ Ekäni äneŋi iwatta bänep pek täŋkuŋ.
- 35 ✧ Täŋpäŋ nadänkuŋ; Ekäni uwä nintäŋo mobä kujat kehäromi ude it nimitak. Unitägän wakiken nanik nimagut täyak.
- 36 Ude nadänkuŋo upänkaŋ bänep äyänut-äyänut man yänkuŋo u jop yänikŋatkuŋ. Man yäkyäki täktäki u jopigän, bureni nämo.
- 37 ✧ Ekänikät topmäk-topmäk täŋpani u nadän äwaräkuk täŋpäŋ mani nämo buramiŋkuŋ.
- 38 Ude täŋkuŋo upänkaŋ Anututä kudup nämo dämpän moreŋkuk. Nämo, oraŋ yämiŋpäŋ momini peŋ yämiŋkuk. Kokwawak taŋi täga täŋ yäminaŋipäŋ kadäni kadäni kokwawaki pewän maŋpäpän ähan täŋ yämik täŋkuk.

✧ 78:35: Kis 15:13; Lo 7:8; Ais 41:14, 63:9 ✧ 78:37: Apos 8:21

- 39 ✧ U imata, ämawebe unitäño mebärini ñode nadänjuk; Uwä ämawebe jopigän, kadäni käronji itta yäwani nämo. Mänittä abämañ paotpenjuk kuk täyak udewani.
- 40 Wära, kome kawukiken penawäk wari wari täñ iminirä nadäwän jägämi täk täñjuk!
- 41 Isrel täño Kudupi Anutu u kadäni kadäni täñikñat-ikñat kädet mäyap täñ iminirä komi nadäk täñjuk.
- 42 Uwä iniken kehäromini terak iwan keriken nanik bian yämagutkuko unita juku kubä nämo penjuk.
- 43 Nämo, Isip kome Soan käda uken kudän kudupi ñode täñkuko unita nadäwä ärowani nämo täñjuk.
- 44 ✧ Kome uken Anututä ume yänpewän nägät äworeñirän Isip nanik täga nämo nañjuk.
- 45 ✧ Ba gäbäräm bipi ätu yäniñ kirewänkañ abä äma gupi tätuj nañjuk. Ude täñpäñä wirit udegän yäniñ kirewänkañ äbä imaka imakani kudup täñpä wañ yäminjuk.
- 46 ✧ Täñpäkañ kapukbam mebäri mebäri ketemi epäni täñpäwakta yäniñ kireñjuk.
- 47 ✧ Ude täñpäñä mimtä mañpäñ wain päya ba ketemi epän kudup täñpäñ wañjuk.
- 48 Ba ugän nämo, mim kenta yäpätä yawakiye kudup udegän däpmäñ moreñjuk.
- 49 Yäke! Anututä kokwawak wakiinik täñpäñ añero täñpäwak pewä ahäwani u yäniñ kireñjuk.

✧ **78:39:** Sam 103:14-16; Jon 3:6-8; Jem 4:14 ✧ **78:44:** Kis 7:17-21

✧ **78:45:** Kis 8:1-6, 8:20-24 ✧ **78:46:** Kis 10:12-15 ✧ **78:47:** Kis 9:22-25

- 50 Kokwawaki kwawak yäwoŋäreкта kädet täwitpäŋ ämawebe yabäŋ äwaräkuk kubä nämo täŋkuk. Nämo, käyäm wakitä mäyap däpmäŋ moreŋkuk.
- 51 ✧ Ekänitä ude täŋpäŋä Isip nanik täŋo nanak ämani intäjukun ahäwani kudup däpmäŋ paotkuk.
- 52 ✧ Täŋ iniken ämawebeniye yawak ude kome kawukiken kädet yäwoŋärenpäŋ yämagutkuk.
- 53 ✧ Yämagut päŋku yepmaŋpäŋ umunkät nämo, säkgämän itkuŋ. Täŋpäkaŋ iwaniye uwä gwägutä uwäk täŋpäŋ däpmäŋ moreŋkuk.
- 54 ✧ Eruk, yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ kuŋtängän iniken kudupi kome dubinken ahäŋkuŋ. Täŋkaŋ kome uwä iniken kehäromi terak ämawebenyeta yämikta ŋode täŋkuk;
- 55 ✧ Kome u mähemiye yäwat kireŋpäŋ iniken ämawebenyeta yäpmäŋ danipäŋ yämiŋtäŋ kuŋkuk. Ude täŋpänkaŋ Isrel äbori äbori eŋi täŋpäŋ ittäŋ kuŋkuŋ.
- 56 ✧ Anututä ude täŋ yämiŋkuko upäŋkaŋ Isrel ämawebetä Anutu ärowani unita täŋikŋarani täŋpäŋ peŋawäk täŋ imiŋkuŋ. U jukumani kubä nämoinik iwatkuŋ.
- 57 Kudän waki oraniyetä bian täŋkuŋo udegän iwatpäŋ nadäŋ imikinik nämo täŋ imiŋkuŋ.

✧ **78:51:** Kis 12:29 ✧ **78:52:** Kis 13:17-22 ✧ **78:53:** Kis 14:26-28
 ✧ **78:54:** Kis 15:17; Jos 3:14-17 ✧ **78:55:** Jos 11:16-23 ✧ **78:56:**
 Het 2:11-15

Uwä äñin gwäjiwani gwäjiwäkañ siwoñi
nämo kweko ude bumik.

58-59 Uwä anutu jopi yäniñ oretta kome iwoyänpäñ
penkañ u kuk täñkuñonik. Ude täñirä Anu-
tutä yabäñpäñ näk nadäñ naminäñ jidepäñ
täkañ yäñ nadäñpäñ kokwawak täñ yämik
täñkuk.

Ude täñpäñ Isrel äbot u mäde ut yämik-
inik täñkuk.

60 ✧ Täñpäñ Silo komeken yottaba Anutu bureñ-
itä bämopiken itta yäwerän täñ imiñkuño u
Anutu uken äneñi itta nadäk kubä nämo
penkañ.

61 ✧ Ude täñkañ iwan yäniñ kireñirän topmäk-
topmäk täño kudupi gäpe yottaba u gänañ
itkuko u yäyomägatkuñ. Gäpe u terak Anutu
täño kehäromi ba penyänjeki kwawak kak
täñkuñonik.

62 Ude täñkañ ämawebenyeta kokwawak nadäñpäñ
iwaniye yäniñ kireñirän däpuñ.

63 Kadäni uken Isrel täño äma gubañi ämik pähap
gänañ kumbuñ. Kumäñirä webetä äma
deken yäpne yäñ yäñpäñ jop itkun.

64 Kadäni ugän bämop ämaniye udegän däpäkañ
webeniye konäm kotkät nämo, jop kawuk
täñpäñ itkun.

65 Eruk ude täñtäñ äbäñkä Ekäni däpmon terak
naniktä-yäñ akuñkuk. U äma wain ume
nañkañ täñguñguñ täñpäñ pärekopäñ

✧ 78:60: Jos 18:1; Jer 7:12-14, 26:6 ✧ 78:61: 1Sml 4:4-22

kikṇutpāṅ akuṇpāṅ kārak yāweko ude bumik tǎṅkuk.

66 Ude akuṇpāṅ iwaniye dǎpmǎṅpāṅ pimiṅ yāwat kireṅirān māyāk tārek-tāreki nāmo nadǎṅpāṅ āmik āneṅi tākta nāmo nadǎṅkuṅ.

67 Ude tǎṅkaṅ Josep tāṅo oraniye äbot unita mäde ut yāmiṅpāṅ, Efraim tāṅo äboriye imaka, nāmo iwoyǎṅkuk.

68 Tǎṅ Juda tāṅo oraniye äbot u iwoyǎṅkuk. Tǎṅkaṅ Saion pom, Juda tāṅo komeken itkuko unita imaka, gäripi nadāk tǎṅkuko unita iwoyǎṅkuk.

69 Tǎṅkaṅ pom uken kudupi yori, pom kārōṅi ude punin unu tǎṅkuk. Tǎṅpāṅ kehāromi-inik tǎṅkuk, kome pähap tǎṅpāṅ peṅkuko inide it täyak ude bumik tǎṅkuk.

70-71 ✧ Tǎṅpākaṅ Juda äbot uken nanik epān watä ämani Devit epāni tākta iwoyǎṅkuk.

U sipsip watä epān äma ude iraniken nanik imagutpāṅ Isrel ämawebe ekāni ba täpurita watä irekta iwoyǎṅkuk.

72 ✧ Ude iwoyǎṅpāṅ teṅirān Devit iniken epān unitagän nadǎṅpāṅ ämawebenyeta watä säkgämän it yāmik tǎṅkuk. Eruk unita Devit uwä Isrel äbot tāṅo watä äma tägagämän-inik ude itkuk.

79

Anututä iwan keriken nanik yāmagutta yǎṅapiṅkuṅ

✧ **78:70-71:** 1Sml 16:11-12, 2Sml 7:8, 1Sto 17:7 ✧ **78:72:** 1Kn 9:4

- 1 ✧ O Anutu, guŋ äbottä gäknö kome inita kore-nayän äbuŋo itkaŋ, u yabätan? U kudupi yotka tänpä waŋirä imaka jopi äworetak.
Ude tänkaŋ Jerusalem yotpärare imaka, tänpewä waŋ moretak.
- 2 Ämawebekaye, epän watä ämakaye u däpmänpän yepmaŋirä siän ba tom ägwäritä naŋ-irähut täkaŋ.
- 3 Ude tänkaŋ ämawebekaye jopjop däpmänirä unitäŋo nägäri umeyäwa tägata kweko ude Jerusalem yotpärare bämopiken tokŋeŋkuk.
Tänpäkaŋ u änekta äma kubä nämo itkuk. U kumän paotkuŋ.
- 4 Tänpäkaŋ guŋ äbot kukŋi kukŋi iranitä yänjärok niwetpän nibän mägayäkuŋ.
- 5 ✧ Unita Ekäni, jide? Ninta kokwawak pen api tänpen? Ba kokwawakka u kädäptä-yän pen api ijin yäpmän kwek?
- 6 Kokwawakka u ninta nämo, äbori äbori gäk nämo ganiŋoret täkaŋ ba gäkken yänjapik man nämo yäk täkaŋ unita täŋ yämisi.
- 7 Äma äbot unitä gäknö ämawebekaye däpmän-pewä kubäpän komeka u tänpä waŋkuŋ.
- 8 ✧ Äbekniye oranijetä bian momi täŋkuŋo unita yänpän komi epän nämo nimen. Nämo, bänep nadäk-nadäknin putärewani ninta butewaki nadän nimisi.
- 9 ✧ O Anutu, täŋkentän nimiŋpän iwan keriken

✧ 79:1: 2Kn 25:8-10, 2Sto 36:17-19; Jer 52:12-14 ✧ 79:5: Sam 85:5; Ese 38:19 ✧ 79:8: Sam 106:6; Ais 64:9 ✧ 79:9: 2Sto 14:11; Sam 25:11, 31:3

nanik nimagusi. Ude tänpän wäpka biŋamta
yänpän mominin peŋ nimisi.

- 10 Guŋ äbottä Anutujin de yän niwerirä tägawek?
Ude nämo, unita Anutu, guŋ äbottä epän
watä ämakaye täŋo nägäri piwä kuŋkuŋo
unita kowata komi yämiŋiri kaŋ yabäna!
- 11 Täŋkaŋ notniye komi eŋiken yepmaŋkuŋo
yänkähän-kähän yän itkaŋ u nadän
yämiŋpäŋ kehäromika ärowani terak äma
kumäkta biŋam yäntärewani u yäniŋ
kireŋpewi äpämaŋ kut.
- 12 O Ekäni, guŋ äbot uken-uken nanik yänärok
gäwet täŋkuŋo unita kowata kwini nämo täŋ
yämen.
Nämo, täŋ gamiŋkuŋo u irepmitpäŋ
wakiinik täŋ yämen.
- 13 Ude täŋiri ämawebekaye nin, yawakaye ude itkaŋ
bänep täga man tärek-täreki nämo gäwetpäŋ
ganiŋ oretoret api täŋ yäpmäŋ kune.

80

*Isrel ämawebe Anututä täŋkentän yämikta yänapik
man yänkuŋ*

- 1 ✧ Anutu, Isrel täŋo watä äma, gäk nadän nimisi!
Gäk Josep täŋo äbot nin, yawak ude watä it
nimik täyan. Gäk aŋero täŋo intäjukun äma
iriri it gwäjik täkaŋ.
- 2 Unita gäk kehäromika oraniye Efraim, Bejamin
kenta Manase täŋo äbot ninken kwawak

✧ 80:1: Kis 25:22

pewi ahäwän! Äbä kehäromika nimiñpäñ
täñkentäñ nimi!

³ Anutu, gäk äneñi nimagut yäpmäñ dubikaken
ku. Butewaki nadäñ nimiñpäñ täñkentäñ
nimiñiri paotnetawä!

⁴ O Anutu kehäromi mähemi, äbotkaye nintä gäkken
yänpiniñitna kokwawak nadäñ nimiñkä
kadäni jidegän api pewen?

⁵ Gäkä ude täñiri konämpäñ ketem ude nañ
itkamäñ.

⁶ Täñpäkañ iwaniyetä kukñi kukñi itkañ yabäñ
äwaräkuk täñiri nidäpmäñpäñ nintäño kome
korenayäñ täkañ.

Täñpäñ yänärok niwetpäñ nibäñ
mägayäk täkañ.

⁷ Unita Anutu kehäromi mähemi, gäk äneñi nimagut
yäpmäñ dubikaken ku. Butewaki nadäñ
nimiñpäñ täñkentäñ nimiñiri paotnetawä!

⁸ ☆ Ekäni, bian gäk äbekniye oraniye, wain yeri
kubä ude, Isip komeken nanik yäpmäñ päbä
kome kubäken piwayäñ yänpäñ äma kome
uken nanik yawat kireñkun. Täñpäñ wain
yeri uwä kome u piñkun.

⁹ Täñpäñ yeri u pikta komeni ket täñpäñ piñkun.
Täñpikañ jäwäri äpmonpäñ tañi-inik täñpäñ
kome tañi iriñ wädäñ yäpmäñ kuñkuk.

¹⁰ Täñpäñ wain päya unitäño momitä pom ba päya
tañi tañi päke itkuño u kudup äyuñ täñ
yämiiñkuk.

☆ **80:8:** Ais 5:1-7

- 11 Tāņpākaņ momini uwā kumaņ pāņku gwāgu taņi wāpi Mediterenian unitā pāņku Yufretis umeken tāreņkuk.
- 12 Upāņ gāk imata wain epān tāņo yewa u dāpmāņ wenkun? Tāņkunopāņ āmawebe kādet miņin kuņat tākaņ unitā bureni kubota tāk tākaņ.
- 13 Tāņpākaņ but āgwāritā jāwāri metāņ gwājik tākaņ. Tāņirā tom āgwāritā mujipi nak tākaņ.
- 14 Unita Anutu kehāromi mähemi, gākā ninta āneņi nadāņpāņ kunum terak ununitā dapun tāņpāņ nibāņ niwat. Tāņpāņ wain pāyaka nin tāņkentāņ nimi.
- 15 Nināwā wain pāya gubaņi gākā tāņpewi kehārom taņkuko udewani. Gākā yeri u ketka kehāromitā piņkun. Tāņkuno unita tāņkentāņ nimik tāyi.
- 16 Upāņkaņ wain pāyaka uwā madāņpāņ kādāp ijiwani. Unita iwaniye yabāņ yāņiri paot-inik tāņput!
- 17 O Anutu, āmawebe ninā gākājata biņam iwoyāņkuno u tāņkentāņ nimiņpāņ āneņi nibāņ niwat tāyi. Ba kehāromi āneņi nimik tāyi.
- 18 Ude tāņ nimiņiri nin ārowani tāņpāņ manka āneņi nāmo api irepmitne.
Tāņkaņ wāpka biņam api ganiņ oretne.
- 19 Unita Anutu kehāromi mähemi, gāk āneņi nimagut yāpmāņ dubikaken ku. Butewaki

nadäj nimiŋpäŋ täŋkentäj nimiŋiri
paotnetawä!

81

Kadäni pähap kubäken kap tekta jukuman yäjŋkuk

- 1 Anutu u kehärominin. Unita bänep oretoret kap teŋ imina. Jekop täŋo Anutu u kap gera terak teŋ imut.
- 2 Oretoret kap yäput pena yäjŋpäŋä wagäm utkaŋ gita kurere bok utpäŋ iniŋoret kap teŋ imut.
- 3 ☆ Täŋpäŋ komepak api äbäŋirän womat kaŋ piäwut, ba komepak bämop taŋirän orekirit kadäni uken womat piäŋpäŋ kap kaŋ teŋ imut.
- 4 Isrel äbottä kap ude tekta бага pätäk. Jekop täŋo Anututä man u yäjŋkehärom taŋŋkuk.
- 5 Anututä ämawebe Isip komeken nanik yämagutkuko kadäni uken man u Josep iwetpäŋ iwonjärek täŋkuk.

Täŋpäkaŋ näk man kotäk kudupi kubä
ŋode ahäŋirän nadäŋkut;

- 6 Pitjin terak bäräpi patkuko u ketären tamiŋkut yäk. Ba komi epänjin täŋo tuŋum u täyomägatpäŋ peŋ tamiŋkut yäk.
- 7 ☆ Täŋpäkaŋ intä komi nadäŋpäŋ gera yäjirä nadäŋpäŋ täŋkentäj tamiŋkut yäk. Iromäŋ mämä gänaŋ kábop itpäŋ nadäŋ tamiŋkut yäk.

Tänpän komi gänaŋ nanik tämagut
yäpmän äbätängän Meriba ume terak
tänyabäkken tepmaŋkut.

- 8 Unita Isrel ämawebe äbotnaye, in jukuman
täwerayän nadätat ɲo ket nadänayän ba
nämo?
- 9 ✧ In mäjo wära nadän yämiŋpäŋ nämoinik yäpmän
kuŋatneŋ yäk. Ba guŋ äma täŋo yäwik nämo
gwäjiŋ äpmoŋ yämineŋ.
- 10 ✧ Nadäkaŋ? Näk Ekäni, intäŋo Anutu bureni-inik.
Isip komeken nanik tämagut yäpmän äburo u
yäk. Unita in mejin aŋeŋirä ketem tepmäŋ
towiwa.
- 11 Ude yänkuro upän ämawebenayeta mäde ut
namiŋpäŋ näkŋo man unita juku nämo
peŋkuŋ.
- 12 ✧ Ude täŋirä yabän äwaräkuk täjira iniken nadäk-
nadäk terak kädet wakiwaki iwatkuŋ.
- 13 Butewaki! Ämawebenaye, jide? In näkŋo man
ɲo juku peŋpäŋ nadänaŋi. Isrel äbotnaye, in
näkŋo kädet iwatnaŋi.
- 14 Ude täŋirä uyaku iwanjiye täŋo kehäromi
yäpmän äpätet. Ba ketnatä iwanjiye däpmän
paotet.
- 15 Ude täjira iwanjiye, näka bitnäk täkaŋ uwä näka
umuntaŋpäŋ gwäjiŋ äpmoŋ namikäneŋ.
Tänpäkaŋ komi epän tärek-täreki nämo
yämitet yäk.

✧ **81:9:** Kis 20:2-3; Lo 5:6-7, 32:12; Sam 44:20; Ais 43:12 ✧ **81:10:**
Kis 20:2; Sam 37:4, 107:9 ✧ **81:12:** Jop 8:4; Apos 7:42; Rom 1:24-26

- 16 Upäŋkaŋ ämawebenaye, näk inta ketem säkgämän säkgämän tamakaŋ naŋ tokŋewut yäŋ nadätat.

82

Anutu u intäjukun-inik itak

- 1 Anututä äma ekäni ekäni unita gera yäŋpewän äbäŋpäŋ käbeyä täŋirä Anututä ini käbeyä täŋo intäjukun äma itak.

Intäjukun itkaŋ käbeyäken äma itkaŋ uwä ŋode yabäŋ yäyak;

- 2 In goret täk täkaŋ yäk. In man käbeyäken äma kädet goret täŋpanita in täga täkaŋ yäŋ yäwet täkaŋ.

Ba inä yabäŋ äwaräkuk täŋirä äma wäpi biŋam ikektä äma äpani täŋo wäpi yäpmäŋ äpäk täkaŋ yäk. Kädet u jidegän api penəŋ?

- 3-4 Unita in kädet täga ŋodepäŋ kaŋ täŋput; Man käbeyäken äma jopi jäwäri ba ironi kodäŋa udewani yäŋkentäŋ yämineŋ.

Täŋpäŋ ämawebe guŋ ba ini gupi täga nämo täŋkentänaŋi udewanita kädet siwoŋi täŋ yämineŋ yäk.

Täŋpäŋ ämatä äma udewani komi epän täŋ yäminayäŋ täkaŋ uwä kaŋ yäniŋ bitnäwut.

- 5 ✧ Inä guŋ, nadäk-nadäkjin nämo! Injin bipmäŋ urani gänaŋ kuŋatpäŋ ämawebe kädet siwoŋi nämo yäwoŋärek täkaŋ.

✧ 82:5: Sam 11:3, 75:3

- 6 ☆ Näk bian ɲode täwetkut; Inä anutu bumik, Anutu ärowani täno nanakiye itkaɲ yäɲ täwetkut.
- 7 Ude täwetkuro upäɲ apiɲo ɲode täwera nadäwut! Inä kodak nämo api itneɲ yäk.
 In äma mewunitä kumäk täkaɲ udegän api kumneɲ! Ba intäjukun äma ätutä kumäk täkaɲ udegän kumäɲpäɲ paot-inik api täneɲ yäk.
- 8 Anutu, bureni yäyan! Gäk akuɲpäɲ kome terak yäɲtärek epän tä! Äma äbori äbori kudup-tagän u gäkɲo biɲam.

83

Isrel täno iwaniyetä paotta Asapatä yäɲapik man ɲo yäɲkuk

- 1 O Anutu, man kum nämo iren. Ba kubäkengän kwikinik nämo iren.
- 2 Iwankaye yabäsi! Äma Gäka gaɲani pähap nadäɲ gamik täkaɲ u ärowani täɲ gamikaɲ.
- 3 Guɲ äma u ämawebekaye watä it yämik täyan u däpmäkta man käbop käbop yäɲpäɲ-nadäɲ itkaɲ.
- 4 Täɲpäɲ ɲode yäkaɲ; Eruk, Isrel äbot u wari nämo itta däpmäɲ morena. Ude täɲitna wäpi paotpäɲ paot-inik kaɲ täɲpän.
- 5 Anutu, gäk täɲpawakta guɲ äma äbori äbori ɲodetä bänep kubägän täkaɲ;
- 6 Idom kenta Ismael nanik, Moap kenta Hakri nanik,

☆ 82:6: Jon 10:34

- 7 ba Gebal, Amonkät Amalek nanik, ba Filistia kenta Tire nanik.
- 8 Tänpänj Siria nanik, äbot kehäromi Lot täņo oraniye täņkentänj yämiņkuņo u imaka, yäpurärätgän täņkuņ.
- 9 ✧ Äma äbori äbori u gäk tänpäwakta bänep kubägän pekaņ unita Midian nanikta bian jide täņ yämiņkuno ude täņ yämen. Ba Kison umeken Sisera kenta Jabinta jide täņ yämiņkuno udegän täņ yämen.
- 10 Äma uwä Endo komeken däpmänj-pewi kumänpänj kome äworeņkuņo u.
- 11 ✧ Tänpäkaņ Orep kenta Septa jide täņ yämiņkuno u intäjukun ämaniyeta udegän täņ yämen.
Ba Sepa kenta Salmuna tänpäwak täņ yämiņkuno u äma ärowaniniyeta udegän täņ yämen.
- 12 Äma uwä ŋode yänkuņo unita tänpäwak täņ yämiņkun; Anutu täņo kome u nininta api korene yänj yänkuņ.
- 13 O Anutu, iwaniye u tänpewi mänittä keņkeņ jiraņ kenta täpun-täpun piänj äreyänj tänpän kuk täkaņ ude kaņ täņput.
- 14-15 Tänpänj kädäptä pom terak tepäraņ pit kubägän ijin paoreko ude täņ yämen.
Tänpänj yäpä iromänj mänitka terak yawat kireņ täņpi kuņtänpä kuneņ.
- 16 Ude tänpänj kehäromika kaņpäņ nadäwä tärekta mäyäk pähap yämen.

✧ 83:9: Het 4:6-22, 7:1-23 ✧ 83:11: Het 7:25, 8:12

- 17 Ude täñiri kehäromini paoräpäñ gäka tärek-täreki nämo umuntäneñ. Täñpäñ mäyäki pen pat yämiñirän kañ kumbut.
- 18 ✧ O Ekäni, kwawak yäwoñäreñiri ñode kañpäñ nadäwä tärewut; Gäk kubä-tägän Ekäni, kome pähap ño kañiwatta kehäromi ärowani pat gamitak.

84

Kora nanakiyetä Anutu täño eñita gäripi nadäñpäñ kap ño teñkuñ

- 1 O Ekäni ärowani, kudupi yotkata gäripi inide kubä nadätat!
- 2 ✧ U gänañ Ekäni inamkaken itta bänepna kädäp ijik täyak u inipärik kubä. Bänep nadäk-nadäkna gupna kuduptä Anutu irit mähemi u oretoret kap yänñeñ ininoret täyiwa.
- 3 Barak imaka, eñikata gäripi nadäk täkañ. Kurasisiptä gäripi nadäñpäñ tähani kudupi yotka piriken täk täkañ.
Ekäni ärowani Anutuna, barak ätu imaka, bägup säkgämän yänkañ eñini täñpäñ kudupi bukäka dubiniken mujipi pek täkañ.
- 4 Bureni, ämawebe kudupi yotkaken itkañ kap terak wari wari ganiñoret täkañ uwä gäkño oretoret terak it täkañ.
- 5 ✧ Ba ämawebe kehäromi yäpmäkta gäkkengän kuk täkañ u imaka, oretoret terak it täkañ.

✧ **83:18:** Kis 6:3; Sam 59:13, 92:8 ✧ **84:2:** Sam 42:2, 63:1 ✧ **84:5:** Sam 81:1, 86:11, 122:1; Jer 31:6

Ämawebe udewani ganiņ oretta Saion pom terak ärokta pidämtak täkaņ.

6 Äronjtängän ämawebe täga u kome kawuki kubä wäpi Baka u irepmirirä iwän säkgämän taņirän ume dapuri abäņpāņ gwägu tokņeņ yāpmāņ kuk täkaņ.

7 ✧ Ude ahāņirän kaņkaņ oretoret täņpāņ Saion pom kaņ-ahäkta ehutpāņ kuņkä nämo gaņatak täkaņ.

Nämo, u anutu jopi-jopi kudup yārepmirani Anutu bureni u Saion pom terak api käneņo unita.

8 Ekäni Anutu ärowani, Jekop täņo Anutu, juku peņpāņ yāņapik mannata nadäsi!

9 O Anutu, intäjukun ämanin iwoyāņkuno u iron täņ imisi.

10 ✧ Täņpāņ ņode yāwa; Kudupi yotkata gāripi pähap nadätat. Kepma kubä uken irero uwä kepma mäyap uken-uken ittāņ kwero u irepmitpāņ iret.

Äma ätutä äma waki täņo täha säkgämän säkgämän gānaņ itta gāripi nadäk täkaņ upāņkaņ nähä äma jopigän itkaņ Anutuna täņo eņi yāma täņo watä ude irero unita nadāņira inide kubä täņpek.

11 ✧ U imata, Ekäni uwä watä it nimiņpāņ intäjukun täņ nimik täyak. U kudän tägatāga terak iron

✧ **84:7:** Sam 42:2; Ais 40:31; Jon 1:16, 2Ko 3:18 ✧ **84:10:** 1Sto 23:5; Sam 27:4 ✧ **84:11:** Sam 34:10, 85:9; Ais 60:19-20; Mal 4:2

täj nimiŋpäŋ oraŋ nimik täyak.

U äma siwoŋi kuŋaranita imaka täga
yämikta nämo bitnäk täyak.

- 12 Bureni-inik! Ekäni ärowani, ämawebe gäka
nadäkinik täŋpäŋ gäka terak yeŋgämä pek
täkaŋ uwä oretoret terak it täkaŋ.

85

*Ekänitä äboriye watä it yämekta yäŋapik man
yäŋkuk*

- 1 Ekäni, komeka ba Isrel ämawebekaye ninta iron
täŋ nimiŋiri äneŋi säkgämän itkumäŋ.
- 2 Gäk ämawebekaye nintäŋo mominin peŋ nimiŋpäŋ
waki täk täŋkumäŋo unitäŋo kowata
awähutkun.
- 3 Kokwawak ninta nadäŋ nimiŋkuno upäŋkaŋ
peŋ nimiŋkun. Nidäpnaŋipäŋ kokwawakka
äneŋi mäde käda peŋkun.
- 4 Unita Ekäni, waki keriken nimagurani, äneŋi
gäkŋata biŋam nimagusi. Butewaki Anutu,
gäk ninta nadäwäwak wari täŋ nimentawä.
- 5 Ekäni, ninta kokwawak pen api täŋpen? Ba gäkŋo
nadäwäwakka pen api it yäpmäŋ ärowek ba?
- 6 ✧ Ude nämo! Gäk täŋkentäŋ nimiŋpäŋ irit kuŋat-
kuŋat säkgämän äneŋi nimiŋiri ämawebekaye
nin oretoret täŋpäŋ kaŋ ganiŋoret täna.
- 7 O Ekäni, bänep ironka äneŋi niwoŋärenpäŋ waki
keriken nanik wädäŋ tädotpäŋ tägaken nip-
maŋiri säkgämän kaŋ itna.

✧ 85:6: Hab 3:2

8 Ai, ämawebenaye, nin kädet waki bian tåk tånkumånjo u åneñi tåk tånetawå. Nadåkan? Åmawebe iniñoret tåkanj uwå Ekånitå irit säkgåmån yåmiñpån åbot kubågån yepmak tåyak.

Mebåri unita Ekåni Anututå man yånahånjirån nåk api nadåk tånpet.

9 Bureni! Åmawebe Anutu oranj imik tåkanj u inita biñam yåpmåkta nåmo bitnåk tåyak. Nåmoinik.

U nin åneñi nimagutpån Anutu ini ninkåt penta itkanj komeninken säkgåmån api itne.

10 Tånþån kadåni uken Anututå nadån yåmik-inik tånjirån åmawebeniyetå bånep nadåk-nadåk Anutu-kengån api penen.

Ba Anututå iniken kådet siwoñi åmawebeniye båmopiken pewån ahånjirån säkgåmån, åbot kubågån api itnen.

11 Bureni! Kome terak Anutu tånjo åmawebeniyetå Anutu nadån imikinik tånjirå Anututå kåderi siwoñi api yåwetpån yåwoñårewek.

12 Ude tånkanj iron tån nimiñjirån imaka imaka tånayån tåkamån u kudup säkgåmån ahånjirå epåninken ketem ahån-bumbum api tånen.

13 Tånþåkanj Anutu tånjo kådet siwoñitå intåjukun kuñkanj Ekåni tånjo åbåkåbåk kådet api tåwirek.

86

Äma kubätä Anutu täj kentäñ namän yäñpäñ yäñpäñkuk

- 1 Ekäni, äma mewuni näka butewaki nadäñ namiñpäñ täj kentäñ nam!
- 2 Nadäk-nadäkna kudup gäkkengän peñpäñ watä epän ämaka ude itat unita watä säkgämän it namiñiri wawetawä.
- 3 Ekäni, kepma käroñ gäkken gera yäñtäyiwa butewaki nadäñ namiñpäñ geranata juku peyi.
- 4 Gäkgän ganiñoret täyat unita nadäñ namiñpäñ täñpewi bänepnaken oretoret pähap kañ nadäwa.
- 5 ✧ Ekäni, gäk orakorak mähemi unita mominin peñ nimik täyan. Ämawebe gäkken täj kentäk yäpmäkta gera yäk täkañ u gäripi pähap nadäñ yämik täyan.
- 6 Unita Ekäni, näkño yäñapik manta juku peyi. Näk gäkä butewaki nadäñ nami yäñ yäñpäñ gera yäyat u nadäñ nam.
- 7 ✧ Näk nadätat, gäkken gera yäwayäñ täyat u api nadäñ namen unita bäräpi kañ-ahäwayäñ täyatken gäkken gera api yäk täñpet.
- 8 ✧ O Ekäni, gäk udewani Anutu kubä nämo itak. Gäkägän kuduptagän yärepmitan. Täñpäñ gäkä epän täga täk täyan u udegän kubä nämo täk täkañ.
- 9 ✧ Guñ äbot täñpäñ yepmañkuno u kudup abä gäk

✧ **86:5:** Neh 9:17; Sam 25:8; Jol 2:13; Jna 4:2 ✧ **86:7:** Sam 17:6, 50:15, 77:2 ✧ **86:8:** Lo 3:24, 2Sml 7:22; Jer 10:6 ✧ **86:9:** Sam 66:4; Ais 66:23; Rev 15:4

- gämotkaken gwäjij äpmonj gaminjpäj wäpka
api ganiñoret täneñ.
- 10 ✧ U imata, Ekäni gäk kubä-tägän imaka kudupi
kudupi täk täyan. Gäk kubä-tägän Anutu
bureni-inik.
- 11 ✧ Unita Ekäni, gäk kädetka näwoñäreñiri manka
burenigän iwat täyiwa!
Ket näwoñäreñiri gäkagän nadäj
gaminjpäj ganiñoret täyiwa!
- 12 Ekäni Anutuna, näk bänepna gupna kudup-
tagäntä api ganiñoret täñpet. Täñpäj wäpka
biñam api orañ gaminj yäpmäj ärowet.
- 13 Gäk butewaki tañi nadäj namik täyan.
Kumäkta biñam täñkuropäj wädäj tädotpäj
nepmañkun.
- 14 Anutu, äma inita nadäwä ärowani täñpani ätutä
mäde ut namik täkañ. Uwä gäkño manka
utpäñ nämoinik iwat täkañ.
Täñpäj näka butewaki nämö nadäj
naminjpäj käbeyä täñpäj näk
nuttagän man yäñpäñ-nadäk täkañ.
- 15 Upäñkañ Ekäni, gäk butewaki ba iron mähemi,
kokwawak bäräñeñ nämö täk täyan.
Gäk ämawebekayeta gäripi-inik nadäk
täyan. Täñpäj nämö nipmak täyan.
- 16 Unita äneñi nadäj naminjpäj butewaki nadäj
nam. Piä ämaka näk kehäromi namisi. Piä
watä webeka nanaki näk täñkentäj nami!

✧ **86:10:** Sam 72:18; Ais 44:6-8; Mak 12:29 ✧ **86:11:** Sam 25:5; Jer 32:39

- 17 Näka not täñ namik täyan unitäño bureni kwawak peñiri käwayäñ nadätat.
 Ude täñiri kañpäñ iwanaye imaka,
 Ekänitä täñkentäñ imik täyak yäñpäñ
 kañ mäyäk tawut!

87

Saion uwä äma äbori äbori täño yotpärare täga bureni-inik

- ¹ Ekänitä pom kudupi terak yotpärareni wäpi Saion täñpäñ peñkuk.
- ² Täñpäñ Isrel täño kome ätuta gäripi nadäk täyak u irepmittpäñ Saion yotpärareta gäripi ini pärik kubä nadäk täyak.
- ³ Unita Anutu täño yotpärare, gäk juku peñkañ Anututä gäka man tägatäga ñode yäyak u nadä;
- ⁴ Kome näkño man buramik täkañ unitäño wäpi tawañ api täñpet. U täñpayäñ täyatken uken guñ kome, Isip kenta Babilon täño wäpi imaka, bok api kudän täwet. Ba Saion itta biñam wäpi kudän täwayäñ täyatken uken guñ kome Filistia, Tire ba Itiopia nanik imaka, bok api kudän täwet.
- ⁵ Kadäni uken Saionta ñode api yäneñ; Komeni komeni ämawebe täño eñi meñ bureni täyak. Täñpäñ Anutu täñpämerek mähemitä ini täñkehärom täñpäñ api pewek.
- ⁶ Täñpäñ Saion täño kome mähem bureni-inik täño wäpi tawañ kudän täwayäñ täyakken uken ämawebe komeni komeni nanik täño wäpi u kudup u gänañ api pewek.

⁷ Ude täñjirän ämawebe uwä kap teñ oretoret bumta täñpän ñode api yäneñ; Saion kome ñowä iron kädet mebäri mebäri pewä ahäj ni-mani unitäño dapuri bureni-inik!

88

Äma kubä komi butewaki terak itpäñ Anutuken gera yäñkuk

- ¹ Ekäni Anutu täñkentäkna, kepma bipani konäm butewaki terak gäkken gera yäk täyat.
- ² Unita yäñapik manna terak gera yäyat ño nadäñpän täñkentän nami.
- ³ Bäräpi mebäri mebäri näkä terak äronjirä kumäj-kumäj dubiniken itat.
- ⁴ Ämatä näka nadäñjirä kumäjpäñ awañ gänañ pat täkañ ude täyak, kehäromina kudup paotkan unita.
- ⁵ Näk kumbani ude nepmanpäkañ it täyat. Ba ämikken däpmäj-pewä kumbani, awañ gänañ pat täkañ udewani itat. Ba äma gäkä unita guñ tak-inik täñpän nämo täñkentän yämeno ude bumik itat.
- ⁶ Nähä awañ käronji-inik bipmäj urani gänañ mebäri-ken-inik umu mañpi äpmonpero ude itat ño!
- ⁷ Kokwawakkatä näk kudup uwäk täñpän yejämäñtak.
- ⁸ Gäkä nadäñjiri notnayetä nabäñpäñ-nadäñjirä imaka taräki täñpöpäñ nabäñkañ umuntak täkañ.

- Näk yewa kehäromi täga nämo abämañ
kunañi, udewani gänañ itat.
- ⁹ Tänpäñ dapunna gäyamigän ijin itat. Ude itkañ,
Ekäni, kepma kepma ketna kewatpäñ
yänpäik man terak gäkken gera yäk täyat.
- ¹⁰ Jide? Kumbanitä kakta kudän kudupi pewi
ahäk täkañ? Nämo! Ba ude täñiri kumban-
itä akuñpäñ wäpka yänpäñ ganiñoret täkañ?
Nämo, u täga nämo täneñ!
- ¹¹ Kumbani komeken naniktä gäkä nadäñ
nimikinik tänpäñ nämo niñmak täyan
unitäño biñam yänahäk täkañ? Nämo, u
täga nämo täneñ!
- ¹² Bipmäñ urani kome uken kudän kudupi kak
täkañ? Nämo! Ba peñpäñ guñ tañpäñ irani
kome udeken naniktä gäkño bänep iron täga
kañpäñ nadäk täkañ? Nämötä nämoinik!
- ¹³ Unita Ekäni, jop kumbero udetä täñkentäka gera
yäyat. Tamimañ tamimañ gäkken gera yäk
täyat.
- ¹⁴ Täñira imata nämo nadäñ namik täyan? Ba Ekäni,
imata mäde ut namik täyan?
- ¹⁵ Näk gubañiken umunitä komi namiñ yäpmäñ
äbäñiri kumäñ-kumäñ dubiniken it täyat.
Komi unitä kehäromina kudup näyomägatak.
- ¹⁶ Näk nutta kädet mebäri mebäri terak nepmañpi
wak täyat. Gäkño kokwawakka wakiinik
unitä näk däpmäñ jakñitpäñ nepmañtak.
- ¹⁷ Komi u kepma käron näk itgwäjiñpäñ umetä
tokätkañ täk täkañ ude yewa tänpäñ nepmak
täyak.

- 18 Tənpəŋ notnaye-inik u imaka, tənpewi nabä-kätəŋirä bəpməŋ urani-təgän näkŋo notnapak bureni ude itak.

89

Ekänitä ämawebeniye nadəŋ yämik-inik tək täyak

- 1 ✠✠ O Ekäni, wari wari nadəŋ nimik täyan unita juku piŋpəŋ kap api tek tənpet. Ba nämo nibä-kätäk täyan unitəŋo manbiŋam pen api yəŋahäk tənpet.
- 2 Imata, nadəŋ nimikinik tək täyan uwä nämo api paorek yəŋ nadäk täyat. Ba kunum inide it täyak udegän nämoinik api nibä-katəweno unita nadəkinik tənpəŋ api yəŋahäk tənpet.
- 3 Ekäni, gäk man ŋode yəŋkun; Äma iwoyəŋkuro Devit ukät topmäk-topmäk kubəgän tənpəŋ ŋode yəŋkehərom taŋkut; Äma kubätä äbotken naniktä intəjukun äma nämo api irek.
- 4 ✠ Nämo, intəjukun ämata gäkä äbotken nanik-təgän api ahəŋ yəpməŋ ərok täneŋ yəŋ yəŋkun.
- 5 Ekäni, kunumtä ini ba imaka u terak it təkaŋ unitä gəkŋo täktäkka təgagämän unita kap terak ganiŋ ubiŋ tek təkaŋ.
Ba nadəŋ nimikinik tək täyan unita yənpəŋ aŋero kudupitä kap tenpəŋ wəpka yəpməŋ akuk təkaŋ.
- 6 ✠ Kunum gənaŋ kudupi aŋero ba imaka kubä gäk udewani nämo itak.

✠ **89:1:** 1Kn 4:31 ✠ **89:1:** Sam 101:1 ✠ **89:4:** 2Sml 7:12-16, 1Sto 17:11-14; Sam 132:11; Apos 2:30 ✠ **89:6:** Sam 40:5, 86:8, 113:5

- 7 Bureni, kudupi aņerotä Anutu kaņpāņ nadäwä inipärik kubä, kehäromi nitek täņpāpāņ umuntak täkaņ.
- 8 Unita Ekäni Anutu kehäromi mähemi, gäka imaka kehäromi kubä terak utpāņ täga nämo yäwet. Nämoinik, gäk kehäromi-inik, ba manka kudup iwat-inik täk täyan.
- 9 Gwägu pähap gäk kubä-tägän kaņiwat täyan. Ba gwägu tokärirän gäk kubä-tägän täga inin bitnäwen.
- 10 Gäk kubä-tägän Isip täņo kehäromi kudup yomägapāņ kehäromikatä iwankaye ätu kudup däpmāņpāņ yäwat kireņkun.
- 11 ☆ Kunum u mähemi gäk, ba kome imaka. Kunum kenta kome gäkägän täņ yepmaņkun.
- 12 Kome moräki moräki, unudetä umude gäkä täņkun. Unita pom taņi yarä wäpi Tabo kenta Hemon unitä oretoret terak ganiņoret täkamän.
- 13 O Ekäni, gäk ärowani, kehäromi-inik.
- 14 Kaņiwat epän täk täyan uwä kudän siwoņi terakgän täk täyan. Nadäņ yämik-inik täņo mähemi gäk.
Ba yāņkehäromtak man siwoņi iwarani u mähemi gäk.
- 15 Unita Ekäni, ämawebe kap terak ganiņoret täkaņ ba orakorakka täņo penyāņek gānaņ kuņat täkaņ uwä oretoret pähap nadäk täkaņ.
- 16 Gäka juku piņpāņ kepma käroņ bānep oretoret terak it täkaņ. Täņpāņ iron täņ yämik täyan

☆ **89:11:** 1Sto 29:11; Sam 24:1-2, 50:12

unita nadänpäj wäpka biñam yäpmäj ärok täkañ.

- 17 Ämawebe unitäño kehäromi u gäk. Ba unitäño epmäget kudän u gäk. Bureni Anutu, gäk orañ nimiñiri iwaniye yärepmit morek täkamäj.
- 18 Ekäni, Isrel ämawebe täño Anutu kudupi gäkä watä ämanin iwoyänkuno unitä intäjukun it nimik täyak.
- 19 Anutu, bian-inik, gäk ayäbu terak epän ämakaye täga ñode yäwetkun; Näk komi äma kubä kañ-ahänpäj kehäromi imiñkut. Äma u ämawebenaye bämopiken iwoyänpäj intäjukun äma ude teñkut.
- 20 ✧ Äma uwä epän ämana Devit. U intäjukun it tamikta olip umeni piñ ibatpäj iwoyänpäj teñkut.
- 21 Unita kehäromi imiñira kehäromigän api it yäpmäj ärowek.
- 22 Ude irirän iwaniyetä ämik tänpäj kehäromini täga nämo api yäpmäj äpneñ, ba äma wakitä täga nämo api irepmitneñ.
- 23 Nämoinik, iwaniye näkña-tägän api yeñ jakñiret. Äma iwan täñ iminayäj täkañ upäj api däpet.
- 24 Tänpäj nadäj imikinik tänpäj nämoinik api kakätäwet. Nämo, wäpna terak kehäromigän itkañ iwaniye api yärepmit morewek.
- 25 Tänpäj täñkentäj imiñira kome tañi pähap, gwägu wäpi Mediterenian unitä päñku

✧ **89:20:** 1Sml 13:14, 16:12; Apos 13:22

ume wäpi Yufretis u inita korenþän api kañiwarek.

- 26 Ude täñ imiñira ñode api näwerek; Gäk näkño nanna ba Anutuna. Gäk watä ämana kehäromi pähap, mobä ude. Watä it namiñiri säkgämän it täyat.
- 27 ☆ Yäñirän gäk nanakna intäjukun nanik yän iwetþän intäjukun äma wäpi biñam ärowani nitek ude teñira wäpi biñamtä kome täño intäjukun äma päke u kudup api yärepmirek.
- 28 Topmäk-topmäk kubägän ukät täñkuro ba ude api täñ gamet yän yänkehärom tañkuro u nämo api guñ täwet. Nämo, u pen api nadäñ yäpmän kuñaret.
- 29 Ude täñþän näkä täñpewa kunumtä inide itþän nämo paot täyak udegän Isrel täño intäjukun ämawä, unitä äbotken nanik-tägän api ahän yäpmän ärok täneñ.
- 30-32 Täñpäkañ unitäño äboriye ahänayän täkañ u бага manna nämo buramiñþän man kädetna mäde ut iminayän täkañ uwä momini unita kowata yämiñira komi api nadäneñ.
- 33 Upänkañ Devit ba nanakiye oraniye nämoinik api yabän kätäwet. Yän-kehäromtak man iwetkuro u nämo api irepmiret. Nämo! Pen nadäñ imikinik api täk täñpet.

- 34 ✧ Bureni-inik! Topmāk-topmāk ukät täņkuro u nāmo api madāņ tākņewet ba manna täpuri-inik kubä nāmoinik api irepmiret.
- 35 Wäpna kudupi u terak bureni-inik ñode yäyat; Devit jopman kubä nāmo iwetkut ba nāmoinik api iweret.
- 36 Nāmo, äboriye pen api weņ bäyanen. Näk mehamtäņ imiņira edaptä ijiņ yäpmāņ kwayāņ täyak udegän kaņiwat epänitä pen api it yäpmāņ ärowek.
- 37 Ba komepaktä inide peņyāņek täyak udegän it yäpmāņ äronirä ämawebetä ñode api nadāneņ; U ka! Komepak inide it täyak ude, Anututä mani nāmo guņ taņpāņ kehäromigän iwat täyak.
- 38 Ekäni, ude yāņkuno upāņkaņ apiņo intäjukun ämaka iwoyāņkuno unita kokwawak nadāņ imitan. Täņpāņ mäde ut imiņpāņ itan.
- 39 Täņpāņ topmāk-topmāk kehäromi epän ämaka ukät täņkuno u madāņ tākņeņpāņ gwäpäni säkgämän yäpmāņpāņ okä nābä gānaņ maņpi-äpmokaņ.
- 40 Täņpāņ yotpärareni täņo yewa kehäromi pähap u wärämutkun.
- 41 Wärämuriri äma kuņ-äbāņ tāk täkaņ uwä tuņumi kubotāņ imiņpāņ kaņ-mägayäk täkaņ.
- 42 Yäniņ kireņiri iwaniyetä kehäromini yäpmāņ äpäņpāņ oretoret bumta nadäk täkaņ.

✧ **89:34:** Nam 23:19; Lo 7:9; Jer 33:20-21

- 43 Ämik tänpäj gäk tänpewi ämik täņo tuņumitä nämo täņkentäj imiņirä iwaniyetä irepmitkuņ.
- 44 Gäk wäpi biņam yomäгатpäj gwäpäni säkgämän u jop maņpi kuņkuņ.
- 45 Ude täņiri kadäni nämo täreņirän äma tägawani, kehäromi nitek nämo, bäräņeņ äworetak. Täņpäņ mäyäk pähap nadätak.
- 46 Ekäni, butewaki. Käbop pen api iren? Ba kokwawakka kädäptä ijik täyak ude pen api täņpen.
- 47 Näņo mebärinata guņ täwentawä. Kome terak iritna u keräpigän. Nin kudup kumäk-kumäk ikek täņ nipmaņkun.
- 48 Netätä nämo kumäņpäņ kadäni käroņi irek? Äma kubätä kehäromigän itkaņ awaņ gänaņ täga nämo äpmoņpek? Nämoinik.
- 49 O Ekäni, bian nadäņ nimikinik täņkuno u de pewi kukaņ? Täņpäņ yäņkehäromtak man Devit iwetkuno unita jide nadätan?
- 50 Guņ ämatä epän watä ämaka näka yäņärok näwet täkaņ unita nadäņ äwaräkuk nämo täņpen. Nämo, kowata yämen!
- 51 Ekäni, nadä! Intäjukun ämaka näk iwoyäņkuno u kome deken deken kuņarira guņ ämatä sära man näwet täkaņ u nadätan?
- 52 Eruk, Ekäni wäpi biņam tärek-täreki nämo iniņoret täkäna!

90

Anutu u pen api it yäpmäj ärowek, täj ninä paotpaotnin ikek

*Anututa nadäkinik täjpani Mosestä yäjapik man
no yäjkek*

- 1 ✧ Ekäni, gäk enjinin bureni ude bian itkunonitä pen it yäpmäj äbätan.
- 2 ✧ Kunum kenta kome nämo pewi ahäjirän gäk Anutu itkun. Gäk Anutu pengän itkunonitä pen api it yäpmäj ärowen. Paotpaotka nämo.
- 3 Gäk äma ñode yäwet täyan; In äneji kome äworewut. Ude yäjpäñ äma täjnewi kome äworek täkañ.
- 4 ✧ Täjpäkañ kadäni käronji pähap, obañ 1,000 ude u nadäjiri kepma kubägän ude täk täyak. Däpmon paritna bipani kubä ahäjpäñ paot täyak ude bumik.
- 5 Täjpäkañ ume tokätpäñ äma kumäj-kumäj däpmäjpäñ yäpmäj kuk täyak gäk äma täjo irit ude täjnewi paot täkañ.
Täjiri ämatä kome terak kadäni keräpi ayäbu täk täkamäj ude it täkamäj. Ba wädantä bäräñeñ ärok täkañ ude it täkamäj.
- 6 Tamimañ mänit säkgämän yäpmäjpäñ itkañ kome ijinirän bipäda bäräñeñ kubitak täkañ. Äma uwä udewanigän.

- 7 Tǎŋpǎkaŋ gǎkŋo kokwawaktǎ nidǎpmǎk tǎyak.
Ba gǎkŋo bǎnep wakwakta bumta umuntak
tǎkamǎŋ.
- 8 Imaka wakiwaki kǎbop ba kwawak tǎk tǎkamǎŋ u
gǎkǎ kwawakgǎn penpǎŋ yabǎk tǎyan.
- 9 Kokwawak nadǎŋ nimiŋiri nin kome terak ahǎŋ
paot tǎk tǎkamǎŋ. Tǎŋpǎkaŋ nin kǎhǎn
yǎŋpǎŋ paot tǎkamǎŋ.
- 10 Nin kadǎni kǎroŋi nǎmo it tǎkamǎŋ. Obaŋ 70 ude
nǎmo itkaŋ paot tǎkamǎŋ. Ba kehǎromigǎn
pen itpǎŋǎ obaŋ 80 tǎga kǎwep kaŋ-ahǎne.
- 11 Ekǎni, kokwawakka tǎŋo kehǎromi kudup
niwoŋǎrewi yǎwǎnǎku ǎma kubǎtǎ tǎga
nǎmo itek. Ba umun pǎhap jidewanipǎŋ
nadǎkkǎne?
- 12 ✧ Unita gǎk kwawak niwoŋǎrenjiri kome terak
irit kuŋat-kuŋatnin u kerǎpigǎn it tǎkamǎŋ
yǎŋ mebǎri nadǎna tumbut.
Ket ude nadǎna tumbǎpǎŋ nininta
nadǎna ǎpani tǎŋpǎpǎŋ gǎkken nanik
nadǎk-nadǎk sǎkgǎmǎn u terakgǎn
kaŋ kuŋatna.
- 13 ✧ O Ekǎni, gǎkŋo kokwawak jidegǎn api paorek?
Ba gǎk jidegǎn ǎneni ǎyǎŋutpǎŋ epǎn
ǎmakaye ninta butewaki api nadǎŋ nimen?
- 14 Tǎŋpǎkaŋ gǎk tamimaŋ tamimaŋ ironka pǎhap
iritninken pewi tokŋeŋirǎn bǎnep oretoret
nadǎŋpǎŋ ganiŋoret kap tek tǎkǎna.
- 15 Nin kadǎni kǎroŋi-inik bǎrǎpigǎn nadǎŋ yǎpmǎŋ
ǎbumǎŋ. Eruk apiŋo gǎk bǎnep oretoret

taŋi nimisi, obaŋ jide bäräpi nimiŋ yäpmäŋ äbuno udegän.

16 Kehäromika terak imaka tägatäga täk täyan u epän ämakaye niwoŋäre. Täŋpäŋ ironiŋiye ba oraniye ahänayäŋ täkaŋ uwä udegän kaŋ yäwoŋäre.

17 ✧ Täŋpäkaŋ Ekäni Anutunin, konka pähaptä nintä terak äronjirän imaka imaka tänayäŋ täkamäŋ unitäŋo bureni kwawak kaŋ ahäwut.

91

Anututä ninta watä säkgämän it nimik täyak

1 ✧ Äma kubätä iwantä nutneŋ yäŋpäŋ Anutu ärowani-inik dubiniken kuŋjirän käbop tewek.

2 ✧ Täŋpäŋ Ekäni ŋode iwerek; Näk käbop irit bägupkaken äreŋjira watä it namik täyan yäk. Anutuna, näk nadäŋ gamikinik täk täyat yäŋ iwerek.

3 ✧ Bureni-inik, Anututä watä kehäromi it gamiŋjirän, imaka käbop itak unitä gäk nämo täŋpän waneŋ. Ba käyäm wakitä gepmäŋirekta api täŋkentäŋ gamek.

4 ✧ Anututä säkgämän uwäk täŋpäŋ api gepmaŋpek, baraktä nanaki uyiŋpiŋit pat täkaŋ ude. Näk watä it gamik täyat yäŋ yäk täyak uwä bureni-inik täk täyak.

✧ **90:17:** Sam 27:4; Ais 26:12 ✧ **91:1:** Sam 31:20, 121:5; Ais 25:4, 32:2 ✧ **91:2:** Sam 14:6, 18:2, 56:4; Jer 16:19 ✧ **91:3:** 1Kn 8:37; Sam 124:7; Snd 6:5 ✧ **91:4:** Sam 36:7, 40:11, 63:7; Ais 51:16

Unita gäk Ekänikät iriri ämatä ämik täņo
kurepä tagenpäņ it täkaņ ude Ekänitä
ude api täņ gamek.

5 ☆ Anututä watä it gaminirän gäk bipani imaka
umuri kubäta nämo umuntäwen. Ba kepma
imaka kubä gäkä terak bäräņeņ-inik äronpäņ
täņpäņ waneņ yäņpäņ nämo umuntäwen.

6 ☆ Täņpäkaņ gäk käyäm taņi ba imaka wakitä
kepma ba bipani ahäņ namineņ yäņpäņ
nämo umuntäwen.

7 ☆ Äma mäyapiniktä dubikaken kumäņirä näk
udegän kumbet yäņ nämo nadäwen.

8 ☆ Nämo! Gäk säkgämän api iren. Täņpäkaņ äma
waki täņpani u kowata Anututä kwawak
yäminirän api yabäwen.

9 Ekäni u gäka watä kehäromi-inik it täyak. Anutu
ärowani uken päņku imaka wakitä käbop it
täyan.

10 U iriri imaka wakitä gäkä terak nämo api
ahäwek. Ba käyäm wakitä gäkä eņi gänaņ
nämo api ärowek.

11-12 ☆☆ Anututä aņeroniye watä it gamikta yep-
maņkuko unitä api oraņpäņ gepmaneņ. Ude
täņirä kuroņka ba gukutka nämo api pimiņ
tädoren.

13 ☆ Täņpäkaņ gäk aņ komi ba gämok täga api yeņ
yepmäņiren.

☆ **91:5:** Jop 5:19-23; Sam 23:4, 27:1, 64:4 ☆ **91:6:** 2Kn 19:35; Jop
5:22 ☆ **91:7:** Jos 14:10 ☆ **91:8:** Sam 37:34, 58:10 ☆ **91:11-12:**
Sam 34:7; Mat 4:6; Luk 4:10 ☆ **91:11-12:** Mat 4:6; Luk 4:11
☆ **91:13:** Het 14:6; Dan 6:22; Luk 10:19

- 14 ✧ Təŋpəŋ Anututä ŋode yəŋkuk; Ämawebe näka gäripi nadäk täkaŋ uwä api təŋkentəŋ yämet yäk.
Ba ämawebe nadəŋ namikinik tək täkaŋ uwä watä it yämet yäk.
- 15 ✧ Äma udewani näkken gera yänayəŋ täkaŋ uwä api nadəŋ yämet yäk. Təŋpəkaŋ bäräpi ahəŋ yämiŋirä näk təŋkentəŋ yämiŋpəŋ wäpi biŋam ikek api yepmaŋpet yäk.
- 16 Təŋpəkaŋ näkä kome terak irit kuŋat-kuŋari yäpurärät-pewa api kəronŋaŋ yämek yäk.
Ude tənira äma u ŋode api yäneŋ;
Uraknin u tənkentəknin bureni yəŋ api yäneŋ.

92

Anutu tənjo irona bənep təga kap tewani

Juda naniktä kap ŋo Sabat kadäni kubäkubäken tek tənkuŋonik.

- ¹ Ekäni, gäk ärowani pähap. Gäka bənep təga man gäwetpəŋ ganiŋ orerira bənepna pidämtak täyak.
- ² Təŋpəŋ iron tən namik täyan unita tami tami yəŋahənjit watä säkgämän it namik täyan unita bipani bipani yəŋahənira bənepna pidämtak täyak.
- ³ Unita näk gita utpəŋ gäk wäpka yəpməŋ akuk täyiwa.

✧ **91:14:** Sam 9:10, 59:1, 145:20 ✧ **91:15:** 1Sml 2:30; Jop 12:4; Jon 12:26

- 4 O Ekäni, gäk epän täjiri kaṅpäṅ bänepna tägak täyak. Ba ketka kudän kaṅpäṅ oretoret kap tek täyat.
- 5 ☆ Gäk nadäk-nadäka ärowani-inik. Täṅpäṅ epän täk täyan u imaka, ärowani-inik.
- 6 Täjiri äma bänep nadäk-nadäki nämotä gäkṅo täktäkkata täṅṅuntak täkaṅ. Ba äma nämo nadäṅ tumbani, ḡuṅ udewanitä täga nämo nadäṅ gamik täkaṅ.
- 7 Äma kädēt waki täṅpani udewanitä nämo nadäṅ gamik täkaṅ upäṅkaṅ wädantä tägak täkaṅ ude tägaṅpäṅ imaka imaka yäpmäk täkaṅ.
Ude täk täkaṅ upäṅ kämiwä kudup api waṅ moreneṅ.
- 8 Imata, Ekäni gäk intäjukun-inik, paot-paotka nämo it täyan unita.
- 9 Ekäni, äma udewani unita ṅode nadäkamäṅ;
Äma waki täṅpanitä täga nämo api itneṅ.
Nämoinik! Gäka iwan täṅ gamik täkaṅ uwä kudup api däpmäṅ morewen.
- 10 Täṅpäkaṅ gäkä kehärominawä bulimakau äḡwäri täṅo kehäromi ude peṅ namiṅkun. Ude täṅpäṅ nadäṅ namiṅpäṅ ume kábäṅi nīkek ärut namiṅkun.
- 11 Täṅpäṅ täṅkentäṅ namiṅiri iwanaye kumän waṅ moreṅirä yabätat. Ba äma waki täṅpanitä kähän yäṅirä nadätat.

☆ 92:5: Sam 139:17; Ais 28:29, 55:8-9; Rom 11:33-34

- 12 ✧ Tānpäkaŋ ämawebe siwoŋi kuŋaraniwä agäba päyani ärok täkaŋ udewani. Ba päya käronitä äromaŋ kuk täkaŋ ude säkgämän api it yäpmäŋ äroner yäk.
- 13 ✧ Uwä päya Ekäni täŋo eni yämaken piwani, säkgämän, kehäromi nitek udewani.
- 14 ✧ Äma udewani uwä nadäkiniki kodakigän pen api it yäpmäŋ kwek. Uwä päya biani-päŋkaŋ kodakigän itkaŋ bureni säkgämän pat täkaŋ ude bumik.
- 15 Unita ŋode api yäŋahäner; Ekäni u tägagämän yäk. Nin kehäromigän täŋkentäŋ nimik täyak yäk.
Uken kädet goret kubä nämo kak täkamäŋ. Nämoinik!

93

Anutu ärowani-inik itak

- 1 Ekäni uwä intäjukun-inik itak. Uwä ekäni ärowani. Wäpi biŋam säkgämäntä teki ude it täyak.
Täŋkaŋ piŋer yamäk täkaŋ ude kehärominipäŋ yamäk täyak. U komeni komeni täŋmeham täŋpäŋ pewän wärerŋi nämo it täyak.
- 2 ✧ Ekäni, gäk bian kome ŋoken imaka kubä nämo itkukken intäjukun itkun. Täŋkaŋ bian umuken intäjukun itkunonitä paot-paori nämo intäjukun it yäpmäŋ äbätan.

✧ **92:12:** Sam 1:3, 52:8; Ais 65:22; Hos 14:5-6 ✧ **92:13:** Sam 100:4, 135:2 ✧ **92:14:** Sam 1:3; Jon 15:2 ✧ **93:2:** Sam 45:6, 90:2; Kra 5:19

3-4 Tənpəkaŋ kome terak imaka imaka kehäromi nitek itkaŋ uwä gäkä yärepmitan. Gwägu käroni boham uwä mämä taŋi yäk täyak.

Ba gwägutä taŋi tokätpäŋ mämä pähap yäk täyak upəŋkaŋ Ekäni, gäkŋo kehäromika uwä ärowani pähap.

Gäkŋo kehäromikatä imaka imaka kuduptagän yärepmitak.

5 ☆ Ekäni, gäkŋo man kädət u kehäromigän, paot-paori nämo. Ba gäkŋo kome uwä kudupi-inik itkukoniktä api it yäpməŋ ärowek!

94

Anutu-tägän yäpməŋ daniwani äma ude itak

1 ☆ Ekäni, gäk äma wakita kowata yämani Anutu. Unita apiŋo kokwawakka kwawak pewi ahəŋirän käwa!

2 Gäk ämawebe kuduptagän täŋo täktäki yäpməŋ daniwani Anutu. Unita bärəŋeŋ päbä äma gup yäpməŋ ärokärok täŋpani komi yäpnaŋi u yämi!

3 ☆ O Ekäni, äma wakiwaki täŋpanitä wakinita yəŋpəŋ oretoret täŋ yäpməŋ kuŋirä kadäni jidegän api tärewek? Kowata jidegän api yämen?

4 Äma udewanitä täŋpəwak kudänita gupi yäpməŋ äronpəŋ inita biŋam wari wari yäk täkaŋ.

☆ 93:5: Sam 19:7, 29:2, 96:9, 1Ko 3:17 ☆ 94:1: Ais 35:4; Nah 1:2; Rom 12:19 ☆ 94:3: Jop 20:5; Sam 13:2

- 5 Äma udewani ämawebe gäknata biñam iwoyänkuno u komi bumta yämiñpäñ yeñ däpmäk täkañ.
- 6 U webe kajat ba nanak kodäñani däpmäñ-pewä kumäk täkañ. Ba kubäken nanik ninkät bok irani unita udegän jop nadäñ däpmäk täkañ.
- 7 Ude täñkañ ñode yäk täkañ; Kudän ude täk tämañ uwä käbop täk tämamäñ. Ekäni, Isrel täño Anutu u nämo nibäñpäñ nadäk täyak yäk.
- 8 Äma täñpäwak täñpani in ude yäk täkañ upäñkañ jidegän api nadäwä täreneñ? Inä guñ bureni-inik!
- 9 ✧ Man ude yäk täkan uwä yänañi nämopäñ yäk täkañ. Anutu, jukunin dapunin täñkuko u täga nämo tabäñpäñ nadäwek? U siwoñi tabäñpäñ-nadäk tayak!
- 10 ✧ U guñ äbotta komi yämik täyak unita inta komi udegän täga api tamek. U ämawebe kuduptagän täño yäñpäñ-yäwoñärek äma unita nadäk-nadäki nämo yäñ nämo nadäneñ.
- 11 ✧ Nämo! Anututä äma täño nadäk-nadäki kudup yabäñpäñ-nadäk täyak. Nadäk jide pewä ahäk täkañ u jopigän yäñ nadäk täyak.
- 12 ✧ Täñpäkañ Ekäni, äma gäkä jukuman yäwetpäñ yäwoñärek täñiri buramik täkañ u gäkño ore-toret terakgän kuñat täkañ.
- 13 Gäk bäräpi ketäreñ yämiñiri gup gapun gapun terakgän it täkañ. Ude it yäpmäñ kuñirä

✧ **94:9:** Kis 4:11; Snd 20:12 ✧ **94:10:** Jop 35:11; Sam 44:2; Ais 28:26 ✧ **94:11:** Jop 11:11, 1Ko 3:20 ✧ **94:12:** Jop 5:17; Snd 3:11, 1Ko 11:32; Hib 12:5

äma waki täŋpani awaŋ gänaŋ äpmonjirä kaŋ yabäwut!

- 14 ✧ Unita bureni-inik nadätat, Ekäni gäkä ämawebe gäkŋata biŋam iwoyäŋkuno u nämoinik api yabä-kätäwen.
- 15 Nämo, äma waki täŋpani unitä ämawebe täŋo man goret yäpmäŋ danik täkaŋ u gäkä täŋpewi siwoŋi api ahäwek. Ude täŋiri äma siwoŋi siwoŋitä kädēt u api täŋ-kehärom täneŋ.
- 16 Ämawebe, yänyabäk ŋode täwet yabäwa; Netätä äma wakiwaki täŋpani iŋamiken näk gäarak itkuk? Ba näkŋo man netätä yäŋkentäŋ namiŋkuk?
- 17 Unita man ŋode täwera nadäwut; Ekänitä täŋkentäŋ namiŋkuk! Nämo täŋkentäŋ namiŋkuk yäwänäku näk bäräŋeŋ kumäŋpeŋ päŋku kum irit komeken iram.
- 18 ✧ Yäke! Näk maŋ nutnayäŋ täkaŋ! yäŋ yäŋkut. Upäŋkaŋ nämo! Ekäni, butewakika tärek-täreki nämo u terak oraŋ namiŋiri nämo maŋ nutkuŋ.
- 19 Nadäwätäk bäräpi mebäri mebäri ahäŋ namiŋirä upäkaŋ gäkä naniŋ kawat taŋiri oretoret terak kuŋat täyat.
- 20 Ekäni, näk nadätat. Gäk äma ekäni ekäni waki täŋpanikät epän bok nämo täk täkaŋ. Äma udewaniwä kudän wakita siwoŋigän yäŋ yäk täkaŋ.

- 21 Ude täŋkaŋ ämawebe siwoŋita komi yämikta tawaŋ peŋpäŋ äma momini nämo, jop nadäŋ kumäkta yäniŋ kirek täkaŋ.
- 22 ✧ Upäŋkaŋ Ekäni Anutunatä äma waki inamiken näk gäarak itpäŋ täŋkentäŋ namik täyak.
- 23 Täŋkaŋ Ekäni Anutunintä äma waki mominita yäŋpäŋ komi yämiŋpäŋ kudup api täŋpän waneŋ.

95

Iniŋoret mankät jukuman

- 1 Ämawebe, in äbut! Äbäkaŋ Anututa iniŋoret kap teŋ imina! Anutu u watä it nimiŋkaŋ umuriken nanik nimagut täyak unita iniŋ oretna!
- 2 Inamiken ahäŋpäŋ bänep täga kap iniŋ ubiŋ tena!
- 3 Nadäkaŋ? Ekäni u Anutu pähap. Uwä wäbät ba imaka anutu yäŋ yäwet täkaŋ u kudup intäjukun-inik it yämik täyak.
- 4 Ume kubat ba pom käroŋi käroŋi kuduŋtagän u Ekäni täŋoniktä itkaŋ.
- 5 Ini-tägän kome ba gwägu pähap yäŋirän ahäŋkuŋo unita mähe mi bureni-inik itak.
- 6 Unita in äbut! Ekäni nin kudup täŋpän-nipmaŋpani u dubiniken äbäŋpäŋ gwäjiŋ äpmoŋpäŋ iniŋ oretna!
- 7 ✧✧ Uwä nintäŋo Anutu itkaŋ yawakiye ude iritna nibäŋ niwatpäŋ ketem nipmäŋ towik täyak.

✧ 94:22: Sam 59:9, 62:2, 62:6 ✧ 95:7: Sam 80:1, 100:3 ✧ 95:7: Hib 3:15, 4:7

- 8 ✨✨ Unita Ekänitä ṅode niwerirän nadäna; Äbekjiye orajiyetä bian Meriba Masa komeken näkṅo man bitnäṅpäṅ ärowani tāk täṅkuṅo u in udegän nämo täneṅ.
 Apiṅo näkṅo man nadäṅ parit ärowani nämoinik täneṅ yäk.
- 9 Nämo! Näk imaka tägatäga täṅira yabäṅkuṅo upäṅkaṅ äbekjiye orajiye uwä mäde ut namikinik täṅkuṅ.
- 10 ✨ Ude täṅ namiṅirä kokwawak nadäṅ yäpmäṅ kuṅira obaṅ 40 ude täreṅkuk. Täṅpäṅ yäṅkut; Näka nadäkinik nämo täṅ namiṅpäṅ näkṅo kädēt iwatta bitnäk täkaṅ.
- 11 ✨ Unita kokna wawäpäṅ man kehäromi ṅode yäṅkut; Äbot uwä äbä orek näkkät nämoinik api itneṅ.

96

Anutu uwä intäjukun-inik itkaṅ komen ämawebe yabäṅ yäwat täyak

- ¹ Komen ämawebe kuduptagän, nin Ekänita kap kodaki kubä teṅ imina!
- ² Ekänita kap teṅ imiṅpäṅ wäpi iniṅ oretna! Täṅpäṅ yäpätägak epän täṅkuko unitäṅo manbiṅam kepma kepma ämawebe kap terak yäwet tākäna!
- ³ Bureni! Wäpi biṅam ärowani ba kudän kudupi tāk täyak unitäṅo manbiṅam ämawebe komeni komeni yäṅahäṅpäṅ yäwetna!

✨ 95:8: Nam 14:22; Lo 6:16 ✨ 95:8: Kis 17:1-7; Nam 20:2-13

✨ 95:10: Hib 3:7-11 ✨ 95:11: Nam 14:20-23; Lo 1:34-36, 12:9-10; Hib 4:3-5

4-5 Imaka imaka ämawebe komeni komenitä nadəŋ yämik täkaŋ uwä jopigän. Upəŋkaŋ Ekäni initägän kunumkät imaka imaka punin itkaŋ u täŋpəŋ peŋkuk.

Bureni! Ekäni u wäpi biŋam ikek unita unitəŋo wäpi biŋamä yəpməŋ akuŋpəŋ punin unu pena!

Təŋ, wəbät nämo nadəŋ yəmine. Nämo inik! Ekänitägän umuntak täkäna!

6 Ekäni uwä wäpi biŋam pähap ikek unitä Intəjukun Äma itak. Ba iniken eŋini udegän, kehäromi, epmäget təgagämän ikek.

7 ✧ Unita äma äbori äbori, in kuduŋtagän Ekäni inin orerut! Ekänitä iniken täktäki ba kehärominita yəŋpəŋ wäpi biŋam yəpməŋ akukot!

8 Wäpi biŋam inin oretkaŋ imaka kubä Ekäni inin oretta pewani yəpməŋ iniken eŋi gənaŋ ärowut!

9 ✧ Nadäkaŋ? Ekäni u kudupitä kudupi-inik unita ämawebe komeni komeni Anututa nadəŋpəŋ kwainəŋ.

10 ✧ Täŋpəkaŋ Anutu təŋo ämawebe, in äma äbori äbori ŋode kaŋ yəwerut; Ekäni uwä intəjukun itkaŋ kome təŋ-kehärom taŋkuk. Täŋpəkaŋ kometä säkgämän itpəŋ wareŋi nämo pat täyak.

✧ 96:7: Sam 29:1-2 ✧ 96:9: 2Sto 20:21; Sam 33:8, 93:5, 114:7

✧ 96:10: Sam 9:8, 67:4, 93:1, 98:9

Tänpäkaŋ kämi Ekänitä iniken nadäk-
nadäk siwoŋi terak äma äbori äbori
yäpmäŋ daniŋpäŋ api yabäŋ yäwarek.
Ude kaŋ yäwerut!

- 11 Ai! Kunum ba kome, ek oretoret täkon! Tänpäŋ
gwägu pähap, gäk ba imaka imaka gäk gänaŋ
kuŋat täkaŋ in gera mämä täŋput!
- 12 Epän, inkät ketem in gänaŋ itkaŋ u kudup Ekäni
iniŋ orerut! Tänpäkaŋ Anutu iŋamikenä
päya bipiken päke itkaŋ u kuduŋtagän kap
teŋpäŋ oretoret kaŋ täŋput!
- 13 ✧ U imata, Ekäni uwä äbayäŋ täyak. Äbäŋpäŋä
ämawebe komeni komeni iniken nadäk-
nadäk siwoŋi terak yabäŋ yäwatpäŋ man
bureni terak api yäpmäŋ daniwek.

97

Ekäni uwä kaŋiwat epän ärowani täŋpani

- 1 Ekänitä intäjukun-inik itak. Unita kome taŋi, ba
kome täpuri täpuri gwägu bämopiken itkaŋ, in
bänep täga nadäŋ imiŋpäŋ oretoret täkot.
- 2 Ekäni uwä kudupi-inik. Gubam kenta bipmäŋ
uranitä kumän uwäk täŋ paot täyak. Täŋkaŋ
unitä ämawebe yabäŋ yäwat epän säkgämän
siwoŋi täk täyak.
- 3 Tänpäkaŋ uwä jop nämo kuŋat täyak. Nämoinik,
kädäp mebet täŋpewän intäjukun kuŋkaŋ
iwaniye ijiŋ paot täyak.

✧ 96:13: Sam 98:9

- 4 Ekäni Anututä yänpewän yäpä kwiririrän kome yänek täyak. Ude ahänjirän kometä kaŋkaŋ kwaik täyak.
- 5 Anutu uwä kome pähap täŋo intäjukun. U äbänjirän kome pähap ŋo kokoyäk täyak.
- 6 Kunum ba imaka imaka u terak it täkaŋ unitä Anutu kudän siwoŋi täk täyak unitäŋo manbiŋam pewä ahäk täkaŋ. Täŋirä ämawebe u kaŋpäŋ nadäk täkaŋ.
- 7 ✧ Unita ämawebe anutu jopi-jopi yäniŋ oret täkaŋ uwä bumta mäyäk tänaŋi. Anutuniye u tägagämän yän yäk täkaŋ.
Upänkaŋ nämo! Anutu jopi-jopi kudup-tagän u Ekäni iniŋ oretnaŋipän.
- 8 Anutu, yäpmän danik-danik epän täk täyan u siwoŋi unita ämawebe kuduptagän Saion yotpärareken nanik ba Juda komeken nanik bänep täga pähap nadänpäŋ oretoret pähap täk täkaŋ.
- 9 ✧ Ekäni, gäk ekäni ärowani. Gäkä kome pähap ŋo watä it täyan. Gäk wäpka ärowani pähap. Imaka kome terak ba anutu jopi-jopi kumän yärepmitan.
- 10 Täŋpäkaŋ Anututä ämawebe imaka waki-wakita taräki nadäk täkaŋ unita gäripi nadän yämik täyak.

✧ 97:7: Kis 20:4; Lo 5:8, 27:15; Jer 10:14; Hib 1:6; Jem 2:19 ✧ 97:9: Kis 18:11; Sam 83:18, 95:3, 96:4

Tänpän ämawebeniye watä säkgämän it
yämipän äma wakiwaki kerit terak
nanik yämagut täyak.

11 Bureni, ämawebe kudän täga tänpäni u Anututä
penyänjek bänepiken penjirän oretoret terak it
täkanj.

12 Ai! Ämawebe siwoŋi kuŋat täkanj, in Ekänijin unita
yänpän bänepjinken oretoret pähap nadäk
täkot!

Piä taŋi täk täyak u nadänpän iniŋ
oretkanj U äma kudupi-inik yän nadäk
täkot!

98

*Anutu ärowani uwä kehäromi ba kudän siwoŋi
mähemi*

1 ✧ Ekänitä imaka mebäri mebäri tägagämän pewän
ahän nimiŋkuŋo unita kap kodaki kodaki
terak iniŋoret täkäna!

Ekäninin u siwoŋi, kehäromini terak
iwaniye kudup täŋo kehäromini
yäpmän äpuk.

2 Ekänitä ämawebeniye iwan keriken nanikpän
yämagurirän ämawebe komeni komenitä
kehäromini kwawakinik kanpän nadänkuŋ.

Ude täŋirän kudän siwoŋi-inik täk täyak
yän kanpän nadäwä tärenkuŋ.

3 ✧ Isrel ämawebeta watä pen api it yämet yän bian
yänkuko u nadänpän ämawebeniye nämo yep-
manjuk.

✧ 98:1: Kis 15:6; Sam 33:3, 40:5; Ais 52:10 ✧ 98:3: Sam 22:27;
Luk 1:54, 1:72

Täjirän ämawebe komeni komeni
naniktä täktäki u kañpäj nadäñpäj
yänkuñ; Anutu u ämawebeniye iwan
keri terak nanikpäj yämagutkuk yäk.

- ⁴ Unita ämawebe in kuduptagän kome terak itkañ,
in Ekäni iniñoret kap tenpäj wäpi yäpmäj
akuk täkot!
- ⁵⁻⁶ Ude täñpäj bigoñ utpäj iniñoret kap tenjit
womat piäñjit, uhuwep bok piäk täkot yäk.
Bänep tägagämän nadäñpäj Ekäni ärowani
gera terak iniñoret täkot!
- ⁷ Ai! Gwägu tañi, tom gäk gänañ itkañ u ba kome ba
ämawebe, in kuduptagän Ekäni wäpi yäpmäj
akuk täkot!
- ⁸ Ume, in mämä tañi yäk täkot! Pom, in imaka
udegän, Ekäni injamiken oretoret täñpäj kap
tek täkot!
- ⁹ U imata, uwä Anutu Bureni-iniktä äbäñpäj
yabäj yawat epän säkgämän siwoñi täñkañ
iniken nadäk-nadäk siwoñi terak ämawebe
api yäpmäj daniweko unita!

99

Anutu intäjukun-inik itak

- ¹ ☆ Ekäni u intäjukun-inik itak. Añero keri kukñi
kukñi irirä u bämopiken mañjit iitak.
Unita ämawebe uken-uken nanik
kañpäj nadäñpäj umuntañpäj
kwaik täkot!
- ² Ekäni uwä Jerusalem yotpärareken itkañ wäpi
biñam ärowani nitek it täyak. Itkañ ämawebe

äböri äböri komeni komeni intäjukun it yämik täyak.

3 Bureni! Ekäni u kudupi unita ämawebe päke u Ekäni intäjukun-inik itak yäñ nadäk täkot. Ude nadänpäñ wäpi biñam yäpmäñ akuk täkot!

4 Intäjukun ämanin, gäk kehäromika nizek itkañ kädät siwoñitagän gäripi nadäk täyan. Ekäni, bureni, gäk Isrel ämawebe nin kädät siwoñi niwoñäreñiri ugän iwat täkamäñ.

Niwoñäreñiri ämawebe ätu nämo täñyäkñat täkamäñ. Nämo, kudän täga-tägagän yäwoñäreñek täkamäñ.

5 Unita ämawebe, Ekänijin wäpi yäpmäñ akuk täkot! U Anutujin bureni. U kudupi-inik unita dubiniken kuñpäñ wäpi iniñoret täkot!

6 Nadäkañ? Moses kenta Aron uwä Ekäni unitäño bämop äma ude itkumän. Ba Samuel u imaka, Anutu iniñ orerani äma kubä.

Äma uwä Ekäniken yäñapiñirä nadäñ yämik täñkukonik.

7 ✧ Täñpäkañ Ekäni uwä gubam gänañ itkañ бага man yämiñkuk. Yämänkañ бага man u kudup iwatkuñ.

8 ✧ Ekäni Anutunin, gäk ämawebekaye täño yäñapik man u nadäñ yämik täñkun. Gäk gäkñatägän ämawebekaye ñode yäwoñäreñkun; Gäk momini peñ yämani Anutu.

✧ 99:7: Kis 33:9 ✧ 99:8: Nam 14:20; Lo 9:20; Jer 46:28; Sef 3:7

Momini pen yämik täŋkuno upänkaŋ
wakini u yäpä-siwonjtakta komi yämik
täŋkun.

⁹ Unita ämawebe, Ekäni Anutunin wäpi yäpmän
akuk täkäna! Täŋpäŋ unitäŋo pom
kudupiken kuŋpäŋ gwäjiŋ äpmonŋ imiŋpäŋ
iniŋoret täkäna.

U imata, Ekäni Anutunin u kudupitä
kudupi-inik itak.

100

Ämawebe, in äbä Anutu iniŋ orerut!

¹ Ämawebe uken-uken nanik, in kuduŋtagän ore-
toret gera terak Anutu iniŋoret täkot!

² Täŋpäŋ Anutu täŋo epän bänep pidäm terak
täŋpäŋ kap tenpäŋ inamiken kwawak äbut.

³ ✧ Ekäni uwä Anutu itak u nadäwut! Keri
terak ahänkumäŋo unita mäheminin ude
itak. Täŋpäkaŋ ninä unitäŋo ämawebeniye.

Täŋkaŋ ninä yawakiye unita nibäŋ ni-
wat täyak.

⁴ Eruk ämawebe, in kap tenpäŋ iniŋ oretpäŋ Ekäni
täŋo yotpärareken äbut! Täŋpäŋ bänep täga
man iwetpäŋ wäpi yäpmän akuwut!

⁵ ✧ Imata, Ekäni uwä tägagämän. Bänep ironi paot-
paori nämo. Watä säkgämän pen api it nimiŋ
yäpmän ärowek.

✧ **100:3:** Sam 79:13, 95:7; Ese 34:30-31; Efe 2:10 ✧ **100:5:** 1Sto
16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 106:1, 107:1, 118:1, 136:1; Jer
33:11

101

Devittä intäjukun äma itkaņ siwoņi kuņatta Ekäni iwetkuk

- ¹ Ekäni, gäkä nadäkta kap yäņ-tewayäņ täyat ņowä siwoņi kuņatta ba gäkgänpäņ gäwaräntäkta tewayäņ.
- ² Näk siwoņigän kuņatta nadäņit nadäņit api kuņarero unita gäk näkken jidegän api äben? Täņkaņ ämawebenaye yabäņ yäwat täyat uwä bänep kuräki terak täk täyat.
- ³ ✧ Täņkaņ kudän wakita not nämoinik api täņpet. Ba äma Anutu mäde ut imik täkaņ unitäņo täktäkita taräki nadäņpäņ unita ukät itpäņ-nadäk kubä nämoinik api täņpet.
- ⁴ Näk täņyäkņarani kudän ba kudän waki ätu täņo täktäkta bänep nämo api pewet.
- ⁵ ✧ Täņkaņ äma yäņpäņ-yabäņ yäwat täņpani u api yäwat kirewet. Ba äma inita nadäwä ärowani täņpäpäņ gup yäpmäņ ärokärok täņpani u nämo api yabäņ korewet.
- ⁶ ✧ Täņpäkaņ ämawebe nadäk kubägän penpäņ Anutu unitagän nadäņ imikinik täņpäņ kuņat täkaņ u not täņ yämiņpäņ api yämaguret.
Ba nadäņ yämiņira äma kudän siwoņigän täņpanitä watä epän api täņ namineņ.
- ⁷ ✧ Upäņkaņ jop manman yäwani ba täņyäkņarani täņpanitä dubinaken täga nämo api itneņ.

✧ **101:3:** Lo 15:9; Sam 5:5, 40:4 ✧ **101:5:** Sam 18:27, 50:20; Jer 9:4

✧ **101:6:** Sam 119:1 ✧ **101:7:** Sam 43:1, 52:2-5

⁸ Nāmo, kepma kepma äma waki täņpani Ekäni täņo yotpärareken ba komenin kudupken nanik api dāpmāņ yāwat kirek täņpet.

102

Äma nadāņ bārāp terak irani täņo yāņapik man

Kap ņowä äma kubä nadāņ bārāp terak irirän kehäromini kudup paorāpāņ itkaņ nadāņ bārāpi u Ekäni yāņahāņpāņ iwetkuk.

- ¹ O Ekäni, yāņapik manna ņo nadāņ nami. Gäkä täņkentāņ nami yāņpāņ gera ņo yāyat.
- ² Bārāpi taņi kaņ-ahāņpāņ nadāņ bārāp terak irira näka mäde nāmo ut namen. Nāmo, gera yāņira nadāņpāņ bārāņeņ täņkentāņ nam.
- ³ Näkņo iritna gupe kadäni kerāpitagän äronpāņ abutkuk täkaņ ude. Täņpāņ gupna kädāp ijitak, kädāp gāyek ude.
- ⁴ Muyeņ päripmāņpāņ pewä kubitak täkaņ ude-wani bumik itpāņ ketem nakta bānep kubä nāmo nadätat.
- ⁵ Yäke! Gupna nāmo, kujatna-tägän itkaņ yāņkähän-kähän yāņ itat.
- ⁶ Näk kwāwukbam kome jopiken inigän it täkaņ ude itat.
- ⁷ Ba barak kubä inigän-inik päya moräk terak ireko ude. Dāpmon bureni nāmo pat täyat.
- ⁸ Butewaki, kepma käron iwantä nebeņpāņ yāņärok bumta näwet täkaņ. Täņkaņ wāpna täktäk waki terak peņkentāņpāņ yäk täkaņ.
- ⁹⁻¹⁰ O Ekäni, gäk näka kokwawak nadāņ namitan unita ketemta waki, kädäkutpāņ nak täyat. Täņkaņ konāmna pitopāņ umeta ude nak

täyat. Näk jiraŋ moräk ude ureŋpäŋ maŋpi kukaŋ.

- 11 Näk kadäni käronji kome terak nämo api iret yäŋ nadätat. Mup däpmäŋ pewanitä bäräŋeŋ kubitak täkaŋ udewani.
- 12 O Ekäni, gäk intäjukun itkaŋ kaŋiwat epänka tärek-täreki nämo täk täyan. Unita wäpka biŋamtä udegän api it yäpmäŋ ärowek.
- 13 Täŋpäkaŋ Jerusalem ämawebeta oraŋ yämiŋpäŋ täŋkentäŋ yämikta kadäni ahätak ubayäŋ. Unita butewaki nadäŋ nimiŋpäŋ äbä täŋkentäŋ nimisi.
- 14 Butewaki, Jerusalem yotpärare yäpawawani upäŋkaŋ epän ämakaye nintä unita gäripi pen nadäkamäŋ. U täŋo moräk-moräki yabäŋkaŋ butewaki taŋi nadäk takamäŋ.
- 15-16 Upäŋkaŋ Ekänitä Jerusalem u äneŋi yäpmäŋ akuŋpäŋ uterak kehäromini kwawak pewän ahäŋirän api käneŋ. Kaŋpäŋ ämawebe äbori äboritä Ekänita umuntaŋpäŋ intäjukun ämaniye gämori-kengän itpäŋ api oraŋ imineŋ.
- 17 Täŋpäkaŋ kadäni uken äma jäwäritä Ekäniken yäŋapiŋirä nämo gaŋa taŋpäŋ api nadäŋ yämek.
- 18 Eruk Ekänitä imaka täŋkuko ŋonitäŋo manbiŋam kaŋ kudän täwut. Ude tänayäŋ tämäŋo uyaku oraniye mäden ahänayäŋ täkaŋ unitä kaŋpäŋ nadäŋpäŋ Ekäni ŋode api yäŋ-iniŋ oretneŋ;

- 19 Ekäni ini iraniken punin unu itkañ kome terak ijiñpewän äpuk.
- 20 Ude täñpäñ nadäñkuk; Äboriye komi eniken irani, kumäkta biñam täñkuño u komi nadäñkañ yäñkähän-kähän yäñirä. Ude nadäñpäñ äpämañ kukta yäniñ kireñkuk.
- 21 Unita Ekäni täño wäpi u Saion pom terak Jerusalem yotpärareken api iniñ oretneñ.
- 22 Kadäni ugän äma äbori äbori äbä kubäkengän api itneñ. Täñpäñ intäjukun ämaniye ba äboriye kudup u Ekänitagän watä epän api täñ imineñ.
- 23 Täñpäkañ irit kuñat-kuñatna bämopiken Ekänitä kehäromina täñpäñ wawäpäñ nepmañkuk.
- 24 ✧ Unita ñode iwetkut; Anutuna, gäk itkunotä it yäpmäñ äbätan. Api it yäpmäñ ärowen. Näk tägawani nämo täñira gäk näk bäräñeñ nämo nämaguren!
- 25 ✧ Anutu, bian-inik kome ño gäkä täñkun. Täñpäñ kunum peñpäñ imaka imaka kudup peñ moreñkun, kome terak ba kunum gänañ.
- 26 Imaka imaka kehäromi u kudup api paot moreneño upäñkañ gäk pen api iren, paot-paotka nämo. Täñiri imaka kunum ba kome terak peñkuno uwä ämatä tek täñ yäpmäñ kuñarirä wek täkañ udegän api täneñ.
Täñpäñ ämatä tek biani mañpäkkuk täkañ gäk udegän täñpewi ämawebe paot täkañ. Ude täk täyan unita ämawebe kadäni käroni nämo it täkañ.

✧ **102:24:** Jop 36:26; Sam 90:2; Ais 38:10; Hab 1:12 ✧ **102:25:** Hib 1:10-12

27-28 ✧ Anutu, gäk itan ude pen api ireno unita nanakniyeta watä it yämiñiri säkgämän api itneñ. Täñkañ unitäño nanakiye udegän, gäkñata biñamgän api itneñ.

103

Anutu iron mähemi-inik iniñ oretoret kap

- 1 Näk Ekäni täño wäpi biñam u yäpmäj akuk täyiwa!
Buren! Gupna, nadäk-nadäkna u kuduptä
Ekäni täño wäpi kudupi u iniñoret täñpa!
- 2 Ekänitä iron täñ namik täyak unita guñ täwetta
yänpäj wäpi biñam yäpmäj akuk täyiwa!
- 3 ✧ Ekäni unitä momina kudup peñ namiñ morek
täyak. Täñpäj käyämna imaka, kudup nep-
mañpäñ tägak täyat.
- 4 ✧ Ekänitä täñkentäj namiñirän nämo paot täyat.
Buren! Iron pähap näkä terak buñät täyak.
- 5 ✧ Imaka imaka gakñi gäripi nitek namik täyak
unitä tokñek itkañ yäj nadäk täyat.
Täñpäj gupna kwitañirä kehäromi
namiñirän gubañi äneñi äworeñpäñ
pidämigän kuñat täyat, siäntä kuñat
täkañ ude bumik.
- 6 Ekäni u kudän siwoñi terak ämawebe yabäj yäwat
täyak. Äma ätu iwantä kädet waki täñ yämik
täkañ, äma udewani täñkentäj yämik täyak.
- 7 Täñpäkañ bian, Anututä imaka imaka täñpayäj
nadäjñkuko u kudup Moses iwet moreñkuk.

✧ **102:27-28:** Ais 43:10; Mal 3:6; Jem 1:17 ✧ **103:3:** Ais 33:24; Jer 17:14 ✧ **103:4:** Sam 34:22, 56:13 ✧ **103:5:** Ais 40:31

Ba imaka imaka ämatä täga tänaŋi nämo u täjirän Isrel ämawebetä yabänpäŋ-nadäŋkuŋ.

8 ✧ Bureni! Ekäni uwä butewaki ba iron pähap täŋ nimik täyak. U komen äma ninta kokwawak bäräŋeŋ nämo täk täyak.

Nämo, iniken bänepi dätpäŋ nimik täyak.

9 U ninta kokwawak jop nadäŋ nämo täk täyak. Ba kokwawaki kadäni käroŋi nämo yäpmäŋ kuŋat täyak.

10 ✧ Täŋpäkaŋ momininta ba wakiwakininta kowata taŋi niminaŋipäŋ nämo nimik täyak. Nämoinik!

11 ✧ Ekäni uwä äma oraŋ imik täkaŋ udewanita butewaki pähap nadäŋ yämik-inik täk täyak, kunum kenta kome u taŋi pähap ude.

12 ✧ Täŋpäkaŋ mominin yäpmänpäŋ ban-inik maŋpäŋ kuk täkaŋ uwä edap dapuri äbani kädätä äpmok täyak käda u ban-inik itkamän ude.

13 ✧ Ba naniyetä ironinijeta nadäŋ yämik-inik täk täkaŋ udegän Ekänitä ämawebe oraŋ imik täkamäŋ, ninta nadäŋ nimikinik täk täyak.

14 ✧ Ekäni u nintäŋo mebärinin nadätak. Ninä kehärominin nizek nämo, ninä komepäŋ gatäwanigän.

15 ✧ Iritninä mup ba irori udewani.

✧ **103:8:** Jem 5:11 ✧ **103:10:** Esr 9:13 ✧ **103:11:** Sam 57:10; Efe 3:18 ✧ **103:12:** Ais 43:25; Mai 7:18 ✧ **103:13:** Mal 3:17 ✧ **103:14:** Stt 3:19; Sam 78:39; Sav 12:7 ✧ **103:15:** Jop 14:1-2; Jem 1:10-11, 1Pi 1:24

- 16 Mänittä piänirän irori u bäräneṅ paotpeṅ kuk täkaṅ. Kokoki kubä nämo irek.
- 17 ☆ Upäṅkaṅ äma Anututa nadäṅ imikinik täk täkaṅ unita iron pen api täṅ yämiṅ yäpmäṅ ärowek. Ba nanakiyetä oraniye terak pen api täṅ yäpmäṅ ärowek.
- 18 Bureni, Ekäni täṅo man kädet bian yämiṅkuko u iwarani, ba unitäṅo jukuman buramiwani udewanita butewaki pen api nadäṅ yämiṅ yäpmäṅ ärowek.
- 19 Ekäni uwä kunum gänaṅ intäjukun-inik itak. Itpäṅ imaka imaka kunum gänaṅ ba kome terak unitäṅo mäheṅi pähap itak.
- 20 Unita Ekäni täṅo aṅero, in wäpi biṅam yäpmäṅ akuwut! In Ekäni täṅo man buramik äma kehäromi nitek ude itkaṅ unita manita juku pekot!
- 21 Täṅpäkaṅ Ekäni täṅo komi äma kunum gänaṅ itkaṅ, in udegän, wäpi biṅam iniṅ orerut. Inä epän ämaniye unita mani buramiwut!
- 22 Bureni! Imaka imaka komeni komeni Anututä pewän ahäṅkuṅo in kuduptagän Ekäni iniṅ orerut. Ekänitä deken deken tabäṅ täwat täyakken uken iniṅ orerut.

Ba näk udegän, gupna, nadäk-nadäkna kuduptä Ekäni täṅo wäpi biṅam yäpmäṅ akuk täyiwa!

☆ **103:17:** Luk 1:50

104

Anutu imaka kuduptagän pewän ahäwani u iniñ oretna!

¹ Bänep nadäk-nadäknatä Ekäni iniñ orera!

O Ekäni Anutuna, gäk ärowani pähap.
Gäk intäjukun-inik itkañ epmäget
kudän säkgämän-inikkatä uwäktäñ
gamiñirän itan.

² ✧ Penyänekka pähappäñ tek ude yamak täyan.
Täñpäñ kunum terak guk kejima ämatä tek
iriñ wädäñpäñ pek täkañ ude peñkuno itkañ.

³ ✧ Täñkañ irit bägupka ume punin itak u terak
täñkun. Täñpäkañ gubam terak mañiriri
mänittä yäpmäñ kuñat täyak.

⁴ ✧ Ude täñkañ yäñiri mänittä gäkño meka jinom
komeni komeni yäpmäñ kuñat täyak, ba
yäpätä epän ämakaye ude itak.

⁵ Täñpäkañ kome pähap ño täñ-kehärom täñpäñ
peñkuno iniken beki terak wareñi nämo it
täyak.

⁶ Kome täñ-kehärom täñpäñ peñkañ gwägu täñpäñ
pewi kome pähap ba pom imaka, kudup
yejämäñpäñ peñkuk.

⁷ Ude täñkunopäñ mäden man kehäromi, iromäñ
ude yäñiri gwägu ämetkuk.

⁸ Gwägu pähap uwä pom kakätäñpäñ wädäñ äpä
kubari yäñ imiñkunken ugän itkuk.

⁹ ✧ Ude täñkuno unita бага peñ imiñkuno u
täga nämo wärämut täyak. Ude täñkuno

✧ **104:2:** Ais 40:22; Dan 7:9 ✧ **104:3:** Sam 18:10 ✧ **104:4:** Hib 1:7 ✧ **104:9:** Jer 5:22

- unita gwägutä kome änenji kudup nämo api yejämbek.
- 10 Tänpäkaŋ gäkŋa-tägän tänpewi ume ini kubat-kubatken äpämaŋ päŋku pom mebäriken ämiŋkaŋ kubägän kukaŋ.
- 11 Täŋirä tom ägwäri mebäri mebäri u naŋpäŋ kotäki irok tawäpäŋ it täkaŋ.
- 12 Ba baraktä ume pomi terak nanik päya unit-erak eŋini tänpäŋ itkaŋ iniken manman yäk täkaŋ.
- 13 Tänpäkaŋ kunum gänaŋ nanik iwän yäŋiri tak täyak. Iwän taŋpäŋ kometa gakaŋi tokŋek-inik imik täyak.
- 14 Ude täŋiri ketem tomtä nakta ba ämatä piŋpäŋ nakta ahäŋ-bumbum täk täkaŋ.
- 15 Bureni Ekäni, gäk wain ume nimiŋiri naŋpäŋ oretoret täk takamaŋ. Ba orip gakaŋi iŋamninken äruritna ägo wenirä kuŋatta nimik täyan. Tänpäŋ gupnin täŋ-kehärom takta ketem nimik täyan.
- 16 Tänpäkaŋ Ekäni, nadäŋiri gäkŋaken päya taŋi taŋi Lebanon komeken itkaŋ u iwäntä gakaŋi säkgämän yämik täyak.
- 17 Ude täŋirä barak mebäri mebäritä päya uterak eŋini tänpäŋ it täkaŋ.
- 18 Tänpäkaŋ tom taŋi taŋi pom käronji terak kuŋarirä täpuri täpuri ätutäwä mobä gänaŋ pat täkaŋ.
- 19 Tänpäŋ komepak tänpäŋ peŋkuno unitä imaka imaka täŋo ahäk-ahäk unitäŋo kadäni wädäŋ yäpmäŋ äbäk täyak.

- Tänpäkaŋ edap uwä käderi iwatpäŋ
kadäni udeken äpmok täyat yän
nadatak.
- 20 Yänpewi edap äpmonjirän bipmäŋjurani äbäk täyak.
Ude täŋjirän tom bipani kuŋarani u kuŋat
täkaŋ.
- 21 Aŋ ägwäri tomta wäyäkneŋkaŋ gera yäntäŋ kuŋat
täkaŋ. U, Anutu gäkä nimi yänkaŋ gabän
tarek täkaŋ.
- 22 Eruk edap abänjirän patpat bägupi, gänaŋken
äneŋi äpmok täkaŋ.
- 23 Ude täŋjirä ämawä akumaŋ epäniken päŋku epän
täŋ yäpmän kuŋjirä edap äpmok täyak.
- 24 O Ekäni, gäk imaka mebäri mebäri pewi
ahänkuŋo u daninaŋi nämo. Nadäwi
tärewäpäŋ täŋ moreŋkun. Kome ŋo terak
ketka kudäntä tokneŋ moreŋkuko pätak.
- 25 Tänpäkaŋ gwägu pähap ŋode yäwa; U pipiyäwani
pähap. U gänaŋ tom ba imaka imaka täga
daninaŋi nämotä pätkäŋ.
- 26 ✧ U terak ämatä gäpe yäpmän kuŋat täkaŋ. Ba
tom pähap kubä wäpi Levitan tänpän yep-
maŋkuno u gänaŋ täŋoret täk täkaŋ.
- 27 Imaka imaka irit ikek kuduptä gäkä ketem nimi
yänkaŋ gabän tarek täkaŋ.
- 28 Tänpäkaŋ gäkŋa-tägän ketem yämi nanpä koki
täk täkaŋ.
- 29 Upänkaŋ gäkä mäde ut yämiŋiri umuntak
täkaŋ. Gäk irit kuŋat-kuŋari yäyomägariri
kumänpäŋ kome äworek täkaŋ.

✧ 104:26: Jop 41:1; Sam 74:14; Ais 27:1

- 30 Tāņpākaņ gāk meka woņ piāņ yāwariri komenita
ātu kodaki ahäk täkaņ. Tāņiri imaka imaka
kome terak kodaki ahäk täkaņ.
- 31 Unita ņode yāwa; Ekāni tāņo wāpi biņam ba
peņyāņeki u paot-paori nāmo it tāyon!
Tāņpākaņ Ekāni iniken ket kudān unita
kaņpāņ kaņgārip tāk tāyon.
- 32 Ekāni uwā kehāromi pāhap ikek. Kome jop
kaņjirān kwaik tāyak. Ba keritā pom jop
tensumurirān gupe ārok täkaņ.
- 33 Unita irayāņ tāyat udegān Ekāni tāņo tāktāki
tāgata yāņpāņ kap api teņ imik tāņpet.
Bureni, it yāpmāņ kwayāņ tāyat udegān
kap teņpāņ Anutu api iniņoret tāņpet.
- 34 Tāņpāņ imaka tāga-tāgatagān yāņpāņ-nadäk tāņira
Anututā kawān tāgawut yāņ nadäk tāyat. U
imata, nāk Ekāninata yāņpāņ oretoret pāhap
nadäk tāyat.
- 35 Upāņkaņ Ekāni, gāk āma momi tāņpani kudup kaņ
dāpmāņ! Āma waki tāņpani kudup paorut
yāņ nadātāt!
Eruk, Bānep nadäk-nadäknatā Anutu
iniņ orera!
Tāņira, āmawebe in kuduptagān Ekāni
udegān iniņ orerut!

1-2 Eruk, Ekäni täño ämawebe, Anutu-kengän bänep täga man iwerit täñkentäj nimikta yäñapik täk täkäna!

Uwä wäpi biñam ikek unita epän pähap täñkuko unitäño manbiñam ämawebe komeni komeni kañ yäñahäñpäñ yäwetna. Täñpäñ kap tenpäñ wäpi kañ yäpmäj akuna.

3 Nin unitäño ämawebe itkamäj unita oretoret terak kuñat täkäna. Bureni! Ämawebe Anutuken yäñapik täkamäj nin, oretoret täk täkäna!

4 Täñpäñ Anutu dubini-kengän kuñitna täñkentäj nimik täyon. Ba kehäromi yäpna yäñpäñä ukengän yäñapik täkäna.

5-6 Isrel ämawebe, in nadäkañ? Inä Anutu täño epän ämaniyat wäpi Abraham kenta Jekop unitäño oraniye. Inä Anututä inita biñam iwoyäwani. Unita kudän kudupi Anututä bian täñkuko unita nadäneñ. Ba äma wakita komi yämik täñkuko unita juku pineñ.

7 Ekäni uwä Anutunin. Unitäño бага man uwä komen äma uken-uken naniktä buramikta yäwani.

8 Ninkät topmäk-topmäk kubägän peñkuko u paot-paori nämo. Ba imaka imaka api täñ tamet yäñ yäñkuko u kadäni kadäni yeritä yeri ahänayäj täkañ udegän iwatpäñ api täñ nimek.

- 9 ☆ Topmāk-topmāk kubägän uwä bian oranin Abraham kenta Aisakkät täñkuñ. Yäj-kehäromtak man yäjnkuko u nämoinik api irepmirek.
- 10 ☆ Täñpäñ man ugänpäñ Jekop iwetgän täñkuk. Bureni, topmāk-topmāk Isrel äbotkät täñkuko uwä itkukonitä itak.
- 11 Täñpäñ man kehäromi yäwetkuko uwä ñode; Kenan kome taniñ kirewayäñ täyat u gäk ba orañkaye mäden ahänayäñ täkañ inta biñam api täñpek yäk.
- 12 Täñpäkañ äbekniye oraniye bian äbot tañi nämo, täpuri. Uwä komeni nämo ude kome ñoken itkuñ.
- 13 Kome kubäkengän iräpmok-inik nämo täñkuñ. Nämo, ämatä komeken itpäñ wärämüt täñtäñ kuñatkuñ.
- 14 ☆ Ude täñkuño upäñkañ Ekänitä yabäñ äwaräkuk täñjirän ämatä nämo täñpä wañkuñ. Nämo, ämawebenyeta yäñpäñ intäjukun äma ittäñ kuñkuño u jukuman kehäromi ñode yäwetkuk;
- 15 Ämawebe näkñata biñam iwoyäwani unita waki kubä täñ yämikta nämoinik nadäneñ yäk. Ba näkño man yäñahäwani ämanayeta udegän nämo täñ yämineñ yäñ yäwetkuk.
- 16 ☆ Eruk, it yäpmäñ kuñtäko Ekänitä nadäñjirän kome uken nakta jop irit kadäni ahäñkuk. Ketem päke u kudup pewän paotkuñ.

☆ **105:9:** Stt 12:7, 17:8, 26:3 ☆ **105:10:** Stt 28:13 ☆ **105:14:** Stt 20:3-7 ☆ **105:16:** Stt 41:53-57

- 17 ✧ Ude tänkañ Josep iniñ kireñpewän intäjukun Isip komeken päñku itkireñkuk. U noriyetä gwäki yäpmäkta nadänpäñ epän watä äma jopi ude itta ämata yäniñ kireñkuñ.
- 18 ✧ Eruk, imagut yäpmäñ kuñpäñä komi eniken tenpäñ yen kehäromitä kuroñiken topmäñkañ kotäkikenä udegän imaka bäräpi kubäpäñ topmänpäñ tewä wädäñkuk.
- 19 Komi eniken ugän it yäpmäñ kuñtäyon imaka ahäkta Ekänitä iwerirän yäñahäñkuko u ahäñirän kañpäñ nadäñkuñ. Kañpäñ nadänpäñ Josep täño man u bureni yäñ nadäñkuñ.
- 20 ✧ Eruk, Isip täño intäjukun ämatä ude nadänpäñä äma kubä iwerän päñku Josep komi eniken nanik iniñ kireñpewän äpämañ kuñkuk.
- 21 ✧ Ude tänpäñä intäjukun äma u Josep tuñum ba imaka imakani kudup unita watä it yämikta wäp imiñkuk.
- 22 Ba ugän nämo. Iniken noriye Joseptä iniken gärip terak yabäñ yäwatta kehäromi imaka imiñkuk. Ba unitäño nadäk-nadäk ämaniye yäwetpäñ yäwoñärehta wäp imiñkuk.
- 23 ✧ Eruk, u punin terak, Jekoptä Isip komeken päñku itkuk.
- 24 ✧ U irirän Ekänitä nadäñ imiñirän äboriyeken yeriniye ahäñ-bumbum täñkuñ. Ahäñ bumbum tänpäñ unitäño kehäromitä iwaniye täño kehäromi yärepmitkuñ.

✧ **105:17:** Stt 37:28, 45:5 ✧ **105:18:** Stt 39:20–40:23 ✧ **105:20:** Stt 41:14 ✧ **105:21:** Stt 41:39-41 ✧ **105:23:** Stt 46:6, 47:11
 ✧ **105:24:** Kis 1:7-14

- 25 Tənpəkəŋ Ekänitə Isip nanik tənpewän epän watä ämawebeniye unita kokwawak təŋ yämiŋpəŋ komi yämikta kädetta yəŋpəŋ-nadək təŋkuŋ.
- 26 ✧ Eruk ude təŋkaŋ mäden Ekänitə epän watä ämani yarä iwoyəŋpəŋ yepmaŋkuko Moses kenta Aron yäniŋ kireŋpewän Isip äbumän.
- 27 Äbəŋpəŋ Isip ämawebe bämopiken Anutu təŋo kudän kudupi ŋode pewän ahəŋkuŋ;
- 28 ✧ Anututä yəŋirän bipmäŋ uranitə kome pähap u kudup uwäk təŋpəŋ peŋkuk. Upəŋkaŋ Isip nanik u Anututä Moses meniken man yəŋahəŋkuko u kudup bitnäŋkuŋ.
- 29 ✧ Ude təŋkuŋo unita äneŋi ume tənpewän nägät äworeŋirän ume gənaŋ nanik tom kudup kuməŋ moreŋkuŋ.
- 30 ✧ Ude təŋkaŋ äneŋi kubä ŋode təŋkuk; Yəŋirän wirit ahəŋ-bumbum təŋpəŋ kome päke u kudup tokŋeŋpəŋ patkaŋ, intäjukun äma təŋo patpat bəgupken udegän tokŋeŋpəŋ patkuŋ.
- 31 ✧ Eruk Ekänitə äneŋi yəŋirän gəbäräm kenta nämək-nämək pädä nitek ahəŋ patpəŋ komeni komeni kudup tokŋeŋ moreŋkuŋ.
- 32 ✧ Ude təŋkaŋ Ekänitə nadəŋirän iwän bureni nämo taŋkaŋ yəpä kwirinirän mim-tägän maŋkuŋ.
- 33 Mimitä maŋpəŋ wain päya ba ketemi epän kudup təŋpän wawəpəŋ yəpätä päya ijiŋ-gariŋpəŋ peŋkuk.

✧ **105:26:** Kis 3:1-4:17 ✧ **105:28:** Kis 10:21-23 ✧ **105:29:** Kis 7:17-21 ✧ **105:30:** Kis 8:1-6 ✧ **105:31:** Kis 8:16-17, 8:20-24
 ✧ **105:32:** Kis 9:22-25

- 34 ✧ Äneŋi yäkgän täŋirän käpukbam daninaŋi nämo, bumta ahänkuŋ.
- 35 Ahän patpäŋ gwaktä imaka pähämi niked kudup naŋ moreŋkuŋ. Ba Isip naniktä ketem piwani imaka, pähämi kudup naŋkuŋ.
- 36 ✧ Ude täŋtäŋ kuŋtäŋgän Ekänitä Isip nanik täŋo nanak ämani intäjukun nanik u kudup däpmäŋ moreŋkuk.
- 37 ✧ Eruk, ude täŋkaŋ Isrel ämawebe Isip nanik täŋo siliwa gol moneŋ bumta yäpäkaŋ Ekänitä watäni itpäŋ Isip komeken nanik yämagut yäpmäŋ äpämaŋ kuŋkuk. Täŋirän kubätä bäräpi kubä nämo kaŋ-ahänkuk.
- 38 Täŋpäkaŋ Isip nanik Isrel nanikta umuntaŋkuŋo unita yepmaŋpeŋ kuŋirä oretoret täŋkuŋ.
- 39 ✧ Täŋpäkaŋ ämawebeniye kuŋirä Ekänitä nadänjirän gubamtä äyuŋ täŋ yämikta gwäki terak itkuk. Täŋpäkaŋ biyani penjäŋek yämikta kädäp mebet peŋkuk.
- 40 ✧ Ude täŋkaŋ ketemta yänäpiŋirä barak ätu yämiŋirän nak täŋkuŋ. Ba kārāga kunum gānaŋ nanik yämiŋirän naŋ tokŋek tāk täŋkuŋ.
- 41 ✧ Täŋpäkaŋ mobä kubä yänjirän imäränkaŋ ume u gānaŋ naniktä äpäŋirän naŋkuŋ. Kome kawuki umeni nämo upänkaŋ mobä gānaŋ nanik yänjirän äpuko unitä täŋkentäŋ yämiŋkuk.

✧ **105:34:** Kis 10:12-15 ✧ **105:36:** Kis 12:29 ✧ **105:37:** Kis 12:33-36 ✧ **105:39:** Kis 13:21-22 ✧ **105:40:** Kis 16:2-15
 ✧ **105:41:** Kis 17:1-7; Nam 20:2-13

- 42 Imaka päke ude täŋ yämiŋkuko uwä bian epän watä ämani Abraham ukät yänkehäromtak man yänkuko u iwatkanäŋ täŋkuk.
- 43 Bureni, ämawebeniye inita biŋam iwoyäwani u yän-yäkŋat yäpmän kuŋirän ten oretoret terak kuŋkuŋ.
- 44 ☆ Yän-yäkŋat yäpmän kuŋpäŋ äbot ätu täŋo kome yäniŋ kirewän korenkuŋ. Kome äma ätutä ket urani korenpäŋ itkuŋ.
- 45 Täŋpäkanäŋ täŋkentäk taŋi täŋ yämiŋ yäpmän äbuko u jop nämo täŋ yämiŋkuk. Nämo, u jukumanani ba бага mani u kudup buramiŋpäŋ kuŋatneŋta täŋ yämiŋkuk.
Unita Ekäni wäpi iniŋ orerut!

106

Isrel naniktä momini yänahänkuŋ

- 1 ☆ Ekäni wäpi iniŋ oretna! U säkgämän täŋ nimik täyak unita bänep täga nadän imik täkäna! Nadän nimikinik täk täyak uwä tärek-täreki nämo.
- 2 Imaka imaka taŋi taŋi täk täyak unitäŋo mebäri netätä kudup täga yänahäwek? Ba netätä iniŋ orerän tärewek? Nämoinik!
- 3 Ämawebe mani buramiŋpäŋ kädet siwoŋigän kuŋat täkanäŋ uwä Ekäni täŋo oretoret terak kuŋat täkanäŋ.
- 4 Unita Ekäni, ämawebekaye täŋkentän yämiŋpäŋ iwan keriken nanik yämagurayän täyanken uken näk imaka, bok kaŋ nimagut!

☆ **105:44:** Jos 11:16-23 ☆ **106:1:** 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5

- 5 Ude täñiri ämawebekayetä äneñi täñ-bumbum terak irirä yabäñpäñ oretoret bok kañ täna. Ude täñiri ketka kudänkaye nintä gäka gäripi inide kubä nadäk tākāna!
- 6 Butewaki, äbekniye oraniyetä momi täñkuño nin udegän täñkumäñ. Täñpäwak mebäri mebäri täñkumäñ.
- 7 ✧ Äbekniye oraniye Isip komeken itkuño u Anutu täño kudän tägatäga kañpäñ nadänkañ upänkañ unita nadäwä äpani täñkuk. Nadän yämik-inik täñpäñ täñkentäk mebäri mebäri täñ yämiñkuko upänkañ guñ tañpäñ Gwägu Gämäniken peñawäk täñ imiñkuñ.
- 8 Ude täñkuño upänkañ yänkehäromtak mani iwatpäñ kehäromini ärowani u kwawak yäwoñärektä ñode täñkentän yämiñkuk;
- 9 ✧ U Gwägu Gämäni peñ iwerirän däññepän kukñi kukñi kuñirän kädet parirän ämawebeniyeye kome terak yeñtän kuñkuñ.
- 10 Ude täñkañ äma komi yämäni, iwaniye u keriken nanik yämagut yäpmän äpämañ kuñkuk.
- 11 Ude täñpäñ iwaniye uwä täñpewän umetä kudup däpmän moreñkuk, kubätä nämo itkuk.
- 12 ✧ Ude täñirän ämawebeniyetä kañpäñ yänkehäromtak mani unita nadäwä bureni täñpäpäñ kap terak iniñ oretkuñ.
- 13 Upänkañ täñ yämiñkuko unita bäräñeñ guñ tañpäñ jukumani nadäkta juku kubä nämo peñkuñ.

✧ **106:7:** Kis 14:10-12 ✧ **106:9:** Kis 14:21-31 ✧ **106:12:** Kis 15:1-21

- 14 ✧ Nāmo, kome jopiken kuṇatkä ketem mebäri kubä nakta wakiinik kubä nadānpāṅ Anutu jop nadāṅ peṅ iwetkuṅ.
- 15 Tāṅirä imatäkenta nadānpāṅ yāṅapiṅkuṅo u bureni yāmiṅkuko upāṅkaṅ kāyām waki kubä bok bāmopiken pewän ahāṅkuṅ.
- 16 ✧ Kome jopiken u ittāṅ kuṅattāṅgän Isrel äbotken nanik ätutä Moses ba Ekäni tāṅo epän watä äma kudupi wäpi Aron, yarä unita kokwawak nadāṅ yāmiṅkuṅ.
- 17 Tāṅirä kome aṅeṅirän Datankät Abiram ini ba äboriye kudup kome gānaṅ äpmonjirä kome äneṅi ämiṅ pipiṅkuk.
- 18 Ude tāṅirä kädāp mebettä päpä äma yarä unitāṅo iwaräntäkiye wakiwaki tāṅpani u kudup ijin moreṅkuk.
- 19 ✧ Eruk, ittāṅ kuṅtāṅgän Sainai pom mebäriken bulimakau wārani kubä golpāṅ tāṅpani tāṅkuṅ. Tāṅpāṅ peṅkaṅ unita gwājij äpmonj imik tāṅkuṅ.
- 20 U Anutu wäpi biṅam ärowani nikek mäde ut imiṅpāṅ u komenita tom muyeṅ nāṅpani u peṅpāṅ wäpi iniṅoret tāṅkuṅ.
- 21 Ude tāṅkuṅo uwä Anutu Isip komeken iwaniye keriken nanik yāmagutta kudän kehäromi mebäri mebäri tāṅkuko unita guṅ taṅpāṅ ude tāṅkuṅ.
- 22 U kawut! Imaka kudupi kudupi Isip kome tāṅkuko ba imaka ämatä nāmo tānaṅi Gwägu

✧ **106:14:** Nam 11:4-34 ✧ **106:16:** Nam 16:1-35 ✧ **106:19:** Kis 32:1-14

- Gämäniken täŋkuko unita nadäna inide kubä täŋpän!
- 23 Täŋpäkaŋ Anutu ämawebeŋiye kudup täŋpän wanayäŋ yänjirän epän watä ämani Moses unitä ämawebeŋiye gäarak itpäŋ Anutu täŋo kokwawaki ukät-pipiŋirän nämo däpuk.
- 24 ✧ It yäpmäŋ kuŋtäŋgän Anutu täŋo yänkehäromtak man yänkuko unita nadäwä bureni nämo täŋpöpäŋ kome säkgämän Anututä yäniŋ kirekta yänkuko u korekta bitnäŋkuŋ.
- 25 Bitnäŋpäŋ eŋi jopikengän itkaŋ Ekäni täŋo manta juku kubä nämo peŋkaŋ iniken gärip iwatpäŋ yänuruk-uruk man bumta yänkuŋ.
- 26 Ude täŋirä Ekänitä jukuman kehäromi ŋode yäwetkuk; Kome jopiken täŋpewa in api paot-neŋ yäk.
- 27 ✧ Yerijiye yäpmäŋ danipäŋ yepmaŋpa guŋ äbotken kukŋi käda päŋku api kumäŋ täŋpä kuneŋ yän yäwetkuk.
- 28 ✧ Eruk ittäŋ kuŋtäŋgän Peo komeken Anutu täŋo äbottä guŋ äbot täŋo anutu jopi kubä wäpi Bal u iniŋ oretta biŋam täŋkuŋ. Täŋpäŋ anutu jopi, iriri nämo, u iniŋ oretta tom ijiwani u nak täŋkuŋ.
- 29 Ude täŋpewä Ekäni täŋo kokwawaki bumta ahäwänpäŋ nadäŋirän ämawebe bämopiken käyäm wakiinik kubä weŋ patkuk.
- 30 Ude ahäŋirän Finiastä kaŋpäŋ nadäŋpäŋ ämawebe momi täŋkuŋo u komi yämiŋirän

✧ 106:24: Nam 14:1-35 ✧ 106:27: Wkp 26:33 ✧ 106:28: Nam 25:1-13

- eruk Anututä käyäm waki u tänpewän paotkuk.
- 31 Finiastä ude tänkuko uwä Anututä kawän tägawäpäñ äma siwoñi yäñ pen, paot-paori nämo api nadäñ yäpmäñ ärowek.
- 32 ✧ Tänpäkañ Meriba ume dapuriken ämawebe äneñi waki täñirä Anututä kokwawak äneñi nadäñ yämiñkuk.
- 33 Täñirän Moses nadäñ bäräp terak itpäñ bänepi jägäm tawäpäñ man jopjop mäyap yäñkuk.
- 34 ✧ Eruk kome Anututä iwoyän yämani uken ahänkuño upänkañ Anututä kome u nanik guñ ämawebe päke u däpmäkta yäwetkuko udegän nämo täñkuñ.
- 35 Nämo, yabäñ koreñpäñ ämawebe u nanikkät kowat-yäpän tänpäñ guñ äbot täño kädet wakiwaki u iwarän täñkuñ.
- 36 Anutu täño ämawebeniye unitägän kome unitäño mäjo wära nadäñ yämiñpäñ gwäjiñ äpmon yämiñkuñ. Nadäñ yämiñkuño unita wañ moreñpäñ ñode täk täñkuñ;
- 37 ✧ Iniken äperiye nanak ätu däpmäñpäñ Kenan nanik täño anutu jopi unita ärawa ude täñ yämik täñkuñ.
- 38 ✧ U äperiye nanak waki kubä nämo täñirä jop nadäñ däpmäñirä nägäritä kome u Anutu injamiken tänpän wañkuñ.
- 39 Tänpäkañ iniken täktäki unitä ini imaka, Anutu injamiken taräki-inik ude itkuñ. Ude täñkuño

✧ **106:32:** Nam 20:2-13 ✧ **106:34:** Het 2:1-3, 3:5-6 ✧ **106:37:** 2Kn 17:17 ✧ **106:38:** Nam 35:33

unitäwä Anutukät bänep kubägän nämo täŋkuŋ. Nämo, iniken gärip iwarän täŋkuŋ.

- 40 ✧ Ude täŋirä Ekänitä iniken ämawebeniye unita gaŋani pähap nadänpäŋ kokwawak täŋ yämiŋkuk.
- 41 Ude täŋpäŋ Anututä ini nadänpäŋ ämawebeniye yabä-kätäŋirän guŋ ämawebetä äbä intäjukun täŋ yämiŋirä gämoriken kuŋatkuŋ.
- 42 Täŋirä iwaniyetä komi epän mebäri kubä täŋ yämiŋkuŋ.
- 43 Täŋpäkaŋ kadäni kadäni Ekänitä ämawebeniye wakiken nanik yämagut täŋirän upäŋkaŋ waki täkta gwäk pimiŋpäŋ äpmok-inik täk täŋkuŋ.
- 44 Ude täk täŋkuŋo upäŋkaŋ Ekänitä konäm butewakini nadäŋ yämik täŋkuk.
- 45 Butewaki nadäŋ yämiŋpäŋ topmäk-topmäk kubägän ämawebeniye kät bian täŋkuko u juku piŋpäŋ nadäŋ yämik-inik täŋpäŋ jop yabäŋ oretkuk.
- 46 Yabäŋ oretkaŋ äma komi epän yämani u täŋpewän ämawebeniye gämoriken itkuŋo unita butewaki nadäŋ yämiŋkuŋ.
- 47 Eruk Ekäni Anutunin, ude täŋkuno unita nin udegän täŋkentäŋ nimiŋpäŋ guŋ äbot täŋo komi epänken itkamärken ŋo nanik äneŋi nimagut yäpmäŋ äpämaŋ kuyi! Ude täŋiri bänep täga nadäŋ gamiŋpäŋ wäpka kudupi u täga api ganiŋoret täne.

- 48 Eruk ämawebe, Ekäni, Isrel täño Anutu u iniñ oretna! Apiñotä tärek-täreki nämo pen inide iniñoret tākāna!
Unita kudup ñode yāna; U Bureni. Ekäni wāpi iniñ oretna!

107

Anututä komi epänken nanik yāmagutkuko unita oretoret kap tewani

- 1 ✧ Ekäni iniñ orerut! Uwä täñ-bumbum mähemi-inik. Unitä iron täñ nimik täyak uwä paot-paori nämo patkukotä pätak.
- 2 Ekänitä komi epänken nanik tämagurani in kudup Ekäni iniñoret man ude kañ yāwut.
- 3 Ekäni uwä ämawebe komeni komeni kuñtäñpä kuñkuño u äneñi yāmagutpäñ kubäkengän yepmañkuko unita yäñpäñ ude kañ yāwut!
- 4 Komeni komeni kuñtäñpä kuñkuño uken nanik ätutä kome kawuki bämopiken kuñatkañ yotpärare kubäken päñku itta kädetta ñoba kuna-kuna täñtäñ kuñatkuñ.
- 5 U ketem ba umeta bumta yewäkañ ñoken kumne yäñ nadänkuñ.
- 6 Komi bäräpi u gānañ itkañ Ekäniken gera yäñirä ketäreñ yämiñkuk.
- 7 Ketäreñ yämiñpäñ yāmagut yäpmäñ yotpärare eñi täga täñpäñ itnañiken u ahäñkuñ.
- 8 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yäñpäñ bānep täga pähap nadän imik

✧ 107:1: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11

täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.

- 9 ✧ U äma umeta yeñirä ume yepmäñ towiwän nañpäñ täga it täkañ. Ba äma nakta yek täkañ u ketem tägatäga yepmäñ towiwän nañ tokñeñpäñ it täkañ.
- 10 ✧ Eruk, ämawebe kuñtäñpä kuñkuño u ätutäwä yen terak komi eñiken bipmäñ urani gänañ itkañ komi bumta nadäk täñkuñonik.
- 11 U imata, Anutu ärowani unitäño manta mäde ut imiñpäñ iniken gärip iwarani unita.
- 12 Ude täñkuño unita Ekänitä komi epän pähapken yepmañkuk. Ude yepmañirän kehäromini paoräkañ kwaiñ ärontäñ kuñatkuñ. Täñkentäñ yämikta äma kubä nämo itkuk.
- 13 Komi epänken ude itkañ Ekäniken konäm butewaki gera yäñkuñ. Yäñirä nadäñ yämiñpäñ komi butewaki nadäñkuño u ketäreñ yämiñpäñ yämagutkuk.
- 14 ✧ Bureni, u bipmäñ urani pähap gänañ nanikpäñ yen yäpmäñ däkñeñpäñ yämagutkuk.
- 15 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yäñpäñ bänep täga pähap nadäñ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 16 U komi epän täño yewa kehäromi yeñ wek täyak. Ba komi eñi täño eñi kujari däpmäñ jukut täyak.

✧ **107:9:** Sam 34:10; Luk 1:53 ✧ **107:10:** Jop 36:8; Ais 9:2, 42:16; Luk 1:79 ✧ **107:14:** Sam 68:6, 146:7; Apos 12:7

- 17 Eruk, ämawebe kuṅtäṅpä kuṅkuṅo u ätutäwä guṅ ude äworeṅpäṅ Anututa mäde ut imiṅkuṅ. Ude täṅpäṅ momi kädet mebäri mebäri täṅkuṅo unita käyäm waki kubäken yepmaṅkuk.
- 18 Täṅpäṅ käyämtä täṅpewän ketem nakta kudup bitnäṅpäṅ pära kumäk täṅkuṅ.
- 19 Wakiinik ude itkaṅ Ekäniken gera yäṅirä ḥode täṅkentäṅ yämiṅkuk;
- 20 U meni jinomtä yäpän tägawäpäṅ yepmaṅkuk. Awaṅ pomi terak nanikpäṅ yämagutkuk.
- 21 Unita ämawebe u Ekäni täṅo iron tärek-täreki nämo unita yäṅpäṅ bänep täga pähap nadäṅ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täṅkentäk säkgämän täṅ yämik täyak.
- 22 Bänep täga nadäṅ imiṅpäṅ ärawa täṅ imiṅpäṅ bänep oretoret kap terak kudän täga täṅ yämiṅkuko unita yäṅpäṅ teṅ imik täkot.
- 23 Eruk, ämawebe kuṅtäṅpä kuṅkuṅo u ätutäwä moner epän täkta gäpe terak gwägu pähap terak kuṅatkuṅ.
- 24 Gwägu terak kuṅarirä Ekänitä kudän kudupi ätu pewän ahäṅirä ḥode kaṅpäṅ nadäk täṅkuṅ;
- 25 Ekänitä yäṅirän mänit pähap kubä piäṅpäṅ gwägu täṅpewän tokätkuk.
- 26 Gwägutä tokätpäṅ gäpe pudät maṅpän äronkaṅ mak täṅkuk. Ude täṅirän äma gäpe terak kuṅatkuṅo unitä kumne yäṅ nadäṅpäṅ bumta umuntaṅkuṅ.
- 27 Umuntaṅpäṅ täṅguṅguṅ täṅkaṅ gäpetä säkgämän kukta nadäk täga kubä nämo yäpuṅ.

- 28 Ude tänpäj imaka umuri pähap u gänañ itpäñ Ekäniken gera yäjirä täñkentäj yämiñpäñ bäräpi u ketäreñ yämiñkuk.
- 29 Tänpäj Ekänitä äneñi yäjirän mänit pähap u paorirän gwägu wareñi nämo patkuk.
- 30 Eruk gwägu wareñi nämo parirän kañpäñ bänep oretoret pähap täñkuñ. Ude täñirä Ekänitä yäj-yäkñat yäpmäj päñku kome kunayäj nadäñkuñken u yepmañkuk.
- 31 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yänpäj bänep täga pähap nadäj imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 32 Unita Anutu täño ämawebekät käbeyä tänpäj Ekäni wäpi pähap yänpäj punin unuken kañ yäpmäj akuwut! Ba äma ekäni ekäni täño käbeyäken udegän Ekäni wäpi biñam yänpäj kañ orañ imik täñput.
- 33 Tänpäkañ Ekänitä kome täga täñpewän ume täpuri ba tañi kawuk tañirä kome kekeki patkuk.
- 34 Tänpäj ketem pikpik komeken täñpewän mobä gäjäräk ikek patkuk. Imata, ämawebe kome uken iranitä kudän waki mebäri mebäri täñkuño unita ude täñkuk.
- 35 Ekänitä ude täñkuko upäñkañ kome kawukiken yäñpewän ume äpäñit, gwägu parit täñkuk.
- 36 Ude täñkañ ämawebe nakta jop irani u yepmañpäñkañ kome uken yotpärare tänpäj itkuñ.
- 37 Eruk yotpärare tänpäj itpäñä ketem piñit wain päya piñit tänpäj pewä bureni bumta ahäñkuñ.

- 38 Ekänitä iron täḡ yämiḡirän nanak weḡbäyak täḡkuḡ. Ba yawakiye imaka, bumta weḡbäyaḡkuḡ.
- 39 Täḡpäkaḡ kehäromi nitek ude kadäni käronita nämo itkuḡ. Nämo, iwantä abäḡpäḡä komi epän ba butewaki terak yepmaḡirä ämawebe jopi ude itkuḡ.
- 40 Bureni, Ekäni uwä äma wäp biḡam ärowani nitek täḡo wäpi biḡam yäpmäḡ äpani. Äma udewani yäwat kireḡirän kome jopiken kuḡtäḡpä kuk täḡkuḡ.
- 41 Upäḡkaḡ äma jäwäri komi butewaki gänaḡ nanik täḡken täḡpäḡ yepmaḡkaḡ iron täḡ yämiḡirän nanakiye sipsiptä nanak weḡbäyak täk täkaḡ ude bumta ahäḡkuḡ.
- 42 Anututä ude täḡirän ämawebe siwonitä kaḡpäḡ bänep täga nadäk täkaḡ. Täḡ äma wakitä kaḡpäḡ jop, man kum it täkaḡ.
- 43 Unita äma nadäk-nadäk ikek in Ekäni täḡo kudän päke u kaḡpäḡ nadäwä tärewut. Kaḡpäḡ nadäwä tärewäpäḡ Ekäni täḡo iron pähap unita yäḡpäḡ-nadäk kaḡ täḡpeḡ kuḡarut.

108

Iwantä nidäpneḡ yäḡpäḡ Devittä Anutuken gera yäḡkuk

- ¹ O Anutu, bänepnatä gäka nadäkinik kehäromi täḡ gamitat unita kap terak ganiḡoret täyiwa!

- ² Eruk, bänepna pidäm täyi! Udegän, wagäm gita in kap tekta pidäm täkot! Pidäm tanpän kap tejtina kome yäjewän!
- ³ Ekäni, wäpka kábop nämo api pewet! Nämo, ämawebe gäka nämo nadäk täkañ u bämopiken bänep täga terak wäpka biñam api ganiñ oreret.
- ⁴ Tänpäkañ Anutu, gäkä ninta butewaki nadän nimik täyan u käronji boham, kunum irep-mireko ude bumik. Täñkañ ninta nadän nimikinik täk täyan u ärowani.
- ⁵ Unita Anutu, wäpka biñam ärowani kwawak pewi kunum gänañ ba komeni komeni ahäjirän ämawebe kuduptagäntä kañ kañpäñ nadawut!
- ⁶ Täñpäñ ninta nadän nimikinik täk täyan unita yäjapik manna nadän namiñpäñ ketka kehäromitä täñkentän nimi. Ude täñjiri säkgämän kañ itna.
- ⁷ Anutu ini eniken itkañ ñode yäjukuk; Iwan täño kehäromi kudup yäpmän äpäñ moreñpäñ oretoret terak ñode api täñpet; Sekem kenta Sukot kome yäpmän daniñpäñ ämawebenayeta api yämet yäk.
- ⁸ Täñpäñ ugän nämo. Gileat Manase kome u imaka, näkño. Täñkañ Efraim kome u näkño kurepä ude, ba Juda kome u kehäromina kwawak pewä ahäwani yäk.
- ⁹ Tänpäkañ Moap kenta Idom kometä watä epän täñ namik täkañ. Täñkañ Filistia nanik täño

kehäromini yäpmäj äpänpäj oretoret täyat yäk.

- 10 Eruk Anutu, netätä yotpärare yewa kehäromi nikek, Idom komeken itak uken ämik täkta nämagut yäpmäj kwek?
- 11 Nämö! Gäk mäde ut nimiņkuno unita jop itkamäj. Gäk nintäņo komi ämakät ämikken bok täga nämö api kunej ba?
- 12 Eruk Anutu, gäk täņkentäj nimiņiri uyaku iwan täga däpmänpäj yawat kirene. Ämatä täņkentäk täk täkaņ u jopi, kehäromini nämö.
- 13 Unita nadäkamäj! Anutu, gäkkät bok uyaku iwan täņo kehäromini täga api yäpmäj äpne!

109

Äma kubätä Anutuken butewaki man ŋo yänjuk

- 1 Anutu, näk ganiņoret täyat unita nadäj äwaräkuk nämö täņpen.
- 2 Nämö, äma wakiwaki täņpani ba jop manman yäwanitä näk jop man näkņatpäj nut täkaņ.
- 3 Mebärini nämö, man waki näwetpäj jop nepmäņit täkaņ.
- 4 Not täj yämiņpäj täņkentäj yämikta yänapik man yäk täyat upänkaņ nanij wärät täkaņ.
- 5 Täņkaņ not täj yämiņpäj täņkentäj yämiņira unitä kowata kokwawak nadäj namiņpäj waki täj namik täkaņ.
- 6 Unita Anutu, iwannaye u man käbeyäken yepmaņpäj mani nadäkta äma waki kubä iwoyänpäj kaņ te! Bureni, inikät nanik

- kubätä mani kotäk yäpmäj daniņpäj kaņ
iniņ wärärän.
- 7 Täņpäj mani yäpmäj daniņpäj äma ȳo waki
täņpani yäj kaņ yabäj-ahäwän. Täņkaņ
yäjapik man terak yäjikȳarani yäk täkaņ
unita imaka, wakigän yäj kaņ yäwän.
- 8 ✧ Ude täņjirän irit kuņat-kuņari udegän bäräņeņ
kaņ paorän! Paorirän moneņ tuņumi äma
kubätä ahäņpäj kaņ korewän yäj nadätat.
- 9 Paorirän äperiye nanak kodäņani kaņ irut. Ba
webeni imaka udegän, webe kajat, täkentäki
nämo kaņ irän.
- 10 Nanakiye kome kujari nämo ude itkaņ äriņ
täpätek täņtän kaņ kuņarut! Ude täņtän
kuņarirä tähani wärämutpäj kaņ yäwat kireņ
pewäkut!
- 11 Täņpäj äma kubäken naniktä äma unitäņo
komeni ba moneņ tuņumi komi epän täņpäj
yäpani u kudup kaņ yomägarut yäj nadätat!
- 12 Täņpäkaņ kubätä not täņ imiņpäj äperiye nanak
kodäņani unita watä irektawä yäj nadätat.
- 13 Täņpäj yeriniye mäden ahänayäj täkaņ u kudup
kaņ kumbut yäj nadätat. Täņjirä wäpitä
paot-inik kaņ täņpän!
- 14 Täņpäkaņ äbekiye oraniye täņo kudän wakiwaki
unita Ekänitä pen juku piņpäj miņi täņo
momini peņ imektawä.
- 15 Ude täņkaņ ämawebetä äbot unitäņo wäpita guņ
tak-inik täņjirä upäņkaņ Ekänitä momini pen
nadäņ yäpmäj kaņ kuņarän yäj nadätat.

- 16 Iwanna uwä orakorak kädet täpuri kubä nämoinik täņkuk. Nämö, u äma jopi jäwäri, täņkentäkiye nämö u komi jop nadäņ yämiņpäņ dämpäkgän täk täņkuk.
- 17 U täņpäwak man yäkta gäripi nadäņkuko unita äyänutpäņ ini kaņ täņpä wawut. Ba iron kädet täkta gaņani nadäņkuko unita kubätä iron nämö täņ imek.
- 18 Täņpäwak man u tek gupi terakgän irani ude täņkuk. Unita täņpäwak man u ini gupi kujari gänaņ kudup umetä-yäņ äpmonpäņ tokņeņ morewut!
- 19 Ba tektä-yäņ täktäki waki unitä gupi kudup uwäk täņpipiņpäņ, pionpäņ yäņ puņ topmāņkaņ pen it täyon.
- 20 Unita Ekäni, iwanaye man waki näk peņkentäņpäņ näwet täkaņ unita yäyat udegän täņ yämi.
- 21 Ude täņkaņ Ekäni Anutuna gäkņa wäpka biņam täga unita yäņpäņ täņkentäņ nam. Täņpäņ säkgämän nadäņ namikinik täk täyan unita iwan keru terak nanik nämagut.
- 22 Butewaki! Näk täņkentäkna nämö, jopi. Nadäņ-bäräpnatä bänepnaken komi, womäntä yäņ neyak.
- 23 Edap äpmonjirän edap ägoniken wärana paot täyak ude paoret yäņ nadätat. Mänittä gwakgwak piäņ äreyäņ täņpäņ kuk täkaņ ude täņpet.
- 24 Butewaki nadäņpäņ ketem bitnäņkuro unita gupna kudup putärewäkaņ kehäromina nämö, kujatna kwini unitägän itat.

- 25 ✧ Ude irira iwanayetä nabänkañ nabän
mägayänpän yänärok näwet täkañ.
- 26 O Ekäni Anutuna, täñkentän nam! Butewakika
tärek-täreki nämo unita nämagut.
- 27 Ude täñiri iwanayetä ñode kañpäñ nadäwut;
Ekäni uwä täñkentäki bureni.
- 28 Unitä täñpäwak man näwetneño upänkañ gäkä
iron api täñ namen. Komi jop namani u
täñpewi mäyäk täñirä näk epän watä ämaka
oretoret kañ täñpa.
- 29 Äneñi yäkgän ñode täyat; Mäyäktä iwanaye tek
ämet päranipän yän kumän kañ uwäk täwut!
- 30-31 Ekänitä äma täñkentäki nämo itkentän
yämiñpäñ äma wakitä kumäkta biñam
yänätäreñ yämiñirä täñkentän yämik täyak.
Unita, Anutu täño ämawebe käbeyä
täñirä u bämopiken itpäñ bänep täga
pähap nadänpän menatä Ekäni bumta
api iniñoret täñpet.

110

Anututä Intäjukun ämani man ño iwetkuk

- 1 ✧ Ekänitä intäjukun äma ekänina ñode iwetkuk;
Ketna bure käda mañiriri iwankaye
gämotkaken yepmañira kañ yabä! Ude
iwetkuk.

✧ **109:25:** Mat 27:39; Mak 15:29 ✧ **110:1:** Mat 22:44; Mak 12:36;
Luk 20:42-43; Apos 2:34-35, 1Ko 15:25; Efe 1:20-22; Kol 3:1; Hib 1:13,
8:1, 10:12-13

- 2 Nadätan? Yawetä Saion pom terak itkaŋ komeni komeni yabäŋ yäwatta wäp biŋam gamiŋpäŋ ŋode api gäwerek;
Iwankayeta intäjukun täŋ yämiŋpäŋ kaŋ yabäŋ yäwat.
- 3 Täŋpäkaŋ iwankayekät ämik tänayäŋ täkaŋken ämawebekayetä täŋkentäŋ gamikta gupi api yäniŋ kireneŋ.
Täŋkaŋ tamimaŋ tamimaŋ näburum yabäk täkamäŋ ude äma gubaŋikayetä dubikaken ude api gäwarän täneŋ.
- 4 ✧ Yawetä ŋode yäŋkehärom taŋkuko u äneŋi nämo api wärämurek; Gäk bämop äma tärek-täreki nämo api iren, bämop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.
- 5 Eruk, ŋode nadä; Ekäni u bure käda itkentäŋ gamiŋkaŋ kokwawak täŋpäŋä kome ätu täŋo intäjukun äma täŋo kehäromi api yäpmäŋ äpek.
- 6 Ba guŋ äbottä kowata yäpmäkta yäntäreŋ yämiŋpäŋ ämikken bumta däpmäŋirän ini ugän api kumäŋ maneŋ.
Bureni, komeni komeni täŋo intäjukun ämaniye täŋo kehäromi u kudup api yäpmäŋ äpek.
- 7 Upäŋkaŋ intäjukun ämana gäk, ume kädet miŋin säkgämän naŋ täpäneŋpäŋ iwan täŋo kehäromi kudup yäpmäŋ äpäŋ moreŋpäŋ oretoret terak täpäneŋpäŋ api iren.

✧ 110:4: Hib 5:6, 6:20, 7:17, 7:21

111

Anutu täño ironita yäñpäñ iniñ oretna

¹ Eruk, Ekäni wäpi iniñ oretna!

Anutu täño ämawebeniye täga u käbeyä
täñirä näk bämopiken itkañ bänepna
gupna nadäk-nadäkna kuduptagän
Anutu bänep täga man iwet täyiwa!

² Ekäni u epän tägagämän täk täyak. Täñirän
ämawebe epäni unita gäripi nadäk täkañ
uwä Anutu täño täktäkita juku piñtäñ kuñat
täkañ.

³ Bureni-inik! Epän Anututä täk täyak u tägagämän-
inik. Unita nadäwa inide kubä täk täyak.
Täñkañ kudän siwoñini uwä paot-paori
nämo. U pen api it yäpmäñ ärowek.

⁴ Kudän kudupi Ekänitä täk täyak u inide kubä täk
täyak. Unita bäräñeñ nämo guñtak täkamäñ.
U butewaki pähap nadäñ nimiñpäñ iron täñ
nimik täyak.

⁵ Ämawebe orañ imik täkañ u Ekänitä ketem
yepmäñ towik täyak. Ba topmäk-topmäk
ninkät täñkuko unita nämo guñtak täyak.
Nämoinik!

⁶ Täñpäkañ äbot ätu täño kome, iniken
ämawebenyeta yäniñ kireñkuko uwä iniken
kehäromini kwawak pewän ahäñkuk.

⁷ Bureni-inik! Imaka u ba u täk täyak uwä kädet
siwoñi terakgän täk täyak. Man kädet ba

jukuman niwet täyak u kuduptagän täga täñkentäj nimek.

Man jopi kubä nämö niwet täyak!

⁸ Ba unitäño бага man kubä nämönik api paorek. Nämö, uwä kudup siwoñigän penkuko unitä pen api it yäpmäj ärowek.

⁹ Täñpäkañ Ekäni u ämawebe niye nin komi epänken nanik nimagutpäñ ninkät topmäk-topmäk täga, tärek-täreki nämö täñkuk.

Unita ñode yäna; Anutu u kudupi, tägagämän-inik.

¹⁰ ☆ Unita ämawebe, in ñode nadäwut; Äma kubä nadäk-nadäk ikek ude kañ irayäj nadäñpäñä, eruk, Ekänita umuntañpäñ orañ imek.

Bureni, ämawebe Ekäni täño man buramik täkañ uwä nadäk-nadäk täga nimek.

Unita Ekäni wäpi iniñ oretpäñ pen iniñoret täkäna!

112

Anutu orañ imanitä säkgämän-inik api itneñ

¹ Ekäni wäpi yäpmäj akuna! Äma Anutu orañ imik täkañ uwä Ekäni täño oretoret terak kuñat täkañ. Äma udewanitä Anutu täño man buramikta gäripi nadäk täkañ.

² Äma udewani täño äbekiye oraniyetä kome terak kehäromigän api itneñ. Siwoñi äma täño

☆ **111:10:** Jop 28:28; Snd 1:7, 9:10

nanakiyetä Anutu täño täñkentäk ikek api itneḡ.

3 Äma udewani täño äboriyeken iron pähap ahäñ-bumbum api täñ yämek. Täñpäñ tärek-täreki nämo, säkgämän pen api irek.

4 ✧ Jop manman nämo yäwani ämata bipmäñurani gänaḡ penyäneḡ pähap api ahäñ yämek. Täñpäkaḡ äma siwoḡi, bänep iron täñpani ba äma ätuta täñkentäñ yämani unita penyäneḡ api ahäñ yämek.

5-6 Äma noriyeta butewaki nadäñ yämik täkaḡ uwä säkgämän kuḡat täkaḡ. Täñpäñ äma monen epän siwoḡigän, täñyäkḡarani nimek nämo täk täkaḡ uwä oretoret terak kuḡat täkaḡ.

Äma udewani täño kehäromi pen api irek. Äma mäden ahänayäñ täkaḡ unitä wäpi biḡam pen api yäñ yäpmäñ äronenḡ.

7 ✧ Äma udewanitä bäräpi kukḡi käda ahäñirän nadäñpäñ nämo umuntak täkaḡ. Bänepitä Ekäni kwasikotpäñ unita nämo kwitak täkaḡ.

8 Äma udewanitä bätakigän kuḡatpäñ imaka kubäta nämo umuntak täkaḡ. Ittäñgän iwaniye iḡamiken kehärom täñpäñ bäri kap api tenenḡ.

9 ✧ Äma udewani jopi jäwärita butewaki nadäñ yämiḡpäñ iron täñ yämik täkaḡ. Kädet siwoḡini u paot-paori nämo api irek.

✧ 112:4: Jop 11:17; Sam 97:11

✧ 112:7: Sam 57:7, 64:10

✧ 112:9: 2Ko 9:9

Unita ämatä wäpi biŋam api yäŋahäŋ
yäpmäŋ kunəŋ.

- 10 Təŋpəkaŋ äma wakitä u kaŋkaŋ kokwawak
nadäk täkaŋ upəŋkaŋ gupi pewä putäreŋirän
meni nänäm tawäpəŋ ämik täkta təŋpəwak
täkaŋ.
Təŋpəŋ imaka täga kämi yäpmäkta
itsämäk täkaŋ uwä bureni nämo
yäpmäk täkaŋ.

113

*Imaka imaka täga təŋ nimik täyak unita Anutu
iniŋoret täkäna!*

1 Ekäni iniŋoret täkäna!

Ekäni təŋo epän watä ämaniye nin u
wäpi iniŋoret täkäna! Äneŋi yäwa!
Ekäni wäpi yäpmäŋ akuna!

2 Yäŋetak biŋmäntak tärek-täreki nämo iniŋoret
täkäna!

3 Ämawebe kukŋi kukŋi nanik in imaka, kudup
Ekäni wäpi iniŋoret täkot!

4 Ekänitä ämawebe komeni komenita intäjukun-inik
it nimik täyak. Wäpi biŋamtä imaka imaka
kome terak ba kunum gənaŋ itkaŋ u kumän
yärepmetak.

5 Ekäninin Anutu udewani kubä nämo itak!
Nämoinik, Ekäninin u punin-inik unu it
täyak.

- 6 Bureni, u punin-inik unu it täyak upäŋkaŋ kunum kenta kome unita nadänpäŋ etä päpä yabäŋ yäwat täyak.
- 7-8 Ekäninin kudän tägagämän täk täyak. U äma äpani-inik, jopi jäwäri täŋkentäŋ yämiŋpäŋ yepmaŋpäŋ äma wäpi biŋam ikekkät kentänpäŋ it täkaŋ.
- 9 Täŋpäkaŋ webe äruŋ iranita nadäŋ yämiŋirän nanak bäyaŋkaŋ oretoret pähap nadäk täkaŋ.

Unita Ekäni iniŋoret täkäna!

114

Ekänitä ämawebeniyekeŋ kudän kudupi pewän ahäŋkuŋ

- 1-2 ✧ Kadäni Isrel nanik Jekop täŋo äbot unitä Isip komeken nanik äpämaŋ kuŋkuŋo uken, Juda äbot u Ekäni täŋo kudupi ämawebe ude äworenkuŋ.
Bureni, kadäni ugän Isrel ämawebetä Ekänitä inita biŋam täŋkuŋ.
- 3 ✧ Kadäni uken Gwägu Gämänitä Ekäni kaŋ-umuntaŋ ämetpeŋ kuŋkuk. Ba kadäni kubä Jodan ume imaka, bitnäŋpäŋ itkuk.
- 4 Täŋkaŋ pom taŋi taŋi oretoret täŋpäŋ memetä-yäŋ tubupenjtäŋ kuŋirä, täpuri täpuriwä udegän sipsiptä-yäŋ tubupenjtäŋ kuŋkuŋ.

- 5 Eruk näwerut; Gwägu, gäk imapän kaŋkaŋ metäŋpeŋ kuŋkun? Ba Jodaŋ ume, gäk ima mebärita äpäkta bitnäŋpäŋ itkun?
- 6 E, pom taŋi taŋi, in ima mebärita memetä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋkuŋ? Ba täpuri täpuri in udegän, imapän kaŋkaŋ sipsiptä-yäŋ tubupeŋtäŋ kuŋkuŋ?
- 7 Ai, kome pähap, Yawe, Jekop täŋo Anututä äbäŋirän kaŋkaŋ iŋamiken bäromtä!
- 8 ☆ Imata, Ekäni uwä yäŋpewän mobä kehäromi kubätä imärirän ume gwägu ahäŋkuk. Ba yäŋpewän geŋi kawukiken ume dapuri äpuk.

115

Anutu bureni u kubägän itak

- 1 Ekäni, nintäŋo wäpnin biŋam punin nämo irek. Nämo, nin täga nämo! Gäkŋaken wäpka biŋam peŋyäŋek ikek unitägän punin kwawakinik it täyon, gäk nadäŋ nimikinik täŋpäŋ nämo nipmak täyan unita.
- 2 Guŋ äbottä sära man ŋode imata niwet täkaŋ; Anutujin u de itak?
- 3 U nämo nadäkaŋ? Nin täŋo Anutu u kunum gänaŋ kehäromi nitek itak. U itkaŋ imaka kubä täŋpayäŋ nadäŋpäŋä u bureni gän täk täyak.
- 4 ☆ Täŋ äma unitäŋo anutuwä siliwa kenta gol mobäpäŋ keritä iŋitpäŋ puŋ gatäŋpäŋ pek täkaŋ.

☆ **114:8:** Kis 17:1-7; Nam 20:2-13 ☆ **115:4:** Sam 135:15-18; Jer 10:5; Rev 9:20

- 5 U meni nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ meni man tāga nāmo yāneŋ. Ba dapuri nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ dapuri wareŋ tāga nāmo tāneŋ.
- 6 Ba jukuni nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ man tāga nāmo nadāneŋ. Ba iŋami nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ imaka kubä tāga nāmo piāŋ nadāneŋ.
- 7 Keri nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ keru wareŋ tāŋpāŋ imaka kubä tāga nāmo iŋitneŋ. U kuroŋi nitek tāk tākaŋ upāŋkaŋ kädet tāga nāmo kuneŋ. Ba wareŋ tāŋpāŋ māmä tāga nāmo tāneŋ.
- 8 Unita äma imaka udewani tāŋpani, ba äma unita nadāŋ yämik-inik tāk tākaŋ u imaka, imaka wārani tāŋpāŋ nadāŋ yāmineŋo udewanigän api äworeneŋ!
- 9 Eruk, Isrel ämawebe, Ekänijin tāŋkentāŋ tamiŋpāŋ watä it tamik täyak unitagän nadāŋ imikinik tāŋput.
- 10 Anutu tāŋo bämop äma, in udegän tāŋkentāŋ tamiŋpāŋ watä it tamik täyak unita Ekäni unitagän nadāŋ imut.
- 11 Bureni, ämawebe Anutu bureni u iniŋ orerani in kudup Ekäni tāŋkentāŋ tamiŋpāŋ watä it tamik täyak unitagän nadäkinik tāŋput.
- 12 Ekäni u ninta nāmoinik guŋtak täyak. Nāmo, u Isrel ämawebe ba Anutu tāŋo bämop äma ninta nadāŋ nimikinik tāŋpāŋ iron pen api tāŋ nimik tāŋpek.
- 13 ✧ Anutu u ämawebe kuduptagän, äpani ba ärowani iniŋoret tākaŋ unita iron api tāŋ yämek.

- 14-15 Ekäni kunum kenta kome pewän ahäwani unitä yeri kon täñ tamiton. Kon täñjirän nanak weñ bäyak pen kañ täñ yäpmäñ kut! Ba nadäñ tamiñirän nanakjiyetä udegän kañ täñ yäpmäñ kut!
- 16 Täñpäkañ kunum uwä Ekänitä inita biñam. Täñ kome uwä ninta ninij kireñkuk.
- 17-18 Unita ämawebe kodak irani nin, Ekänita bänep täga tärek-täreki nämo nadäñ imik tākäna. U imata, kumäñpeñ päñku kum irit komeken naniktä Ekäni täga nämo iniñ oretneñ.
Eruk, Ekäni wäpi iniñ oretna!

116

Ekänita bänep täga kap tewani

- 1 Ekäni täñkentäñ nam yäñpäñ gera butewaki terak yäñjira nadäñ namik täyak unita Ekänita gäripi pähap nadätat.
- 2 ☆ Näkño gerata juku pek täyak unita näk it yäpmäñ kwayäñ täyat ude Anutu iniñoret yäpmäñ kañ kwa.
- 3-4 ☆ Näk pära kumäñpäñ unita bumta umuntañkut. Kadäni uken Ekänita gera yäñpäñ ñode yäñkut; Ekäni, butewaki nadäñ namiñpäñ täñkentäñ nam! yäñ yäñkut.
- 5 Ekäni uwä ninta bänep täga nadäñ nimiñpäñ täñkentäñ nimik täyak ba butewaki nadäñ nimik täyak.

☆ **116:2:** Sam 17:6, 40:1 ☆ **116:3-4:** Sam 18:4-6

- 6 Bureni! Äma ätu ini täga nämo täñkentänañi uwä Ekänitä täñkentäñ yämik täyak. Näk ude itkuro upäñkañ täñkentäñ namiñkuk.
- 7 Täñpäñ Ekänitä näk nabäñ näwatpäñ täñkentäñ namiñkuko unita apiño imaka kubäta nadäwätäk nämo täk täyat.
- 8 Näk konäm kottäyiwa Ekäni gäkä naniñ bitnäñpäñ konämna pito ärut namiñpäñ nepmäñit näwatkun.
Näk kumbayäñ täñkuropäñ Anutu gäkä täñkentäñ namiñkun.
- 9 Unita näk kome terak irayäñ täyat uwä Ekänikätk bok api it yäpmäñ kuñatde.
- 10 ☆ Näk bumta wayat yäñ nadäñkuro upäñkañ Ekäni jop waki nadäñ imiñkut.
- 11 Täñpäñ näk äma täño manta nadäwa bureni nämo täñpäkañ Anutugän nadäñ imiñkut.
- 12 Ekänitä säkgämän täñ namiñ yäpmäñ äbuko unita kowata jide api täñ imet?
- 13-14 Näk nadätat! Ude api täñ gamet yäñ yäñkehärom täñkuro unita ämawebe kudup iñamiken ñode täga api täñpet;
Anututa iron imikta wain ume gäripi nitek inita biñam kañ piñ ima, Ekänitä nämagutkuko unita kowata.
Ude täñkañ Ekäniken yäñapik man api yäwet.

- 15 ☆ Tənpäkaŋ Ekänitä ämawebenyeta nadäwän ärowani tək təkəŋ. U kubätä kumənjirän nadäwän jopi nämo tək täyak.
- 16 Unita Ekäni, ŋode gäwera; Näk gəkŋo epän ämaka ude kuŋat täyat, meŋnatä kuŋat tənjkuko ude. Näk yentä topmənöpən nepmankuŋopən gäkä pit naminŋkun.
- 17 Unita näk gäka bənep tägata iron tən gaminöpən api ganiŋ oreret.
- 18 Tənöpən näk ude api tən gamet yən gäwetkuro ude ämawebekaye inamiken api tən gamet.
- 19 Ekäni, näk tənpayən täyat u Jerusalem kudupi yotkaken api tən gamet.

Unita Ekäni wäpi yäpmən akukot!

117

Äma uken-uken nanik Ekäni wäpi iniŋoret təkot!

- 1 ☆ Äma äbori äbori, in Ekäni iniŋ orerut! Ämawebe kuduptagän in wäpi biŋam yäpmən akuwut!
- 2 Ekänitä ninta gäripi pähap nadənöpən wari wari nadən nimikinik tək täyak. Unita iniken yənkehäromtak man bian yənjkuko udegän iwatpən nämoinik api nipmanpek.

Unita ämawebe kuduptagän Ekäni wäpi iniŋoret təkäna!

118

*Anututä täñkentäñ yämiñkuko unita nadäñpäñ
bänep täga man yäñkuñ*

- 1 ✧ Ekäni nadäñ nimik täyak unita hänep täga man iwet täkäna. Hänep iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak.
- 2 Unita Isrel ämawebe ñode yäkot; Hänep iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak!
- 3 Anutu täño bämop äma udegän ñode yäkot; Hänep iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak!
- 4 Ämawebe Anutu täño man buramik täk täkañ unitä ñode yäk täkot; Hänep iron tärek-täreki nämo täñ nimik täyak!
- 5 ✧ Näkä bäräpi tañi kotañpäñ Ekänita gera yäñkut. Gera yäñira nadäñpäñ Ekäni uwä bäräpina ketäreñ namiñirän pidäm tañkut.
- 6 ✧ Ekäni uwä näkkät irirän nämo api umuntäwet. Nämo, ämatä imaka kubä täñ namikta nämo umuntak täyat.
- 7 Ekäni näkkät it takamäk. Täñkañ ini täñkentäñ namik täyak unita kämi iwanaye däpmäñirän api yabäwet.
- 8 Bureni! Äma täño täktäki-tagän nadäñitna ärowani nämo täñpäpäñ Anututagän nadäñ imikinik täñpeñ kuñatneño u tägagämän.
- 9 Komen äma täño täñkentäk u äpanigän. Ekäni täño täñkentäk u ärowani.

✧ **118:1:** 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1, 136:1; Jer 33:11 ✧ **118:5:** Sam 18:19, 120:1 ✧ **118:6:** Sam 56:4, 56:11; Ais 51:12; Hib 13:6

- 10 Unita iwan mäyaptä it gwäjiŋ namiŋkuŋopäŋ
Ekäni täŋo wäpi terak kehäromini yäpmäŋ
äput.
- 11 Näk it gwäjiŋkuŋopäŋ Ekäni täŋo kehäromi terak
däput.
- 12 Iwanayetä nämäk-nämäktä nintä terak bipmäk
täkaŋ ude täŋkuŋo upäŋkaŋ däpmäŋ-pewa
kumbuŋ, kädäptä tepäraŋ bäräŋeŋ ijiŋ paot
täkaŋ ude.
Ekäni täŋo kehäromi terak däpmäŋ
moreŋkut.
- 13 Ämik pähap täŋpäŋ nepmäŋitpäŋ nutnayäŋ täŋirä
Ekänitä täŋkentäŋ namiŋjirän nämo nutkuŋ.
- 14 ✧ Bureni, Ekänitä kehäromi pähap namiŋpäŋ
täŋkentäŋ namik täyak. U wakiken nanik
nämagutkuk.
- 15 Täŋpäŋ unita Anutu täŋo ämawebe tähaniken
iniŋoret kap teŋit gera ŋode yäk täkaŋ;
Anutu täŋo kehäromitä epän kehäromi-
inik täk täyak! yäk.
- 16 Ekäni täŋo kehäromitä täŋkentäŋ nimiŋjirän iwan
täŋo kehäromi yäpmäŋ äpumäŋ.
- 17 Näk pengän ŋode nämo api kumbet. Nämo! Näk
kodak itkaŋ Ekäni täŋo täktäki unitäŋo man-
biŋam api yäŋahäk täŋpet.
- 18 Bureni, Ekäni uwä kumäŋ-kumäŋ nutta
bitnäŋpäŋ näk yäpä-siwonŋakta komigän
namiŋkuk.

✧ **118:14:** Kis 15:2; Ais 12:2

- 19 Unita kudupi yot yäma dät namiñirä äro Anutu wäpi yäpmän akwa!
- 20 No ñowä Ekäni täño yäma, ämawebe siwoñi kuñjarani unitägän täga äronen.
- 21 Ekäni, gäk näkño yäñapik man nadän namiñpäñ täñkentän namiñiri säkgämän it täyat. Unita ganiñ oretat!
- 22 ✨ Bek eni täñpani ämatä kawä wawäpäñ gägäniken mañpä kuñkuño unitä eni täño bek bämopi ude itak.
- 23 Imaka uwä Ekäni ini-tägän täñirän kañpäñ gäripi pähap nadäkamän.
- 24 Täñpäñ kadäni ñowä Ekänitä peñ nimiñkuk. Unita oretoret täñpäñ bänep tägagämän nadäna!
- 25 ✨ Ekäni, gäk täñkentän nimi. O Ekäni, täñpewi bureni säkgämän ahän nimän!
- 26 ✨ Anutu, äma gäkñaken wäpka terak äbayän täyak uwä kañ orañ imi. Täñjiri nin udegän kudupi yot gänañ äronpäñ wäpka api yäpmän akune.
- 27 Ekäni ini-tägän Anutu bureni! Ini-tägän ninta watä säkgämän it nimik täyak. Unita päya päham kehap täñpäñ alta teñ äyänut täkot.
- 28 Gäk Anutuna! Bänep täga man gäwetat. Gäk Anutuna! Gäkño wäpka yäpmän akutat.

✨ **118:22:** Luk 20:17; Apos 4:11, 1Pi 2:7 ✨ **118:22:** Mat 21:42; Mak 12:10-11 ✨ **118:25:** Mat 21:9; Mak 11:9; Jon 12:13 ✨ **118:26:** Mat 21:9, 23:39; Mak 11:9; Luk 13:35, 19:38; Jon 12:13

29 Eruk ämawebe ɲode nadäkot; Ekänitä ninta gäripi nadäɲpäɲ iron täɲ nimik täyak u paot-paori nämo unita bänep täga man iwet täkot.

119

Anutu täɲo man u tägagämän-inik

- 1 ☆ Äma kädet siwoɲigän säkgämän kuɲat täkaɲ uwä Ekäni täɲo oretoret terak it täkaɲ. Äma ude-waniwä Ekäni täɲo man buramiwani äma.
- 2 Äma Ekäni täɲo kädet siwoɲi iwat täkaɲ, äma udewani Ekäni täɲo oretoret terak it täkaɲ.
Ekäni täɲo kädet u iwatta gäripi pähap nadäɲpäɲ ehutpäɲ iwat täkaɲ.
- 3 Bureni-inik, äma udewani kädet waki iwatta bitnäɲpäɲ Ekäni täɲo kädet siwoɲi ugän iwat täkaɲ.
- 4 Anutu, gäk man kädetka siwoɲi u kudup niwetpäɲ ɲode yäɲkun; Watäni itpäɲ näkɲaken kädet siwoɲi ugän kaɲ iwarut yäɲ niwetkun.
- 5 Unita Anutu, näk gäkɲo man kädet siwoɲi u iwatta gäripi pähap nadäk täyat udegän wari wari kaɲ iwat täɲpa yäɲ nadätat!
- 6 Bureni, gäkɲo jukuman kuduptagänta ket nadäɲpäɲ kuɲarayäɲ täyat uwä momi täɲpäɲ nämo api mäyäk täwet.
- 7 Ekäni, kadäni gäkɲo man kädet siwoɲi yäɲpäɲ-nadäk täɲpayäɲ täyatken uken bänepna säkgämän paki-inik api irek.

☆ **119:1:** Sam 128:1

Ude täņkaņ gäkņo wäpka biņam api
yäpmäņ akuk täņpet.

⁸ Näk gäkņo irit kädetka kudup iwatta nadätat unita
nämo nepmaņpen.

*Anutu täņo jukuman buramiwani äma täņo man-
biņam*

⁹ Äma gubaņi näk jide täņpäņ kädet siwoņigän täga
kuņaret? Näk gäkņo man iwarero uyaku
äma siwoņi ude iret.

¹⁰ ✧ Unita Anutu, näk gäkņo kädet u iwatta gäripi
pähap nadäņpäņ ehutpäņ iwat täyat.
Gäkä täņkentäņ namiņiri kädet siwoņita
nämo bitnäņpäņ ugän api iwaret.

¹¹ Näk gäkken momi täņpetawä yäņpäņ gäkä nanik
man ugäņpäņ bänepnaken pek täyat.

¹² Ekäni, kädetka siwoņi näwetpäņ näwoņäreka täņiri
ugän iwatpäņ wäpka biņam kaņ ganiņ orera.

¹³ Näk kädet kuduptagän yäņahäņpäņ niwetkuno u
ämawebe kudup yäņahäņpäņ yäwet täyat.

¹⁴ Ämatä moneņ tuņumta gäripi pähap nadäk täkaņ
u irepmiņpäņ näk gäkņo man iwatta gäripi
udegän nadäk täyat.

¹⁵ Gäkņo manka juku piņpäņ manka kädet siwoņi
u yäņpäņ-nadäk täk täyat.

¹⁶ ✧ Anutu, gäkņo kädet siwoņi iwatta gäripi
nadäņpäņ gäkņo mankata nämo api guņ
täwet.

Ekäni täņo man kädetta gäripi nadäņkuk

✧ **119:10:** Sam 119:2, 119:21, 119:118, 119:145 ✧ **119:16:** Sam
119:35, 119:70, 119:92-93, 119:174

- 17 Unita Ekäni, epän watä ämaka näka täñkentäk säkgämän täñ namiñiri säkgämän itpäñ gäkño mangän kañ iwara.
- 18 Bänepna täño dapuri birik ärut täñpi kuñirä ijiwakwäpäñ man bureni gäripi nitek gäkño man kudän terak pätkañ u kudup nadäwa tärewut.
- 19 Näk kome ño terak kadäni käronji itta biñam yäwani nämo unita gäkñaken man kädet u näka käbop nämo peñ namen. Nämo!
- 20 Näk gäkño manka biñam u kepma kepma yäñpäñ-nadäk täñpäñ iwatta bänepnatä kädäp ijik täyak.
- 21 Ekäni, näk nadätat. Äma inita nadäwä ärowani täñpäpäñ manka mäde ut imik täkañ u yebeñpäñ mäde ut yämiñiri paotta biñam täk täkañ.
- 22 Täñpäkañ näk gäkño man buramiñpäñ iwat täyat unita äma udewani yabäñ äwaräkuk täñiri yänjäreok ba mäde kädä man wari nämo näwetneñ.
- 23 Bureni Ekäni, äma wäpi biñam ikektä käbeyä täñpäñ näk wäpna yäpmäñ äpäkta yäñpäñ-nadäk täk täkañ upäñkañ epän watä ämaka näk gäkño jukuman ehutpäñ yäñpäñ-nadäk api täk täñpet.
- 24 Imata, gäkño jukuman unitä bänepna täñpidäm tañpäñ kädet näwonjäreok täyak.

Anutu täño бага man ehutpäñ iwatkuk

- 25 Wära! Iwanayetä näk nutpäñ näwat kireñpewä kehäromina kudup paotak unita gäk

bian näwetkuno ude täŋkentäŋ namiŋpäŋ
kehäromi äneŋi namisi.

26 Irit kuŋat-kuŋatna täŋo mebäri kudup
yänahänpäŋ gäwerira kowata näwetkun.

Unita apiŋo gäkŋaken man kädet u
näwetpäŋ näwoŋäresi!

27 Täŋpäŋ nadäk-nadäkna täŋpewi piräreŋirän gäkŋo
jukuman nadäwa tärewäkaŋ kudän kudupi
täŋkuno unita kaŋ juku piwa.

28 Wära! Butewakitä nutpewän kumbet yän
nadätat unita näwetkuno udegän kehäromi
äneŋi namisi.

29 Täŋpäkaŋ bänepnatä täŋ-näkŋat-pewän kädet
wakiwaki täŋpetta yänpäŋ бага penkireŋpäŋ
yewa täŋ namisi.

Täŋpäŋ bänep täga nadän namiŋpäŋ
baga manka näwetpäŋ näwoŋäre
täyi.

30 Imata, näk gäkŋo kädet bureni iwatta iwoyänpäŋ
yänkehärom taŋkut. Ude täŋkaŋ man kädetka
wari wari pen juku piŋpäŋ kuŋat täyat.

31 O Ekäni, näk juku-manka inŋit-inik täŋpäŋ yäpmän
kuŋat täyat unita yabän äwaräkuk täŋiri
iwantä mäyäk nämö namineŋ!

32 ☆ Eruk, wisik-inik! Bänepna täŋpidäm taŋ
namik täyan unita gäkŋo бага man kädetka
ugänpäŋ kaŋ iwat täŋpa!

Nadäk-nadäk yäpmäkta Anutuken yänapiŋkuk

- 33 Ekäni, бага ман кәдетка ket näwoŋäreŋiri näk
kәдет u pen iwat yәpmәŋ әroŋtäŋgән kaŋ
kumba!
- 34 ✧ Nadäk nadäk täŋkentәŋ namiŋiri бага manka
buramiŋpәŋ kaŋ yәpmәŋ kuŋara.
Gupna bänepna bok kaŋ yәpmәŋ kuŋara!
- 35 Ekäni, бага manka kәdetkaken yәŋnäкŋat
yәpmәŋ ku. Imata, u iwat täyatken uken
bәnep oretoret nadäk täyat.
- 36 ✧ Unita bänepna täŋpidәм taŋjiri moneŋ wädäk-
wädäk täŋo gәrip mäde ut imiŋpәŋ gäkŋo
бага ман iwattagән gәripi kaŋ nadäk täŋpa!
- 37 Dapunna teŋ-piwayәŋ täyan uyakuwә imaka
jopi-jopita yabәŋgәrip nämo api täŋpet.
Ude täŋkaŋ näwetkuno udegән iritnata
watә säkgәмән it namisi.
- 38 Anutu, әmawebe nadәŋ gamik täkaŋ u täŋkentәŋ
yәmikta yәŋkehәrom taŋkun. Eruk, epән
әmaka näкken udegән pewi kaŋ ahәŋ namән.
- 39 Iwantә mäyäk man näwetta umuntәyat unita
nadәŋ namiŋiri kaŋ närepmirән.
- 40 O Ekäni, бага manka ba juku-manka iwatta
gәripi pähap nadätat unita gäkŋaken nadäk
siwoŋi terak iwatpәŋ irit säkgәмән u
namisi.

Anutu täŋo man yeŋgәмән pewәpәŋ kuŋatkuk

- 41 Täŋkaŋ Ekäni, gäk iron mähemi unita ironka u
kwawak näwoŋäreŋpәŋ näwetkuno udegән
wakiken nanik täŋken täŋpәŋ kaŋ nämagut.

✧ **119:34:** Sam 119:73; Snd 2:6; Jem 1:5 ✧ **119:36:** Mak 7:21-22,
1Ti 6:10-11; Hib 13:5

42 ✧ Ude täņ naminjiri äma yänärok näwet täkaņ unitäņo man täga uret. Imata, gäķņo manta nadäkinik täyat unita.

43 O Ekäni, mena täņpidäm taņiri manka bureni u yänahäk täyiwa.

Imata, kehäromi kubäken nämo yäpmäk täyat, gäķņo man terakgän yäpmäk täyat.

44 Unita gäķņo jukuman u tärek-täreki nämo buraminpäņ api iwat täņpet.

45 Bureni, gäķņo jukuman iwatta nadäk täyat unita iwanayetä täga nämo api topmäņpäņ nepmäņitneņ.

Nämo, bätakigän api kuņaret.

46 Täņpäkaņ kome täņo intäjukun äma injamiken gäķņo jukuman api yänahäk täņpet.

Ude täņira manna u utpäņ mäyäk täga nämo api namineņ.

47 ✧ U imata, gäķņo mankata gäripi pähap nadäņpäņ buraminjira bänepnatä pidämtak täyak.

48 Ekäni, man kädetkata gäripi nadäk täyat unita nadäņira ärowani täņpäpäņ yänpäņ-nadäk täk täyat.

Anutu täņo бага манта надäwän bureni kubä täņkuk

49 Ekäni, yänkehäromtak man bian epän watä ämaka näk näwetkuno u nadäņpäņ täņkentäņ nam.

✧ **119:42:** Sam 102:8, 119:39; Snd 27:11 ✧ **119:47:** Sam 119:16, 119:97, 119:127, 119:159

- Man näwetkuno unitä bänepna täñ-
kehäromtak täyak.
- 50 Bäräpi kadäniken man unitä bänep kwini pewän
ahän namik täkañ ba iritna täñ-mehamtak
täyak.
- 51 Täñpäkañ butewaki pähap! Äma ärowanitä
yänjärok man bumta näwet täkañ. Upänkañ
näk gäkño man unitagän gwäk pimiñpäñ
manka ugänpäñ iwat täyat.
- 52 Ekäni, бага manka bianiinik uterak kehäromi
yäpmäk täyat unita u pen juku pik täyat.
- 53 Unita äma wakiwakitä gäkño бага man u
pekinik täñirä yabänpäñ bänepna täñpäwak
täkañ.
- 54 Täñpäkañ uken-uken ittän kuñat täyatken gäkño
бага манта гäripi nadänpäñ unita kap
ganiñ ubiñ tentän kuñat täyat.
- 55 Ekäni, bipani bipani näk gäka juku pik täyat.
Tänkañ бага manka u nämo api pewet.
Nämoinik!
- 56 Бага manka wari wari iwat täyat unitä
bänepnaken oretoret pewän ahäk täkañ.

Anutu täño бага man iwatta gäripi nadänkuk

- 57 ✧ Ekäni, gäk it namitan unita imaka gäripi nitek
äneñi kubäta nämo wäyäkñek täyat.
Mebäri unita gäkño man kädet kudup
iwatta nadänpäñ yänkehärom tañkut.
- 58 Täñpäkañ Ekäni, gäk bian täñkentän namikta
yänkehäromtak man yänkun. Unita gäkño
man u nadänpäñ täñkentän namikta bänep

- nadäk-nadäkna kudup gäkagän ganiņ kiretat.
- 59 ✧ Näk irit kuņat-kuņatna täņo mebäri kudup nadäwa-tärewäpäņ apiņo gäkņo man buramiņpäņ iwatta bänep peyat.
- 60 Unita gäkņo jukuman iwatta kämi kaņ yänkaņ nämo itsämäņ yäpmäņ kwet. Nämo, pengän yäput peyat ņo.
- 61 Bureni, äma wakitä näk nutta nadäņpäņ buņep täņkuņo upänkaņ näk bänepna äreyäwäpäņ gäkņo jukuman unita nämo guņ täyat.
- 62 Nämoinik, gäkņo бага manka siwoņi unita nadäņpäņ ganiņ oretta bipani bämop-inik akuk täyat.
- 63 Ba ämawebe gäk oraņ gamiņpäņ juku-manka iwat täkaņ ukät not täņpäņ kuņat täkamäņ.
- 64 Bureni Ekäni, kome ņo terak ironka tokņeņ pätak. Unita man kädetka täņo mebäri näwetpäņ näwoņäreniri kaņ nadäwa tärewut!

Ekäni täņo бага mantä täga täņkentäņ nimek

- 65 Ekäni, täņkentäņ namikta yänkuno u iwatpäņ epän ämaka näka säkgämän täņ namik täyan.
- 66 Näk бага mankata nadäkinik täyat unita nadäk-nadäk täga namiņiri бага man täņo mebäri kaņ nadäwa tärewut.
- 67 ✧ Täņpäkaņ bian goret kuņatkuro unita yäpä-siwoņtakta komi namiņkun. Ude täņiri eruk apiņo gäkņo man buramitat.
- 68 O Ekäni, täņkentäņ namik täyan u tägagämän. Gäk orakorak täņo mähemi bureni.

✧ 119:59: Mak 14:72; Luk 15:17 ✧ 119:67: Sam 119:71; Jer 31:18; Hib 12:10-11

- Unita gäknaken man kädetka täño
mebäri näwetpäñ näwoñärek täyi.
- 69 Äma ärowani näka jop manman yäk täkañ
upäñkañ bänep nadäk-nadäkna kudup gäknjo
juku-manka uterakgän pek täyat.
- 70 Täñpäñ äma ärowani uwä bänep nadäk-nadäki
kumbani upäñkañ nähä juku-manka unita
gäripi pähap nadäk täyat.
- 71 Täñpäkañ nadätat; Komi nadäñ itkuro u
täñkentäñ namiñkuk.
Unitä bänepna yäpmäñ sukurenpewän
bänep nadäk-nadäkna pewa бага
manka terakgän kuyak.
- 72 Unita Ekäni, apiño ñode yäyat; Baga man mekatä
pewi ahäwani unita nadäwa säkgämän-inik
täyak, moneñ tuñum pähapta gäripi nadäk
täkañ u irepmit moretak!

Anutu täño бага man u siwoñi-inik

- 73 Ekäni, gäkña ketkatä puñ gatäñpäñ nepmañkuno
unita nadäk-nadäk namiñiri juku-manka
unita yäñpäñ-nadäk täk täyiwa!
- 74 Täñjira ämawebe gäk orañ gamik täkañ u näk
nabäñpäñ ñode nadäk täkot;
Äma ño Ekäni täño jukumanta
nadäkiniki kehäromi uterak pek täyak!
Ude nadäñpäñ oretoret täk täkot.
- 75 Ekäni, näk bureni ñode nadätat; Näk yäpä-
siwoñtakta komi namiñkuno uwä nadäñ
namikinik täñpäñ unita namiñkun.
Täñpäkañ gäknjo man kädet uwä siwoñi-
inik.

- 76 Eruk, watä epän ämaka näk täñkentäj namikta bian yänkuno u iwatpäñ ironka paot-paori nämo u pewi ahäj namiñiri butewaki nadäwätäk terak itat ño täñ-kehäromtañ nami.
- 77 Näk gäkño бага manta gäripi nadäk täyat unita butewaki nadäj namiñiri äneñi säkgämän kañ ira.
- 78 Täñpäkañ äma inita nadäwä ärowani täñpanitä jop manman terak manken nepmak täkañ.
Ude täk täkañ unita mäyäk kañ yäput!
Upänkañ nähä gäkño jukuman unita pen juku piñpäñ api kuñaret.
- 79 Täñjira ämawebe gäk orañ gamiñpäñ gäkño jukuman nadäk täkañ unitägän näkken äbäkañ bok kañ itna.
- 80 Täñpäkañ Ekäni, gäripna ñode pätak; Injamkaken täktäkna terak mäyäk yäpettäwä yänpäñ gäkño jukuman kudup siwonigän iwatta nadätat.

Wakiken nanik imagutta Anutuken gera yänjuk

- 81 Ekäni, gäkä täñkentäj namikta itsämäj yäpmäj äbäñjira kehäromina paoränkañ kehäromina nitek nämo itat.
Upänkañ man bian yänkuno u bureni api täñpen yän nadäkinik täyat.
- 82 Täñpäkañ man yänkuno u bureni jidegän iwatpäñ bänepna täñpidäm täwayäj? U kakta dapun täñ yäpmäj äbäñjira dapunna komi nekañ.
- 83 Näk imaka wawäpäñ mañpäkkuk täkañ ude itat upänkañ gäkño juku-manka unita nämo gunṭak täyat.

84 Wära! Piä watä ämaka bäräpi terak it yäpmäj äbätat ɲo äneɲi udegän kepma bipani jide api iret?

Ba äma komi namik täkaɲ unita kowata jidegän api täɲ yämen?

85 Nadätan? Äma inita nadäwä ärowani täɲpani, gäkɲo бага манта мәде ut imik täkaɲ u näk täɲpäwakta näkä kädetken awaɲ änek täkaɲ.

86-87 U jop nadäɲ komi namik täkaɲ unita täɲkentäɲ nam! Äma udewanitä nuttäko paotnaɲipäɲ itat.

Täɲpäkaɲ juku-manka kudup u siwoɲi tägagän, ämatä nadäɲpäɲ iyap taɲpäɲ yäpmäj kuɲatnaɲigän.

Täɲpäɲ komi butewaki terak itat upäɲkaɲ juku-manka unita мәде nämo utat.

88 Unita ironka tärek-täreki nämo unita yäɲpäɲ ir-itna täɲmeham taɲiri juku-manka, mekatä yäɲiri ahäwani u kudup kaɲ iwara.

Anutu täɲo бага man unita nadäkinik täɲkuk

89 ☆ O Ekäni, gäkɲo manka u kunum gänaɲ, kehäromi tärek-täreki nämo pätak.

90 Ironkatä kodakitä kodaki api it yäpmäj kwek. Kome pähap ɲo inide itta täɲ-kehärom taɲpäɲ peɲkuno wareɲi nämo it täyak.

91 Imaka imaka kuduɲtagän u gäkɲo man burami-wanitä itkaɲ unita gäkɲo meka jinom ter-akgän it yäpmäj äbäɲ itkaɲ.

- 92 Tãñpãkaŋ gãkŋo бага manka unita gãripi nãmo nadãŋkut yãwãnãku komi namĩŋkuno unitã nutpewãn paoram.
- 93 Upãŋkaŋ nãmo! Gãk juku-manka terak iritna tãŋ-mehantaŋ namĩŋkuno unita juku-manka unita wari nãmo api guŋ tãwet.
- 94 O Ekãni, nãk gãkŋata biŋam itpãŋ gãkŋo juku-manka kadãni kadãni iwatta ehutpãŋ epãni tãk tãyat unita wakiken nanik nãmagut.
- 95 Nadãtan? Äma waki kãbop itkaŋ nãk nutta tãŋtuŋum tãkaŋ. Upãŋkaŋ nãk nadãwãtãk nãmo tãŋpãŋ gãkŋo jukumanta yãŋpãŋ-nadãk pen tãk tãyat.
- 96 Tãŋpãkaŋ ñode yabãŋpãŋ-nadãk tãyat; Imaka kome ño terak tãga yãŋ yãk tãkamãŋ u kudup api paot moreneŋ.
Tãŋ gãkŋo man u imaka bureni-inik, tãrek-tãreki nãmo, inide itta yãwani.

Anutu tãŋo бага mantã äma ño nadãk-nadãk säkgãmãn imĩŋkuk

- 97 Wisikna! Gãkŋo manta gãripi pãhap nadãk tãyat. Tãŋpãŋ unita kepma bipani yãŋpãŋ-nadãk tãk tãyat.
- 98 Jukumanka u wari wari yãŋpãŋ-nadãk tãk tãyat unita nadãk-nadãkna uwã iwanaye tãŋo nadãk-nadãki yãrepmĩtak.
- 99 Ba ugãn nãmo. Man kãdetka unitagãn juku piŋpãŋ kuŋat tãyat unita nadãk tãga iŋĩtat uwã yãŋpãŋ-nãwoŋãrek tãŋpani ämanaye unitãŋo nadãk yãrepmĩtpãŋ iŋĩtat.

- 100 Ba бага manka u buramik täyat unita nadäk-nadäk äma ekäni ekänitä nadäk täkaŋ u näkä yörepmiŋpäŋ nadäk täyat.
- 101 ✧ Täŋpäkaŋ gäkŋo juku-manka kubä irepmiret yäŋ nadäŋpäŋ kädet wakiwaki u kudup yabäŋ umuntaŋpäŋ kukŋi kädagän yörepmiŋ täyat.
- 102 Ekäni, gäkŋa-tägän meka jinom unita yäŋpäŋ-näwoŋäreŋ täk täyan unita nämo guŋ taŋpäŋ irepmiŋ täyat.
- 103 ✧ Yäke! Gäkŋo jukuman unita nadäwa gäripi pähap, inide kubä täk täkaŋ, imaka gakŋi nitek nakta gäripi nadäk täyat unitäŋo gäripi irepmiŋtak.
- 104 Burenitä bureni-inik, gäkŋo mantä nadäk-nadäk kädet säkgämän näwoŋäreŋ täyak unita waki kädet kudupta taräki nadäk täyat.

Ekäni täŋo jukumantä peŋyäŋek ude täyak

- 105 ✧ Ekäni, gäkŋo meka jinom u kädet kuŋat-kuŋatna täŋo topän ude täŋ namitak. Täŋkaŋ kädetnaken peŋyäŋeŋ namitak.
- 106 Unita man kädetka siwoŋi u iwatta iŋamkaken yäŋkehäromtak man yäŋkuro udegän api täŋpet.
- 107 Upäŋkaŋ Ekäni, bäräpi taŋitä näk nepmäŋitak unita gäkŋa yäŋkuno ude iritna äneŋi täŋkehäromtaŋ namisi.
- 108 Täŋpäkaŋ gupe käbäŋi nitek ude, ganiŋoret man pewa-äreŋ täkaŋ unita gäripi nadäŋ namisi.

✧ 119:101: Snd 1:15

✧ 119:103: Sam 19:10; Snd 8:11

✧ 119:105: Snd 6:23

Ude nadəŋ namiŋkaŋ gəkŋaken manka
u säkgämän näwetpəŋ näwoŋərek tək
täyi.

- 109 Nək kadäni kadäni kuməŋ-kuməŋ dubiniken
it täyat upəŋkaŋ gəkŋo juku-manka unita
nämo guntak täyat.
- 110 Äma wakitä näk nepmäŋitta buŋep tək təkəŋ
upəŋkaŋ näk gəkŋo man kädetka u peŋpəŋ
näŋŋaken gərip terak nämo iwat täyat.
- 111 Nämoinik, gəkŋo juku-mankatä bənep oretoret
pewän ahəŋ namik təkəŋ. Unita iyap taŋpəŋ
tärek-täreki nämo api iwat taŋpet.
- 112 ✧ Täŋpəŋ gəkŋo man kädetka u iwatta nadək
kehäromi peyat. U iwat yəpməŋ kuŋtəŋgən
kaŋ kumba!

Ekäni täŋo man käderitä watä it nimik täyat

- 113 Ekäni, äma gək gəwaräntäktä bənep yarä pek
təkəŋ unita gaŋani pähap nadəŋkaŋ gəkŋo
juku-manka unitawä gəripi nadək täyat.
- 114 ✧ U imata, gək näkŋo kurepäna ba mobä
käwutna, iwantä nutnayəŋ täŋirä käbop
iretta.
Täŋpəkəŋ man bian yəŋkuno u bureni
iwatpəŋ api taŋpen yəŋ nadəkinik
täyat.
- 115 Ai! Waki täŋpani in nabä kätəŋpeŋ kut! Nək
Anutuna täŋo jukumani iwarayəŋ nadätat!
- 116 Eruk Anutu, näkŋo iritna täŋ-kehäromtakta man
kehäromi yəŋkuno u juku piŋpəŋ udegən kaŋ
tä.

Ude täñiri uyaku näkño nadäkinikna
kehäromigän itkañ бага manka pen
täga api iwarän täwet.

117 Unita mehamtäñ namiñiri bäräpi gänañ nämö
api paoret. Ude täñiri juku-manka wari
wari api nadäñ gamet.

118 O Ekäni, näk nadätat. Gäk ämawebe gäkño
jukuman iwatta bitnäk täkañ unita mäde ut
yämik täyan.

Ude täñiri täñyäkñarani täktäki kädet u
jopi ude api täñpek.

119 Täñpäñ, gäk ämawebe udewani kudup jirañ ude
bumik ureñ täñpi kuk täkañ. Täñpäkañ nähä
gäkño manta gäripi pähap nadäk täyat.

120 O Ekäni, gäkño täktäkka inipärik unita nadäwa
umuri täñpäpäñ kujat kwaik täk täyat. Ba
gäkño man kädetka unita nadäwa umuri täk
täkañ.

Anutu täño jukuman iwarani

121 O Ekäni, näk kädet täga siwoñi iwata täyat unita
nabäñ äwaräkuk täñiri iwantä näk nämö
täñpä waneñ!

122 Ekäni, näk epän watä ämaka unita api täñkentäñ
gamet yäñ näwet. Täñkentäñ namiñiri
äma inita nadäwä ärowani täñpanitä bäräpi
namineñtawä.

123 Wära! Gäk bian täñkentäñ namikta siwoñi
näwetkuno ude täñkentäñ nami yäñpäñ da-
pun täñ yäpmäñ äbäñira dapunna komi
nekañ.

- 124 Unita Ekäni, butewakika paot-paori nämo unita nadäñ namisi! Täñkañ gäkñaken jukumanka u näwetpäñ näwoñärek täyi.
- 125 Näk epän watä ämaka itat unita gäkño meka jinom u nadäwa-tärehta nadäk-nadäk namisi.
- 126 Ekäni, ämawebe gäkño бага man irepmit täkañ u yabätan? Eruk, gäk bäräñeñ akuñpäñ kowata yäwoñäre!
- 127-128 Näk kädet wakiwaki äma udewanitä iwat täkañ unita taräki-inik nadäk täyat.
 U imata, gäkño juku-manka unita gäripi pähap nadäk täyat, ämatä gol monen säkgämän-inik unita gäripi nadäk täkañ u irepmitpäñ-nadäk täyat.
 Ba gäkño бага manka u kudup iwat täyat.

Anutu täño kädet iwatta gäripi nadäñkuk

- 129 Ekäni, gäkño man uwä säkgämän unita buramiñpäñ kuñat täyat.
- 130 ✧ Äma kubätä gäkño man bänepiken penpäñ kuñarayäñ täko uwä bänepiken penyänjek api irek.
 Ba guñ äma kubätä gäkño man yäñpäñ-nadäk täñpayäñ täko uwä nadäk-nadäk ikek api kuñarek.
- 131 Täñpäkañ Ekäni, näk gäkño бага manta gäripi-inik nadäk täyat. U iwatta mena bänepna pidämtak takamän.

✧ 119:130: Sam 19:7; Snd 1:4

- 132 Unita Ekäni, ämawebe nadäj gamikini
tänpanita nadäj yämik täyan udegän, näk
nabänpäñ butewaki nadäj namisi.
- 133 Täñkañ gäkño mankatä kädet näwoñärenjirän
momitä näka intäjukun nämo täñ namek.
- 134 Täñpäkañ Ekäni, täñkentäj namiñiri ämatä näka
täñpäwak täneñtawä. Ude täñ namiñiri
manka kañ buramik täñpa.
- 135 ☆ Gäk dubinaken itkañ säkgämän täñ namiñpäñ
gäkñaken kädet siwoñika kudup kañ
näwetpäñ näwoñäre.
- 136 Täñpäkañ Ekäni, ämawebe mäyaptä gäkño man
nämo iwat täkañ unita konämna pito ume
dapuriken äpäk täyak ude mak täyak.

Anutu täño jukuman u siwoñi-inik

- 137 O Ekäni, kudän siwoñi säkgämän täño mähemi u
gäk. Täñpäkañ gäkño meka jinom kudup u
udewanigän, siwoñi säkgämän.
- 138 Bureni, jukuman bian pewi ahäñkuño u kudup
siwoñi tägagän, ämatä nadänpäñ iyap tanpäñ
yäpmän kuñatneñtagän.
- 139 Upäñkañ iwanayetä бага manka u mäde ut
imik täkañ unita bänepna kädäp ude ijik
täyak.
- 140 Ekäni, yäñkehäromtak manka u pära nämo ahäk
täyak. Burenigän ahäk täyak.
Unita epän watä ämaka näkä manka
unita gäripi-inik nadäk täyat.

☆ **119:135:** Sam 4:6, 119:12, 119:26

- 141 Tənpəŋ ämatä näka nadäwä äpəni, jiraŋ ude tək təkəŋ upəŋkaŋ meka jinomta nämo gaŋatak täyat.
- 142 U imata, kudän siwoŋi säkgämän säkgämän tək täyan u pen udegän api təŋ yäpməŋ äroweno unita.
Tənpəkəŋ baga manka u bureniğän ahəŋ yäpməŋ kukta yəwani.
- 143 Bureni, komi epän gənaŋ itat, upəŋkaŋ juku-manka unitä bənepna təŋpidäm təŋjirän ore-toret nadäk täyat.
- 144 Tənpəkəŋ baga manka uwä siwoŋi tərek-təreki nämo. Unita Ekäni, nadäk-nadäk namiŋiri säkgämän kaŋ it yäpməŋ ärowa!

Wakiken nanik imagutta Anutuken yəŋəpiŋkuk

- 145 Bənep nadäk-nadäkna kudup gəkken peŋpəŋ gera yəyat. Unita Ekäni, nadəŋ namiŋiri juku-manka kudup kaŋ buramiwa!
- 146 Gəkken gera yəŋira wakiken nanik nəmagut. Nəmaguriri baga manka kudup u kaŋ iwara.
- 147 Tənpəŋ gəkŋo manka unitä bureni ahəwekta nadäkinik täyat unita kome ket nämo yəŋeŋirän akuŋpəŋ təŋkentəŋ namikta gəkken gera yək täyat.
- 148 Təŋkaŋ gəkŋo manka yəŋpəŋ-nadäk təŋpayəŋ nadəŋpəŋ bipani kəroŋ pəke u kodəgän it täyat.
- 149 Ekäni, ironka tərek-təreki nämo unita nadəŋ namisi. Tənpəŋ butewakika kwawak nəwoŋəreŋpəŋ iritna təŋ-kehəromtaŋ namisi.

- 150 Nadätan? Äma komi epän namik täkaŋ u dubinaken itkaŋ. Äma uwä gäkŋo jukuman iwatta bitnäk-inik täk täkaŋ.
- 151 Tänpäkaŋ Ekäni, gäk imaka, näk dubinaken itgän täyan. Tänpäŋ gäkŋo бага manka u kehäromigän pen itta yänkehärom täwani.
- 152 Bian gäkŋo juku-mankata yänpäŋ-nadäk ŋode täŋkut; U tärek-täreki nämo itta pewi ahäŋkuŋ.

Wakiken nanik imagutta Anutuken gera yänkuŋ

- 153 Ekäni, näk gäkŋo juku-mankata nadäŋ äwaräkuk nämo täk täyat unita komi bäräpi gänaŋ itat ŋo nabänpäŋ-nadäŋkaŋ täŋkentäŋ namisi.
- 154 Bian yänkehärom taŋkuno ude iwanaye inamiken näk gäarak itpäŋ täŋkentäŋ namiŋiri iwan nabä-kätäŋpeŋ kut.
- 155 Äma waki täŋpani u gäkŋo juku-manka nämo bu-ramik täkaŋ unita gäkŋata biŋam täga nämo api yämaguren.
- 156 Upäŋkaŋ Ekäni, nähä täŋkentäŋ nam! Butewakika u ärowani pätak unita yänkuno udegän wakiken nanik nämagut.
- 157 Iwan mäyap näk tänpäwakta it gwäjiŋ namikaŋ upäŋkaŋ gäkŋo man kädetka bureni u nämoinik irepmit täyat.
- 158 Täŋ Isrel ämawebe ätu gäkŋo manta nadäŋ parit täk täkaŋ unita kokwawak nadäŋ yämik täyat.
- 159 Tänpäkaŋ Ekäni, gäkŋo meka jinomta gäripi pähap nadäk täyat u nabänpäŋ-nadäsi.

U nabänpäñ-nadänkañ ironka tärek-täreki nämo unita iritna täñkehäromtañ namisi.

160 ✧ Ekäni, бага manka u bureniğän ahäñ yäpmäñ kukta yäwani. Manka siwoñi u kudup tärek-täreki nämo.

Anutu täño бага man iwatta gäripi-inik nadänjuk

161 O Ekäni, äma wäpi ärowani niked ätu jop nadäñ näk täñpäwak täkañ upänkañ näk juku-manka unita nadäwa umuri täñpäpäñ orañ imik täyat.

162 Täñpäñ kudän tägatäga täkta yänkehärom tañkuno unita nadänkañ oretoret pähap nadäk täyat.

Äma kubätä moneñ tañi mämäram yäpmänkañ oretoret nadäweko ude nadäk täyat.

163 Täñpäkañ jop-manmanta taräki-inik nadänkañ gäkño man kädetkata gäripi-inik nadätat.

164 Unita kepma kubä gänañ kadäni 7 ude бага manka siwoñi unita yänpäñ ganiñoret täyat.

165 ✧ Burenitä bureni-inik! Ämawebe gäkño manta gäripi nadänpäñ iwat täkañ unitawä watä it yämiñiri bänep kwini terakgän it täkañ imaka kubä täñpewän bänep nadäk-nadäki täga nämo putärewek.

166 Unita Ekäni, gäk kubä-tägän wakiken nanik nämagutta itsämänjat. Itsämänkañ gäkño бага manka u iwaräntäk täyat.

- 167 Tənpəkaŋ äneŋi ƚode yäkgän täyat; Jukumanka unita gäripi-inik nadənpəŋ iwat-inik tək täyat.
- 168 Bureni, gäk näkŋo irit kuŋat-kuŋatna u kudup nabənpəŋ-nadəwi-tärek təkəŋ unita meka jinom kudup buramik täyat.

Anututä tən̄kentən̄ imikta yən̄apin̄kuk

- 169 Ekäni, gäkken gera yäyat ƚo nadən̄ namisi. Nadən̄ namiŋpəŋ bian yən̄kuno udegän nadäk-nadäk täga näwetpəŋ näwoŋərek täyi.
- 170 Yən̄apik manna ƚo in̄amkaken äreŋirən̄ yən̄kehəromtak manka u iwatpəŋ wakiken nanik nämagusi.
- 171 Ude tən̄iri menatä gäk ganiŋoret täyiwal Imata, gäk juku-manka kudup u säkgämän näwetpəŋ näwoŋərek tək täyan unita yən̄pəŋ.
- 172 ✧ Mena tən̄pidäm tən̄iri gäkŋo manka kädət unita nadən̄pəŋ kap ganiŋ ubiŋpəŋ ten̄tən̄ kuŋat täyiwa, manka kudup u säkgämän siwoŋigän unita.
- 173 Näk gäkŋo man kädətka bureni iwatta yən̄kehərom tən̄kuro unita tən̄kentən̄ namikta pidämtak täyi.
- 174 O Ekäni, gäkä tən̄kentən̄ namikta dapun kəron̄ tən̄ itat ƚo. Ba gäkŋo manta bənep täga pähap nadäk täyat.
- 175 Unita Ekäni, iritna tən̄-mehamtaŋ namiŋiri wəpka biŋam oraŋ gamik täyiwa.
Ude tən̄ira manka kuduptä tən̄-mehamtaŋ namik täyon.

✧ 119:172: Sam 51:14, 119:138

- 176 ✧ Näk yawak ägwän taŋpeŋ kwani udeyani unita gäk epän watä ämaka näka wäyäkŋepän nabän ahäsi.
Imata, näk gäkŋo juku-manka iwatta epäni kehäromi täk täyat.

120

Äma kubä Anutuken täŋkentäktä yäŋapiŋkuk

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- 1 ✧ Bian, komi butewaki terak itkaŋ Ekäni, gäkken yäŋapiŋira nadän namiŋkun.
- 2 Unita apiŋo udegän jop manman yäwani ba täŋyäkŋarani äma bämopiken nanik nämagusil!
- 3 Ai, jop manman yäwani in, Anututä jide api täŋ tamek? Ba komi epän jidewani upän api tamek?
- 4 Komi epän ŋodewanipän api tamek; Komi äma täŋo päip bohämtä api tapmaŋpek. Ba kädäp mebetpän intä terak api piŋ täbarek.
- 5 Wära! Äma waki täŋpani, inta gaŋani pähap nadätat! In bämopjinken itkaŋ gaŋani nadätat u Mesek kome ba Keda ämawebe bämopiken itkaŋ nadäwero ude.
- 6 Bänep kwini terak itta gäripi nämo nadäk täkaŋ u bämopiken kadäni käroni it yäpmän äbut. Unita kaŋ pewa yän nadätat.
- 7 Imata, bänep kwini itta man yänjira unitäwä ämik mangän yäk täkaŋ.

✧ **119:176:** Ais 53:6; Jer 50:6; Mat 18:12; Luk 15:4 ✧ **120:1:** Sam 118:5; Jna 2:2

121

Ekäni u watä ämanin tägagämän

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ɲo tek täñkuɲonik.

- 1 ✧ Näk pom tañi tañi udu terak dapun käronj täñ itat upäñkañ täñkentäkna dekaken naniktä äbäñkañ täñkentäj namayäj?
- 2 ✧ Eruk näk nadätat, Ekäni kunum kenta kome täñpenjkuko unitägän api täñkentäj namek.
- 3 ✧ Nadätan? Ekäni unitä gabäj äwaräkuk täñjirän nämo mañgurek. Nämo, watä ämaka u dāpmon nämo pat täyak.
- 4 Bureni-inik, Isrel täño watä äma unitä kodakigän itpäñ watä säkgämän it gamik täyak.
- 5-6 ✧ U dubikaken itkañ watä it gaminpäñ äyuñka ude it gamik täyak.
Ude it gaminjirän kepma edaptä täga nämo gurek ba bipani komepaktä gäk täga nämo täñpän waneñ.
- 7 ✧ Täñpäkañ Ekäni u gabäj gäwatkañ imaka umuri pähapken wädäj tädotpäñ gepmañpän säkgämän api iren.
- 8 ✧ Täñpäñ täha peñpeñ deken kwenopäj äneñi tähaken äbeno uwä Ekänitä watä it gaminjirän umun terak nämo api iren.

✧ **121:1:** Sam 87:1, 123:1 ✧ **121:2:** Sam 115:15, 124:8 ✧ **121:3:** Sam 41:2, 66:9, 127:1 ✧ **121:5-6:** Ais 49:10; Rev 7:16 ✧ **121:7:** Sam 91:10-12 ✧ **121:8:** Sam 113:2, 115:18

Tänpäkaŋ apiŋogän nämo gabäŋ
gäwarek. Nämo, watä kadäni nämo,
api it gamik tänppek.

122

Jerusalem ämawebe oretoret terak it täkaŋ

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek
täŋkuŋonik.

- 1 ✧ Ekäni täŋo kudupi yotken ärona yäŋ näwerirä
bumta oretkut!
- 2 Eruk, ahäkamäŋ, Jerusalem täŋo yewa gänaŋ
itkamäŋ ŋo.
- 3 Tänpäkaŋ Jerusalem u yotpärare tägagämän-
inik. Täŋkodak täŋkuŋo unita kehäromigän,
kaŋoret ikek itak.
- 4 Uken Isrel ämawebe kuduŋtagän Anutu täŋo juku-
man iwatpäŋ iniŋ oretta ärok täkaŋ.
- 5 Ba uken Isrel täŋo intäjukun ämaniye itkaŋ
ämawebeniye täŋo man epän täk täkaŋ.
- 6 Unita Jerusalem komeken iranitä säkgämän
irut yänpäŋ Ekäniken ŋode yäŋapitat; Ekäni,
täŋkentäŋ yämiŋiri ämawebe Jerusalem
yotpärareta gäripi nadäk täkaŋ u tägagän
kaŋ irut!
- 7 Ude yäŋapiŋira Jerusalem ämawebetä kwini terak
irirä watä ämaniye imaka, säkgämän kaŋ
irut.

- ⁸ Tānpäkaŋ mähemnayeta yānpāŋ äneŋi ŋode yākgān tānpa; Jerusalem ämawebe säkgāmān, kwini terak it tākot!
- ⁹ Ba Ekāni Anutunin tāŋo kudupi yotta yānpāŋ ŋode yāyat; Tägagān it tāyon.

123

Anututagān dapun ijik tākāna!

Anutu iniŋ oretoret kābeyā yāput pekta kap ŋo tek tāŋkuŋonik.

- ¹ ✧ Ekāni, ijiŋpewa kunum gākā itkaŋ kaŋiwat epān tāk tāyanken ärotak.
- ² ✧ Tānpäkaŋ Ekāni Anutunin, watā epān äma jopitā epān mähe mi terak it tākaŋ, ba watā epān webetā intājukun webeni tāŋo kehāromi terak it tākaŋ, nin udegān gākagān dapun kāroŋ pen api tāŋ yāpmāŋ kune.
Ude tāŋ yāpmāŋ kuŋtākāna, eruk butewaki api nadāŋ nimen.
- ³ Unita Ekāni, butewaki bārāŋeŋ nadāŋ nimisi. Imata, äma wakitā waki tāŋ nimik tākaŋ unita gaŋani nadākamāŋ.
- ⁴ Ba tuŋum ämatā yāŋärok bumta niwet yāpmāŋ äbāŋirā äneŋi udegān nadākta nämo nikaŋ.
Ba äma gup yāpmāŋ ärokärok tāŋpanitā komi epān nimiŋpāŋ sära niwet yāpmāŋ äbāŋirā gaŋani nadākamāŋ.
Unita Ekāni, butewaki nadāŋ nimiŋpāŋ tāŋkentāŋ nimisi.

124

Anutu uwä ämawebeniye täŋo täŋkentäk

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ɲo tek täŋkuŋonik.

¹ Ekänitä nämo täŋkentäŋ nimiŋkuk yäwänä jide tänam? Isrel ämawebe, in yäŋyabäk ɲonikta kowata yäwut!

²⁻³ Bian ämatä kokwawak nadäŋ nimiŋpäŋ ninkät ämik täŋkuŋ. Täŋkuŋopäŋ Ekänitä nämo täŋkentäŋ nimiŋkuk yäwänä iwantä kudup nidäpäm.

⁴⁻⁵ Umetä tokätpäŋ nidäpmäŋpäŋ yejämäk täkaŋ ude tänaŋipäŋ nämo täŋkuk!

⁶ Urita nin Ekänita bänep täga nadäŋpäŋ iniŋoret täkana! Täŋpäkaŋ iwan yabäŋ äwaräkuk täjirän nämo nidäpuŋ.

⁷ Ämatä buŋep täŋpäkaŋ barak yepmäŋiräkaŋ ehutpäŋ buŋep däreämutpeŋ kuk täkaŋ nin udegän täŋkumäŋ. Buŋep uwä däkŋeŋkuk.
Täŋpäkaŋ ninä apiŋo buŋep terak nämo itkamäŋ.

⁸ Ekäni, kunum kenta kome pewän ahäŋkuŋo uniktä ini-tägän täŋkentäŋ nimik täyak!

125

Anututä ämawebeniye äyüŋ täŋ yämik täyak

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ɲo tek täŋkuŋonik.

- 1 Ämawebe Ekäni terakgän yeŋgämä pek täkaŋ uwä Saion pomtä kehäromi-inik it täyak ude bu-mik it täkaŋ.
 Bäräpi mebäri mebäri ahäŋirä
 kwaiŋpäŋ täga nämo tokät maneŋ.
- 2 ✧ Täŋpäkaŋ pomtä Jerusalem yotpärare it gwäjikaŋ ude, Ekänitä ämawebenyeta tärek-täreki nämo ude yewa täŋpäŋ täŋkentäŋ yämik täyak.
- 3 Näk ŋode nadätat; Waki täŋpanitä siwoŋi ämawebe täŋo komeken watä wari nämo api itneŋ. Ude tänayäŋ täŋo uwä kämiwä siwoŋi ämawebe ini imaka, käderi waki iwatpäŋ waki täneŋ.
- 4 Unita Ekäni, äma täga, gäkŋo man buramik täk täkaŋ unita säkgämän täŋ yämisi.
- 5 Täŋpäkaŋ waki täŋpanita kowata komi yämiŋpäŋä äma ätu gäkŋo äbot täŋpanipäŋ gabä-kätäŋpäŋ mäde ut gamik täkaŋ u imaka, kowata komi yämisi.

Eruk, Isrel ämawebe säkgämän kaŋ irut!

126

Isrel ämawebetä Anututä täŋkentäŋ yämikta gera yäŋkuŋ

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

✧ **125:2:** Sam 121:8; Sek 2:5

- 1 ☆ Ekänitä komi epänken nanikpäñ yäñnikñat yäpmäñ Jerusalem yotpärareken äneñi äbäñirän ayäbu takamäñ yäñ nadäñkumäñ.
- 2 Äneñi abäñkañ gäripi nadäñpäñ mägayäk oretoret kap teñkumäñ. Täñitna ämawebe Anututa nämo nadäñ imanitä nibäñpäñ yäñkuñ;
Ekäninitä Isrel ämawebeta täñkentäk tañi täñ yämitak yäñ yäñkuñ.
- 3 Bureni, Ekäni uwä täñkentäk pähap täñ nimiñkuko unita bänep täga nadäñ imiñkumäñ.
- 4 Unita Ekäni, gäkä bian ude täñ nimiñkuno udegän komeninken äneñi kañ yäñnikñat yäpmäñ ku!
Ude täñpayäñ täyan uwä ñode bumik;
Kome kawukiken ume kubat kawuk tak-inik täñpanipäñ yäñpewi iwän tañirän kubat kawuk täwani u ume äneñi äpäk täkañ ude bumik.
- 5 ☆ Unita nadäkamäñ; Äma kubätä apiño konäm butewaki terak ketem yeri piweco upäñkañ oretoret terak ketem bureni ahäñirän pugerek.
- 6 Bureni, webe kubätä nadäwätäk terak yänat täñpeko upäñkañ bureni ahäñirän kap teñpäñ oretoret terak ketem uwä enjiken yäpmäñ äbek.

127

*Imaka u ba u tänayän yänpänjä Anutu täño
kehäromini ba nadäk-nadäki terakgän täne*

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ɲo tek
täñkuñonik.

¹ ☆ Äma kubätä eni kubä täñpayän nadänpänjä
Ekänita nämo nadänpän täñpayän täko uwä
täñpän Anutu inamiken jopi api täñpek.

Ba udegän, ämatä Ekäni täño nadäk-
nadäki terak äboriyeta watä nämo it-
nayän täño uwä äma unitäño watä
epän u jopigän api täñpek.

² Ba udegän, gäk kome ket nämo yänenirän akuman
päñku epän täñ dämiñ yäpmän kuñiri kome
bipek.

Ude täñpayän täno upänkan Ekäni nämo
nadän iminän jop täñpayän täno uwä
epän u Anutu inamiken jopi api täñpek.

Unita nadäkan? Ekänitä ini ämawebeniye
bureni uwä yabän yäwatpän imaka
imaka täñkentän yämiñirän bipani
säkgämän pat täkan.

³ Täñpäkan nanak bäyak täkan uwä Ekäni täño iron.
Ba nanakjiye uwä Anutu täño kon pähap.

⁴ E, äma gubañi itkan nanakiye mäyap bäyak täkan
uwä äma unitäño kehäromi. Ironironi uwä
täganpäñ watä säkgämän api it imineñ.

⁵ Bureni, äma udewani uwä oretoret pähap
terak it täkan. Täñpäkan iwaniyetä man

☆ **127:1:** Sam 121:4, 107:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11

epänken yepmanjirä kehärom tanpän täga
yärepmiteņ.

128

Irit kuņat-kuņat säkgämän unitäņo mebäri

Anutu iniņ oretoret käbeyä yäput pekta kap ņo tek
täņkuņonik.

- ¹ Ämawebe Ekäni täņo man buramiņpän nadäkinik
täņpeņ kuņat täkaņ äma udewani uwä Ekäni
täņo oretoret terak it täkaņ.
- ² Gäk äma udewanitä epän täņiri bureni ahän
gaminayän täkaņ uwä iritka säkgämän api
meham täwek.
- ³ Yen tägatä mujipi bumta pewän wädäk täkaņ ude
webekatä nanak mäyap api bäyaņ gamek.
Ba nanakayetä gewet gukņitä it gwäjik täkaņ
ude api täneņ.
- ⁴ Bureni-inik, äma Ekäni täņo mani buraminayän
täņo uwä irit kuņat-kuņariken imaka tägatäga
udewani api ahän yämineņ.
- ⁵ Eruk, Ekäni Saion pom terak it täyak unitä iron
täņ tamiton. Ude täņirän komejin Jerusalem
uwä säkgämän kaņ it yäpmän ärowän.
- ⁶ Ba in kadäni käroņi säkgämän itkaņ orajiye
ahänjirä kaņ yabäwut.
Unita Isrel ämawebe inä bänep kwini ter-
akgän kaņ it yäpmän ärowut.

129

*Isrel ämawebetä Ekänitä iwaniye tänpäwakta
yähapiŋkuŋ*

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek
täŋkuŋonik.

¹ Isrel, gäk äbot yäput peŋpäŋ ahäŋkunken
iwankayetä komi gamiŋ yäpmäŋ äbuŋo
unitäŋo manbiŋam ŋode yähahä;

² Äbot täpuri ude it yäpmäŋ äbäŋjira iwanayetä komi
epän jop nadäŋ namiŋkuŋ. Upäŋkaŋ nämo
närepmitkuŋ!

³ U pärip-päriptä mädenaken nutpäŋ nepmanpä
gupna terak bäräm bäräm bumta patkuŋ.

⁴ Ude täŋ namiŋkuŋo upäŋkaŋ Ekäni siwoŋi täktäk
kädet mähe mi unitä komi epän uken nanik
nämagutkuk.

⁵ Unita Saion kometa kokwawak nadäk täkaŋ uwä
Ekänitä kaŋ däpmäŋ yawat kirewän!

⁶ U muyeŋ kome kawukiken ahäŋkaŋ kawuk
taŋpäŋ paot täkaŋ ude kaŋ äworewut.

⁷ U epäni nämo, jiraŋ ude. Unita ini kubäkubä jop
kaŋ parawut.

⁸ Täŋirä ämatä yärepmit kuŋ äbäk täŋkaŋ yabäŋpäŋ
kubätä ŋode nämo api yäwek; Ekäni wäpi
terak kwikinik irirä Ekänitä iron täŋ tami-
ton yäh nämo api yäwetneŋ. Nämo inik!

130

*Äma kubätä Anutu butewaki nadäj nami yänpäj
yänjapik man ɲo yänjuk*

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ɲo tek
täñkuɲonik.

1 ✧ Ekäni, näk bäräpi pähap nadänpäj täñkentäktä
gäkken gera yäyat.

2 O Ekäni, gera yänjira nadäj namiñpäñ täñkentäj
namisi.

3 ✧ Ekäni, gäk mominin terak nidäpmäk täñpi
yäwänä netä itek? Nin kudup paotnam.

4 ✧ Upäjkañ, gäk mominin peñ nimik täyan unita
gäkña gämotka-kengän kañ it täna.

5 ✧ Näk Ekänitä täñkentäj namän yänpäj kwikinik
it täyat. Näk unitäño mantagän nadäkinik
täyat. Unitägän bänepna täñkentäj namik
täyak.

6 ✧ Äma epän kubä täñpa yänpäj kome bäräñeñ
yänjewi täñpayäj nadäk täkañ ude, näk
Anutu bäräñeñ abä täñkentäj namän yänpäj
itsämäj itat.

7 Unita Isrel ämawebe, nadäk-nadäknin Anutu-
kengän kañ pena. Ekäni u iron tärek-täreki
nämo täñ nimik täyak ba waki keriken nanik
nimagutta pidämtak täyak.

✧ **130:1:** Kra 3:55; Jna 2:2 ✧ **130:3:** Sam 143:2; Rom 3:20, 3:23-24

✧ **130:4:** Jer 33:8-9 ✧ **130:5:** Sam 33:20, 40:1; Ais 8:17, 30:18

✧ **130:6:** Sam 63:6, 119:147

- 8 ☆ Täŋpakan mominin terak kumäk-kumäkta biŋam tänaŋipän Anututä ämawebeniye nintäŋo mominin kudup peŋ moreŋpäŋ api nimagurek.

131

Ekäni terakgän yeŋgämina pewäpäŋ it täkäna

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- ¹ O Ekäni, näk gup yäpmän ärokärok nämo täk täyat.
Ba näkŋata nadäŋira ärowani nämo täk täyak.
Nadäk-nadäkna ärowani nitek itta
ba imaka näkä täga nämo nadäwa
tärenaŋi unita nadäwätäk wakiinik
nämo täk täyat.
- ² Ude nämo. Imaka jide pat namitak unita täga nadätat. Nanak pakitä miŋiye bakani terak nadäwätäkkät nämo, gup gapun gapun pat täkaŋ ude, bänepnaken ude nadätat.
- ³ Unita Isrel ämawebe, tärek-täreki nämo Ekäni terakgän yeŋgämä pewäpäŋ it täkot!

132

Saion pom täŋo yäŋapik man kap

Anutu iniŋ oretoret käbeyä yäput pekta kap ŋo tek täŋkuŋonik.

- ¹ Ekäni, Devittä gäka yäŋpäŋ komi epän gänaŋ itkuko unita nämo guŋ täwen.

☆ **130:8:** Mat 1:21; Tai 2:14

- 2 Täñkañ Isrel täño Anutu kehäromi gäka täñ gamikta yänkehäromtak man yänkuko u imaka, juku piwen.
- 3-5 Dedit uwä yänkehärom tañpäñ ñode yänkuk; Näk eniken ba dämpmon patpatken bäräñej nämo api kwet. Nämo, Ekäni, Isrel täño Anutu kehäromi unitä itta kome täñ-kerutpäñ peñkañ uyaku eniken päñku orek itpäñ dämpmon täga api päret.
- 6 ✠✠ Eruk, Betlehem yotpärareken itkañ topmäk-topmäk täño kudupi gäpe u itak yän man-biñam nadänkumän. Nadänkañ päñku Ja komeken bureni kañ-ahänkumän.
- 7 Kañ-ahänpänä yänkumän; Ekäni täño eniken kuñpäñ ini irani gämoriken gwäjij-äpmon imina!
- 8 Eruk Ekäni, kudupi yotka ñoken tärek-täreki nämo itta äbi! Täñpäñ topmäk-topmäk täño gäpe, kehäromika täño wärani, ukät bok kañ äbi!
- 9 Äbänjiri bämop ämakayetä kudän siwoñigän kañ täk täñput. Ude täñirä ämawebekayetä oretoret gera kañ yäk täñput.
- 10 Ekäni, gäk intäjukun äma itta iwoyäwani Dedit u imaka kubä täñ imikta yänkehäromtak man yänkun. Unita epän ämaka u mäde nämo ut imen.
- 11 ✠ Yän-kehäromtak man iwetkuno u bureni-inik api täñ gamet yän yänkun. Gäk ñode iwetkun; Gäkño yeriken nanik kubä gäkä

✠ 132:6: 1Sml 7:1-2, 1Sto 13:5 ✠ 132:6: 2Sto 6:41-42 ✠ 132:11: 2Sml 7:12-16, 1Sto 17:11-14; Sam 89:4-5; Apos 2:30

- kumänjiri mädekaken intäjukun äma itkan
kanjwat epän täkta api iwoyäwet.
- 12 Tənpəkanj yerikaye unitä topmäk-topmäk
kubägän inkät tənjkuro u mäde nämo
ut iminpänj бага man yämayənj täyat u
buraminpänj yəpmənj kuŋatnayənj təno uwä,
unitəno yeritä yeri intäjukun äma itta ude
api ahənj yəpmənj kuk täneŋ.
- 13 Nadəkanj? Ekənitä Saion yotpərare inita binam
iwoyənpənj ŋode yəŋkuk;
- 14 Yotpərare ŋowä näkä tərek-təreki nämo itkanj
kanjwat epän täkta gəripi nadətat.
- 15 Saion yotpərare ŋoken itkanj unitəno əmawebeniye
təŋ-bumbum terak api yepmənj towiwet.
Tənpənj əma jəwəri bəməpiken it təkanj u
imaka, ketem yepmənj towinira nanpə
tokŋewəpənj oretoret api tək täneŋ.
- 16 Ude təŋkanj bəməp əmaniye təno epəni təŋ-
mehamtənj yəminira əmawebeniyetä kanpənj
nadəŋkanj kap tenpənj oretoret gera məmə
api täneŋ.
- 17 ✧ Tənpəkanj kome ŋoken Devit təno orani kubä
intäjukun əma ərowani-inik ude api pewa
ahəwek. Əma uwä nəŋŋa iwoyəwani. Kanjwat
epän təŋpayənj təyak u təŋpewa tərek-təreki
nämo pen inide api təŋ yəpmənj ərowek.
- 18 Təŋkanj iwaniye təŋpewa məyäk təŋi nadəŋirä
upəŋkanj kanjwat epän təŋpayənj təyak uwä
wawaki nämo, səŋgəmən api it yəpmənj
ərowek.

✧ 132:17: 1Kn 11:36

133

Bänep kubägän irit kädet u imaka säkgämän

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ɲo tek täñkuɲonik.

- ¹ ✧ Anutu täño ämawebeniye bänep kubägän terak it täkañ uwä imaka säkgämän, gäripi nitek kubä.
- ² Bänep kubägän irit kädet u orip gakɲi säkgämän Anutu täño bämop äma Aron täño gwäkiken piñ ibarirä inami dapunken yäwat imiñ äpamañ kotäkiken äpuño udewani.
- ³ Ba uwä guk näburum Hemon pom terak säkgämän mak täkañ u Saion pom terak mäneño ude.
U imata, Saion pom uken Ekänitä irit paot-paori nämo täño ironi nimikta yäñkehärom tañkuko unita.

134

Anutu wäpi biñam iniñoret täkäna

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ɲo tek täñkuɲonik.

- ¹ Ekäni täño epän watä ämawebeniye in kudup äbut!
Äbäñpäñ Ekäni u iniñ orerut!
Bureni, bipani Ekäni täño kudupi yotken epän täk täkañ in udegän kañ täk täñput.
- ² Kudupi yot gänañ ketjin kewatpäñ yäñapik man yäñpäñ Ekäni iniñ orerut!

- ³ Ude täñirä Ekäni kunum kenta kome pewän ahäwani unitä Saion pom terak itkañ iron täñ tamiton!

135

Anutu iniñoret kap tewani

- ¹ Ekäni wäpi iniñ orerut!

Ekäni täño epän ämaniye, in wäpi biñam yäpmäñ akuwut!

- ²⁻³ Täñpäkañ ämawebe Ekäni täño kudupi yot unita watä it täkañ, in wäpi biñam yäñpäñ iniñ orerut.

Imata, Ekäni uwä kädet tägatäga niwoñärek täyak ba täktäki unita kap terak wäpi iniñ orerut!

- ⁴ Bureni-inik! Ekänitä Jekop täño äboriye, Isrel ämawebe äbot nin, inita biñam iwoyäñpäñ nipmañkuk.

- ⁵ Unita näk nadätat; Ekäninin uwä ärowani pähap, imaka imaka komen ämawebetä yäniñ oret täkañ ba unita umuntak täkañ u kudup yärepmit moretak.

- ⁶ Ekänitä ini imaka kubä kunum gänañ ba kome terak, gwägu gänañ ba gwägu mebäriken ban umu täñpayäñ nadäñpäñä u bureni täk täyak.

- ⁷ Ba nadäñirän gubam gwägätpäñ yäpä kwiniñirän mäniñ pähap u gänañ naniktä äbäk täyak.

- 8 ☆ Tänpäkaŋ Isip komeken äma ba tom nanaki ämani intäjukun nanik kudup däpmäŋ moreŋkuk.
- 9 ☆ Tänpäŋ Isip kome unitäŋo intäjukun äma ukät epän ämaniyeta komi yämikta Ekänitä kudän kudupi mebäri mebäri pewän ahäŋkuŋ.
- 10 Eruk ude täŋkaŋ ämawebe komeni komeni täŋo intäjukun äma u kumäŋ-kumäŋ däpmäŋpäŋ ämawebeniye täŋo kehäromini yäpmäŋ äpuk.
- 11 ☆ Amo kome täŋo intäjukun äma wäpi Sihon u ba Basan kome täŋo intäjukun äma wäpi Oki u imaka kumäŋ-kumäŋ däpuk.
Tänpäŋ udegän Kenan kome täŋo intäjukun ämaniye kudup däpmäŋ moreŋkuk.
- 12 Täŋkaŋ intäjukun äma unitäŋo kome yäpmäŋ danipäŋ Isrel ämawebeniye täniŋ kireŋkuk.
- 13 Unita Ekäni, wäpka biŋamä pen api it yäpmäŋ ärowek. Äronirän ämawebe mäden ahäŋ yäpmäŋ kunayäŋ täkaŋ u gäkagän pen api nadäneŋ.
- 14 Ude täŋirä Ekäni gäkä ämawebekayeta butewaki nadäŋ yämiŋpäŋ watä säkgämän api it yämen.
- 15 ☆ Tänpäkaŋ in ket nadäwut; Anutu kome kukŋi kända naniktä täniŋ oret täkaŋ uwä anutu

☆ **135:8:** Kis 12:29 ☆ **135:9:** Kis 7:14-10:29 ☆ **135:11:** Nam 21:21-35; Jos 12:7-24 ☆ **135:15:** Sam 115:4-8; Rev 9:20

jopigän, äma keritä siliwa ba goräpäñ täñpani.

- 16 Uwä meni nitek upäñkañ man täga nämo yäneñ. Ba dapuri nitek upäñkañ imaka imaka täga nämo yabäneñ.
- 17 Ba jukuni nitek upäñkañ man täga nämo nadäneñ. Ba tämanitä mänit täga nämo yäpneñ.
- 18 Täñpäkañ äma yäwik udewani yäniñ oret täkañ uwä ini yäwik udegän kañ äworewut!
- 19 Eruk, Isrel täño oraniye in Ekäni wäpi punin unu pewut! Ba Anutu täño bämop äma in imaka, wäpi iniñ orerut.
- 20 Ba kudupi yot täño epän äma, in udegän, Ekäni wäpi yäpmäñ akuwut! Täñpäkañ ämawebe Anutu bureni iniñoret täkañ, in kuduhtagän Ekäni wäpi biñam yäpmäñ akuwut!
- 21 Täñirä Jerusalem ämawebe, Ekänitä ini irit bägupken, Saion pom terak äronpäñ iniñ orerut. Imata, Anutu uwä ärowani-inik.

Unita äneñi yäwa, Ekäni wäpi iniñ orerut!

136

Anututa bänep täga kap tewani

- 1 ☆ Ekäni u täñkentäk säkgämän täñ nimik täyak unita bänep täga pähap nadäñ imina!

☆ 136:1: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1, 118:1; Jer 33:11

Imata, unitäño ironi u tärek-täreki nämo
patkukotä pätak, api pat yäpmäj
ärowek.

2 Anutu intäjukun-inik itak unita bänep täga nadäj
imina!

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

3 Ekäni ärowani intäjukun-inik itak u iniñ oretna!

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

4 U kubä-tägän kudän kudupi ini pärik kubä pewän
ahäk täkañ.

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

5 ✧ U iniken nadäk-nadäk terak kunum pewän
ahäjkuñ.

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

6 ✧ Täñkañ komewä ume tañi pähap u bämopiken
täñpäñ peñkuk.

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

7 ✧ Ude täñkañ edap dapuri kenta komepak täñpäñ
yepmañkuk.

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

8 Edap dapuriwä kepmata watäni itta teñkuk.

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

9 Täñ, komepak kenta gükä bipanita watä itta yep-
mañkuk.

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

10 ✧ Ekäni unitä Isip nanik täño nanak ämani
intäjukun ahäwani u däpmäj moreñkuk.

Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

11 ✧ Täñkañ Isrel äbot Isip nanik yäj-yäkñat yäpmäj
äpämañ kuñkuk.

- Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 12 Iniken kehäromi terak keritä ude uwä täñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 13 ☆ Täñkañ Gwägu Gämäni bämopgän däpmäñ
täkñeñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 14 Ude täñkañ ämawebeniye bämop ugän yämagut
yäpmäñ kuñpäñ säkgämän yepmañkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 15 Täñpäkañ Isip nanik täño intäjukun äma ba
komı ämaniye u täñpewän ume gänañ äpmon
moreñkuñ.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 16 ☆ Täñkañ ämawebeniye kome kawukiken yäj-
yäkñat yäpmäñ kuñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 17 U kome ätu täño intäjukun äma kehäromi
kehäromi däpmäñ moreñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 18 Bureni, u intäjukun ämaniye wäpi biñam ikek
däpmäkgän täñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 19 ☆ Amo nanik täño intäjukun äma wäpi Sihon u
kumäñ-kumäñ utkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 20 ☆ Ba Basan nanik täño intäjukun äma wäpi Oki u
kumäñ-kumäñ utkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.

☆ **136:13:** Kis 14:21-29 ☆ **136:16:** Kis 13:18, 15:22 ☆ **136:19:**
Nam 21:21-30 ☆ **136:20:** Nam 21:31-35

- 21 Ude täñkañ komeni kujat u ämawebenyeta yäniñ kireñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 22 Kome u Isrel ämawebe, epän ämaniye unita yämiñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 23 Täñpäkañ iwantä ämikken nirepmirirä nibäñ äwaräkuk nämo täñkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 24 Nämo, u iwan keru terak nanik nimagutkuk.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 25 Ekäni uwä imaka irit ikek päke u kudupta ketem yepmäñ towik täyak.
Unitäño ironi u tärek-täreki nämo.
- 26 Unita Kunum täño Anutu unita bänep täga man iwet täkäna!
Imata, unitäño ironi u tärek-täreki nämo patkukonitä pätak, api pat yäpmäñ ärowek.

137

Isrel naniktä äma täño komeken itkañ butewaki kap teñkuñ

- 1 ✧ Babilon ume pomiken mañitkañ komenin kujat Saionta juku piñpäñ konäm bumta kot täñkumäñonik.
- 2 Päya ume pomiken itkuño u terak wagämnin wabiñkañ äneñi nämo utkumäñ.

✧ 137:1: Neh 1:4

- 3 Iwan nipmäjitpäñ komeniken yäñnikñat yäpmäñ kuñkuño unitä kap gäripi niked teñirä oretoret nadäna yäñ niwet täñkuñ. Saion kome täño kap kubä teñ nimut yäñ niwet täñkuñ.
- 4 Upäñkañ jide? Ban kome kubäken itkañ Ekäni täño kap kubä täga tene? Nämoinik!
- 5 O komenin Jerusalem, gäka juku pikamäñ. Gäka guñ tänero uwä ketnin gapun tawäpäñ wagäm wari nämo api utne!
- 6 Ba gäka nadäñitna gäripi pähap nämo täñpeko uwä kotäknin wawäkañ kap wari nämo yäñpäñ tene!
- 7 Unita Ekäni, Idom naniktä Babilon äma täñken täñpäñ päñku Jerusalem täñpä wañkuño unita nämo guñ täwen. Iwaniye unitä ñode yäñkuñ; Yotpärare ño däpmäñ äreyäñ täna kut! Täñitna mobä kubätä kubä terak itneñtawä!
- 8 ✧ Eruk Babilon nanik, in umuntäkot! In api wañ moreneñ. Bureni, äma kowata tamayäñ täyak uwä äma täga, Ekäni täño oretoret terak api kuñarek.
- 9 Äma unitä intäño nanak paki yäpmäñpäñ mobä terak kañ däpmäñtaräk tawän!

138

Anutu täño irona kap tewani

- 1 Ekäni, gäk ganiñ oretta bänepna kehäromi-inik peyat. Täñpäñ urak kome terak nanik u inamiken gäk ganiñoret kap api tek täñpet.

- 2 Tāŋkaŋ kudupi yotka itak kāda iŋamna dapun ukāda ijiŋkaŋ api oraŋ gamet.
 Ekāni, gāk nāka nadāŋ namik tāyan unita, ba iron tāŋ namik tāyan unita bānep tāga man api gāweret.
 Gāk wāpka biŋam ba mankatā intājukun-
 inik it tāyak.
- 3 Tāŋpākaŋ kadāni kubā nākā yāŋapik man yāŋkuro u nadāŋ namiŋkun. Tāŋpāŋ gākŋaken kehāromika namiŋpāŋ bānepna tāŋ-kehāromtaŋ namiŋkun.
- 4 Ekāni, kome tāŋo intājukun āma kuduptagān gākŋo manbiŋam nadāŋ moreŋkuŋ. Nadāŋ moreŋkuŋo unita wāpka biŋam kaŋ yāpmāŋ akuwut!
- 5 Gākŋo tāktākka ba epmäget penjāŋek pähap unita kap teŋ gamik tākot.
- 6 ☆ Ekāni gāk intājukun ārowani it tāyan unita āmawebe inita nadāwā āpani tāk tākaŋ uwā yabāŋ yāwat tāyan.
 Upāŋkaŋ āmawebe inita nadāwā ārowani tāk tākaŋ unita māde ut yāmik tāyan.
- 7 ☆ O Ekāni, bārāpi mebāri mebāri ahāŋ namiŋirā watā it namik tāyan. Tāŋpākaŋ iwantā kok-wawak nadāŋ namiŋirā gākā dāpmāŋ yāwat kireŋpāŋ kehāromika terak nāmagut tāyan.
- 8 Ekāni, gāk tāŋkentāk epān bumta tāŋ namik tāyan.
 O Ekāni, ironka paot-paori nāmo pātak.

Unita gäknaken ketka kudän nin nämo
nipmanpen.

139

Anututä nintäŋo mebärinin nadäwän tärek täkaŋ

- 1 ✧ Ekäni, gäk näk ket-inik nabänpäŋ-nadänkaŋ
mebärina kudup nadäwi tärek täkaŋ.
- 2 ✧ Irit kuŋat-kuŋatnaken imaka imaka täk täyat u
kudup nabänpäŋ-nadäk täyan. Banken itkaŋ
näknjo nadäk-nadäkna kudup kaŋpäŋ nadäwi
tärekaŋ.
- 3 ✧ Piä täk täyatken ba orek it täyatken kudup
nabänpäŋ-nadäk täyan.
- 4 ✧ Man jide yäwayäŋ nadäk täyatken gäkä jukun
nabänpäŋ-nadäwikaŋ mäden yäk täyat.
- 5 Gäk intäjukun mäden it namiŋkaŋ ketkatä oraŋ
namikinik täk täyan.
- 6 Yäke! Gäkä näknjo mebärina nadäwi tärek täkaŋ
u äpmonpani-inik. Unita nadäwa ärowani
inipärik kubä täk täyak.
- 7 ✧ Unita Munapikka u peŋpäŋ deken päŋku käbop
täga iret? Ba gabäŋ paot päŋku käbop deken
täga iret? Nämoinik!
- 8 Kunum gänaŋ ärowero uwä gäk u iren. Kumban-
itä yotpärareken kwayäŋ täro uwä u imaka,
iren.
- 9-10 Ba ban-inik, edap dapuritä itkaŋ abäk täyakken
ukäda kwayäŋ täro uwä gäk näk yäŋ-
nämagutta u itgän täŋpen.

✧ **139:1:** Sam 17:3; Jer 12:3 ✧ **139:2:** 2Kn 19:27; Mat 9:4;
Jon 2:24-25 ✧ **139:3:** Sam 17:3; Jer 12:3 ✧ **139:4:** Hib 4:13

✧ **139:7:** Jer 23:24; Jna 1:3

Ba edap dapuritä äpmonpän it täyakken ukäda pänku irayän täro uwä gäk näk täñkentän namikta ukäda itgän täñpen.

11-12 ☆ Täñpäkan bipmän urani iwera käbop nepmanpek, ba penyänek iwera bipmän urani äworenpän uwäktän nameko upänkan gäkä bipmän urani kanjiri bipmän urani bureni nämo täk täyak.

Ba bipani uwä kanjiri kepma ude täk täyak. Unita bipani kepma uwä gäkä kanjiri kepmagän it täyak.

13 O Ekäni, meñ koki gänañ gupna täño moräki moräki kudup täñ moreñkun.

14 Gäk näk inide kubä käbop säkgämän-inik kubä täñpän nepmanükuno unita ganiñ oretat.

Bänepnatä bureni-inik ñode nadätat; Imaka kudup u udegän kanjkorek ikek täñpän peñkun.

15 ☆ Gäk nabänjiri näk meñ koki gänañ käbop kujatna tohatna nämo tänañipän kwikinik yäpurärätpän tägañ itkut.

16 Näk nämo ahänjira gäkä jukun nabänkun. Ba nämo ahänjira kome terak jide api irero unitäño kadäni u kudup intäjukun tawañ peñ namiñkun.

17 Anutu, nadäk-nadäka mäyap. Näk jide täñpän daniñpän nadäwa täreneñ. Täga nämo!

18 Näkä u daniwero uwä mobä jirañ irepmitneñ, unita täga nämo daniwa täreneñ! Täñpäkan

☆ 139:11-12: Jop 34:22; Dan 2:22; Hib 4:13 ☆ 139:15: Jop 10:8-9; Sav 11:5

däpmon terak nanik akuŋpäŋ gäkkät bok
pen it täkamäk.

19 Yäke! Anutu, gäk äma waki täŋpani däpmäŋ yäŋ
nadätat! Täŋiri ämata komi jop nadäŋ yämik
täkaŋ u nabä-kätäwut!

20 Äma udewani gäka man waki yäk täkaŋ. Ba
wäpka ganiŋ wärät täkaŋ.

21 O Ekäni, äma gäka kokwawak nadäŋ gamik täkaŋ
unita näk udegän kokwawak nadäŋ yämik
täyat.

Ba äma peŋawäk täŋ gamik täkaŋ unita
taräki pähap nadäk täyat.

22 Bänep nadäk-nadäkna ba gupna kuduptä äma
udewanita gaŋani pähap nadäk täyat. U
yabäŋira iwanaye bureni ude täk täkaŋ.

23 ✧ O Anutu, bänep nadäk-nadäkna ket täŋpäŋ
yäpmäŋ daniŋpäŋ nadä.

24 ✧ Ude täŋkaŋ nadäk waki ätu näk gänaŋ it-
neŋta epän täŋpäŋ yabäŋ ahä. Täŋpäkaŋ irit
kehäromi täŋo kädetken yäŋnäkäŋat yäpmäŋ
ku!

140

*Devittä Anututä watäni säkgämän it imikta
yänäpiŋkuk*

1 O Ekäni, äma waki ba äma komi komitä nutneŋta
itkentäŋ namisi.

- 2 Äma udewani waki täkta dämponta nämo yek täkaŋ. Ba yäŋawät-awät kädet pewä ahäkta gäripigän täk täkaŋ.
- 3 ✧ Meni jinom u päraŋi-inik, gämok komi täŋo meni bumik. Man yäkyäki u komigämän, gämok äma däpani udewani bumik.
- 4 Unita Ekäni, äma wakitä nepmäŋitneŋta watä it namik täyi. Äma u näk täŋpawakta nadäk tawaŋ pek täkaŋ unita itpipiŋ namisi.
- 5 Äma uwä inita nadäwä ärowani täŋpöpäŋ kädetnaken näka buŋep täk täkaŋ.
- 6 Täŋpakaŋ Ekäni ŋode iwet täyat; Näkŋo Anutu uwä gäk kubägän. Unita Ekäni, täŋkentäkta butewaki gera yäyat ŋo nadäŋ namisi.
- 7 Yawe Ekänina, itkentäkna bureni, gäkä ämikken watä kehäromi it namiŋkun.
- 8 Unita Yawe, apiŋo äma waki u nämo nadäŋ yämen. Yabäŋ äwaräkuk täŋiri täŋpawaki unitäŋo bureni nämo kaŋ-ahäneŋ.
- 9 Ba yabäŋ äwaräkuk täŋiri iwanayetä ämikken närepmitpäŋ kehäromina yäpmäŋ äpneŋtawä. Nämo, täŋpewi täŋpawaki näka täk täkaŋ u äyäŋutpäŋ ini terak kaŋ ärowän.
- 10 Täŋkaŋ kädäp gäyek komigämän äma uterakgän kaŋ maŋpän! Täŋpäŋ ureŋ täŋpä awaŋ käroni gänaŋ, äneŋi nämo abäkta, kaŋ äpmonŋput.

- 11 Ba äma jop manman terak äma manken yepmak täkañ unitä imaka bureni kubä kañ-ahäneñtawä. Nämo, tänpäwaktä äma komi komi uterak äronpäñ kañ tänpän wawut!
- 12 Tänpäkañ Yawe, äma jopi jäwäri itkentänpäñ äma wakitä tänyäkñatneño udetä watä it yämik täyan.
- 13 Unita ämawebe siwoñitä dubikaken itpäñ wäpka bureni-inik api ganiñoret täneñ.

141

Devittä yäñapik man ño bipani kubä yäñkuk

- 1 O Ekäni, täñkentäkta gäkken gera yäyat ño nadäñ naminpäñ bäräñeñ täñkentäñ nam.
- 2 ✧ Tänpäñ yäñapik manna ñonita nadäñjiri gupe kábäñi nitek gäkken ärowani ude täyon. Täñkañ ketna kewatat ñonita nadäñjiri gäk ganiñ oretta bipani täño ärawa säkgämän ude täyon.
- 3 ✧ Eruk Ekäni, man waki kubä yäwetta mena jinomta watä ket it namik täyi.
- 4 ✧ Ba waki täkta gäripi nadänpäñ äma waki täñpanikät bok kuñatneta бага penkireñ namisi. Ude täñjiri udewani täño kap teñ oretoret äñnak-äñnakken bok nämo api itne.
- 5 Tänpäkañ äma täga kubätä kädet siwoñi näwoñärektä nabäñ yäñpäñ komi naminjirän nadäñjira täga täñpek. Upäñkañ äma waki täñpanitä naniñ orerirä täga nämo nadäñ yämet.

✧ 141:2: Rev 5:8 ✧ 141:3: Sam 34:13; Jem 1:26, 3:8 ✧ 141:4: Snd 23:6

Nämo, näk unitäño täktäki wakitä
paorut yänpän unita yänapik man
yäk täyat.

- 6 Tānpäkaŋ kudān wakita kowatawä iwantä äma
udewani täño intäjukun äma geŋiken ureŋ
tänpä kunayän täkaŋken uken ämawebetä
kaŋpäŋ näka ŋode api nadäneŋ; Unitäño
meni jinom u bureni yän api nadäneŋ.
- 7 Äma udewani kumāŋirä ämatä kädäp täpuri täpuri
duŋ-jukut täkaŋ ude kujari awaŋ gägäniken
ude api täŋirähutneŋ.
- 8 ✧ Tānpäkaŋ Yawe Ekänina, nähä dapunna
gäkkengän api pewa äreneŋ. Iwanta käbop
itta gäkken ärek täyat unita nabä-kätäŋiri
nämo kumbet.
- 9 Nämo, iwanayetä buŋep täŋ namik täkaŋ uterak
ärowetta nepmäŋit näwasi.
- 10 Ude täŋiri näk gupna koreŋ kuŋarira buŋepi terak
äma waki unitä ini täga äroneŋ.

142

*Äma kubätä Anututä watä it namän yänpän
yänapiŋkuk*

Devit mobä käwut gānaŋ käbop itkaŋ Anutuken
yänapiŋkuk.

- 1 ✧ Näk butewaki terak Anutuken gera yän itat ŋo.
Tāŋkentäŋ namän yänpän gera yän itat.
- 2 Näk nadäwätäkna yänahänpän iwet it täyat.

✧ **141:8:** 2Sto 20:12; Sam 25:15, 123:1-2 ✧ **142:1:** 1Sml 22:1, 24:3

- 3 ✧ Jide tänpän ɲoba ɲo tänpet yänpän penpen
kwayän nadänjira Anututä nadäwätäkna
yäpmän äpänpän ude kaŋ tä yän kädet täwit
namik täyak.
Wära, wära! Kädet kuŋat täyatken ämatä
näk nepmänjitta yen kädetken pek
täkaŋ.
- 4 ✧ Täñirä näk dapun taŋpän täŋkentäkna kubä
nämo kaŋ-ahätat. Näkä säkgämän itta bägup
kubä nämoinik itak.
Ude irira äma kubätä butewaki nämo
nadän namitak.
- 5 Tänpäkaŋ Ekäni, gäkken täŋkentäkta gera ɲode
yäyat; Gäk kubä-tägän watä it namik täyan.
Gäripna kudup gäkä terakgän peyat.
- 6 Unita gerana ɲo nadänpän täŋkentän nami. Näk
kehäromina nämo. Äma näwat kirekaŋ u
kehäromina kudup yäpmän äpnayän täkaŋ.
- 7 ✧ Näk bäräpiken itat ɲo tänpidäm taŋ nami.
Ude täŋ namiñiri uyaku ämawebekayetä u
kaŋpän nadänpän äbä irirä näk injamiken
wäpka biŋam api ganiŋ oreret.

143

*Devittä kumän-kumän nutneŋ yänpän Anutuken
gera yänjuk*

- 1 Ekäni gäk yänapik geranata juku penpän nadän
nami. Gäk iron mäheми, äma siwoŋi-inik
unita butewaki nadän nam.

✧ 142:3: Sam 77:3, 140:5, 143:4 ✧ 142:4: Jop 11:20; Sam 88:8,
88:18 ✧ 142:7: Sam 13:6, 143:11, 146:7

- 2 ☆ Tānpākaŋ Ekāni, epān ämaka näk, näkŋata nadānjira momi äma täyat upāŋkaŋ manken nämo nepmaŋpen.
Nadātan, kome ŋo terak dapunkaken äma siwoŋi-inik kubä nämo itak.
- 3 Ekāni, iwanayetä näwat kireŋpāŋ näkŋo kehāromina yāpmāŋ äpāk-inik tākaŋ. Tānpākaŋ kome bipmāŋ uraniken nepmaŋpä äma bian kumbanitä pat tākaŋ ude pat täyat.
- 4 Ude tānpāŋ nadäk-nadäkna wakiinik tānpāŋ umun terak itat.
- 5 ☆ Tāŋkaŋ, kadāni bian itkutken upāŋ nadātat. Imaka tägatäga tāŋkuno ba imaka imaka pewi ahāŋkuŋo u juku piyat.
- 6 Tānpāŋ gākken yāŋapik man yānjira mājonatä gāka gāripi pähap nadäk täyak, ämatä kotäki kawuk taŋirä ume nānayāŋ nadäk tākaŋ ude.
- 7 Unita Ekāni, kehāromina paotak unita gäk nadāŋ nami. Nepmaŋpi kumāŋpāŋ äma kumbani nämo äworewet!
- 8 ☆ Näk gāka nadāŋ gamikinik tāk täyat unita tami tami ironka kädet näwetpāŋ näwoŋärek täyi. Tāŋiri näk gäkengän yāŋapik täyat unita kädet siwoŋigän näwoŋäreŋiri iwat täyiwa.
- 9 Ekāni, näk gākä watä it nam yāŋ yānpāŋ gākken äretat unita iwan keriken itat ŋo nāmagut.

☆ 143:2: Rom 3:20; Gal 2:16

☆ 143:5: Sam 77:5, 77:10-11

☆ 143:8: Sam 5:8, 25:1, 46:5

- 10 ✧ Gäk näkŋo Anutu unita gäkŋaken gärip iwaretta näwetpäj näwoŋärek täyi. Ude täŋiri gäkŋo Munapikkatä kädet bähätgän nämagut yäpmäj kukta gäripi pähap nadätat.
- 11 Unita Ekäni, gäkŋa yäjŋkuno ude äneŋi nämagut. Gäk Ekäni siwoŋi pähap unita bäräpi mebäri mebäri ahäj naminayäj täkaŋ u keriken nanik kaŋ nämagut.
- 12 Näk gäkŋo epän ämaka unita ironka pähap terak iwanaye ba äma näk täŋpäwak täkaŋ u kudup kumäj-kumäj däpmäj.

144

Oretoret ba yäjapik man kap

- 1 Ekäni u watä äma bureni unita iniŋoret man unitagän yäj imik täkäna! U ämik täkta täŋpäŋ-näwoŋärek täyak unita ämik gänaŋ pidämigän kuŋat täyat.
- 2 U watä it namiŋpäŋ iwan iŋamiken näk gäarak it täyak. U wakiken nanik nämagutpäŋ äyuŋna ude it namik täyak. Unitägän watä it namikta nadäkinik täŋ imik täyat.
U guŋ äbot, äbori äbori täŋo kehäromini yäpmäj äpäŋpäŋ gämotnaken yepmak täyak.
- 3 ✧ Täŋpäŋ Ekäni, imata gäk äma mewuni ninta nadäwi ärowani täk täkaŋ? Imata ämawebe watä säkgämän it nimik täyan?

✧ 143:10: Sam 31:14, 119:12, 139:24 ✧ 144:3: Jop 7:17-18; Sam 8:4

- 4 Nin kuduptagän u me woŋ udegän bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani. Ba kome terak it-nayän täkamän uwä wärani edap ägoniken ahänpän paot täkaŋ ude.
- 5 Upänkaŋ Ekäni, kunum duŋ weŋpewi aŋeŋpeŋ kukŋi kukŋi kuŋirän kaŋ äpi. Täŋkaŋ pom jop tensumuriri gupe pähap bäräŋeŋ kaŋ äbän.
- 6 Tänpän iwankaye yäwat kireŋpewi kuŋtänpä kukta äŋin gwäjik täkaŋ ude tänpewi yäpä joŋani käroŋ ude äbäton.
- 7 Ude täŋkaŋ punin unu naniktä näk nepmäŋitta kewatpäŋ ume gwägu käroŋiken nanik wädänpän nepmaŋsi.
Tänpän iwan kome kubäken nanik täŋo keriken nanik nämagusi.
- 8 Äma uwä man bureni nämoinik yäk täkaŋ. Nämo, Anutu iŋamiken man bureni yäkamän yän yänkaŋ man jop manman yäk täkaŋ.
- 9 Tänpäkaŋ Anutu, näk wagäm utpäŋ kap kodaki terak api ganiŋoret tänpet.
- 10 U imata, gäk intäjukun ämakaye ämikken täŋmeham taŋ yämiŋiri iwaniye yärepmiŋ täkaŋ. Täŋkaŋ epän watä ämaka Devit näk iwan keriken nanik nämagut täyan.
- 11 Unita apiŋo udegän täŋ namisi. Itpipiŋ namiŋiri iwanaye komi komitä nutneŋtäwä. Tänpän iwan kome kubäken nanik täŋo keriken nanik nämagusi.
Äma uwä man bureni nämoinik yäk täkaŋ. Nämo, Anutu iŋamiken man

bureni yäkamäj yäj yäjkañ man jop
manman yäk täkañ.

- 12 Eruk Anutu näkño gäripna ñode yäjahäwa;
Nanakniye gubañiken kehäromigän, päya
kehäromitä it täkañ ude it täkot.
Täjpäkañ äpetniye siwoñi säkgämän,
intäjukun äma täño eñi bek säkgämän
säkgämänpäj täñpani ude it täkot.
- 13 Täñpäñ ketem mebäri mebäri epäninken ahäj-
bumbum täk täkot. Ba yawakniye yewa
gänañ nanak bäyañ-wek bumta täk täkot.
- 14 Täñpäñ bulimakau nanak bäyañ-wek täñirä
ätu tänguräj täñpäñ nämo paotneñ. Ba
yotpärareken konäm butewaki kähän nämo
ahäwek.
- 15 ☆ Äma äbot, imaka udewani ahäj yämik täkañ
uwä, Ekäni täño oretoret terak kuñat täkañ.
Bureni, ämawebe Anutunita Yawe yäj nadäj
imik täkañ uwä oretoret bureni terak it
täkañ.

145

Anutu iniñ oretta kap tewani

- 1 Anutu, intäjukun ämana, gäk wäpka pen api
yäjahäj yäpmäj äroñ iret.
- 2 Kepma kepma wäpka biñam bänep täga terak api
ganiñoret täñpet. Bänep täga terak pen ude
api ganiñoret yäpmäj ärok täñpet.

☆ 144:15: Sam 33:12

- 3 Ekäni uwä wäpi biñam ikek unita wäpi biñam pen ude iniñoret täkäna! Wäpi biñam ärowani pähap unita jide täñpäñ mebarini nadäna täreneñ? Nämoink! Nin täño nadäk-nadäknin uwä keräpigän.
- 4 Upäñkañ meñ nantä ironiñiye gäkño täktäka yäñahäñpäñ api yäwet täneñ. Epän pähap täñkuno unitäño manbiñam api yäwet täneñ.
- 5 Bureni! Ämawebetä Anutu intäjukun äma kehäromi nitek ude itak yäñ api yäñahäk täneñ. Täñirä näk imaka, gäkño epän täga unitagän api nadäk täñpet.
- 6 Täñpäkañ ämawebetä kehäromika terak epän täk täyan unitäño manbiñam api yäneñ. Ude täñirä näñjawä wäpka biñam pähap u api yäñahäwet.
- 7 Unita gäkä kudän tägagämän, ba iron täk täyan unita kap terak api ganiñ oretne.
- 8 ✧ Kap ñode api tene; Ekäni uwä ninta nadäkinik täñ nimiñpäñ iron täñ nimik täyak. Täñkañ butewaki nadäñ nimiñpäñ kokwawak bäräñek nämo nadäk täyak.
- 9 Ekäni uwä ämawebe kuduptagän säkgämän täñ yämik täyak. Imaka kudup pewän ahäñkuño unita nadäkinik täk täyak. Kap ude api tene.
- 10 Ekäni, ämawebekaye nin kap u teñitna imaka imaka kudup peñkuno unitä nadäñpäñ wäpka biñam api yäpmäñ akuk täneñ.

✧ 145:8: Nam 14:18; Sam 103:8

Tänpäkaŋ ämawebekayetä bänep täga man
api gäwet täne.

- 11 Tänpäŋ kaŋiwat epänka biŋam ikek unitäŋo
manbiŋam api yäŋahäne. Ba kehäromikata
udegän api yäŋahän yäpmäŋ kune.
- 12 Ude täŋitna epän kehäromi nitek täk täyan
unitäŋo manbiŋam ämawebe komeni
komeni kuduptä kaŋ nadäwut! Kaŋiwat
epänka täŋo peŋyänjek epmäget ikek unita
täŋguŋ tänenṯawä!
- 13 Kaŋiwat epän täk täyan uwä nämoinik api paorek.
Gäk kaŋiwat epän äma intäjukun tärek-tärekka
nämo api it yämiŋ yäpmäŋ ärowen.
Ekäni gäkŋo man uwä jopi nämo. Ba
täktäkka kudup kudäri säkgämän.
- 14 Äma bäräpi kaŋ-ahäk täkaŋ u täŋkentän yämiŋit,
äma kehäromini paorani täŋ-kehäromtaŋ
yämiŋit täk täyan.
- 15 Ekäni, imaka imaka irit ikek nakta yewäkaŋ
gäkken gabän tareŋirä ketem ini täga nänäŋi
u yämik täyan.
- 16 Tänpäkaŋ ketem imaka yämi nanpän säkgämän it
täkaŋ.
- 17 Nadäkaŋ? Ekänitä imaka imaka siwonigän täk
täyak. Imaka imaka peŋkuko u kudup ironi
terakgän yabän yäwat täyak.
- 18 Ämawebe Anutuken bänep kubägän peŋpäŋ gera
yäk täkaŋ unita nadän yämiŋpäŋ dubiniken
it yämik täyak.

- 19 Ba ämawebe oraŋ imik täkaŋ unitä imaka kubäta yäŋapik man yäŋirä yämik täyak. Ba gera kotäki nadäŋpäŋ imaka umuri gänaŋ nanik wädäŋ tädotpäŋ yepmak täyak.
- 20 Täŋpäŋ ämawebe Anututa gäripi-inik nadäŋ imik täkaŋ unita watä säkgämän it yämik täyak. Upäŋkaŋ äma wakiwaki täŋpani kudup api däpek.
- 21 Täŋpäkaŋ näk menatä Ekäni täŋo biŋami yäŋahäk täyiwa! Ba ämawebe komeni komeni kudup-tagäntä wäpi kudupi tärek-täreki nämo u kaŋ yäŋahäŋ yäpmäŋ ärowut!

146

Anutu u äma kehäromini nämo täŋo täŋkentäk

- 1 Anutu wäpi iniŋ orerut!

Täŋpäkaŋ näk imaka, bänepna gupna,
nadäk-nadäkna kuduptä Anutu wäpi
biŋam yäpmäŋ akusiwa!

- 2 Kome terak irayäŋ täyat ude Anutuna täŋo wäpi biŋam kap terak api iniŋoret yäpmäŋ kwet.

- 3 Ämawebe, in ŋode nadäwut; Kome täŋo intäjukun ämatä täŋkentäk bureni täga nämo tamek.
Unita komen äma udewanita nadäkinik
nämo täneŋ.

- 4 Nadäkaŋ? Komen ämatä kumäŋpäŋ kome äneŋi äworek täkaŋ. Kumäŋpäŋ imaka imaka api täŋpet yäŋ yäwani u täga nämo täk täkaŋ.

- 5 Upänkaŋ äma kubätä oranin Jekop täŋo Anutu kwasikotpäŋ kuŋarayäŋ täko uwä bänep ore-toret terak irek.
Äma udewani uwä Anututä ini täŋkentäŋ yämek.
- 6✧ Anutu uwä kunum kenta kome, ba gwägu pähap ba imaka imaka itkaŋ u pewän ahänkuŋ.
Ba imaka u ba u api täŋ tamet yäŋ yäk täyak u bureniğän täŋ nimik täyak.
- 7 Täŋpäŋ ämawebe iwan gämoriken it täkaŋ, u ba ketemta wäyäkŋek täkaŋ, u ba komi epän gänaŋ it täkaŋ uwä Ekänitä täŋkentäŋ yämik täyak.
- 8 Täŋpäŋ ŋode imaka täk täyak; Äma dapuri tum-bani yäpän tägaŋpewän äneŋi dapun ijik täkaŋ. Ba äma bäräpi kotak täkaŋ unitäŋo bäräpi ketären yämik täyak.
Bureni! Ekäni uwä iniken äbot siwoŋita gäripi-inik nadäŋpäŋ täŋkentäŋ yämik täyak.
- 9 Täŋpäŋ äma komeni nämo, webe kajat ba ironi kodäŋa unita butewaki nadäŋ yämiŋpäŋ watä säkgämän it yämik täyak.
Upänkaŋ äma waki täŋpani unitäŋo kehäromini kumän yäpmäŋ äpäk täyak.
- 10 Bureni! Ekäni uwä intäjukun-inik pen api it yäpmäŋ ärowek! Saion ämawebe, in ŋode nadäwut; Ekänijin uwä paot-paori nämo api irek.

✧ 146:6: Sam 115:15, 117:2; Apos 4:24, 14:15

Unita Ekäni täŋo wäpi biŋam punin
yäpmäŋ akuwut!

147

Ekäni käbop nämo itak

- ¹ Ekäni iniŋ oretna!
Anutunin kap terak iniŋ oreritna
bänepninken oretoret ahäk täyak, ba
wäpi yäpmäŋ akuŋitna tägak täyak.
- ² Nadäkaŋ? Ekänitä Jerusalem äneŋi täŋkodak
taŋpäŋ ämawebeniye iwantä yämagut yäpmäŋ
kwani äneŋi yämagut yäpmäŋ abätak.
- ³ ✧ Ämawebe nadäŋ bäräp terak irani u täŋpidäm taŋ
yämiŋpäŋ jibi meni uwäktäŋ yämik täyak.
- ⁴ ✧ Täŋpakaŋ guk päke u ini nadäŋkuko udegän
ahäŋirä wäpi ini-ini yämiŋkuk.
- ⁵ Bureni, Ekäninin unitäŋo wäpi biŋam ärowani, ba
kehäromini u taŋi. Täŋkaŋ nadäk-nadäki
u käroni boham, nintä kaŋpäŋ nadäna
tärenaŋi nämo.
- ⁶ Uwä äma äpani jopi-inik u kehäromi yämiŋpäŋ
täŋ-mehamtaŋ yämik täyak. Täŋkaŋ äma waki
täŋo kehäromini yäyomägatpäŋ kome terak
yeŋ täreŋ täŋpän kuk täkaŋ.
- ⁷ Urita bänep täga nadäŋpäŋ kap terak Ekäni wäpi
iniŋ oretna! Wagäm utpäŋ Anutunin u iniŋ
ubiŋ tena.

✧ **147:3:** Sam 51:17; Ais 57:15, 61:1; Luk 4:18 ✧ **147:4:** Stt 15:5;
Ais 40:26

- 8 Imata, u gubam tänpewän ahäk täkañ. Tänpän kome towikta iwän yänpewän tañirän pom terak muyeñ mebäri mebäri ahäk täkañ.
- 9 Täñkañ tomta ketem yepmäñ towik täyak. Ba barak nanak imaka, kähän yäñirä yepmäñ towik täyak.
- 10 ✧ Nadäkañ? Hos ba komi äma ba imaka kome täño kehäromi nikekta ämatä nadäñirä ärowani täk täkañ udewanita Ekänitä oretoret nämo täk täyak. Nämoïnik!
- 11 Ämawebe Ekäni initagän umuntañpäñ nadäñ imikinik täk täkañ, ba bänep ironi terak yeñgämä pewäpäñ it täkañ unita oretoret täk täyak.
- 12 Unita Jerusalem ämawebe, in Ekäni iniñ orerut. Uwä Anutujin unita wäpi yäpmäñ akuwut.
- 13 Ekäni uwä yotpärarejin täño watä kehäromi itkañ iron pähap täñ tamik täyak.
- 14 Ekäni uwä nadäñ tamiñirän in säkgämän, bänep kwini terak irirä Ekänitä epänjinken tänpewän ketem ahäñ-bumbum täk täkañ.
- 15 Tänpäkañ Ekäni unitägän kome pähap päke ñonitäño mäheми itak unita man yäñirän kometä mani buramik täyak.
- 16 Man yäñirän gubam gwägärirän iwän mänit täk täyak.
- 17 Peñ iwerirän kome mäniri-inik tänpäpäñ ämawebe bärom bumta täk täkañ.

✧ 147:10: Sam 33:16-18; Hos 1:7

- 18 Tānpākaŋ man āneŋi yāŋirān kome tāgaŋpāŋ edap sākgāmān ijik tāyak.
- 19 Eruk, Ekāni unitāgān Isrel āmawebe not tāŋ yāmiŋpāŋ iniken kādet kuroŋ yāwoŋāreŋpāŋ бага mani yāwetpāŋ yāwoŋāreŋkuk.
- 20 Tānpākaŋ āma ābot ātuta nāmo, Isrel āmawebe intagān man kāderi tāwoŋāreŋkuk, āma ātu uwā guŋ itkaŋ.

Unita Ekāni iniŋ oretna!

148

Imaka kuduptagān Anutu wāpi biŋam iniŋ oretta yāwani

¹ Ekāni wāpi yāpmāŋ akuwut!

Kunum gānaŋ nanik in kuduptagān Ekāni wāpi yāpmāŋ akuwut.

² Aŋero āboriye in kuduptagān Ekāni iniŋ orerut. Ba kunum gānaŋ nanik āmik āmaniye in imaka, Ekāni iniŋ orerut!

³ Edap dapuri kenta komepak ek imaka Ekāni wāpi iniŋ orerun! Ba guk taŋi ijiŋ-yāŋek tākaŋ in kudup Ekāni iniŋ orerut!

⁴ Kunum ban-inik unu gāk, ba ume gāk gānaŋ nanik, in Ekāni wāpi iniŋ orerut.

⁵ Bureni! Ekānitā ini yāŋirān imaka imaka u ahāŋkuŋotā itkaŋ unita u kuduptagān Ekāni wāpi iniŋoret tākot.

- 6 ☆ Ekänitä ini yänirän käderi peŋ yämiŋkuko u paot-paori nämo yawat täkaŋ. Käderi u täga nämo yärepmitneŋ.
- 7 Eruk, kome terak nanik in kuduŋtagän Ekäni iniŋ orerut. Ume tom taŋikät imaka imaka u gwägu mebäriken ban umu itkaŋ in,
- 8 Ba yäpä iromänŋ, iwänkät mim, ba mäniŋ taŋi in kudup Ekäni täŋo man buramik täkaŋ, wäpi biŋam iniŋ orerut.
- 9-10 Pom taŋi ba täpuri, päya piwani ba bipiken nanik, tom towiwani ba ägwäri, gämok, geji-raŋ ba barak, in kudup Ekäni wäpi yäpmänŋ akuwut.
- 11 Täŋpäkaŋ komeni komeni täŋo intäjukun ämakät ämawebejiye, gapman ba äma wäpi nikek, in imaka, Ekäni iniŋ orerut.
- 12 Ba ämawebe gubaŋi, ämawebe ekäni, ba ironironi, in kuduŋtagän Ekäni wäpi biŋam yäpmänŋ akuwut!
- 13 Bureni-inik, in kudup Ekäni wäpi iniŋ orerut. Ekäni täŋo wäpi biŋamtä ämawebe täŋo wäp biŋam päke u kudup yärepmit morek täyak. Epmäget penyänek kudänitä imaka kome kenta kunum gänaŋ itkaŋ unitäŋo yärepmit morekinik täyak!
- 14 Täŋpäkaŋ Ekäni u Isrel ämawebeta gäripi nadän yämiŋpäŋ kehäromi yämiŋirän unita iniken kudupi ämawebeniye uwä Ekäni wäpi iniŋoret täkaŋ.

☆ 148:6: Jop 38:33; Jer 33:20, 33:25

Ekäni wäpi yäpmänj akuwut!

149

Isrel täŋo Anutu iniŋ orerut!

¹ Ekäni wäpi yäpmänj akuwut!

Ämawebeniye, in käbeyä täŋpäŋ iniŋoret kap kodaki kubä teŋ imut!

² Isrel ämawebe, Anututä gatäŋpäŋ tepmaŋkuko unita bänep täga nadänj imut! Jerusalem yotpärareken nanik inä intäjukun ämajin Ekäni unita oretoret täŋ imut!

³ Täŋpäkaŋ in jop nämo itneŋ. Gukut tokätpäŋ wäpi yäpmänj akukta wagäm ba gita utpäŋ iniŋoret kap teŋ imut.

⁴ In nadäkaŋ? Ekänitä ämawebeniye tä nadänjirän tägak täyak. Täŋpäkaŋ ämawebe inita nadäwä äpani täk täkaŋ u täŋkentänj yämik täyak.

⁵ ✧ Unita ämawebe Ekäni iniŋoret täkaŋ in bänep oretoret täk täkot. Ba patpat bägupjinken udegän oretoret kap teŋ imik täkot.

⁶ Täŋpäkaŋ ämik täŋo tuŋum inŋitpäŋ gera terak wäpi biŋam yäpmänj akuwut!

⁷ Ude täŋpäŋ iwanjiye täŋo momi kowata api däpmänj täreneŋ.

⁸ Ba iwan täŋo ekäni ekäni ba intäjukun ämaniye yen kehäromipänj topmäŋpäŋ api yepmanenŋ.

⁹ Ude täŋjirä Anututä man bian yänjkuko u iwanjiyeken bureni api ahäwek. Unita

✧ 149:5: Jop 35:10

ämawebeniye, in Anutu iniñ orerirä wäpi
biñam ärowani täk täyak.

Eruk, Ekäni wäpi yäpmän akuwut!

150

Kap tenkañ Anutu iniñ oretna!

¹ Anutu wäpi yäpmän akuwut!

Kudupi yori gänañ wäpi yäpmän akukot. Ba
kehäromi pähap ikek kunum gänañ itak un-
unita iniñ orerut!

² Epän tañi täk täñkuko unita orañ imina! U
intäjukun äma pähap, wäpi biñam ärowani
nikek u iniñ oretna!

³ Täñpäñ womat piäñpäñ uterak wäpi yäpmän
akuna! Ba gita utpäñ uterak iniñ oretna!

⁴ Täñpäñ wagäm utpäñ kap tenpäñ gukut tokätpäñ
iniñ oretna! Uhuwep piäñkañ u kotäk terak
wäpi yäpmän akuna!

⁵ Päräpäpäñ täñpäñ däpäyäk ärena kwäpäñ Anutu
iniñ oretna! Täñpäñ päräpäpäñ däpäyäk
mäma tañigän täñpäñ Anutu kunum gänañ
unu iniñ oretna!

⁶ Kome terak imaka imaka irit kuñat-kuñat ikek in
kuduptagän Ekäni wäpi yäpmän akuwut!

Ekäni wäpi yäpmän akuwut!

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5